

Universitätsbibliothek Mannheim

**D. Erasmi Roterodami, De duplici Copia, Verborum ac
Rerum Commentarij duo, plerisq[ue] in locis aucti**

Erasmus, Desiderius

Argentorati, 1524

urn:nbn:de:bsz:180-digad-10023

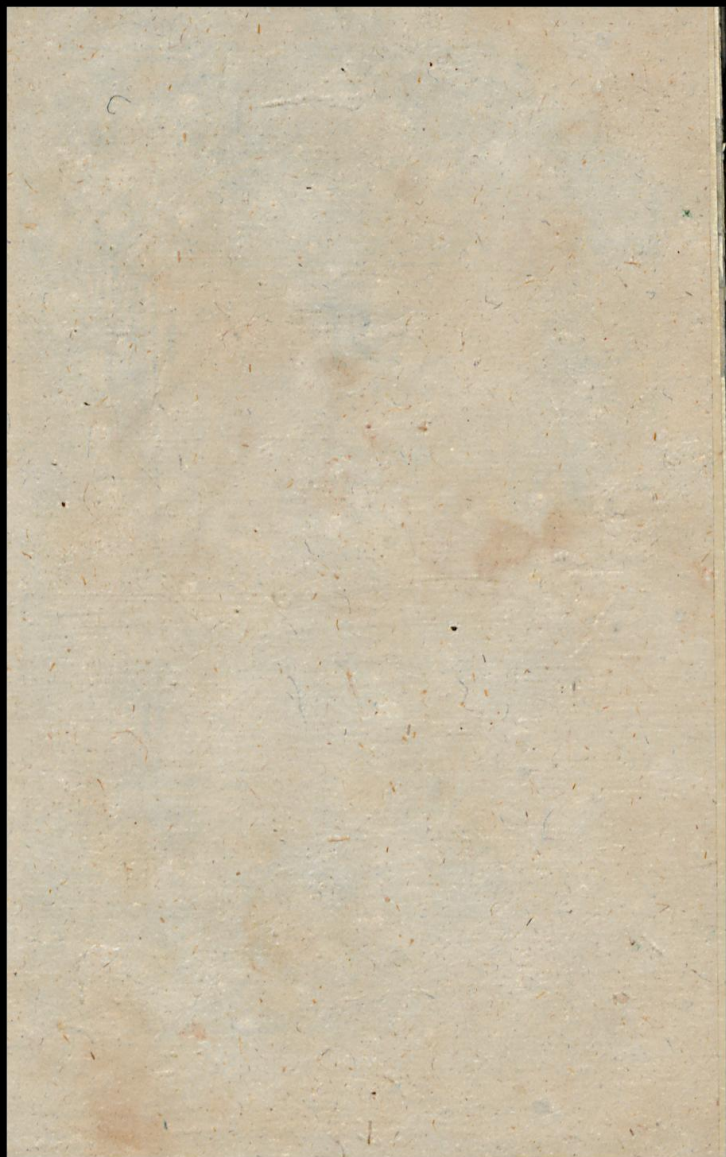
Wk 624

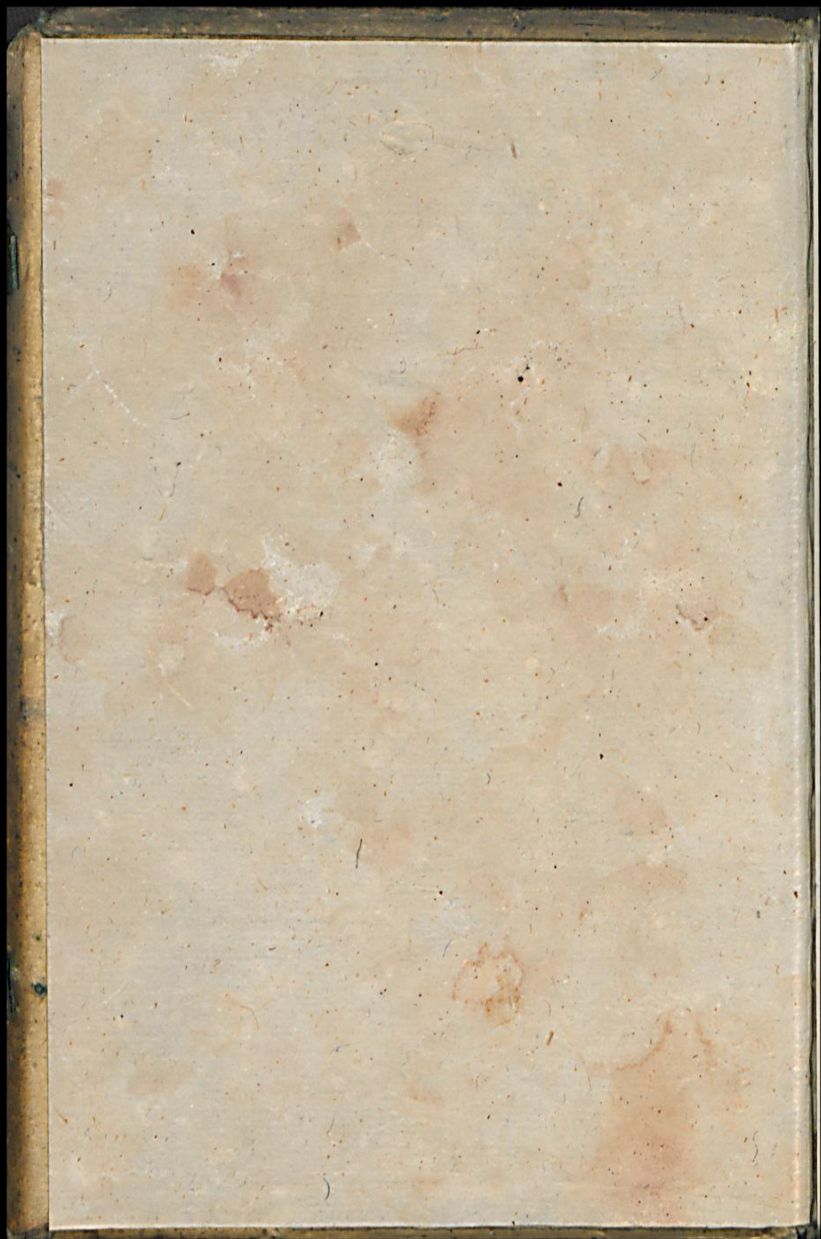

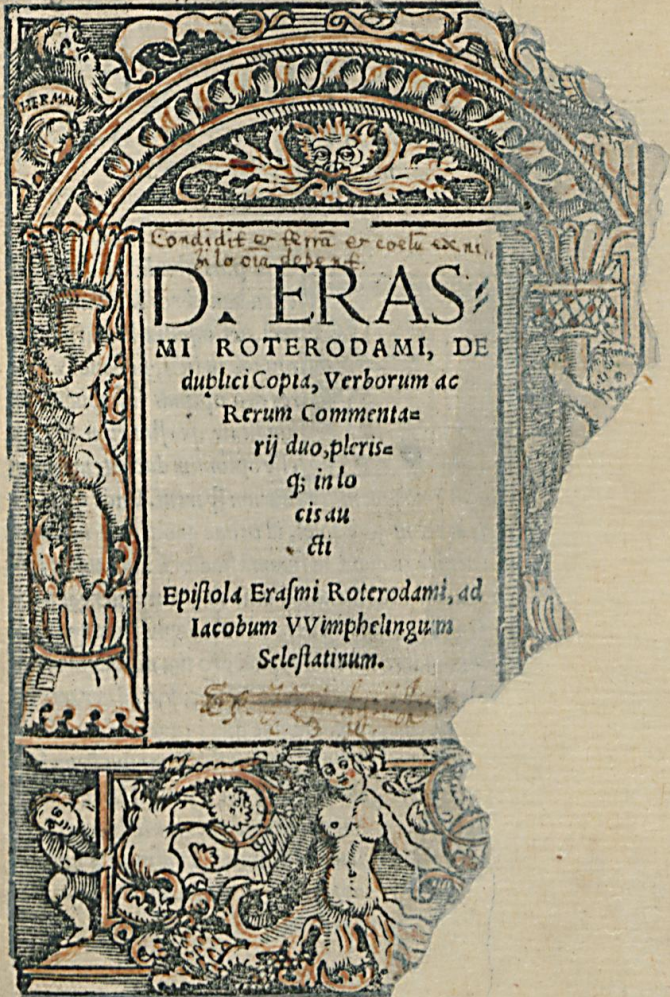
De libris Joan. Nicol. de Seida
a Landenburgh.

~~Weickman~~
Ioh Georg Dinnall

624

Condedit ex terra ex coelo ex ni
in lo oia debet

D. ERASMI

MI ROTERODAMI, DE

duplici Copia, Verborum ac

Rerum Commenta-

rij duo, pleris-

q; in lo

cis au

Et

Epistola Erasmi Roterodami, ad

Iacobum VVimphelingum

Selestatinum.

DESYDERIVS

ERASMVVS ROTERODA=

mus Matthiae Schurerio Se=

lestano S. D.

Bona pars istorū, qui formulis
excudant libros Matthiae Schur
reri, uel inscitia literarum in=
opiaq; iudicij, pessimos auto=
res pro optimis suscipiunt, uel
auaritate quæstus eum libram
esse optimum ducunt, unde plu
rimum emolumenti redituum sperent. Vnde quod cæ
teris in rebus serè solet, id in hac quoq; arte uidemus
usu uenire, ut quod ad summā studiorū utilitatē sit ex=
cogitatum, id ab utentium uitio in grauem uergat per=
niciem. Qua quidem in re tu mihi duplici nomine lau=
dandus uideris. Primum, quod pro tua nō uulgari eru=
dione, pro acri iudicio ea deligas, quæ ad ueram eru=
dinem conferant. Deinde quod ingenuo quodā er=
onas literas amore, nostris studijs potius q̄ tuis scri=
psu consilere gaudes: unum hoc agens, ut libros quā
tissimos, quā emendatissime excusos in lucem emita=
re. Prorinde Copiam nostram ad te misimus, à nobis di
uissime recognitam, et emaculatam, ut pridem
inueniētiā concepta, apud Parisios utcunq; edita,
nunc

nūc rursus uelut adiectis exunijs, nitida prorsus & ex-
polita, in felicissima Argentoratorum ciuitate, felici-
oribus auspicijs exeat in manus hominum, si modo ui-
debitur non indigna tuo praelo. Erit uel ob id ipsum o-
mnibus bonarum literarum amatoribus commenda-
tior, qd' ē Schureriana prodierit officina. Ex qua iam
persuasum est, nihil proficisci, quod non sit & auctoris
elaboratum ingenio, & tua cura castigatissimū. Adie-
cimus & *ὁμοιωδῶς* librum nusquam adhuc editū,
sed ab ipsis, quod aiunt, foliis ad te profectum. Lucu-
bratiōes Rodolphi Agricole, hominis uerē diuini, iam
dudum expectamus. Cuius ego scripta quoties lego, to-
ties pectus illud sacrum ac cœlestē mecum adoro, at-
que exosculor. Bene uale. Basileæ. Anno
M. D. XIII. Ad Idus Octobris.

INDEX CAPI

TVM SEV TITVLORVM SE-

quentium Commentariorum. Et primo,

Libri primi De uerbo-
rum Copia.

Periculosam esse Copiæ affectationē. Ca. I. Fo. I.

A quibus inuēta, & à qbus exercitata Copia. 2. eo.

Autores quēadmodū luserint ostēctatiōe copię. 3.

I N D E X

Ca. Fo.

Quibus uitio data Copia immodica.	4. 2
Eiusdē artificis esse, breuiter & copiose dicere	5 3
De stulte affectatibus uel breuitatē, uel copiā	6 2
Duplicem esse copiam	7 eodē
Quas ad res conferat hæc exercitatio.	8 4
Quibus exercēdi rōnibus hæc facultas paretur	9 5
Prima præceptio de Copia.	10 eodem
Prima uariandi ratio per Synonymiam	11 6
Vocabula sordida Imisitata Poëtica Prisca	
Obsoleta Dura Peregrina Nouata. fo. 7	8
Actatum propria uocabula	12 8
Ratio uariadi p Enallagen, siue ἐτέγων	13 9
Variatur numerus, Persona	10
Genus. Casus. Species. Figura. Tēpus. modus. fo. 11 et 12	
Declinatio. Coniugatio.	12
Variandi ratio per Antonomasiā	14 12
Variandi ratio per periphrasim	15 13
Etymologia, Notatiōe, Finitioe q̄sacta uariatio.	co.
Variandi ratio per metaphoram	16 eodē
Deflexio	eodem
Ab irrationali ad rationale.	eodem
Ab animali ad non animal, aut contrā	14
Ab animali ad animal	eodem
Ab inanimato ad inanimatū, aut contrā	eodē
Metaphora reciproca	16 co.
Variandi ratio per allegoriam	18 15
Variandi ratio per Catachr. sim	19 co.
Variatio	

INDEX.

Ca. Fo.

Variatio per Onomatopœiam	20 15
Variandi ratio per metalepsim	21 16
Variandi ratio per Metonymiam	22 20.
Variandi ratio per Synecdochen	23 17
Variandi ratio per equipollentiam	24 ibi.
Variandi ratio per comparatiua	25 ibi.
Variandi ratio per relatiuorū cōmutationē	26 10.
Variandi ratio per amplificationem	27 18
Variandi ratio per hyperbolen	28 ibi.
Variandi ratio per μίωσις	29 ibi.
Variandi ratio per compositionem	30 18
Variandi ratio per σύνταξις. i. cōstructionē	31 19
Variandi ratio p mutationē figuræ uarijs modis	32 20
Experientiæ miræ in uariando	33 20
Variatur hæc uerba. Tuae literæ magnopere delectantur.	
Variatio facta modis liij. Itē exli. modis.	33 (ibi)
Semp dū uiuā tui meminero. Variatur cxc. modis	24
Quibus modis tribuimus plura, ex æquo	34 29
Quæ commodius copulent contraria	35 30
Quibus modis æqualiter remotemus	36 ibi.
Quibus modis tribuimus inæqualiter	37 ibi.
Quibus modis inæqualiter remouemus	38 ibi.
Quo pacto tribuamus aut remoueamus ordie	39 31
Per cōparatiuū eadē effertur sententia.	40. ibi.
Augendi positium	41 20.
De uariando positio	32
Rationes minuendi positium	42 20.

INDEX

	Ca. Fo.
Quibus rationibus augetur cōparatiuus	43 32
Quibus modis imminuitur comparatiuus	32
Quibus rationibus augemus Superlatiuum	44 eo.
Periphrasis Comparatiui	45 33
Quibus modis superlatiuum uariamus	46 eo.
Varia exempla uariandi &c.	34
Commuuis omnium graduum uariatio	47 37
De propositione generali	48 39
De propositione non generali	49 40
Elegantia signorum	50 eo.
Vterq; neuter	41
Semper sepe &c.	eodem
De uarietate negationis	51 eo.
De tribus negationibus	eodem
De Synonymis negandi	42
Connectendi formulæ	52 eo.
Transitionum uariæ formulæ	53 43
A re & à persona	54. eo.
Ex more	55 eo.
Subornandi	56 eo.
Renouandi	57 44
Finales formulæ	58 eo.
Causales formulæ	59 eo.
Quod & idem acceptum	60 45
Vt & idem sumptum	61. eo
Vertuntur dignus & indignus. Decet &c.	ibidem
Necessitatis uocabula	eodē.
	Libertatis

I N D E X

	Ca. Fo.
Libertatis	46
Statuendi	eodem
Assentiendi	eodem
Dissentiendi	eodem
Preccandi nomina & uerba	47
Primi supini uariatio	eodem
Diuidendi formæ	62 eo.
Distribuendi formæ	63 eo.
Prohibendi aut impediendi signa	64 48
Dubitandi	eodem
Sine & citrà	eodem
Ostentandi	48
Corrigendi, Sanandiq;	eodem
Blandiendi siue hortandi signa	eodem
Tua Causa. Virum nec ne	49
Concedendi Parum abesse	eodem
Incertitudinis indicia	eodem
Correctionis & occupationis formulæ	65 eo.
Authores citandi formulæ	66 50
Variatio imperatiui modi	67 eodem
Variatio futuri	68 eodem
De periphrasi generali uerborum	69 eodem
De modo potentiali	70 51
Aestimandi uerba	71 eodem
Emendi formulæ, & similia	72 eodem
Discriminis formulæ	73 51
Affirmandi formulæ	74 52
	4 Accusari

INDEX.

	Cd. Fo.
Accusandi formulæ	75 52
Formulæ utilitatis	76 60.
Præfagij formulæ	77 53
Officiendi & iuuandi formulæ	78 54
Functionis formulæ	79 60.
Quibus modis tribuimus aliquid	80 54
Titulorum uariatio	81 60.
Gratulandi uerba	82 60.
Gratias agendi	83 60.
Referendi beneficium	84 55
Originis uerba	85 60.
Pensandi uerba	86 60.
Aptitudinis formulæ	87 56
Ablegandi uerba	88 56
Proficiscendi uerba	89 60.
Conatus	90 57
Explicandi & implicandi uerba	91 60.
Verba finis seu propositi	92 60.
Qua est impudentia	93 60.
Quàm ut, Quàm qui	94 58
Bene est	95 ibi.
Mea sententia	96 60.
Plus & plusquàm	98
Ad summum. Vt minimum	eadem.
Morem gerendi uerba	97 60.
Rogandi	98 60.
Ignoscendi	99 59
Abrogandi	

INDEX

Ca. Fo.

Abrogandi	100	59
Ornandi uerba	101	60.
Inter coenam 102 Post coenam.	103	60.
Similitudinis uerba	104	60.
Mutui	105	59
Fallendi	106	60.
Est amicus &c.	107	60
Sperandi uerba	108	60.
Ad uerbum	109	60.
Ironiae uerba	110	60.
Extrahere diem	111	60.
Paratum ac facile	112	60.
Depellendi	113	60.
Agnoscenti	114	60.
Ab adulescentia	115	60.
Accurate	116	61
Perficiendi	117	60.
Committendi	118	60.
Amandi	119	ibi.
Cupiendi	120	60.
Male precandi uerba	121	60.
Pollicendi	122	60.
Principatus	123	61
Ludorum uocabula	124	60.
Agere delectum	125	60.
Adimendi honorem	126	60.
Persuadendi	127	60.
	s	Inferendi.

Inferendi seu ratiocinandi	128. 63.
Nul nisi	129. 63.
Laudandi ac vituperandi	130. 60.
Summae	131. 29.
Perdende opera	132. 60.
Fructus	133. 60.
Impudentie	134. 60.
Affectandi uerba	135. 64.
Ignorandi, aut contra	136. 60.
Turpe est, & similia	137. 60.
Quin & Vi non	138. 60.
Id quod: Quod, ita ut, Ut	139. 64.
Amplificandi uerba	140. 60.
Reciproca constructio quorundam	141. 60.
Non contentus	142. 60.
Satisfaciendi uerba	143. 60.
Impunitatis, aut contra	144. 65.
Suadendi aut consulendi	145. 60.
Prudens	146. 60.
Causae	147. 60.
Dierum notatio	148. 60.
De numeralibus	149. 60.
Aduerbia temporis	150. 66.
Annumerandi	151. 67.
Iniij ac finis	152. 60.
Maiores opinione	153. 60.
Contingendi uerba	154. 60.

I N D E X.

*Finis capitū prioris cōmentarij, Sequētis autē
tituli nō sunt per capita distincti.*

COMMENTARII SECVNDI QVI

est de rerum Copia, Index.

Prima locupletandi ratio,	Fo. 68
Cyclopædiam absoluit.	eodem
Omnibus naturæ, fortunæq; dotibus præditus	69
Totus commaduit	69
Secunda uariandi ratio	70
Tertia ratio	eodem
Quarta ratio 71	Quinta ratio. ibidem.
Descriptio rei.	eodem, & sequenti
Descriptio personæ	74
Descriptio loci. 77	Descriptio tēporis eo.
Egressio, quæ est sexta locupletandi ratio.	78
Septima ratio	eodem
Octaua locupletandi ratio	79
Nona dilatandi seu locupletandi ratio	eodem
Decima dilatandi ratio	81
Vndecima ratio	86
Loci communes	eodem
Quomodo tractanda sint exempla	88
Secundus modus locupletandi	ibidem.
De exemplo fabuloso	eodem
Tertius modus locupletandi exempla	91
De parabola	94
	De imagi-

I N D E X.

De imagine	95
De contentione demonstratiua	96
De iudicijs	96
De sententijs	eodem
De expolitione	98
De Apologis	99
De sonnijs	100
De fidelis narrationibus	100
De allegorijs Theologicis	101
De ratione colligendi exempla	eodem
De partium rhetoricarum multiplicatione	102
Epilogus operis	113
Quid utrobique, siue uterque, hoc est tam breuitatis, quam Copiae studioso uitandum sit.	eodem

Sebastiani Murrhonis Iunioris
ad Lectorem.

Quo nam sit rerum, Lector studiose paranda,
Verborumque tibi Copia larga, modo.
Aureus hic aperit, multa breuitate, libellus
Quem cedis docta Rotrodame manu.

DESYDERIVS

Erasmus Roterodamus Ioanni Colet^{navitas},
Decano Sancti Pauli apud Lon-
dinum^{Callio} S. D.

NON possum equidem non uehementer laudare
COLETE, singularem istā, uereq; christianā
animi tui pietatē, qui conatus tuos omneis, omnia uitae
studia semper huc destinaris, nō ut tuis priuatim cōmo-
dis cōfuleres, sed uti patrie, ciuibusq; tuis quāpluri-
mum prodesse. Neq; minus admiror iudiciū, qui duas
præcipue res delegeris, quibus id cumulatissime conse-
qui posses. Videbas amplissimū charitatis fructū in eo
sitū esse, si quis assiduis concionibus, sacraq; doctrina,
Christū populari^{populi} u^{uocis} suorum animis inserat. Quo tu qui-
dem in negotio iam annos cōplures uersaris, nō dicā
quanta cū laude, quam tu adeo non spectas, ut nec ad-
mittas, sed certe magno cū fructu. Quo nomine Pau-
lus ille tuus alioqui modestissimus, subinde gloriatur,
ac sese sancta quadā insolentia iacet, Deinde qd' pro-
ximum existimabas, ludū literariū longe pulcherrimū
ac magnificentissimū instituisi, ubi sub electissimis ac
pbatissimis præceptoribus, Britanica pubes rudibus
statim annis: simul et Christū, et optimas imbiberet lue-
ras. Nimirū grauit^{præcipue} intelligens, et in hac etate uelut
herba, spem Reipub. positā esse, et quāti reserat in o-
mnem uitā, protinus ab incunabulis optimis imbui. Iā

uero

uero quis nō adamet etiā generosam istā animi tui celsitudinē, ac sanctā (ut ita dixerim) superbiam, qui utrūq; hoc in patriā officiū ita gratuitū ac sincerū esse uolueris, ut nec ex tot annorū laboriosissimis cōcionibus, uel teruntio factus sis ditior. Cūq; tua seminaris spiritalia, nullius unquam carnalia mēsueris, & scholæ sumptus, tam uidelicet ingentes, ut satrapā quoq; deterrere possint, solus omneis ferre uolueris. Et cū uulgus hominū nulla in re libentius sociū soleat ac cersere, tu patrimoniu, tu cēsū uniuersum, ad hæc domesticā etiā supellectilē profundere maluisti, q̄ ullū mortale in istius gloriæ partē admittere. Quæso qd istud est aliud, q̄ in uniuersos tuorū liberos, in uniuersos ciues animū plus q̄ paternū gerere? Te ipsum spoliās, ut illos locupletes. Te ipsum nudas, ut illos ornes. Te ipsum laboribus conficis, quo tua soboles ^{inertis} sit in Christo. Breuiter totū te impēdis, ut illos Christo ^{lucris} lucri facias. Nimiū profecto sit inuidus, qui talia conātī nō impēsissime faucat. Impius qui re clamat & obstrepat. Hostis Angliæ, qui nō pro sua uirili, adiuuenti aliquid cōferre studeat. Ego sanē nō ignarus, & quātum Angliæ debeā publice, & quātō pere tibi priuatim sim obnoxius, officij mei sum arbitratus, literariū aliquod munusculū, in ornāmētū scholæ tuæ cōferre. Itaq; duos hos novos de Copia cōmentarios, nouæ scholæ nūcupare uisum est, opus uidelicet cū aptū pueritiæ, tum nō infrugiserū, ni fallor, futurū. Sed quantū habeat eruditionis,

ditioris, quātumue sit utilitatis allaturus hic labor me-
us, aliorū esto iudiciū. Illud uerē mihi sumere possum
argumentū, hoc à me primū & excogitatū, et prodi-
tū fuisse. Nā quod Iulius Pollux græcus & antiquus au-
tor, singularū rerum uocabula per locos digessit, &
synonyma quædā, ac finitima uelut in acervos cōges-
sit, quis nō uidet quā id sit à nostro instituto alienū? Ne-
q; enim Isidoros, ^{et alios} Marios, aut Philiscos libet cōmemo-
rare, homines in tantum alienos à Copia, ut ne semel
quidem quæ sentiunt, latine possint efferre. Iam uero li-
bellus ille, qui Ciceroni inscribitur (ego magis ab ali-
quo Ciceronis studio, ex illius scriptis collectum arbi-
tror) quæso quid aliud habet quā tumultuariā pau-
carū uocum congeriem? Nos formulas quasdam Co-
piæ, cū fontes ostēdere sumus conati, sic ut à genera-
libus per gradus ad particulares deueniremus. Quan-
quam fateor, & doleo huic operi iustam curam de-
fuisse. Siquidē olim rudem materiā in futurū opus te-
mere congesseramus. Ad quam expoliendam plurimis
uigilijs plurimorū autorum lectione uidebam opus so-
re. Itaq; non admodum erat in animo adere. Verum
cum intellexissem quosdam his cōmentarijs insidiari,
parumq; absuisse, quin incautissimos etiam adide-
rint, coactus sum utcumq; emendatos in lucem emitte-
re. Nā id malū uisum est leuius. Bene uale. Colete opti-
me. Londini. Anno M. D. XII. iij. Calend. Martias.

AD SEBASTIANVM BRANT
Phalecium, Erasmi Roterodami.

Ornarunt alios suæ Camœnæ.
Ornas ipse tuas magis Camœnas
Multos patria reddidit celebres,
Vrbem tu celebrem, celebriorem
Multo constituis Sebastiane,
Lingua, moribus, eruditione,
Libris, consilio, seueritate,
Sic cum fœnore plurimo rependis
Acceptum decus, è tuo uicissim
Illustrans, patriamq;, literasq;.

AD IOANNEM SAPIDV
suum, in discessu.

Quando distrahimur absens absentis Erasmi
Candide Ioannes, hoc tibi pignus habe.
Quoq; magis spaciū seiunget corpora nostra,
Mutuus hoc propius pectora iungat amor.

DE COPIA VERBORVM LIB. I. FO. 1
DE. ERASMI ROTERODAMI DE
Verborū Copia cōmentarius Primus.

Periculosam esse copiae affectationē. Caput. I.

T nō est aliud admirabilius, uel
magnificētius q̄ oratio, diuite
quādā sententiarū, uerborūq̄.
Copia, aurei fluminis instar ex
uberans. Ita res est p̄fecto, quae
nō mediocri periculo affe-
tur: propterea qd̄ iuxta procer

Exordium ab orat.
De oratione p̄fecto
offitio uide xiiib
lib: i rap: 1.
Compositio.

Ardua quae p̄libat

Ratio

De illo p̄cepto
Vide Crell: lib: i.
cap: 8. et p̄f: 1.
chilachibus

Vide Haelema
Construal: de mod
latine loquendi:

Est n. eloquentia
amplius quid lar
quam tumultuan
libro 2. p̄f: 1.
Quintil: lib: 2. rap:
Agnominatione et:

biū: Nō cuius homini cōtingit adire Corinthum. Vn-
de nō paucis mortalibus usu uentire uide mus: ut diuinā
hāc uirtutem, sedulo quidē, sed parū feliciter emulan-
tes, in futilē quandā ac deformem incidāt loquacitate,
dum inani, citraq̄ delectum cōgesta uocum et senten-
tiarū turba, pariter et rem obscurant, et miseris au-
ditorum aures onerāt. Adeo ut literatores aliquot hac
ipsa dere, si Dijs placet, etiā p̄cepta tradere cona-
ti, nihil aliud affecti uideantur, q̄ quod Copiā profes-
si, suā prodiderunt inopiā. Quae quidē res nos commo-
uit, ut partim ē medijs artis Rhetoricae p̄ceptis ad
hoc institutū idonea deligētes, partim quae diutino iam
dicendi scribendiq̄ usu sumus cōsecuti, uariaq̄ pluri-
morū autorū lectione obseruauimus accōmodantes,
turaq̄ de Copiā rationes aliquot: deinde exempla: de-
niq̄ formulas cōplures proponeremus, nō id quidem

A conantes,

Hinc paratur
copia.

Ratio rux inf
r̄mmentar
scripsit co

Propter bi-
aliter
vide Han-
driam
conradu
lem

DE COPIA VERB.

^{agentes} conantes, ut libro rem omnem absolute cōplectamur, sed edito ueluti cōmentariolo, doctis & studiosis uia aperuisse cōtenti, quasiq; solum quandā ^{fuerunt} operis futuri

Ratio cetera in commentariolo supersedit copia. ^{offertur} subministrasse: Partim quod solo iuuādi studio ad hoc laboris capeffendū adducti, nō inuidemus si penes alium sit, uel tota gloria: modo à nobis ad studiosam iu-

Secunda ratio uentutem aliqua manarit utilitas. Partim quod ^{maioribus} grauioribus studijs ^{offertur} adducti sumus, quā ut in his utilissimis quidem illis etiā ad maximā: sed tamen in specie ^{colitur} minutis, uacet permultum operæ collocare.

Aqbus inuēta, et à qbus exercitata Copia. Ca. II.

Porrò ne quis hoc inuentū tanq̃ neotericū, ac nūper domi nostræ natū aspernandū existimet, ^{puer} sciat hāc orationis uariandi rationē, ab homine doctissimo, pariter & diligentissimo Quintiliano locis aliquot leuiter attingi, & nobiles aliquot Sophistas in compendū cōtrahendi sermonis uiam ostendisse. Quod facere nequaquam poterāt, nisi pariter & explicandi ratione demonstrata. Quorū si libri extarent, aut si quod admonuit Fabius, ad plenū tradere uolūisset, non admodū futurū erat opus ijs meis præceptuunculis. Accedit ad huius negocij cōmendationē, quod neutiquā piguit uiros omnis doctrinæ principes diligēter in hoc genere exerceri. Siquidem extant etiā nunc mirabiles aliquot Maronis experientiae de speculo, de fluuiio gelu concreto: de iride, de Solis exortu, de quatuor anni partibus, de signis coelestibus. Idem satis indicat Apologus

*Quintilianus
lib. 10 de copia*

logus ille Aesopicus de Vulpe & Coruo, quē Apuleius mira uerborū parsimonia perstringit, et eundē plurimis uerbis quā fusiſſime explicat: exercendi uidelicet oſtentandiq; ingenij gratia. Sed age quē tandē poſſit poſt hac huius ſtudiij pœnitere, qui Ciceronē uideat illū omnis eloquentiæ parentem, adeo huic exercitationi indulſiſſe: ut cū Mimo Roſcio familiari ſuo ſolitus ſit cōtendere, Vtrū ille ſæpius eādē ſententiā uarijs geſtibus eſſingeret, an ipſe per eloquentiæ copiā ſermone diuerſo pronunciaret.

Autores quemadmodum luſerint oſtentione Cēpie. Ca. III.

Quid quod iſdem autores non in paleſtra ſolum, ^{ſed et in} uerum etiam in opere ſerio nonnunquam oſtentanda Copia luſerunt, dum rem eandem nunc ita cohibent, ut adimere nihil queas. Nunc ita lo cupletant dilatantq; ut nihil poſſis adiungere. Horærus, teſte Fabio, utraq; iuxta re mirabilis eſt, tum copia, tum breuitate. Quanquam in præſentiarum animus non eſt exempla perſequi. Tamen unum atq; alterum ex uno Vergilio proferemus. A quo quid breuius dici potuit, quā illud. Et campos ubi Troia fuit? ^{ſiccat hanc} Pauciſſimis uerbis, ut ait Macrobius, ciuitatem hauſit & abſorpoſit: ne ruina quidem relicta. Rurſum hoc ipſum audi quā copioſe ^{ſicut in talis loco} Venit ſumma dies & in eluctabile ſatum Dardania, ^{ſupit} ſuimus Troes: fuit Ilium, & ingens Gloria Teucrorum, ſerus omnia lup-

vide *Bratmg* Adagijs.

DE COPIA VERB.

pit^{er} Argos Translulit, incensa Danai dominanter in
urbe. O patria: o diuū domus Ilium, & inclita bello
Mœnia dardanidū. Quis cladem illius noctis, quis fu-
nera sando explicet, aut possit lachrymis equare la-
bores? Quis fons, quis torrens, qd' mare tot fluctibus,
quot hic uerbis inundaui? Verū hoc exemplū ad sen-
tentiariū copiam magis referendū alicui uideatur. Lu-
sit & uerborū luxurie, cum ait: Superat ne, & uesci-
tur cura Aetherea; nec adhuc crudelibus occubat um-
bris? Sed hoc Nasoni familiaris est, ita ut eo nomine
taxatus sit, quod in copia modum non teneat. At taxa-
tus à Seneca, cuius totam dictionem damnant Fabius.
Suetonius, & Aul. Gellius. 110 12 rap: 2

Quibus uitio data immodica

Copia. Cap. III.

Neq; quicquam mea refert: si quibus uel immodica, uel perperam affectata copia uitio data est. Nam in Stesichoro Quintilianus notat nimis effusam & redundantem copiam. Sed ita notat, ut uitium esse fateatur non admodum refugiendum. Aeschilo probro datur in uetere comœdia, quod bis idem dixerit ^{in uetere} ^{ἄλλοις} ^{κατέρχομαι}. Et ne frustra longum Cathalogum recenseam, non desuerunt qui M. etiam Tullium, ut Asinum ac redundantem nimiaq; luxuriâtem copia damarent. Sed hæc, ut dixi, nihil ad me pertinent: qui quidem non quomodo scribendum aut dicendum sit præscribo, sed quid ad exercitationem faciat ostendo, ubi quis

quis nescit omnia iusto maiora esse debere? Deinde
 qd' adulescentiā instruo, in qua Fabio nō displicet ora-
 tionis luxuries: propterea quod facile, quæ super sunt,
 iudicio resercentur. Quedam etiam etas ipsa deterat,
 cum interim tenuitati atq; inopia, nulla ratione me-
 deri queas.

Eiusdem artificis esse breuiter & copio-
 se dicere. Cap. V.

TAm si qui sunt, quibus usq; adeo placet Menelaus il-
 le Homericus ^{οὐ πολὺ μὲν} ~~οὐ πολὺ μὲν~~ ^{δοξ} ~~δοξ~~; rursum displicet Vlysses
 fluminis instar hybernis aucti niuib; ruens, si quos
 impendio Laconismus ille, & breuiloquentia dele-
 etat, ne hi quidem nostro labori debent obstrepere.
 Quippe, quem nec ipsi sint in frugiferum experturi,
 propterea quod ab eadē ratione proficisci uideatur:
 ut uel breuissime dicas, uel copiosissime. Siquidē quæ-
 admodum argute Socrates apud Platonem colligit,
 eiusdem hominis esse scite seu mentiri, seu uerū dice-
 re: ita non alius artifex melius ad breuitatem ardeat
 orationē, quā qui calleat eādē quā maxime uia-
 ria supellestile locupletare. Nam quantū ad uerborū
 attinet breuitatem, quis cōstrictius dixerit, quā is cui
 promptum sit ex immenso uerborum agmine, ex omni
 figurarū genere, statim deligere, quod sit ad breuitatē
 accommodatissimū? Rursum quantū ad sententiæ bre-
 uitatē, cui magis in manu fuerit rem quā paucissimis
 expedire uerbis, quā qui cognitum ac meditatū

A 3 habeat,

DE COPIA VERB.

habeat, quæ sint in caussa præcipua, quasiq; columnæ,
quæ proxima, quæ locupletandi negotij gratia sint ascī
ta: nemo certe citius certiusq; uidebit, quid citrà inco
modum possit omitti, quàm is, qui, quid, quibus modis
addi possit, uiderit.

De stulte affectantibus uel breuitatem,
uel copiam. Cap. VI.

Quod si casu uel huc, uel illuc ducimur, periculū
est ne nobis usu ueniat, quod quibusdam Laco-
nis mi ^{malis impressionibus} κακοζηλοῖς uidemus euenire.

Qui cū pauca dixerint, tamē in ijs ipsis paucis multa
supersunt, ne dicā omnia. sicut ē diuerso imperitis Copiæ
affectatoribus euenit: ut cum immodice loquaces sint,
tamen parū dicant, multa nimirū dictu necessaria præ
tereuntes. Nostræ igitur præceptiones eò spectabunt,
ut ita rei summam quàm paucissimis cōplecti possis, ut
nihil desit. Itā Copia dilates, ut nihil redundet tamen, li
berumq; tibi sit cognita ratione, uel Lacomismu amu-
lari si libeat, uel Asiānam illam exuberantiam imitari,
uel Rhodiensem mediocritatem exprimere.

Duplicem esse Copiam. Cap. VII.

Porro duplicē esse Copiā nō arbitror obscurū esse
uel Fabio ^{salutis} declarante, qui inter cæteras Pindari
uirtutes præcipue miratur beatissimā illam rerū uer-
borumq; copiam. Quarum altera consistit in Synony
mia, in Heterosi, siue Enallage uocum, in Metaphoris
in mutatione figuræ, in Isodynamijs, reliquisq; id ge-

nus uia=

nus uariandi rationibus. Altera in cogendis, dilatan-
dis, amplificandis argumentis, exemplis, collationibus
similibus, dissimilibus contrarijs: atque alijs hoc genus
modis, quos suo loco reddemus accuratius, sita est. Hæc
quâquam alicubi sic cōiuncta uideri possant, ut haud
facile dignoscas. Ita alteri inserui altera, ut præceptis
potius quàm re, atque usu discretæ uideantur. Nos ta-
men docendi gratia ita separabimus, ut neq; supersti-
tionis in secando, neque rursus negligentia merito
damnari possimus.

Quas ad res conferat hæc exercitatio.

Caput VIII.

Nunc quo studiosa iuuentus propensioribus ani-
mis in hoc studium incumbat, quas ad res condu-
cat, paucis aperiemus. Principio quidem in totum ad-
phrasim illam non parum adferet momenti hæc uari-
ande orationis exercitatio. Peculiariter autem conferet
ad uitandam ταυτολογίαν, uiliū cum sædū, tum odio-
sum. Ea est eiusdem uerbi aut sermonis iteratio. Neq;
raro usu uenit, ut idem nobis crebrius sit dicendū. Vbi
si destituti copia, aut hesitabimus, aut κόκκυρος in mo-
rem eadem identidem occinemus: neque poterimus
sententiæ colores alios, aliosque uultus dare, pariter
et ipsi ridiculi erimus, nostram prodentes infantiam,
et tedio miseros auditores enecabimus. Est ταυτολο-
για peior ομοιολογία, quæ admodum Fabius ait, quæ
nulla uarietatis gratia leuat tedium, estq; tota coloris

DE COPIA VERB.

unius. Quis autē est auribus usq; adeo patientibus, ut
uel paulisper serat orationē ubiq; sui similem. tantam
ubiq; uim habet uarietas. ut nihil omnino tam nitidum
sit, quod nō squalere uideatur, citrā huius comendatio-
nem. ^{gaudet ipsa natura} Gaudet ipsa natura uel in primis uarietate, que
in tam immensa rerum turba nihil usquā reliquit, qd'
non admirabili quodā uarietatis artificio depinxerit.

Comparatio.

Et sicut oculi diuersarū aspectu rerum magis detinen-
tur, ita semper animus circumspēctat, in quod se ueluti
nouū intēdat. Cui si cuncta sui similia occurrāt undiq;
tedio protinus auertitur. Atq; ita perit totus simul ora-
tionis fructus. Hoc igitur tantū malū facile uitabit, cui
promptum erit sentētiā eandē in plures formas uer-
tere, quā Proteus ipse se transformasse dicitur. Ne-
que uero mediocriter contulerit hęc exercitatio ad
extemporalem uel dicendi, uel scribendi facultatem,
præstabitq; ne subinde uel hæsitemus attoniti, uel tur-
piter intersilcamus. Neque difficile fuerit, uel temere
ceptam orationē cōmmodē ad id quod uolumus desle-
tere, tot formulis in ^{proximū} p̄cinctu paratis. Præterea in e-
narrandis authoribus in uertendis ex aliena lingua li-
bris, In scribendo carmine, nō parum adiūmēti nobis
attulerit. Sigdem, in ijs, nisi erimus his instructi rationi-
bus sæpenumero reperiemur, aut perplexi, aut duri,
aut multi denique.

Quibus exercendi rationibus hæc facultas pareatur. Cap. IX.

Sub hæc

^{præcipuum}
 Vb hæc, quibus exercitationibus hæc paratur sa-
^{præcipuum præceptum}
 Scilicet, reliquū est, ut paucis admoneamus. Præce-
 ptis diligenter memoriæ mandatis, sæpius ex industria
 sententias quasdam sumamus, easq; ^{utrumque} uersemus q̄ nume-
 rosisime, quæadmodum monet Fabius. Velut eadē, in-
 quiens, cæra, aliæ atq; aliæ formæ duci solēt. Is porro
 labor uberiorem adseret frugem, si complurimuli in-
 ter se cōsistētentur, uel uocē uel scripib; ^{adolestantes} proposito in
 medium thēmate. Tum enim mutuis inuentis adiuua-
 buntur singuli, & uelut an̄s a præbita, plura quisq; in-
 ueniet. Deinde totum aliquod argumentum pluribus
 tractabimus modis. Qua quidē in re cōueniet Milo-
 nis illius Crotoniatæ solertiā imitari, ut principio bis,
 deinde ter, deinceps sæpius ac sæpius uertendo, ad eā
 facultatē p̄ficiamus, ut iam sine negotio ceties ac du-
 centies uariare possimus. Deinde uertēdis græcis au-
 thoribus nō mediocriter augebimus sermonis copiā,
 propterea q̄, hæc lingua rerū uerborumq; ditissima
 est. Fuerit aut̄ utilius interdum paraphrasi quoq; cū
 illis certare. Profuerit plurimū carmina poëtarū ora-
 tione prosa retexere, rursum orationem solutam nū-
 meris astringere, atque idem argumentum in aliud,
 atque aliud carminis genus transfundere. Magnope-
 re iuuabit & illud. Si cum locum qui maxime uidebi-
 tur scatere copia, ex autore quopiam emulemur, &
 cum nostro Marte uel æquare, uel etiā superare con-
 tendamus. Præcipuam autē utilitatem adseret, si bo-

De Milone. Vide At-
 tiliū lib. 15. cap.
 13. et Strabonē
 lib. 6.

DE COPIA VERB.

nos autores nocturna diurnaꝫ manu uersabimus, potissimum hos, qui copia præcelluerunt, Cuiusmodi sunt Cice. ^{aut uerbis} Aul. Gellius, Apuleius. Atq; in his uigiliis oculis ^{in uerbis} figuras omnis obseruemus, obseruatas memoria recondamus, reconditas imitemur, crebraꝫ usurpatione consuescamus habere in promptu.

Prima præceptio de Copia.

Caput X.

Hæc quasi præfati, superest ut ad præceptionum traditionem accingamur. Tametsi & ipsa quæ diximus, præcepta quædã uideri queant. Videmur autem non absurde facturi, si præceptiones hinc auspicemur, ut præmoneamus Copiæ candidato, in primis esse curandum, ut apta, ut latina, ut elegans, ut pura sit oratio. Neq; quicquam existimet ad Copiam pertinere, quod abhorreat à linguæ Romanæ castimonia. ^{castimonia} Elegantia partim sita est in uerbis receptis ab autoribus idoneis: partim in accomodando, partim in cõposuione. Exemplum primi fuerit: ut si quis piissimum dicat. Quod uerbum (teste Cicerone) latinis auribus inauditum est. Secundi: ut si quis dicat. Dedit mihi licentiam, pro eo quod est, fecit mihi potestatem. Tertijs: ut si quis eodem sensu dicat. Iniuriam dedit, quo damnum dedit. Nam damnum dare latinum est. Facere autem iniuriam, non dare, dicendum. Dare malum, latine dicitur. Dare iacturam, nõ recte. Facere iacturã latine dicitur pro eo quod est pati. Facere infamiã, non item. Deniq; facere

Elegantiam esse
sitam partim
in uerbis partim
in sententijs

Accommodatio

LIBER PRIMVS.

facere iniuriam latinissimum est, Facere contumeliā Cicero latinū esse negat. Sed ad rē, qd' est uestis no-
stro corpori, id est, sētentijs elocutio. Neq; enī aliter
q̄ forma dignitasq; corporis, cultu habituq; ^{conferre} uidē &
sētētia uerbis uel cōmendatur, uel deturpatur. Itaq;
plurimum errant, qui nihil arbitrātur interesse quibus
uerbis quæ res ^{admit} efferatur, modo utcūq; possit intelligi.
Neq; diuersa est cōmutandæ uestis, & oratiōis uarian-
dæ ratio. Sit igitur prima curarū, ne uestis aut sordida
sit, aut parū apta corpori, aut perperam composita.
Nam indignum fuerit, si forma per se bona, uestis sor-
dibus obfusca displiceat. Et ridiculū sit, si uir mulie-
bri amictu prodeat in publicū. Et sœdum, si quis ue-
ste præpostera atq; inuersa cōspiciatur. Quare si quis
copiam affectare uelit, priusquam linguæ latinæ mūdi-
ciem sibi cōpararit, is meo quidē iudicio nō minus ri-
dicule secerit, q̄ si quis pauper, cui nec unica sit ue-
stis, quam sine magno pudore possit induere, subinde
mutato uestitu, alijs atq; alijs pānis obitus, in forum
p̄deat, ābitiose mēdicatē suam ostētans pro opibus.
Hic quo sæpius id secerit, an nō hoc uidebitur isanior?
Videbitur opinor. Atqui nihilominus absurde faciūt
isli quidā affectatores Copiæ, qui cum ne semel quidē
possint id quod sentiunt, mūdis uerbis efferre, tamen
perinde quasi pudeat eos parum balbos uideri, ita
balbutiem suam alijs atque alijs modis reddunt balbio-
rem, quasi certamen ipsi secum sumpserint, ut quā-
possit

De illis vide Ha-
drianum.
Similitudo.

DE COPIA VERB.

possit barbarissime dici, dicāt. Volo ego multijugam esse diuitis domus supellectilem, sed totam elegantem esse uolo, ne mihi salignis ac Samijs uasculis omnia sint referta. Volo in splendido conuiuio diuersa ciborū genera proponi. Sed quis ferat, si quis centum apponat edulcorum formas, quorum nullum sit quod nō nauseam moueat? Hec non temere pluribus uerbis admonui, quod exploratā habeam plerorūq; mortaliū precipitem audaciam, quā praeiteritis fundamentis, statim ex illotis (quod aiunt) pedibus, ad summa malunt festinare. Nunc uariandi formulas proponemus, eas nimirum, quae ad uerborum pertinet copiam.

Prima uariandi ratio per Synonymiam

Caput

XI.

Prima igitur ac simplicissima uariandi ratio, in his uerbis sita est. Quae diuersae cum sint, eandem omnino rem declarant, ita ut ad significationem nihil referat, hoc an illo malis uti. Quae quidē Synonyma grammaticis dicuntur, contraria his quae dicuntur Homonyma. Quod genus sunt, ensis, gladius, domus, aedes, codex, liber, forma, decor, pulchritudo. Horū itaq; maxima uis undecumque ē bonis authoribus cōtrahenda, uaria comparanda supellex. Et (ut Fabius ait) diuitiae quaedā extruendae quibus ubicunq; desideratum erit, possit nobis constare uerborum copia. Neque saterit huiusmodi uocum mūdum copiosum ac penum parasse, nisi non solum in promptu uerum etiam in conspe-

Qua ha

Synonymia
diuersa uerba
eandem rem
Homonyma
in eandem rem
uaria di
significat

Fabius
libro 10.

Etu habeas, ut protinus uel nō quæſita ſeſe oſſēdant o-
 culis. Qua tamen in re illud imprimis cauendum, ne,
quod quidam faciunt, citrà delectum uelut ex acervo
quicquid primum occurrerit, in quolibet loco dica-
mus. Primū enī uix uſquam duo uerba reperies adeo
 Synonyma, quin aliquo discrimine diſſideant. Nā quid
 tam idem ſignificat, quā homines & mortales. Et ta-
 men qui paſſim omnis mortales, pro oēs homines di-
 xit, græco illo notatus eſt prouerbio *ὁ ἐν φανῶ μὴ* Vide Anl: Gel: lib.
γοῦ, id eſt, In lenticula unguentum. Et alicubi liti- 13 rap: 2j
 ra & epiſtolā rem eandem ſignificant, alicubi diuer- Et ſig: in Chy
 ſas. Tū ut demus in ſignificatu nihil omnino diſcriminis
eſſe, tamen ſūt alia alijs honeſtiora, ſublimiora, nitidi-
ora, iucundiora, uehemētiora, uocaliora, ad compo-
ſitionem magis concinna. Prōinde dicturo delectus
 adhibendus, ut ex omnibus optima ſumat. In promen-
 do iudicium requiritur, in condendo ſedulitas. Ut iudi-
 ces, preſtabit diligenter obſeruata ſermonis elegātia,
 proprietateſq;. Ut quā plurima recondas, omnis ge-
neris authorum aſſidua lectio dabit. Siquidē alijs uer-
 bis multa eloquuntur poēta, alijs oratores. Sunt et-
 atatibus ſua quedam peculiaria uocabula, Quinetiā
ijdem ſcriptores rem eandē ſapenumero diuerſis mo-
dis efferunt. Primum igitur ex omni ſcriptorū gen-
 re, uerba quā optima ſelegenda. Deinde quali acanq;
 erunt, tamen in congeriem addentur, neque uox ulli
 reiſcienda, quā modo apud ſcriptorem non omniſſo
biad: 1015:
 peſſimū

DE COPIA VERB.

peſſimum reperiatur, nullū enim uerbum eſt, quod nō
alicubi ſit optimū. Prōinde quātumuis erit humile, in
uſitatū, poëticiū, priſcum, nouum, obſoletū, durū, bar
barum, ac peregrinum, tamē in ſuo ueluti grege repo
natur, ut ſi quādo uenerit uſus, tū accerſatur. Quod
 ſi uerebimur ne uerbi nouitas aures offendaſt, rectum
 erit Fabiano uti conſilio, ut meminerimus προεπι-
πλήττειν. Id fiet ijs ſermē rationibus. Cato librorū
 belluo, ſi tamē eo uerbo ſas eſt uti in re tā præclara.
 Ipſiſſimus, ut Plauti more loquar. Cur enim non utar
 Ennianiſ uerbis. Nā Horatiano uerbo libēter utimur.
 Sic enim iſti Neoterici loquuntur, Agnoſcis caſtrenſe
 uerbū. ut Poëta loquuntur. ut priſci loquebantur. ut
 dicam antique. Si ſic loq licet, ſi mibi permittas uulga
to more loqui, dicā enim græce, quo dicam melius.

Sordida.

Sordida

Sordida igitur, atq; humiliſ ſunt. Vt ſi quis famili-
 ſarem, congerronem dicat, auidum, belluonē. Nā
 acetum, ſpongia, pulegium, demiror cur Seneca uer-
 ba ſordida uidcantur.

Inuſitata.

Inuſitata

Paſſi ſenes, pro rugoſis. Interduatim et interatim,
 pro eo quod eſt interdum & interim. Tituilitiū,
 pro eo quod eſt nihil. Vagor pro uagilu.

Poëtica.

Poëtice.

Eliminare, Iuuenari, Agmē pro aſtu ſeu ductu. Vt
leni fluit agmine Tybris. Indomitū pro indomite.

Vt in

LIBER PRIMVS.

Ut indomitū furit. Sperare pro timere. Ut hunc ego se
potuit tantū sperare dolorem. Et Perferre soror pote
ro. Vulnificus, tristificus, fatidicus, laurigeri, caprige
num, ueliuolum mare, uitisator, atq; id genus alia.

Prisca.

EXpectorare, adutū. Antigerio p oppido aduer *Persec.*
bium. Creperū bellum, pro dubio. Hostire pro
pensare. Vitulātes gaudentes. Iumentū pro uehiculo.
Perduellis & perduellio pro hoste patrie. Duellū pro
bello. Clucre pro pugnare. Temetū pro uino.

Obsoleta.

Bouinari p tergiuersari. Et apludā edit, et floces *Obsoletæ.*
bibit. quorū meminit Gel. Et hostē pro hospite ac
peregrino.

Dura.

VT Respubl. castrata morte Camilli. Caperare *Durum.*
frontem. Conspuit Alpes niue apud Furium.

Peregrina.

GAza pro diuitijs, Persiciū. Acinaces pro gladio, *Peregrinae.*
Medicū. Essedū pro Rheda, Britānicum. Vngu
lum Ostorū lingua anulus. Castus p uetulo, lingua Sa
binorū. Vri pro bubus feris gallica uox. Item *Leuca*
pro milliaro authore Hiero. in Iobelē prophetam.
Parasange Persica, qua significāt spatiū triginta sta-
diorum. Et Bec, lingua Phrygū panes. Camurū pro
eo, quod est in sese rediens, peregrinū uerbum.

Nouata.

Nouatae.

VT dūstare exercitiū, ut patrare bellū, Salustianū
Catonis

DE COPIA VERB.

Catonianū est uilitigator. Incuruicernicū pecus. Po-
 licianicū, Vituperones, amorabūdus, subsequa, nuptu-
 rre, uerbigerari. Cuiusmodi uocibus præcipue gaudet
 Apuleius. Habēt, & hæc gratiā, si modo in loco modi-
 ceq; uelut aspergātur. Nā ut elegāter est à Fabio dictū
 in cibis interim acor ipse iucūdus est. Porro græca la-
 tinis in loco intermixta, nō mediocrem addūt gratiā.
 Quāquam nō raro fit, ut necessitate cogamur aliena
 mutuo sumere, ut in πολυπραγμοσύνη, φιλαυτία,
 ἀφαιμαρτοεπής. πολυφιλία, πορρωτολογία, at-
 q; id genus sex millibus, de quibus fortassis aliās nonni-
 hil dicemus. Sūt nō paucae græcorū uoces, quas antiq-
 uitas latinitate donauit. lis peride atq; latinis uti licebit,
 ut rhetor et orator, hypotheca et pignus, helleborū et
 ueratrū, Sycophanta, Calūniator. præbibo quo usus est
 Apuleius: Et propino, mastigia, uerbero. Quædā ita re-
 cepta, ut desit uerbū latinū, Sicuti philosophus. Theo-
 logus, Grāmatica, dialectica, Epigrāma. In quibus ipsis
 inherit nonnihil uarietatis: si modo græca, modo latina
 forma inflectantur: ut Epigrāma, aut epigrāmatū. ti.
 Elephantus & elephas, Delphinus delphin. Lampas,
 lampada. de. Grāmatica, cæ: Grāmatice, ces.

Aetatum Propria uocabula.

Cap. XII

Diligenter itaq; cōueniet obseruare, quid in usum
 pādīs uocibus ætas uariarit. Beatitudinē et bea-
 titatem, mulicrosum & mulicrositatē: Cicero primus
 ausus est dicere, interim pro interdum. Obiter pro in-
 terca.

terea, & uelut alia agēdo. Subinde p̄ identidē. Quin-
tiliani seculo nata sunt. Reatum Messala primus dixit.
Munerariū, Augustus. Fauor & Urbanus, seculo Cice-
ronis uoces erant nouæ. Obsequiū primus dixit Terē-
tius, ut existimat Tullius. Cervicem numero singulari
primus dixisse fertur Hortensius. Pyriticam, Musicā,
Fabricam, uix dum à suis præceptoribus recepta suis-
se testis est Fabius. Huius modi uocum idem pollentiū
congeries, quam Græci ὀνόμασι τοῦ λόγου uocant, condu-
cet non tantum ad hoc, ut si quādo res eadem crebri-
us erit repetenda, uitemus ὁμοιολογίαν. i. similem
ubiq; sermonis colorem, uerum etiam ad δεινότητα. i.
uehementiam faciet. Abijt, erupit, excessit, euasit. pa-
rentem necasti, patrem occidisti progenitorem truci-
dasti. Quod genus rhetores inter orationis decora re-
ferunt uocantq; interpretationē. Ego magis arbitror
ad exercitationē adhibendū esse q̄ ad orationē. Diffi-
cillimū enim uariandi genus est, si manente sermonis
habitu, sensum eūdem sæpius alijs atq; alijs uerbis idē
pollētibus efferre cōsueſcas. Vt adire periculū, subire
discrimē, suscipere periculū, aggredi discrimē. Aedifi-
cat domū, extruit ædes. Emit librum, mercatus est codi-
cem. Ablegauit puerū, amādaui ministrū. Hic tibi ab il-
lo habitus est honos: hæc tibi ab illo relata est gratia.
Hoc premij recepi, hoc fructus tuli: Cōdonauit culpā
remisit noxiā, ignouit admissum. Quoties eius dicere
colo, quoties recordor, quoties reminiscor.

DE COPIA VERB.

Ratio uariandi per Enallagen, siue ἐνέγωγος.

Cap.

XIII.

Proxima uariandi ratio est: cū eadem uoce modice deflexa, uarietatis nōnihil conciliatur: ut Edax edo, bibax bibulus, bibosus bibo, loquax locutuleius, nugator nugo, blaterator blatero, fallax falsus, uolup uosus uoluptuarius. Huius generis est, cū substantiuū nomē adiectiuo cōmutatur, aut cōtrā. Vt iuxta sententiā Homeri, iuxta sententiā Homericā: Vir mire facūdus, uir mira facūdia. Insignite impudēs, insignita impudētia. Cū uerbū actiuū mutatur in passiū, aut cōtrā. Plurimā habeo gratiā, plurima tibi à me habetur gratia. Magna me tenet admiratio, magna teneor admiratiōe. Nō sic amat filiū mater, non sic amatur à matre filius. Et ut rē infinite uariā summatim dicā, duobus potissimū modis cōstat hęc mutatio. Vel cū pars ipsa mutatur, uel cum eadē oratiōis parte manente, qualitas nouatur. Ea totidem ratiōibus cōmutari poterit, qd sunt res quę uoci capiā accidunt. Non confido facturū me, nō est fiducia. Nō dubito quin possit, nō est mihi dubiū quin possit. Iudicēt alij, aliorū esto iudiciū. quid huc redisti? qd huc reditio est? Desine nugari, desine nugas. Est illi mira suis auri, mire suū aurū. Nostriū istud uiuere triste. Infinitū uerbū, pro nomine. Virtus est uitii fugere. i. uirtus est fuga uitiorū. In his oratiōibus uerbū nomine permutatur. Amantē redama. Promerēti bene fac. Redama eū qui te amat. Benefac ei qui promeretur. Tui

deside=

desideratissimus est, te maxime desiderat. Nemo tui u-
dendi cupientior: nemo q te magis uidere cupiat. Hic
uerbū participio cōmutatur, uenit creptū, uenit eripe-
re, uenit ut eripiat. hic uerbū supino mutatur. Ad cōge-
rendas pecunias inhiat, ad cōgerendū pecunias inhiat.
Hic gerundium, ut uocant, gerundio cōmutatum est.
Hoc dictum oportuit, hoc dicere oportuit. Si qd rectē
curatū uelis, si qd rectē curari uelis. Hic infinitū uerbū
supino cōmutatur. Magnū dat ferre talentū. ferre pro
ferendū. St Helenus sciēs pugnae. i. sciēs pugnādi. Cupi-
dus litium, cupidus litigādi. Hic nomen posuū pro ge-
rundio. Libitū est, pro libuit. Misertū est, pro misertus
sum. Pertesum est, pro teduit. Placitū est, pro placuit.
Puduit, puditū est. Hic supinū pro uerbo. Meliuscula
est, meliuscule est. Plurimū est in foro, plurimus est in
foro. Rarus est cōiuiua, raro est cōiuiua. Multus est apd'
mulierē, multū apud mulierem uersatur. Frequens est
in aula, assiduus in literis. Hic nomine cōmutatur ad
uerbum. Verum aliās fortassis ut cōmodius, ita et co-
piusius de his dicemus. Nunc de qualitatē uariatione
docendi caussa pauca ponamus, quasi digito fontes
ipsos, indicantes.

Numerus.

VSurpatur numerus pro numero. Romanus prae-
lio uictor, pro Romani uictores. Vterūq; arma-
to milite cōplent, pro armatis militibus. Omnē pecu-
niā absumpsit, oēs pecunias. Populo imposuimus, id est
imposui. Et oratores uisi sumus, cum de uno loquatur

DE COPIA VERB.

Cicero. Vergi. Sed nos immensum spacijs consecimus
æquor. Idē. Haud secus ac patrijs acer Romanus in ar
mis. Hominis uultus, pro uultu. Animos pro animo. Nā
in prima persona pro singulari pluratiuū numerū po
nere frequentissimū est, aliquoties modestiæ causa. In
secūda nunq̃, nisi genus ipsum significamus. Quæ ue-
stra libido est, id est, uirorū. In tertia inuidiæ causa
mutauit Terētius. Cum ad uxores uentum est, tū fiunt
senes, cū de uno Chremete diceretur. Inexplicitosq̃
Platonas: Martialis, cum de uno Platone dicat.

Persona.

Variatur & persona pluribus modis, uel cū cer-
 ta p quauis ponitur. Quid facias? ut homo est, ita mo-
rem geras. Videas & flumina sicca, id est, uideri pote-
rant. Idē fit per primā personā itidē, ut per secūdam.
Ne mihi tū molleis sub diuo carpere sōnos. Neu dor-
so nemoris libeat iacuisse per herbā, Neue tibi ad Solē
uergāt uincta cadentē. Nōnunq̃ pro prima, aut etiam
secūda persona, tertiā usurpamus. Vt ait Clodius, ne-
gat Cicero. i. tu ais, ego nego. Vergi. Nec me meminis-
se pigeū Elhysse. i. tui. Nunq̃ Erasmi Guilhelmi que-
at obliuisci, pro eo quod est. Nunq̃ tui potero obliui-
sci. Huc pertinet quæ uocatur Apostrophe, Scipiadas
duos bello, & te maxime Cæsar. Polydorū obtrūcat,
& auro ui potitur. Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames? Vergi. Parenthesim cū Apostrophe
cōiunxit in illo. Haud procul inde cite Metiū in diuer-
 sa qua=

sa quadrigæ Dislulerāt (at tu dictis Albane maneres)
 Raptabatq; uiri mendacis uiscera Tullus. Ad hāc for-
 mam pertinet, quoties uerbū personale impersonali
cōmutamus, ut nō te hāc pudent? Nō te horum pudet?
 Dicitur passim pōtificem aduētare. Pleriq; dicūt pōn-
 cem aduētare. Dici nō potest, quā te amem. Nemo
 dixerit facile, quā te amem. Genus.

Est nōnihil uarietatis et in generis cōmutatiōe, ut
 Lachrymat pro lachrymatur. Luxuriat pro luxu-
 riatur, fluctuatur pro fluctuat. Præuertere pro præuer-
 ti. Præcipitat pro præcipitatur. Aueritū pro auertitur.
 Solebat fieri, solitū est fieri. Nō quuiit cōpesci, nō qui-
 ta est cōpesci. Desijt haberi in pretio, desita est haberi
in pretio. Causa cepit agi, cœpta est agi. Assentior, et
 assentio tibi. Cōspicor, & cōspicio. In quorū postremo
 mutatur et οὐρυία. Nam illa quæ refert Diomedes,
 frustra, patio, moro, demolio, auxilio, populo, digno:
 atq; id genus alia, priscis arbutor relinquenda, nisi in
 carmine inciderint. nā tū excusatiū adhibebūtur. Cō-
 similiter in nominibus. Pileum & pileus. hāc ficus, &
 hic ficus. hāc barbitus, hic barbitus, hoc barbiton. hic
 helleborus, hoc helleborū. Casus.

Casus etiā mutatur. Eius rei mihi uenit in mentē,
 Cæa res. Nō sum id nescius, nō sum eius rei nescius.
 Quædā etiā citrà tropū, duplicē habēt cōstruccionē.
 Vior hāc rē et hac re. Egeo tui, egeo te. Dues pecore
 diues pecoris. Dono te libro, dono tibi librū. Imper-

DE COPIA VERB.

tior heram hoc malo. impertior heræ hoc malum.

Species.

Species uariatur, cū deductiuis utimur p primogeniis. Vt magnis negotiis phibitus, magnitudine negotiorū phibitus. Cū diminutiuus loco simpliciu: ut loquaculus pro loquax, paucula pro pauca. Cū frequētiuis uerbis pro primitiuis. Dico pro dico, uolito p uolo, iactito pro iacto. Cū substantiuo pro adiectiuo, ut si quis pro pestilēte pestē appellet, p scelerato scelus dicat. Cū cōparatiuū aut superlatiuū absoluti loco ponimus. Vt tristior & lachrymas oculos suffusa nitentes. Et faciūdisimus, pro uehemēter faciūdo. De qbus suo loco dicemus. Cū patronymicū loco primogenij ponitur, ut Scipiadas p scipionibus. Verū hoc in carmine fortasse liceat, in oratione prosa nemo tulcrit

Figura.

Figuræ mutatio copiam adiuuat, quoties simplici dictione pro cōposita utimur, aut cōtrā. Siue id tropo fiat, siue citrà tropū, ut temnere pro cōtemnere. Ruere pro erucere. Ponere p deponere. Mittere p omittere. Rursum cōscribere p scribere. Comedere pro edere. Demirari pro mirari. Inaudire p audire. Incognoscere pro cognoscere. Cōsipere pro sapere. Cōplacare p placare. Dependere pro pendere. Deridiculus p ridiculus. Quandoqdem pro quādo: Fit et hoc modo. Nō potest pudefcere, nō potest pudefieri. Tēpūs est ut expergiscaris, ut expergefias. Calefcere & calefieri. Ad hanc

hanc formā sortasse referendū est illud, Quoties cōpo-
sitam dictionem simplicibus circūloquimur. Magna=
 nimus uir, uir magno animo. Relege, denuo lege. Ma=
 gnopere te rogabat, magno te rogabat opere. Nō ani=
 maduertit, non aduertit animū. Non satisfacit, non sa=
 cit mihi satis. Interdum uariatur compositionis ratio,
 ut exprobrare et opprobare, persolvere, dissolvere,
 exoluere, resolvere as alienum.

Tempus.

TEmpus quoq; non raro commutatur. Memini le=
 gere, & memini legisse. Prædiceres pro prædi=
 xisses, uel prædicere debuisses. Laurus erat, pro laurus
 esset. Vicimus pro uincemus. Salutato p saluta. Imus,
 uenimus. uidemus. præsens pro præterito.

Modus.

HVic finitima est modi uariatio, ut uicero p uin=
 cam. Salutabis pro salutato. Ne crede, ne cre=
 das. Si uoles, si uolueris. Vbi uoles, ubi uolueris. Cū uo=
 cabit, cum uocauerit. Quia bene natus est, quia bene
 natus sit. Venari pro uenabatur.

Declinatio.

IN nonnullis licebit & declinationem uariare. Ut hi=
 larus & hilaris, uiolens & uiolentus, iuger & iuge=
 rū, capo & capus, pauo p auus, scorpio scorpis.

Coniugatio.

IN aliquot coniugationem, ut lauere pro lauare, ser=
 uere & seruere, accersere & accersire.

DE COPIA VERB.

Variatur eadē dictio his quoq; modis. Prothesi, ut tetuli pro tuli, gnato pro nato. Epenibesi. Mauortis p Martis. Proparalepsi, ut admittier, accingier, dicier: p admitti, accingi, dici. Paragoge, potestur pro potest. Aphæresi, Ruit omnia late, pro eruit. Linguere castra pro relinquere. Syncope, extinxti, dixti: pro extixisti, dixisti. Apocope, Mage p magis, uin pro uis ne. Quæ quidē species sunt Metaplasmi: propterea quod dicti-
onem quasi transformēt. Reliquas species prudēs omit-
to, qd' nō admodū ad copiā facere uidētur. Et nobis p-
positū est, ea dūtaxat persequi, quæ proprie ptineant
ad id quod instituiamus.

Variandi ratio per Antonomasiā Cap. XIII

Proxima uariādi sermōis ratio cōstat Antonoma-
sia, id est nominis pmutatiōe, ut si quis pro Achil-
le Peliden aut Acaciden dicat. pro Romanis Romuli-
das. Pro Troianis, Priamidas aut dardanidas. Pro Her-
cule. Thyrinthiū. Pro Venere, Cythereā aut Cypridē.
Pro Dīana, Cinthis. Nōnunq̃ Epitheton pro nomine
ipso subijcere licebit. Vergilius, Thalamoq; fixa reli-
quit, Impius. impiū pro Aenea dixit. Luuius Pœnū pro
Hannibale. In Terētio sepe senex pro persona heri.
Eiusdē generis est, si quis Poētā dicat, Homerū sentiēs
Philosophū Aristo elē significās. Quēadmodū græci
Persarum regē Βασιλέα nominant. Neq; ab hoc ge-
nere abhorret, si quis pro fure Verrē dicat: pro molli,
Sardanapalū. Quæ suo loco referemus.

Variand;

Variandi ratio per Periphrasim. Ca. XV.

ID si pluribus uerbis fiat, Periphrasis erit. Quā quidam Circuitionē noiant, ut si quis euerforē Carthaginis, et Numātiae pro Scipione dicat, ut Troiani belli scriptorē dixit Horatius pro Homero. Itē si Mantuanus uates ponatur pro Vergilio. Venusinus poeta, p Horatio, Peripatetica scholae princeps, p Aristotele. Stoicae familiae pater, pro Zenone. Voluptatis assertor, pro Epicuro. Haec autem ratio plurimis constat modis. Etymologia. Notatione. Finitione.

Etymologia.

ETymologia cū nois rationē explicamus, ut si q̄s hereditetā dicat, q̄ hereditates alienas appetat capietq̄. Aut pro parasito, hoīem cibo uētriq̄; deditū. Aut p philosopho, homiē sapientiae studiosum. Pro grāmatico, qui literas doceat. Pro asiduo, qui det aera. Pro locuplete, qui plurima loca possideat. Pro pecunioso, qui magnam pecorum copiam possideat.

Notatione.

Notatione constabit, cū notis quibusdā accidentium rem quāpiam describimus, ut si quis irā intelligens, animi aut bilis efferuescentiā dicat, quae pallorem uultu, ardorē oculis, tremorem mēbris inducat. Eiusdē generis est et illud. Qui digito scalpunt uno caput, quo molles et parum uiri significantur. Aut si dicas. Cubito se emungit, salsamentarium indicans.

Finitione.

B 5 Finitione

DE COPIA VERB.

Finitione cōstabit. Vt si quis artē bene dicendi pro
Rhetorica dicat. Virū peculatorē, uirū qui ciuita-
tis ærarium cōpilasset. Hominem tyrannum, qui ui le-
ges ac ciuium libertatem oppressisset.

Ca. XVI.

Variandi ratio per Metaphorā.

Alia uero uarietatis ratio ex Metaphora nasci-
 tur, quæ latine Translatio dicitur, propterea qd̃
 uocem à genuina, ac propria significatione ad nō pro-
 priam transfert. Ea malis modis tractatur.

Deflexio.

Primū deflexione, quoties uox è propinquo ad rē
 proximā defleſcitur, ut uideo pro intelligo. Audire p̃
 obſēperare, aut credere. Sentire pro intelligere. Per-
 ſpicere pro cognitum habere. Odorari, olfacere, pro
 ſuſpicari ac deprehendere. Cōcoquere pro ſerre. De-
 uorare pro uincere ac perſerre, Compleſſi, exoſcula-
 ri, pro amare. Siſpicere pro admirari. Deſpicere pro
 contemnere. Ita ſtupet animus, ſtupent oculi, ſtupent
 dentes. Siquidem in his, quod eſt corporis, ad animum
 transfertur. Quo metaphora genere nihil uſitatius.
 Huc ſortafſis pertinent & illa, quoties cano pro dico,
 canto pro ſcribo dicimus. Præconium pro laude. Buc-
 cinari pro celebrare.

Ab irrationali ad rationale.

Proxima ſpecies eſt, quoties à bruto animāte ad a-
 nimal ratiōe præditū ſi trāſlatio, aut cōtrā. ut ſi homi-
 nem odioſe, atq; inſulſe loquacitatis rudere dicas, aut
 blaterare

LIBER PRIMVS. 14

blaterare, aut grunire, aut gānire. Si oblatrare pro obirectare, allatrare pro cōuitari dicas. Cōtrā si olorem canorū, musicū, lusciniā. perfidū, uulpē, ambitiosum, leonē. assentatorē, canem dicamus. Cuius modi multa Vergilius tribuit apibus, dū quicquid agitur in hominum Republica, id traducit ad hoc animal

Ab animali ad nō animal, aut contrā.

Longius erit petita Trāslatio, si ab animali ad inanimale traducatur, aut contrā. Verg. Si tantū pectore robur, cōcipis. hic robur à ligno ad hominē translulit. At procul excelso miratus uertice mōtis. Animale ad inanimatū trāstulit, cū uerticē pro cacumine dixit. Itē Et nūc omnis ager, nunc oīs parturit arbos. Et ridet ager. Cōtrā ambo florētes etatibus. et uiridis etas, et uernat etas. Iratū mare, indignatus Araxis, auidū mare. mirātur gargara. quod genus et plura sūt exempla, et frequētius obuia, quā ut hic debeant referri.

Ab animali ad animal.

Vt si quis coruū sui inequitatē dicat, et pascētes apes,

Ab inanimato ad inanimatū, aut contrā.

Smetur Metaphora, si quis syluam scatere dicat, quod est fontiu. Aut odium suppullulascere, qd' est fruticū. Aut si quis pilos fruticari dicat. aut syluascere, quod est arborū. Si quis orationē fluere dicat. Aut fluius, et undas negotiorū. Eiusdem generis est si quis collem uerrucam dicat, quemadmodum Cato.

Metaphora reciproca.

Cap. XVII.

Quedam

DE COPIA VERB.

Quædam translationes reciprocae sunt, siue cōmit-
 nes, quas græci uocāt ἀκολουθίαι. Nā pro gu-
 bernatore aurigā, ita pro auriga guber-
 natorē recte dixeris. Quādā unius dumtaxat partis,
 quas ἀνακολουθίαι appellāt. Siquidē ut uerticē recte
 transfers ab homine ad montē, ita non recte cacumen
 ad hominē traduxeris. Facit aut Metaphora nō solū
 ad copiā orationis, uerū & ad ornatū, ad grauitatē,
 ad euidentiā, ad sublimitatē, ad festiuitatē. Nōnunquā
 & necessaria est, quēadmodū rustici gemmā dicūt in
 uitibus, γέμναι κτεις, sūtire agros, fructus laborare.
 Nos durum hominē, asperum, neq; enim aliud habe-
 mus uerbū. Sed quot modis adhibeatur translatio, &
 quatenus differat à finitimis tropis, nō est huius propo-
 siti scrupulosius persequi. illud admonuisse profuerit,
 ut qui uolet in dicēdo copiosus esse, ex optimis autho-
 ribus maximā insigniū translationū uim adnotatā cō-
 paret. Sunt aut apud M. Tulliū optimæ, apud Quin-
 tilianum plurimæ. Ex adagijs item nō pauca colligi po-
 terūt. propterea quod plerūq; aut allegoriā habēt, aut
 aliquā Metaphoræ speciē. In his colligendis nos ela-
 borauimus, haud scio quā feliciter, magnis certe ui-
 gilijs. Nihil uero prohibet, quo minus ipsi uel ex lectis,
 uel ex animaduersis rerū omniū naturis undecūq; me-
 taphoras fingamus, modo ne sit dura translatio, ne
 sordida, ne maior, q̄ oportet, ne dissimilis, ne nimīū
 crebra, præsertim in eadē specie. Illud item nō abs re
 fuerit

fuerit admonere, metaphorā interdū in simplici nomi-
ne sitā esse. Vt si quis hominē uentri additū, pecudē
appellet. Nōnunq̃ i epitheto. Vt cū saxū hominē, aut
ferreū scriptorē dicimus, aut uireas undas, floridam
etate. Interī in uerbo simplici, Vt auolat ætas, labūtur
anni. Interdū additur quiddam, qd' Metaphorā expli-
cet. Inflāmauit hominē cupiditate gloria. Incēdit ira

Variandi ratio per allegoriā, Ca. XVIII.

Idem efficit allegoria quod metaphora: Neq; enim
aliud est allegoria quā Metaphora perpetua. Vt
pedem conferre, pro eo quod est cōcertare argumen-
tis. Iugulum petere, pro eo qd' est, caput cauisse aggre-
di. Et tragulam iniicere, pro eo quod est, fallaciā in-
tendere. Vt etiā nauem perforet, in qua ipse nauiget,
id est ciuitatē euertat: qua subuersa sibi quoq; sit pere-
undum. Huius usus frequentior est in sentētijs prouer-
bialibus, ac prouerbijs. Vt flamma sumo est proxima,
quo significatur tempestiuiter cauendum esse pericu-
lum. Et uino uendibili suspensa hedera nihil est opus,
cū significamus rei per se laudabili nihil opus esse cō-
mendatione aliena. Et Cretizandū aduersus Creten-
sem, id est, mendacijs ac dolis agendū cum subdolo ac
uano. In huiusmodi paræmijs allegoria nonnunquam
exit in enigma. Neq; id erit uitiosum, si doctis uel lo-
quaris uel scribas. Imò ne tum quidem si uulgo. Neque
enim ita scribendum, ut omnes omnia intelligāt, sed ut
quædam etiam uesligare ac discere cogantur.

Variand

D. E. C O P I A V E R B.

Variādi ratio per Catachresim. Ca. XIX.

EAndem uim obtinet Catachresis, quā latini dicūt abusione, Atq; hac nota secer nitur à trāslatiōe, quod abusio est ubi nomen omnino defuit. Translatio ubi aliud fuit, Veluti cū parricidā dicimus, qui fratrē occiderit. Et piscinā, in qua lauamus, nec pisces insūt. Vires hominis breues, lōgum cōsiliū, minutū animū, pro paruo. Illud oratōis genus maxime probat Quintilianus, in quo triū permixta est gratia. Similitudinis, Allegoriæ, & Translationis. Vt quod fretū, quē Euripum, tot motus, tātas, tam uarias habere creditis agitationes, cōmutatiōes, fluctus, quātas pturbationes, & quantos aestus habet ratio Comitiorū. dies intermissus unus aut nox interposita sepe & perturbat omnia, & totā opinionē, parua nonnunq̃ cōmutat aura rumoris.

Variatio per Onomatopœiam.

Caput

XX.

Non nihil accedit uarietatis, et ex onomatopœia. quæ fictio nominis dici potest. Quod genus sūt Taratantara, pro cātu tubæ. Sibilus, murmur, mugitus. Ad eandem formā pertinet Paragoge, id est deductio ac deriuatio nouorū uerborū ex Analogia sūpta. quæ cur nobis etiam sit fugienda, non uideo, si quādo scētentia postulabit. Syllaturire, pro eo quod est Syllæ mores imitari uelle. Et quēadmodū dicimus Cacaturire, miscurire, esurire, qd uetat quo minus iuxta Analogiam dicamus, dormiturire, Scripturire, Proscripturire, Di-

rire, Dicturire, Bellaturire, Nupturire? Et quæadmo-
 dum dicimus græcari, cur nō itidē dicamus iuuenari,
poētari, cornicari, rhetoricari, philosophari, theolo-
gari? Vt laureati, mūmati, scutati, cur nō itidē pileati,
 laruati, psonati et si qua sūt similia? cur nō siccescere,
 sicut arefcere? et in his quidē fictionibus Græci longe
 sūt latinis selitiores. Nobis tamē nōnihil audendū cen-
 seo, præserti in carmine, et in uertēdis græcis authori-
 bus. Certe quæ reperiūtur apud idoneos auctores, ea
 sūt audacter usurpāda. Neq; enī ullū uerbū nobis uide-
 ri debet durū aut obsoletū, qd' apud scriptorē proba-
 tum reperiatur. Quæ quidē in re lōge lateq; dissentio
 ab his, qui uocē omnem ceu barbarā horrēt, quā apud
 M. Ciceronē nō legerint. Quin illud etiā obseruandū,
 eiusdē dictionis interdū uariā esse Paragogen, quæ ad
 modum superius attigimus. Voluptuosus et uoluptua-
 rius, edax et edo homūculus, homulus, homūtio. paux
 illū et paucula Harū, igitur oīm rerū obseruatio, copiā
 oratiōis nō mediocriter adiuuabit, ppter ea qd' in his
 sacclitijs nominibus magna pars opū lingue latine sita ē
 Variādi ratio per metalepsin. Ca. XXI.

ABusioni cōfinis est Metalepsis, quæ transsūptio
 latinis dicitur. Ea erit, ubi gratū itur ad id qd'
 ostendimus, ut Speluncis abdedit atris. Nō nigrae in-
telliguntur, ex nigris obscuræ, & per hoc temum in
præceps profundæ. Verum huius figuræ usus magis
 incidet in carmine, quā in oratione soluta.

Varian.

DE COPIA VERB.

Variandi ratio per Metonymiam.

Caput

XXII.

Neq; mediocriter ad copiam orationis facit Tro-
pus, qui uocatur Metonymia, quæ dicitur etiam
transmutatio. ea fit compluribus modis. Vel cū inuen-
torem pro re subiecta ponimus, ut Cererem corruptā
undis. Sine Cerere et Baccho friget Venus. Receptus
terra Neptunus. Classes aquilonibus arcet. Vulcano di
care. Vario Marte pugnare. Venus confert oculis et
uoci. Hic inuentor, aut qui præsidet, pro re subiecta
ponitur. Quod si uertas, erit durius. Vt, uinum præ-
cemur, nam hic deus præsens adest, hic uinū pro Bac-
cho positū est. Vel cū id quod cōtinet, pro eo quod cō-
tinetur, usurpatur. ut epotos cados, cælo gratissimus
amnis, id est cœlitibus. Seculū felix. Aut cōtrā, id qd' du-
rius et uiolentius sit. Iam proximus ard. et Vcalegon, ho-
minē pro domo posuit. Terē. Eamus ad nos. i. ad ades
nostras. et cū dicimus hominē deuorari, cuius patrimo-
niū cōsumitur. Hūc tibi cōm. edendū ppino. De sene gu-
starit. i. de pecunia senis. Vbi dominus rei pro ipsa po-
nitur. Vel cū ex effici. etc, effectū significamus, hic me-
lior remis: significat enī uelocitatē, sed quæ per remos
sit. Vel cōtrā, ut frigus pigrū, Mæslūq; timorē mūtite.
Pallida mors. Audax iuuetā. Pallētesq; habitāt morbi.
Tristisq; senectus. Præceps ira, hilaris adulescētia, in-
cōsulius amor. Inuerecūda nox. Audax uinū. uel cū du-
cē ponimus p his q subsunt: Vt, cū ab Annibale caesa
apud

apud Cannas sexaginta millia dicimus. Aut cū autorem pro opere ponimus. Vt cū dicimus, Vergiliū uenisse, Plinium semper in manibus habendū. Simile est huic, cū sacrilegiū deprehensum dicimus, nō sacrilegum. Et armorum scientiam habere: non artis.

Variandi ratio per Synecdochen. Ca. XXIII.

Vehemēter adiuuabit Copiam & Synecdoche: quam quidā intellectuē uocant, quoties ex uno plures intelligimus. Vt Romanus praelio uictor. Et Pœnus fugatus, pro pœni. ex parte totū, ut mucronē, pro gladio, testum pro domo. Retroq; , ut ingens à uertice pontus. Et fontemq; ignemq; ferebāt. Ex specie genus Iracundior Adria, pro quouis mari. Acheloia pacula, pro quouis flumio. Quod non ita cōmode uertitur. Ex materia rem cōsectam, ut ferrū pro gladio, abies aut Pinus pro nauī. Ex precedētibus sequētia, ut uirginē soluit zonam. i. deuirginauit. Subdidit equo calcaria. i. cucurrit. Breuiter cū aliud ex alio intelligitur. Vixerūt, pro mortui sunt. Nos quoq; floruimus. Etiā fuimus Troēs. Et summa procul uillarū culmina fumant, nōstem imminentem intelligimus, cum longe aliud dictū porro ex signo rem signatam colligimus.

Variandi ratio per equipollentiā. Ca. XXIII

Precipua uariandi ratio sumitur per ἰσοδυναμίαν, id est, per equipollentiā. Ea constat negationis additione, detractiōe, geminatione, & uerbis contrarijs. Vt primas obtinet, non est in postremis.

DE COPIA VERB.

Vir egregie doctus, uir minime indoctus. Omnia fecit, nihil nō fecit. Nō nihil fallaciæ intendendū in hominē .i. aliqd fallaciæ. Assumpto autē uerbo diuerso, et ap-
posita aut adempta negatiōe: statim nouā orationis fa-
ciem cōstitueris. Placet, nō displicet. Accipio cōditio-
nē, nō recuso cōditionem. Verū de his reliquisq; æqui-
pollentijis, exactius suo loco tractabimus.

Variandi ratio per cōparatiua. Ca. XXV.

IN nonnullis cōparatiuis dictionibus fit hæc commu-
tatio citrà negationem, translatis dūtaxat partibus.
Ut anteponit famam pecuniæ. Posthabet pecuniam fa-
mæ. Minoris facit famā quàm pecuniam. Pluris facit
pecuniam quàm famam. Prius habet lucrum quàm ho-
nestum. Posterius habet honestum quàm lucrū. Atque
hæc quidem copia nascitur ex contrarijs. Cuiusmodi
sunt. Suspicit, despiciet, curat, negligit, appetit, fastidit,
atque id genus innumera.

Variandi ratio per relatiuorum commu-
tationem. Ca. XXVI.

Facilis est item uariandi ratio per dictiones relati-
uas. Vxor illius esse nō uult: non uult illum maritū.
Recusat illius esse socer. Recusat illum generum. Pu-
det me huius nurus. Pudet me huius socrū uideri. Non
altum mihi patrem optem. Nullius malim esse filius.
Ó me tali felicem præceptore. Felicem me qui tuus sim
discipulus. caue isti locaueris agrum. Ne committas ut
hic agrum conducat tuū. Iam dudū expectat, ut uiro nu-
bat. Ex=

bat. Expectat, ut se uir aliquis ducat. Nolim tibi debe-
re. Nolim te mihi creditorem. Hoc me docuisti, hoc ex
te didici. Hoc mihi retulit Paulus. Hoc ex Paulo audi-
ui. Plurimum ex ea re capies emolumentum. Ea res plu-
rimum tibi adferet emolumentum. Literæ non parū or-
namenti tibi conciliabunt. Ex literis non paruum orna-
menti tibi accedet. Pater filio reconciliatus est. Filius
cum patre redijt in gratiam.

Variandi ratio per amplificationem.

Caput XXVII.

EX Auxesi, hoc est amplificatione uariatur oratio:
cū amplificandæ rei gratia uerbū atrocius subij-
cimus loco proprij: ut, cū occisum dicimus, qui sit cæ-
sus. Latronē, qui sit improbus. Occidisse, cui res acer-
bior acciderit. Exanimatū, dolore affectū. Eneatū, cru-
ciatū. Mutū, qui nihil respōderit. Reuixisse, qui spem re-
ceperit. Huc pertinent & appellatiōes illæ, de quibus
ante nōnihil memini, cū carnificē appellamus hominē
imitem. Sacrilegū, sceleratū. Veneficam, malā. Præ-
terea illæ. Scelus, monstrū, pestis, labes. Postremo &
hæ. Atreus, pro crudeli. Sardanapalus, pro effœmina-
to. De quibus suo loco copiosius.

Variandi ratio per Hyperbolen. Ca. XXVIII

Variat & Hyperbole. quam quidā superlationem
nominauit. Vt hic uel saxa sua loquacitate pos-
sit rumpere. Cælum digito attingere. Ocyor Euro. Et
fulminis ocyor alis. Vox astra scribat.

DE COPIA VERB.

Variandiratio per μείωσις, idest per diminutionem. Ca. XXIX.

Duersus variandi modus per μείωσις, hoc est per diminutionē. Veluti quoties attigisse dicimus eū qui pulsauit, lesisse qui uulnerauit. Interdum diminutio sapit Hyperbolen, ut uix ossibus herent. Breuior Pygmaeo. Minus habet quàm nihil. Verum de his quoq; nonnulla suo loco differemus.

Variandiratio per cōpositionē. Ca. XXX.

Variatur oratio nōnihil et ex cōpositione, Ea sita est in his fermē figuris. Asyndeto, Polysyndeto: Veni, uidi, uici. Tectumq; laremq;. Armq;, Amycleumq; canem, cressamq; Pharetrā. Sizeugmeno: Id fit quoties ad unum uerbū plures sententiæ respōdent. Fit autē trifariam, aut cū praeponitur, aut cū sequitur, aut cū interponitur: ut Desflorescit forma, uel morbo, uel etate. Vel, morbo, uel etate forma desflorescit. Aut etate forma desflorescit, aut morbo. Vicit pudorem libido, timorē audacia, rationem amentia. Contrā. Neq; enim is es Catilina, ut te aut pudor unquam à turpitudine, aut metus à periculo, aut ratio à furore reuocavit. Nonnunq; et per iterationem repetitur nō coniunctio, sed nomen aut uerbū. Quam Epanalepsim uocant. Nihil ne te nocturnū præsidiū palatij, nihil urbis uigiliae, nihil timor populi, nihil cōcursus bonorum omnium, nihil hic munificentissimus senatus habēdi locus, nihil horū ora uultusq; mouerunt? simile huic. Vi

cit pu

cit pudorē libido, uicit timorē audacia, uicit rationem
amētia. aut per σωφροσύνην. Vicit timorē audacia,
 rationē superauit amētia, libido pudorē expugnauit.
 Experiamur igitur, quot ratiōibus eadē senētia possit
 per has figuras uariari. Cōtemnit Deos, contemnit ho-
 mines: Deos cōtemnit, homines cōtemnit: Cōtemnit et
 deos et homines: Et deos & homines cōtemnit, Deos
 cōtemnit atq; homines. Ad hūc locū pertinet & illa.
 Inedia, q̄ frigoris patientior. Lucri, q̄ gloriæ cupien-
 tior. Cupientior lucri, q̄ gloriæ. Lucri cupiētior, q̄ glo-
 riæ. Chariorē habeo neminē, & neminē habeo chari-
 orem. Quāq; hæc nō ita multū adferūt momenti, ad-
iuuant tamē. Et quibus de causis. Ob eā rem. Eam ob
 rem. Ob causam tam paruulā. Tam paruulā ob caus-
 sam. Veniā ad te quādo ita uult pater: Quādo ita uult
 pater ueniā. Eiusdē rationis est cū ex oratione simpli-
ci duplicē facimus, aut cōtrā: ut Omnia tua mihi de-
bes: Quicquid habes, id omne mihi debes.

Variandi ratio per σύνταξιν. i. constru-
 ctionem. Cap. XXXI.

EX ordine siue cōstructione item nōnulla sermo-
 nis uarietas existit, id qd' superius attigimus. Nā
 pleræq; dictiones sunt, quæ nō respuunt diuersam con-
 structionē: ut multū pudorem, & multū pudoris. Scri-
 psit mihi, & scripsit ad me. Diuersum seu alienū huic,
 & diuersum seu alienum ab hoc. iactat maiores suos,
 iactat se de suis maioribus. De te somniaui, te somnia-

DE COPIA VERB.

ui. De te ridet, te ridet. Tota nocte potauit, totā noctē potauit. Romanorū summus, Sūmus inter Romanos. Seruitus morte durior, seruitus durior q̄ mors. dānatus est de repetūdis, dānatus est repetūdarū. Natus gloriæ, natus ad gloriā. Tuae partes sunt, tuarū est partium.

Variandi ratio per mutationem figuræ uarijs modis. Ca. XXXII.

Variatur oratio, quoties alio atq; alio affectu, ac ueluti habitu profertur. Quam uicirim figuræ mutationem licebit appellare: ut non est miserum mori, & usq; adeo ne mori miserum est? nihil est te uanius, an quicquam te uanius? Hic per interrogationē uariata est figura. Non magnam laudem assecutus est. Egregiam uero laudem es assecutus. Nō ista curat populus. Id populus curat scilicet? Hic per ironiam commutata est sermonis facies. Vehementer amat pecuniam. Dij boni, quā amat pecuniam? per admirationē uersus est oratiōis color. Tum Deos cōtemnit, tū homines. Haud scio magis ne Deos cōtemnat, an homines? Hic per dubitationē cōmutata est oratiōis forma. Nihil mihi carius aut antiquius fama. Disspere am si qd mihi carius fama. Hic per adiurationem uariatus est sermo. Ista nunquā cogitauī. Dij meliora, quā ut ista cogitarim. Hic per abominationem cōmutatus est color. Est uir insigni uanitate. O singularem hominis uanitatem. Hic per exclamationem. Non modo uirgines aliquot cōsuprauit, uerum etiam Vestalem incestu polluit.

luit. Virgines cōplures suprauit, ut interim de Vestali
incestu polluta sileam. Hic per occupationē uariatus
est sermo. Cū & genere sis obscurissimo, & re nulla,
nullis literis, nulla forma, nullo ingenio, quid est cur te
adeo iactes? Quid habes cur tā sis insolens? Natalium
splendorē? atqui genere es obscurissimo. Opes? at uel
Iro ipso pauperior es. Eruditionem? sed bonas literas
nec attigisti unquam. Formam? at ipso Thersite defor-
mior es, Ingeniū? at istud profecto nactus es stupidissi-
imum. Quid igitur ista tua iactantia est, nisi mera insa-
nia? Hic per subiectionem uariatus est orationis habi-
tus. Neq; uero solū per omnes figuras, uerumetiā per
locos propē omnes uariari potest oratio. Caterū quo-
niam hæc magis uidentur ad rerū copiam pertinere,
secundo cōmentario de his diligentius differemus. Ac
formas sermē omnes paucis indicauimus, quibus ma-
nente sententia cōmutatur oratio.

Experientiæ.

Cap. XXXIII.

NVnc quo res fiat dilucidior, experiūdi gratia sen-
tentia unā atq; alterā proponamus. conemurq;
quo ad fieri poterit eādē, ueluti Proteū, in omnē spe-
ciem uertere. Non quod omnis uariandi ratio in unam
quāpiam orationē possit incidere, sed quot incident,
tot utemur. Sumaturq; illud exempli loco.

Tuæ literæ me magnopere delectarunt.

Tuæ nō admittit Synonymiā. Tuæ āplitudinis. Tuæ pa-
ternitatis. Tuæ maiestatis. Periphrasis est. Si nomē p-

DE COPIA VERB.

priū ponas, puta Fausti. Heterosis est & partis & psonæ. Fausti litera. Si Faustinae litera. Heterosis substāti uī epitheton. Litera.

Epistola, litera, tabella, Synonymia est. Literula. epistolū, tabellula, Heterosis, Scheda, scripta, Synecdoche. Quod ad me scripsisti, Periphrasis est.

Me.

Animum meū, pectus meum, meos oculos, uel Periphrasis, uel Synecdoche. Nos pro me. enallage numeri. Erasmi Heterosis est personæ.

Magnopere

Valde, uehemēter. nimū, mire, mirifice, magnifice &c. Synonymia est. Magnopere, summo, supra modū, præter modū, unice, *ὑπερβολῶς* est. Haud mediocriter, nō parū, nō uulgariter, per cōtraria & negationē dici nō potest. Quātopere, incredibile dictū, uerbis cōsequi nequeā, atq; id genus alia, Hyperbolē sapiūt.

Delectarunt.

Oblectarunt, recrearunt, exhilararūt, Synonymia est. Nisi quod in exhilararūt metaphora uidetur esse. Voluptatem attulerunt, uoluptati fuerūt, iucundæ fuerūt & similia. Periphrasim habent. Voluptate perfuderunt, mellitissima fuerunt, & consimilia. Translaticia sunt. Non iniucundæ fuerunt, nō insuauēs, à contrariis permutatione. Reliqua citra cōtextum commode ostendi non possunt. Nunc igitur experiamur.

Tuæ me litera magnopere delectarunt. Delectarūt
mirū

mirū in modū tuæ me literæ. Maiorē in modū me tuæ
delectarūt literæ. Haftenus præter cōpositionē nihil
fermē mutātū est. Tuis literis sum magnopere delecta
tus. Delectatus sum maiorē i modū tuis literis. Hic ge
nus uerbi dūtaxat est cōmutatum. Epistola tua me ue
hemēter exhilarauit. Tua qdē epistola sū uehemēter
exhilaratus. Tuæ literulæ non mediocriter aium meū
refecerunt. Humanitatis tuæ scriptis sum nō medio
criter animo refectus. Ex amantissimis literis tuis in
credibilem cepi uoluptatem. Hyperbole & relatio.
Amantissimæ tuæ literæ incredibilem mihi uoluptatē
attulerunt. Nouam quandam lætitiā tuæ schedæ mihi
pepererunt. Tuis ex schedis mirificā lætitiā concepi.
Summū gaudiū tua scripta mihi adportarunt. Tuis ē
scriptis summū mihi gaudiū allatū est. Ex excellentiæ
tuæ literis magnā hausimus uoluptatē. Et hic relatio
est. Cætera sibi quisq; facile adnotabit. Ex Fausti mei
literis plurimū hausi uoluptatis. Tuis ē scriptis haud
uulgaris mihi uoluptas accessit. Epistola tua sum uni
ce delectatus. Ex Faustinis literis mirificum quoddā
oblectamentū percepi. Tuæ literæ sanē q̄ delectarūt
animū meum. Ineffabili gaudio tuæ me schedulæ per
fuderunt. Hic Metaphora est. Tuis ex literis noua qua
dam delectatione sum persusus. Incredibili læticia
tua me scripta delibuitū reddiderunt. Et hic Metapho
ra. Haud parū delectamenti tua mihi conciliauit epi
stola. Legēdis tuis literis oppido q̄ sum delectatus. Le=

DE COPIA VERB.

Etio tuarū literarū singulari uoluptate delinuit mentē
 meam. Admodum delectabilis mihi tua fuit epistola.
 Eximia quadam leticia tuæ me literæ affecerūt. Tuis
 ex literis singulari sum affectus leticia. Maxime uolu
 ptati mihi tua fuit epistola. Sūmo oblectamento mihi
 tua scripta fuerūt. Incredibili gaudio mihi tua fuit epi
 stola. Nimis quā iucunda nobis tua fuit epistola.
 Summæ iucunditati nobis tua fuit epistola. Suauissimæ
 mihi tuæ fuerunt literæ. Tuis ex literis singularis mihi
 profecta est leticia. Tuæ literæ fecerunt, ut prorsus
 exilirem gaudio. Tuis acceptis literis, leticia gestie
 bam. Vbi mihi tuæ sunt redditæ literæ, leticia sum ex
 pletus. Lectis tuis amantissimis literis, noua quadam
 leticia correptus sum. Acceptis literis tuis, incredibilis
 uoluptas cepit animū meum. Inusitata leticia me tua
 demulsit epistola. Quod ad me scripseris, id mihi tam
iucundum fuit, quā quod iucundissimū. Quod ad me
 tuas dederis literas, id uehementer fuit gratū. Quod
 me tuis dignatus es literis, cō nihil mihi potuit accide
 re gratius. Tuæ me literule oppido gaudibundū effece
 rūt. Tuis literis oppido quā letabūdus sum effectus.
 Quod me tuis literis certio rem reddideris, fuit id mihi
 nō gratū modo, uerum etiā iucundū. Cū tua ad me per
 ferretur epistola, uidisses me gaudij magnitudine ge
 stientem. Quod me saltē epistola salutaris, id profecto
 uolupe fuit. Literis tuis nihil adferri potuit optatius.
 Epistola tua ad nos uenit uehemēter expectata. Lite
 ris tuis

teris tuis nihil adferri potuit desideratius. In his tribus Metalepsis est, aut certe Sinecdоче. Nā iucūda solent accidere, quæ magnopere desiderauimus. Nō possunt non esse iucundissimæ Erasmo Fauslinæ literæ. Non iniucunda fuit mihi tua epistola. Neutiquam insuaues mihi tuæ uenerūt literæ. Haud quaquā ingrata mihi tua scripta acciderunt. Tam mihi dulcis tua fuit epistola, quàm ea quæ sunt dulcissima. Literas tuas multa cū uoluptate perlegi. Epistolam tuā non sine summa uoluptate recepi. Qui mihi tuas reddidit literas, is mihi gaudiorum cumulū detulit. Dictū mirum, quàm me tua ceperit epistola. Schedæ quas ab te missas accepi, noua quadā gaudiorum luce pectus meū serenarūt. Literæ tuæ quicquid in animo mororis erat, id omne protinus excusserūt. Miram animo persensi uoluptatem, cum tua nobis redderetur epistola. Tuis ex literis uoluptas insolita animo iccessit meo. Tuæ literæ fuerunt in causa ut affatim gauderē. Tu is literis effectum est, ut totus exultarim gaudio. Dicitur uix queat quantum mihi letitiæ tuis ex literis obortum sit. Vix possim sermone cōsequi, quantum gaudiorum ex tua mihi natum sit epistola. Dictū mirū est, quantū uoluptatū nobis ex tuis affulserit literis. Deū in mortalē quā igēs gaudiū nobis ē tua puenit epistola. Papæ quātas letitiæ causas nobis tuæ literæ suppeditarunt. Dij boni quantā uim gaudiorū tua mihi scripta subministrarūt. Maiorē letitiā tuæ mihi tabellæ attulerūt, q̄ ut explicare

DE COPIA VERB.

explicare possim. Plurimum uoluptatis nobis tuus ta-
 bellarius adportauit. Vix credas quantū acerrum læ-
 titiæ literæ tuæ in animū inuexerunt meū. Verbis elo-
 qui nequeā quantis gaudijs me tua onerauit epistola.
 Cur aut̃ sic uerear loqui, cū Terentius dixerit, multis
 cōmoditatibus oneratum diem? Tuæ me literæ gau-
 dijs onustū reddidere. Tuis literis ualde sum gau-
 sus. Tuis literis unice sum lætatus. Tua scripta nobis
 uberrimā lætitiæ copiā offuderūt. Lætissima mihi tua
 fuit epistola. Tuis literis factū est, ut prorsū frōtem
 expor̃ exerim. Visis tuis literis protinus animi mei
 frontē explicui. Interlegendū ea, quæ ad me scripsisti,
 mira quedā uoluptas animo obrep̃it meo. Simul atq;
 tuas inspexissem literas, noua quedam gaudiorum uis
 mentem occupauit meā. Inspectis tuis literis, incredi-
 bilis quidā æstus lætitiæ pectus subiit meū. Acceptis
 humanissimis tuis literis, immensa quedam lætitia me
 totum obsedit. Emoriar si quicquam unquā accidit
 iucundius tuis literis. Dispereā, si quid in uita suauius
 obtigit tuis literis. Ita me musæ bene ament, ut nihil
 ante hac accidit tuis literis gratius. Caue credas rem
ullā obijci à fortuna posse iucundiorē quā tuæ sūt li-
teræ Quā ipse charus animo meo, tā me iuuant tuæ li-
 teræ. Papæ quantū gaudiorū tua mihi excitauit episto-
 la? Quantum risus, quantū plausus, quantum tripu-
 diorū tuæ nobis attulerunt literæ? Elegātissimas tuas
 literas legens, insolita quadā læticia tãgebar. Cala-
 mus tuus

mus tuus me gaudijs exaturauit. Multā uoluptatē mihi tua præbuit epistola. Totū me gaudijs imbuit tua tā elegans epistola. Omnis pectoris mei sinus uoluptate referſit tua tā amabilis epistola. Rara quadā uoluptate me tuæ respersunt literæ. Tua quidem epistola nouam quadā animo meo uoluptatē asperſit. Tuis literis nulla res unquā accidit mihi festiuor. Nihil unquam uidi tuis literis lubētius. Haud est quicquā quod gaudētiore acceperim animo, quā proximās Faustī mei literas. Quo me credis affluxisse gaudio, cū tuū nomē tuis in literis agnoscerē? Cum tabellarius tuam mihi traderet epistolā, statim animus mihi lætitiā ineffabili prurire cœpit. Quid ego tibi nūc referā, quæ uoluptas acceptis tuis literis, animū Erasmi tui titillarit? Animus gaudio uelut exundabat, cū tua mihi redderetur epistola. Vt lubēs tuā accepi epistolā? Posteaquā epistolū tuum ad me delatum est, animus nimirū mihi gaudio efferbuit. Vix erā apud me præ gaudio, cū tuas acciperē literas. Literarū tuarū lepos, præcipua quadā uoluptate remoratus est animū meum. Nō possum nō uehemēter gaudere, quoties tua scripta ad nos aduolāt. Mel merū mihi tuæ fuerūt literæ. Quicquid literarum abs te proficiſcitur, id mihi synere ac melle fluere uidetur. Opiparis literarū tuarū epulis sū lautissime reſectus. Tua scripta sūt mihi quauis Ambrosia suauiora. Schedule mei Mori mihi fuere uel mens Siculis lautiores. Nulla uoluptas, nullæ sūt delitiæ, quas cum

DE COPIA VERB.

quas cū tuis literis conferre uelim. Nausea sūt omnia
 prae tuis literis. Inter legendū amātiſſimas literas tu-
 as Erasmi pectus gaudio subsultabat. Chartae digitis
 tuis exaratae, me quātus eram gaudijs explerūt. Merce
 delitiæ cordi meo sūt, quicquid scriptorū abs te red-
 ditur. Nil nisi gaudiū tua spirat epistola. Festū diē at-
 tulit is, qui tuas attulit literas. Triumphū adduxit, q̄
 tuum adduxit epistolū. Nullū ego nectar tuis scriptis
 anteposuerim. An ego ullū mel Atticum cū tuis amā-
 tiſſimis literis cōtulerim? Saccarum nō est Saccarum,
 si cum literis tuis cōponatur. Nulli mortalium tam sa-
 pit lothus, quā mibi literæ tuæ sapiunt. Quod sitē-
 ti uinum, hoc mibi tuæ sunt literæ. Quod apibus Ci-
 tysū, quod saligne frōdes capellis, quod urso mel, hoc
 mibi tuæ sunt literæ. Epistola tuæ paternitatis mihi fu-
 it quouis melle mellitior. Vbi recepissē tantopere ex-
 pectatas tuas literas, dixisses Erasmus planē gaudijs
 ebriū. Vt reddite sūt abs te literæ, statim uidisses nos
 nimia quadam letitia quasi temalētos. Quā unice
 te diligo, tā unice epistolis tuis delector. Nil nisi me-
 rum delitiū tua mihi scripta uidētur. Nō tam palato
 blādiuntur ille cupedia, quā animum meū tuæ lite-
 ræ deliniant. Nullæ lauticiæ suauius titillant palatum,
quā tua scripta mentē titillant. ἀμάρξας ἡδονῶν
 attulit, qui tnas reddidit literas. Voluptatum δ' ἄδωρ
 adportauit tabellio tuus, tuis ad me redditis literis.
 Gaudiorum δ' ὁλκωδὸν aduexit is, qui schedas per-
 tulit

tulit tuas. Mihi planè tuæ literæ fuerūt quod Persis.
 δῖος ἐγκέφαλος. Quæadmodum autē Græci. In his
 porro si quæ uidebūtur eiusmodi, ut in oratiōe soluta
 uix tolerāda putētur, meminerit hanc exercitationē
 ad carminis quoq; cōpositionē accōmodari. Age iam
 ad eundem modū in altera quapiā sētentia uariādi fa=
 cultatē experiamur. Ea q; deligatur, natura nō admo=
 dū secūda, neq; ad uarietātē idonea, quo magis appa=
 reat quantū possit hæc cōmutandi ratio, si usu atq; ex=
 ercitatiōe cōfirmetur. Hæc igitur sētentiā sumamus.

Semper dum uiuam, tui meminero.

PRincipio aduerbio sēper nullū respōdet Synony=
 mum, neq; in aliā uocē deslekti potest. Deīde ui=
 uam nullū itē habet Synonymū, et uerbū est unicæ uo=
 cis .i. neutralis, nec ullū ex se ppagat nomen præter
 uitā. Deīde Meminero nō solū unicæ uocis est uerbū,
 uerumetiā mancū, et mutilū, peneq; sterile. Vtpote à
 quo nulla soboles pficiscatur, præter memor et memo=
 ria. Porro duo uerba quæ his opponūtur, mori et obli=
 uisci uidelicet, et ipsa sūt tum māca, tū sterilia. Tamē
 aggrediemur. Ceterum uariandi rationes ex supe=
 rioribus per se lector agnoscet. Sēper dum uiuā, tui
 meminero. Nunquā dum uiuā, tui nō me minero. Nun=
 quā quo aduicturus sum, me tui capiet obliuio. Haud
 unquā dū uixerō tu animo excideris meo. Nunquam
 donec uiuā mihi uenies in obliuionē. Nunquā quo ad
 in uiuis ero tui nobis ueniet obliuio. Nō prius tui me
 minisse desinā, quā uiuere. Nō me ante tui memoria
 quā uiuā

DE COPIA VERB.

quàm uita ipsa reliquerit. Vsq; dū spirabo, tui memor
 fuero. Donec hac luce fruar, tu animo hærebis meo.
 E uiuorū cōtubernio citius migrauerim, quàm tui me-
 moria nostro è pectore demigrarit. Ipse prius è uiuis
 excessero, q̃ Morus è nostra excesserit memoria. Lux
 hæc me prius deficiet, q̃ tui immemor esse cœpero. Vi-
 ta me nō serius desituet, quàm tā chari capitis recor-
 datio. Idē dies mihi tui memoriā eripiet, q̃ uitā. Eadē
 lux obliuia tui nobis est adductura quæ mortē. Idē no-
 stræ tui memoriæ uitæq; finis erit. Dū memor ipse mei
 fuero, tui meminisse neutiq; pigebit. Nō alius nostræ tui
 memoriæ, q̃ lucis erit interitū. Is solus dies tui memo-
 riā extinxerit q̃ uitā. Ante mei ipsius q̃ tui obliuisci in-
 cipiā. Nostro è pectore nō prius elabetur Mori memo-
 ria, q̃ hæc amina. Preter unā mortē, nullus omnino te
 mihi casus expectorabit. Ego ne tam iucūdi cōuictor-
 ris unquam uiuus queam obliuisci. Tum demum Mori
sui obliuisci poterit Erasmus, cum ipse sui desinet me-
mor esse. Dum mihi sensus ullus mei reliquus erit, tu
semp animo nostro obuersaberis. Cordi meo charior
 es, quàm ut uiuo quidē, in obliuionē uenire possis. Inti-
 me nostris in præcordijs repositus est Morus, sic ut præ-
 ter unam mortem, nulla res illum illinc queat eruere.
 Orco tradar ipse prius, quàm te mandem obliuioni.
 Dū spiritus his oculis, his manibus imperabit. tu pecto-
ri insidebis meo, dum spiritus hos reget artus. Quan-
dū supererit in nobis halitus, nō quiuero tui non me-
 minisse.

minisse. Dum in uiuis agam, usq; uiuet in me tui memo-
 ria. Is mihi dies uitæ finis erit, q tui obliuionis erit ini-
 tiū. Idem casus hāc animā, teq; è meo resellet animo.
 Donec supersitem esse sinent superi, tui ppetuo recor-
 dabor. Dū quicquā uitalis caloris in hoc pectore pal-
 pitabit, tui memoria nō euanesct. Nō mihi diuturnior
 uita futura est, q tuorū in me meritorū memoria. Non
 mihi breuior fuerit tui memoria, q ipsa uita. Non mi-
 nus durabilis erit tui capitis recordatio quā hęc ipsa
 uita. Me mihi eripiet is dies, qui tui memoriā adimet.
 Ipse mihi subducatur, priusq te in memoria habere desti-
 tero. Haud longior erit mihi lucis huius functio, q tuæ
 benignitatis memoria. Nō mihi posterius suppetet ui-
 uere, q tui meminisse. Extrā me suero citius quā Mo-
 rus intrā hoc pectus esse desinet. Vita hęc tuiq; memo-
 ria pari stadio ad metam decurrent. Prorsus non erit
 Erasmus, cum Mori immemor erit. Nō extabit hoc ca-
 put, ubi tam singularis amici quiuero obliuisci. Donec
 sup terrā acturus sum, non cōmittā ut obsolescat apud
 me tuæ comitatis memoria. Donec cōmunē hūc aērē
 hauriā, tu crebro animo occursabis meo. Nunq serius
 futurū est Erasmo uitā, q tui memoriā obtinere. Non
ante de te cogitādi finem fecero, quā Atropos fatale
filum secuerit. Si qua dies unquam tui paritura est obli-
 uiscentiā, ea certe nunq antecesserit ei, quæ me luce or-
 babit ipsa. Sol hic qui uidet omnia, nunq me uidebit nō
 memorem tui. Mors una, tui recollectionē his è præ-

DE COPIA VERB.

cordijs emouebit. Donec ulla uitæ portio his in artibus residebu: Morus ab Erasmi cogitatiōe nunquam aberit. Quādiu sanguinis ulla pars hoc in corpusculo calebit, nunq̃ apud me refrixerit Mori memoria. Mihi quidē dum uita aderit, tu à mente mea nunq̃ es absuturus. Quousq; manebit huius animæ corpusculiq; copula, tu à mea memoria nullo tēpore seiungeris. Prius animus corpori quā tu animo meo præsens esse desines, Spiritus ipse citius ex huius corpusculi domicilio demigrabit, quā anio impressa meo imago tui deleatur. Aeq; diuturna fuerit apud me tui memoria ac uitæ cursus. Eadē erit & uiuendi, & de te cogitandi meta. Non arctioribus pomerijs tui recordatio claudetur q̃ ipsa uita. Quoad ulla uena mihi uitali tempore saliet, dulce fuerit usq; tui meminisse. Quantū mea Lachesis fatale flamen extenderit, tātundem extendetur & mea tui memoria. Eadem mihi & uiuendi, & de te cogitandi mēsurā fuerit. Quoad corporis molem flatus uiuificus sustinebit, animū maxime tui memorē geram. Dum lucis usum cœlitū indulgentia cōcedet, te semper animo feram. Dum uitam permittent superi, non committemus, ut tam fidi cōgeronis unquam nobis obrepat obliuio. Donec me nō deficiet anima, animū hunc & memorem, & gratum nunq̃ posuero. Quoad usq; sole uolubili frui fas erit, hunc hominem habebis tui memorem. Viuum non uidebit Erasmus, qui uidebit oblitum tui. Quanto tempore uita mihi duratura

ratura est, mens quidem hæc manebit tui recordanti-
sima. Quādiu supero hoc loue cōtinget frui, nō mihi
cōtingerit obliuisci tui. Donec uita perseverabit, tu cor-
dis obtutibus semper es obuersaturus. Nominis ante
mei, quā tārari amici mihi uentura est obliuiscētia.
Ipse mihi prius excidero, q̄ tui uultus imago. Viuenti
quidem Erasmo haud unquam excidet Morus. Nulla
diuturnitas æui, tui apud me memoriā obliterabit. Nō
nisi mecū tui extinguetur memoria. Ante fatalem diem
ē nostra memoria nō eliminaberis. Ante obitum non
desistam tui meminisse. Ante suprema funera nō cessa-
bo tui memor esse. Non ante exacta uitæ flamina, tui
quædam obliuisci. Viuo quidē Erasmo, Morica memo-
ria haud unquam effluet. Tui apud me memoriā nulla
unq̄ etas antiquabit, Ante summū diem nō abrogabi-
tur in me memoria tui. Nulla neq; locorū neq; tēporū
inuitia efficiet, quo minus tui q̄ maxime meminerim in
uita. Per omnem uitā tui meminero. Hæc uita q̄ longa
cōtinget, cū tui memoria semperit cōiuncta. Ad ipsum
usq; rogam me tui memoria prosequetur. Mei sensu
carebo, priusquā coniunctissimi hominis cariturus
sint recordatiōe. Ā meis ipse mēbris distrahar, anteq̄
tu ab animo meo diuellare. Mors mihi citius acciderit
q̄ obliuio tam dilecti capitis. Certū est mortē oppete-
re potius, quā tui memoriā nō iugiter obtinere. Non
nisi me sepulto, tui recordatio sepeletur in me. Tui
quidem aut mecum, aut nunq̄ est interitura memoria.

DE COPIA VERB.

Donec expirem ipse, spirabit in me Mori mei memoria. Donec apud superos agitabimus, nunq̃ mihi incesset tuæ benignitatis obliuio. Nihil tam arduū hæc uita mihi gignere queat, ut tui memoriā ex his præcordijs possit extundere. Nulla res tam atrox mihi possit in hac exoriri uita, quæ tui cōciliet obliuionem. Viuo nihil possit existere, quod mihi tuæ erga me humanitatis conslet obliuiscentiā. Sic in me radices egit memoria tui, ut nullis omnino casibus, qui qdem uiuis soleāt accidere, sit unquam cessura. His nimirū monumentis animo meo cōsecratus es, ut ea nullū æui spatiū ualeat demoliri: nisi forte mors, cui nihil rerū mortaliū nō cedit. Nisi ipse mortalis essem, nō dubitarem hanc de te memoriam immortalem fore polliceri. Si immortalis esset Erasmus, immortalis idē foret tui apud illū memoria. Eiusmodi statuā in animi mei penetralibus tua merita erexerunt, ut ea quoad me tellus sustinebit, nullo casu sit diruēda. His utulis Morus inscriptus est cor di meo, ut eos nulla tēporis iniuria possit unquam excedere, Non nisi unā cum atate tui recordatio in me cōsenescet. Ipse prius mihi excutiar, q̃ Mori nomen ex adytis cordis exigatir. Id unum tibi & confirmo & præstabo, donec in mortalium numero futurus sum, tu è scrinio memoriæ nunquam dimouebere. Vt omnia tempus possit, certe hoc unum illi non licebit unquam: ut uiuo mihi tui pariat obliuionē. Semper hic animus tui cum primis meminerit, neq; id me dies quālibet longa dedo

ga dedocebit. Donec me tellus alet, unū illud nunquam
 quibo dediscere: uidelicet tam rari sodalis meminisse.
 Donec futurus sum ἐπιχθονίῳ, ut Homericō dicā
 uerbo, Mori memoriam cōtinenter obtinebo. Quoad
 mihi cōtinget inter σῆτορ ἔδοντα, ut Homericē lo=
 quar, annumerari, nunquam hoc de pectore Mori uul=
 tus labetur. ὅφρ' ἄρ' ἐγὼ γε ζῶσι μετέωργοι φί=
 λα γούνατα ὀρώσῃ, quemadmodum inquit Home=
 rus, tu mihi nunquā es obliuiscendus. ἐμεῦ ζῶντι
 ἔπι χθονὶ δευκομένοιο: ut est apud Homerū, nū=
 quam te auferet obliuio. Tui memoriam perpetuo pa=
 riter cum ipso uitæ progressu producam. Superstiti
 Erasmo sublimitatis tuæ memoriam nullus unquam
 dies expunxerit. Corpore quidem abs te distrahi po=
 tero, uerum animo te semper intuebor, quo ad uitā nu=
 mina largientur. Donec aura uitalis hos artus mode=
 rabitur, tu à rostris cogitationibus nullo momento es
absuturus. Vsq; adeo penitus his præcordijs tui impres=
 sa est memoria, ut nullo unquā pacto uideatur craden=
 da. Vt omnia tempore marcescant, tui certē memoria
 ad occasum usque uitæ apud me uigebit. Arctius Morū
 meū animo complexus sum, quā ut uiuo possit ela=
 bi. Eadē me lux exanimem uidebit, quæ tui conspiciet
 inmemorem. Adeo uiuā quandā imaginē tui, pectori
 insculpsisti meo, ut uix etiā mors ipsa sit abolitura. Nō
 erit Erasmus tui memoria uiua ior. Tam uiuax erit tui
 apud me memoria, ut ipse non sim futurus uiuatiōr.

DE COPIA VERB.

Nunq̃ intercidet apd' me Morica memoria donec ipse
 nō itercedero. Semp hūc hominē experieris tui recor-
 dantē donec uitæ particeps erit. Expers huius uitæ su-
 ero priusq̃ à tui memoria alienus. Adco uiuax est ī me
 tui memoria, ut ipse nō sim illi futurus superstes. Alius
 meæ memoriæ insedisli, q̃ ut ulla te res inde queat emo-
 liri. Tenacius inhæres cordi meo, q̃ ut præter mortis
 casum, quicq̃ aliud inde te queat eijcere. Penitius hoc
 in pectore conditus es, q̃ ut hinc ulla ratione sis exclu-
 dendus, donec mihi uitā fata nō inuidebūt. Interius in-
 situs es anīo nostro, q̃ ut inde incolumi quidē queas ex-
 urpari. Fixius impressum est cordi meo simulachrum
 tui, q̃ ut superstiti possit unquam detrahi. Sic effigies
 tui, cogitationi meæ penitus impressa est, ut eam nulla
 sit ætas abrogatura. Dū uita suppeditabit, nihil extite-
 rit qd' fixam animo meo Mori statuā ualeat labefacta-
 re. Fieri nunq̃ poterit, ut uel uiuam parū tui memor.
 Donec apud superos cōmorabor. ne tota quidem Le-
 thes aqua, tui memoriā poterit abolere. Donec aura
 uest car ætherea, subinde tui reminiscar. Vitam modo
 deus impertiat, ego tibi mentē ppetuo tui memorem
 polliceor. Si quis mihi uita sancto sensus erit, tā dulcis
 amicali recordabor: tantū abest ut uiuus sim oblitu-
 rus. Omnia mihi citius acciderint in uita, q̃ obliuio
 tui. Tum sursum uersus recurrent amnes, ut Gracis est
 in Prouerbio, cum Erasmus Mori sui poterit non me-
 minisse. Nō alius me uisurus est oblitum tui, quàm qui
 uisurus

uisurus est arduis pronos relabiriuos mōtibz, & Tyberim reuertitur, ut ait Flaccus. Ante leues alto pascētur in aethere cerui, q̄ uiuū Erasmi Mori capiat obliuio. His coloribus in tabula pectoris mei depicta est imago tui, ut eā nulla annorū series possit eluere. Supremus uitæ dies me tui memorē deprehēdet. Sospice uita, nō me fugiet memoria tui. Salua uita hac nō demoriētur apud me tui memoria. Quo ad hęc mihi uita comes erit, comitabitur et tui recordatio. Hęc me uita tui memorem relinquet. Nō auolabit ā nobis tui memoria, nisi auolāte uita. Ad supremū usq; uiuendi limitē, tui nobis memoria perscuerabit. In obtinēda tui memoria nō fuero mihi dissimilis, nisi uiuus esse desiero. Donec hoc uitæ munus diuina benignitas mihi saluum esse uolet, nō intermoriētur apud me tuę benignitatis memoria. Vita defungar prius q̄ tui recolere cessabo. Diem obiero citius, q̄ te uentis & aurę mandem. Clauis adamantinis nostrę memorię infixus est Morus, quos nō nisi una mors ualeat abrūpere. Ad ipsos usq; cineres pergā tui meminisse. Ad extremā usq; senectam tui me comitatura est memoria. Per uniuersum uitę spācium Mori meminērit Erasmus. Ad extremū usq; rogam tuorū ei ga me beneficiorū memoria prorogabitur. Fatalis illa dies deniq; me tui memorem est reperturus. Dabo operam, ut tuę humanitatis recordatio ad libitinā usq; proseratur. Nunquā mihi quicquam obtigerit in uita, neque tam letum, neq;

DE COPIA VERB.

tam acerbū: quod tui nominis recordationē ē sinu pe-
floris mei queat expellere. Quoad hic animus ī hoc
corpusculo tenebitur alligatus, nō exulabit mea memo-
ria Morus. Citius futurū est, ut alterū in orbē tui me-
moriā mecum deserā, quā ut hic abijciā. Animam ege-
ro priusquā te memoria tenere desiero. Si quando
corpus umbram suam poterit effugere, hic animus tui
quibit obliuisci. Nō antequā diem uitæ nouissimum
clausero, desiturus sum tuam in me beneficentiam ani-
mo circumferre. Quā longa dabitur uita, tam erit
lōga tui memoria. Par nobis erit memoriæ uitæq; mo-
dus. Tui meminero quoad auras carpsero uitales,
Absit ut mihi breuior fuerit tui memoria quā uita
Quādiu superabit Erasmus, tandiu tui meminisse non
grauabitur. Vita orbabor antequā tui me reliquet
memoria. Supero priuabor lumine, ut priscorū mo-
re loquar, citius quā Morus ex animo deleatur meo
Ocyus hoc mihi corpusculū friguerit quā tui memo-
ria frigescat apud me. Inextinctam tui memoriā sem-
per tenebo. Quantum temporis anima fruar, sic enim
loquitur Salustius, tantundē tui meminero. Perpetim
tui recordatus suero. Sine fine tui meminero. Nulla
res mihi tui obliuionē inuexerit, nisi quæ me ex hac lu-
ce euexerit. Orbem hūc uerterim citius, q̄ animū hūc
tui memorē uertero. Vita me exuerit hic casus, q̄ tui
importabit obliuionē. Crudelibus umbris occubero,
quēadmodū loquuntur poëta, citius, atq; tui recolere
desilu=

desiturns sim. Efferrer ipse citius, q̄ tui memoria ē cor
de efferatur meo. Ad ipsū usq; bustū me tui memoria
p̄sequetur. Ne defunctus q̄dem tui possim obliuisci, ne
dū uiuus. Viuenti mihi nunq̄ aboleſcet hoīs tā beneme
riti recordatio. Quando futurū est, ut apud Erasmum
euaneſcat Mori memoria? nēpe dū uita destituetur?

Sed iam sit modus. Neq; enī id agitur, ut ostentemus
quousq; nos in cōmutando p̄gredi possimus, sed ut stu
diosis adulescentibus exēplo demonstremus, quantam
orōnis libertatē paritura sit hęc exercitatio. Senten
tiam enim nō admodū felicē, neq; magnopere ad cō
mutandum ſecundā ſermē ducētis, ut opinor cōmu
tauimus, neq; tamē minutulas illas uariandi rōnes ſu
mus anxie p̄secuti. Nūc qđ reliquū eſſe uidetur, uarias
quaſdā orōnum formulas p̄ponemus, nō id agentes, ut
oēs perſequamur, nam hoc utiliſſimū quidē, uerū pror
sus infiniti fuerit operis, sed ut oſtenſis aliquot, uelut
exemplis, uel ſibi quiſq; ſimilia fingat, uel alius aliquis
cui plus ocij ſuppetet quā nobis, huiusmodi dicēdi fi
guras ex omnibus authoribus petitas, copioſius atque
accuratius impertiat Copiæ candidatis.

Quibus modis tribuimus plura ex æquo.

Caput. XXXIII.

Est uir tum eruditus, tū probus. Est iuuenis & for
mosus, & bene ingematus. Est uir doctus pariter
ac probus. Est uir doctus ſimul & integer. Est uir
tam doctus, quā bonus. Vir eſt doctus iuxta ac

D 5 bonus.

DE COPIA VERB.

bonus. Vir est non minus probus, quàm literatus. Vir
 est nō inferior literis, q̄ moribus. Vir est ex æquo pro-
 bus atq; doctus. Vir est æque literatus atq; icorruptus.
 Vir est nō minore morū p̄bitate, q̄ doctrina præditus.
 Vir est & doctus & integer. Vir est doctusq; bonusq;
 in carmine. Vir simul eruditus, simul integer. Vir est
 doctusq; & integer in carmine. Vir est haud segnius
 eruditus ac probus. Vir est ut doctus, ita & p̄bus. Vir
 est doctus, & idē probus. Vir est optimus, idemq; do-
 ctissimus. Vir est pari uel doctrina uel probitate prædi-
 tus. Vir est nō tantū eruditus, sed et integer. Vir est nō
 modo doctus, uerum etiā probus. Vir optimus quoque
 est, nedū doctissimus. Non tantū ferunt, sed impellunt.
 Hæc sermonis forma peculiaris est Senecæ, ut omitta-
 tur etiā. Vir est præter summā eruditionē etiā optimus
 Vir præterq̄ quod doctus est, etiam optimus. Vir est de
 quo dubites, doctior ne sit an melior. Vir est in quo cū
 literis probitas morum ex æquo certet. Vir est qui li-
 teras æquarit cum uitæ sanctimonia. Vir est cuius eru-
 ditioni respondet morum integritas. Vir est qui parem
 uitæ castimoniam cū eruditione copularit. Vir summa
 doctrina, uerum morum integritate neūquam inferi-
 or sese. Interim idem pollet: uel, Literis tuis maiore in
 modum sum delectatus: uel quod essent elegantissimæ,
 uel quod humanitatis plenæ. Vir est in literis egregias:
 neq; sui dissimilis in moribus. Officium beneficio cumu-
 lasti. Corporis formā animi dotibus æquiparas. Cum
Diss

dijs ex pari uiuit. Oratione tua grauitèr offensus est,
partim quod esset incondita, partim quod arrogans.

Quæ superioribus contraria.

Quæ commodius copulenter contraria.

Caput

XXXV.

Vir est doctrina quidē egregia, uerū moribus il-
laudatis. Est ille quidē uir bonus, uerū parū eru-
ditus. Vir est ut lingua blādissima, ita ingenij amaru-
lēti. Vir est ut optimis maioribus, ita pessimis moribus.

Quibus modis æqualiter remouemus.

Caput.

XXXVI.

Vir est neq; doctus, neq; probus. Nec literis nec
moribus probatus. Vir est non indoctus modo
uerū etiam improbus. Vir est ut indoctus, ita et impro-
bus. Non minus improbus, quā illiteratus. Vir est tū
indoctus, tū improbus. Aeq; indoctus atq; improbus.
Quintilianus. Nescias præstare uelint minus an pos-
sint, id est tam nō possunt præstare, quā nolūt. Pari-
ter & indoctus et improbus. Vir pessimus est, et ni-
hilo doctior. Seneca, flāma deprimi non potest, non
magis q̄ quiescere. Vir cui nihil sit omnino bonarū lite-
rarum, bonorū quoq; morum tantundē. Breuiter ijs-
dem sermē rationibus remouemus, quibus tribuimus.

Quibus modis tribuimus inæqualiter.

Caput

XXXVII.

Vir est cū doctus, tum probus. Iuuenis est cū ele-
ganti forma, tum uero moribus optimis. Nō pe-
cuniani

DE COPIA VERB.

etiam modo, uerumetiam uitam tibi paratus sum impendere. Vitam etiam tibi impenderim, nedum pecuniam. Verum haec uerba non solum, et similia, communia sunt tum ad aequalitatem, tum ad inaequalitatem. Non sat erat impulisse, nisi et proderet. Non sufficebat spoliasse, nisi et iugularet. Parum erat deformem esse, ni mores forma dignos addidisset. Nihil erat de formi esse uultu, nisi moribus etiam esset tetrerrimis.

Inaequaliter remouemus his modis.

Caput XXXVIII.

Non modo non intelligit, uerum ne legit quidem. Non solum parum intelligit, sed nec legit. Non tantum nihil intelligit, immo nec legit. Ne legere quidem nouit, nedum intelligat. Non nouit uel legere, tantum abest ut intelligat. Tantum abest ab intelligendo, ut ne legere quidem norit. Adeo non intelligit, ut nec legat. Usque adeo non intelligit, ut nesciat uel legere. Hic in bonis literis nihil, quid dicam, intelligere, imo nec legere potest. Hic nihil in bonis literis non dicam intelligit, imo ne legit quidem. Ingenium quoque senectus deterit, nedum corporis uigor perpetuo duret. Hora. Nedum sermonis stet honos et gratia uiuax. Nedum noua posuit pro eo quod est, tantum abest ut, Ea figuram Quintilianus nouauit ad hunc modum. Nec enim de omnibus causis dicere quisquam potest. Saltem de praeteritis, ut taceam de futuris, id est nec de praeteritis, tantum abest ut de futuris.

Quo pacto tribuamus aut remoueamus ordine.

Caput.

VT quisq; est gloria dignissimus, ita gloriæ est ne-
gligentissimus. Vt quisq; gloria est maxime di-
gnus, ita gloriæ minime est auidus. Optima quæq; ui-
te pars q̄ ocysissime præteruolat. Tanto pessimus oim
poëta, quanto tu optimus omniū patronus. Quàm uos
facillime agitis, tã uos maxime equū est æqua facere.

Per cōparatiuum eadē effertur sententia.

Caput.

XL.

Quo quisq; dignior est q̄ laudeitur, hoc minus lau-
dari gaudet. Quāto quisq; fama dignior, tãto
minus affectat famam. Quo quisq; ma-
gis promeretur honorem, eo minus honorē appetit.

Verti possunt.

Hoc minus ducitur laudis cupidine, quo quisq; lau-
de sit dignior. Tanto quisq; minus optat pecuniã, quã
to minus possidet pecunie.

Augendi positiuum.

Ca. XLI.

Positiua augentur cōpositione harum dictionum
per, perquã, præ. perdifficile, perquã diffici-
le, prælongus, præualidus, præpotens. Quod idem
cōtingit in uerbis, peruelim, perquã uelim, percupio.
In quibus idē interdum efficit hæc præpositio de. dea-
mo, demiror. Eandē uim uidetur obtinere ad, adpro-
be, adfabre, adprime, adamo. Adiungunt Iureconsul-
ti præpositionem in, tanquam idem pollentem ut
indifficilis pro ualde difficilis. Citrà compositionē

Quàm,

DE COPIA VERB.

Quam, sed figurate. Quā tenere amat filiū. quā nihil
pudet? ut eandē uim obtinet. Ut gaudet? ut est seuerus?
 Immane quantū distat, ad hāc rationē p̄tinet. Præterea
 his aduerbijs intenditur oppidoq̃, sanēq̃, nimisq̃,
antigerio, quod priscum est. Atq; hæc nō repudiātur
 et à uerbis, perquā uelī, percupio, sanē q̃ cupit. Neq;
 diuersā uim habere uidetur, Næ. Næ ego infelix homo
 sū. Faciūt næ intelligēdo, ut nihil intelligāt. Itē aduer=
 bia illa oīa epithasi significātia. Admodū, ualde egre=
 gie, insigniter, insignite, magnopere. maxmopere, sū=
 mopere, tātopere, et quātopere figurate. Adeo pro=
 ualde, maiorē in modū, mirū in modū, supra modum
 præter modū, singulariter, unice, eximie, impēdio, im=
 pense, effuse atq; alia innumerabilia. Plusquā itē mag
nam uim augendi obtinet. Homo plusquā insanus. Se
nex plusquā delirus. Cui finitimū est non tantū. Ut ho=
 mo non tantū uino temulentus. Terq̃; quaterq̃; beati.
Græcanicū est. Latinis tamē usurpatum, in carmine
 potissimū. Sunt & aliæ formæ lōgius petite. Incredi
bile dictū quā elegās. Dici nō potest. Sermone cōse
qui nequeā, et rara quadā modestia. Præcipuū hono
rem. Primariā laudē. Incredibili sapiētia. Haud uul
gari doctrina. Et deū immortalē, qua doctrina uirū?
 id est egregia. Plus satis animosus. Plus nimio tristis.
Plusquā par est. Atq; id genus alia nō absurde fortassis
 ijs adiūgātur. Nā uulgata est illa amplificādi ratio, quo=
 ties superlatiuus pro positiuo ponitur. Plurima p̄ mul=
 tis ad=

tis admodum Maxima pro uehemēter magnis. Dicere tibi promptissimum est. Mihi facere facillimum.

De uariando Positiuo.

Vocis octio. Positiu.

Vtimur uulgo cōparatiuis pro absolutis, uel ipso Quintiliano authore. Ut si quis se dixerit in firmiorem, Pro meticulofo.

Rationes minuendi positiuum Ca. XLII.

Minuendo Positiu.

Minuatur ē regione positiuus appositis præpositi
onibus. Subtristis, subrusticus, subobscurus, sub
asper, subinuidus, subinanis, subsuscus. Quod idē ac
cidit in uerbis, subpudet, subirascitur, subolet, subridet,
subodoratur, subtimet. Minuitur, & aduerbijs appo=
sitis. Nō mihi molestū est. Vt cūq; iucundū fuit. Aliquā
tulū mordax. Quæ uerbis etiam adiungūtur. Præte
rea deformatione in uocē diminutiua, quæ uaria fin
gitur. Argutulus, acutulus, minutulus, rācidulus, puti
dulus, diutule, sēpicule, ebriosus, sciolus, tenellus, ni
gellus, integellus, philosophaster. Tullius. Compara
tius, positiui loco diminuit, ut tristior, id est subtristis.
Sed sermē in uitiū accipitur addito aduerbio Paulo.
& nō ē dēdē. Vir integer quidem, sed seuerior
id est paulo seuerior quā conuenit. facundus homo,
sed paulo loquacior. His igitur modis uitiū serē sig=
nificamus cū extenuatione. Diminuūtur et uerba uo=
cis desfectione, Ut uellico, cātillo, cantito, uolito, dor
mito. Parū & non admodū, idem efficiunt. Ne parū
multa scire uiderētur. Vir nō admodū senex. Nō admo
dum

DE COPIA VERB.

dum adulescens. Nō perinde sapiens ut diues. Nō satis mihi liquet. Parū mihi liquet. Minus cōpertum habeo.

Quibus rationibus augetur Comparatiuus. Cap. XLIII.

Comparatiuū peculiariter his aduerbijs amplificatur. Lōge et multo, nimio. Tū his, multis partibus in immēsū, in infinitū, infinitis partibus. Lōge uenustior. Multo grauior. Nimio seuerior, multis partibus præstantior. In infinitū utilior. Infinitis partibus diuina humanis sūt potiora. Tāto et quāto figurate idē efficiūt. Tāto corpore præstantior est animus. i. multo. Papæ quāto satius est amicis q̄ pecunijs abūdere.

Quibus modis imminuitur Cōparatiuū.

Minuitur aduerbijs positiuis. Paulo uenustior est Gellius q̄ Macrobius. aliquanto breuior est hic quā ille. Nihilo ditior. Ne tantillo quidē melior eris, si diues fueris. Minimo fuerit honoratior, si titulus accesserit. Quantulo figurate, pro quā paulo. Papæ quantulo hic homo sapientior est. i. penē nihilo. Minuuntur & deflexione uocis. Grandiusculus. i. paulo grandior. Meliusculus. Celeriuscule.

Quibus rationibus augemus superlatiuū.

Cap. XLIIII.

Vperlatiuus augetur iisdem aduerbijs, quibus comparatiuus, longe multo. Accedit autem facile. Cicero longe facit dissimulatus. & idem uir multo omnium optimus. facile facundissimus.

facundissimus. Idem efficitur per tanto & quāto figurate posita: ut Deū immortalē quāto Socrates philosophorū omnium optimus? Quā in cōpositione non nihil addit augmenti. Quā plurimos uidi, ut q̄ optime res cadat, tibi nihil cōmodi fuerit. Per hyperbolem augetur hoc mo lo. Mulier plus quā pessima & pessima peior. Homo non loquacissimus, sed ipsa loquacitas. Et ipsa loquacitate loquacior. ipsa Venere uenustior. Superlatius nō recipit diminutionē, nisi sorte per quēdem, aut simile coniunctionē. Est ill: quidē uir doctissimus, uerū moribus non perinde probatis.

Periphrasis Comparatiui. Ca. XLV.

Comparatiuū circuitione reddimus per aduerbia cōparandi magis & minus. Auidior uoluptatū quā pecunie. Magis auidus uoluptatū quā pecunie. Huic finitimū est Potius. Voluptatū auidus potius quā pecunie. Item: Non tam uoluptatum appetens, quā pecunie. Minus auidus pecunie, quā uoluptatum. Non perinde literarū admirans, quā pecunie. Breuiter modis illis omnibus quibus diximus inaequalitatem significari. Obtinēt & uerba quaedam uim Cōparatiui. Præstat lucrum pudori, id est, potius est lucrum pudore. Cicero Platone facundior. Plato Cicerone doctior. Cicero Platonem superat eloquentia. Plato Ciceronem antecellit eruditione. Hieronymus Augustinum uincit rerum scientia. Augustinus Hieronymū antecit ingenij subtilitate. Huc pertinent
E & illa

DE COPIA VERB.

E illa: Antepondere, præferre, posthabere, præcellere, cedere, secundū esse, preripere laudem: & si qua sunt similia. Nam his ferme modis orationem comparatiuam uariamus. Magis amat pecuniā quā famam. Pecunie Socrates amans est magis quā famæ. Pecuniarum amantior est quā famæ. Famam pecunie posthabet. Famæ pecuniā antepont. Minus famæ cupiditate ducitur quā pecunie. Impensius amat pecuniā quā famam. Huic potior est pecunia quā fama.

Quibus modis Superlatiuum uariamus.

XXXIIII Superlatiuorum. Caput XLVI.

Superlatiuum uariatur primum aduerbijs quæ ap-
ponuntur, uel uerbis, uel nominibus positiuis. Amat
te maxime. Amantissimus est tui. Effusissime te diligit.
Vir indoctissimus, uir minime doctus. Minime multos,
idest quā paucissimos. Variatur & per comparati-
uum idq; affirmatiue, sed inusitatus. Negatiue frequē-
tius. Cicero reliquis omnibus eloquentior. Cicero
quo non alius eloquentior. Quo nō præstantior alter,
idest omnium præstantissimus. Nihil minus amat quā
assentationem. Nulla re minus capitur q̄ gloria. Nihil
hunc æque delectat atque musica. Nihil prius habet q̄
adesse cōuiuijs. Nihil pulchrius ducit, q̄ diuitem uoca-
ri. Nihil minus faciā, nihil minus sentiebam quā quod
tu suspicabare, Homo quiduis potius q̄ doctus. Efficiā
ut intelligas omnia mihi defuisse potius q̄ fidem ac dili-
gētiā. Omnia potius q̄ illud agnosceret. Quiduis potius
quā

quàm uanitatē fatebitur. Nullo inferior, id est sum-
mus. Nullo non inferior, id est omniū infimus. Nemine
non deformior, id est, omnium deformissimus. Per
uerba nonnunquam idem efficitur. Cicero superat o-
mnes dicendi copia. Vincit omnes cādore. Nemini ce-
dit candore. In dicendo principatum obtinet. Pramas
tenet. Arcem tenet, Adde huc & illa. Vir præter cæ-
teros spectatæ fidei. Præter omnes te diligit. Suprà
cunctos tuæ gloriæ sauct. Ante omnia rei studendum.

Vnicus, & solus, primus, singularis, & similia natu-
ra superlatiuā significationē habent, ut & singularis.
Vnice te amat. Solus est homo homini amicus. Singu-
lari beneuolentia te prosequitur. Primam laudem ob-
tinet. Tullius eloquentiæ princeps. penultimorū Alpha.
Eodem pertinent. Tam facundus, ut cum hoc nemo sit
conferendus. tā eruditus, ut ei nemo sit æquandus. Tam
prudens, ut parem non inuenias. Sic ut mihi nunquam
in uita fuerit melius. Adeo placet, ut magis nō possit.
Item & illa. Quis hoc uno facundior? Quid inuenias
pecunia uilius? an quicquam est patria dulcius? Erras
si credas mihi quicquā esse uno te chartus. Sūt & ille
orationes adnotandæ. Officium tuum tam mihi gratū
fuit quàm quæ gratissima. Tam te amo quàm qui ma-
xime. Amabat Pamphilus ut cum maxime. Rursum hæ-
quoq; Hoc crede mihi, si quid unquam es crediturus.
Homo doctus, si quisquam est omnino doctus. Homo
quātū alius nemo doctus, Nullus æque pernouit homi-

DE COPIA VERB.

nis ingenium atq; ego. Haud alium reperies perinde
tui studiosum. Neminem adæque timet atq; te. Si aliàs
unquam, nūc summa uigilantia utendū est, id est nunc
maxime. Si quando aliàs amicum præstitisti, nūc osten
de quanti me facias. Quantum potest, quoad fieri po
test, & consimilia, superlatiui uim uidentur obtinere.
Tu quantū potes abi, id est quā ocyssime. Enitar quo
ad potero, id est quā maxime. Haud ab re fuerit huc
annumerare denominationes, & comparationes illas
per Hyperbolen sumptas. Vt si quis hominē crudelissi
imum Atreum appellet. Eloquentissimū, alterum Cice
ronem. Sēuerissimū, tertium Catonem. Tum per com
parationem. Hic est niue cādidior. Scythia barbarior.
Gracculo loquacior, aut turture. Verum huius gene
ris aliquot exempla commemorare, non inutile fuerit.
Sumuntur autē uarijs modis. Vel à re quapiā eximia:
ut niue candidior. Pice nigrior. Vel à nomine abstra
cto qd' uocant: ut Cæcitate cæcior. Vel ab animæ in
signi: ut Talpa cæcior. Caprea oculator. Vel à perso
na insigni, ut Phalaride crudelior. Tū adhibentur per
simplicem denominationē. Vt si rem uehementer sua
uem, mel aut nectar appelles. Rem uehementer acera
bam, sel. Hominem supra modum senem, senū ipsum.
Vehementer scelestum, scelus. Odiosum, odiū. Gane
onem, coenum. Lurconem, barathrum. Cōtaminatum,
labem. Contemptum, quisquillas. Impurum, sterquilii
nium. Perniciosum, pestem. Tenebrionem, tenebras.

Inqui-

Inquinatum, lutum. Infamem, propudium. Portentuosum, portentū. Dedecorosum, dedecus. Molestum, ulcus. Vitiosum, sentinam. Odiosum, odium hominis. Brutum, pecudem. Virulentum, uiperam. Vehementer cæcum, talpam. Vehementer rapacem, lupum. Impendio deformem, Therſitem.

Eadem hæc nomina per comparationem efferri possunt.

Melle dulcior.	Pice nigrior.	<u>Aloe acrior.</u>
Nive candidior.	Pluma mollior.	
Oleo tranquillior.	<u>Auricula infima mollior.</u>	
Auro purior.	Plumbo stupidior.	
Stipite tardior.	Caudice stolidior.	
Silice durior.	Cortice leuior.	
Littore surdior.	Aequore surdior.	
Iracundior Adria.	<u>Spongia bibactor.</u>	
Harenis sitientior.	<u>Aere Dodonæo loquacior.</u>	
Vitro fragilior.	Pila uolubilior.	
Cothurno instabilior.	Alno procerior.	
Cote durior.	Sole clarius.	
Buxo pallidior.	<u>Sardois herbis amarior.</u>	
Alga uilior.	Rusco horridior.	
Glacie frigidior.	Aetna aestuantior.	
<u>Beta magis insipidus.</u>	Trutina iustior.	
Spina distortior.	Ampulla inanior.	

DE COPIA VERB.

Pluma leuior.	Ramento leuior.
Vento instabilior.	Morte odiosior.
Barathro capacior.	Rubo arido praefractor.
Charybde uoracior.	Clemate aegyptia nigrior.
Corcoro uilior.	Crambe recocta molestior.
Subere leuior.	Clauo purior,
<u>Floralibus licentiosior</u>	Pistillo retusius ingenium.
Magnete illicibilior	Pumice aridior.
Cornu sicciior	Vuis passis aridior.
Dolio pertuso incontinentior.	
Cribrum infidelior.	Laterna magis pellucidus.
<u>Fonte purior.</u>	
<u>Euripo inquietior aut inconstantior.</u>	
Oculis charior	Luce magis dilecta.
Item per Hyperbolem eadē uoce iterata.	
Ipsa cecitate cecior.	Ipsa nequitia nequior
Ipsa fame esurientior.	Ipsa siti suiculosior
Voracitate uoracior	<u>Quauis peste pestilentior.</u>
Ipsa morositate morosior	Ipsa loquacitate loquacior.
Deformitate deformior.	
<u>Quouis monstro monstrosior.</u>	
Cōfidentia cōfidentior	Senio senilior ipso.
Ipsa stultior stultitia.	Calamitate calamitosior.
His finitima sunt illa.	
Venere formosior.	
Marte bellatior seu pugnator.	
Mercurio facūdior	Salute ipsa salubrior.
	Fortuna

Fortuna ipsa fortunatior.

Ipsa infortunio infortunatior.

Vertunno incōstantior. Proteo mutabilior.

Empusa magis uariius. Iphis gratijs humanior.

Ipsa Momo mordacior. Priapo salatior.

Minerua doctior. Euterpe concinnior.

Pluto ditior. Penia pauperior.

Furia furiosior. Harpyia rapacior.

His proxima sunt nomina personarū, quæ petū
tur ē Tragædijs, aut comœdijs, aut fabulis alijs.

Gnatone adulantior. Thrasone gloriosior,

Phormione cōfidentior. Geta uersutior.

Euclione tenacior. Thaide blandior

Demea asperior. Mitione lenior.

Parasito edacior. Tantalo sitientior.

Atreo crudelior. Horestē insanior.

Aiace insanior. Vlyssē dolosior

Thersite deformior. Nestore uiuacior

Orpheo uocalior. Glauco stupidior

Cyclope immanior. Iro pauperior

Penelope castior. Nireo formosior.

Tithono uiuacior. Diana intactior

Achille animosior. Erisitone esurientior.

Niobe fecundior. Stentore clamosior.

Tiresia cæcior.

Busyrīde illaudatior.

DE COPIA VERB.

<u>Sphinge inuolutior</u>	<u>Labyrintho intricatior</u>
<u>Dædalo ingeniosior</u>	Icaro audacior
Gigantibus elacior	Gryllo stultior
Excetra pertinacior	Nestore facundior

His confinia sunt quæ sumuntur ex historijs. ut

Phalaride crudelior	Timotheo felicior
Polycrato fortunacior	<u>Timone inhumanior</u>
Sardanapalo nequior	<u>Numa religiosior</u>
Phocione iustior	Aristide incorruptior
Cræso ditior	Catone præfraftior
Crasso locupletior	Codro pauperior
Aesopo luxuriosior	<u>Herostrato ambitiosior</u>
<u>Fabio cunctantior</u>	<u>Socrate sanctior</u>
Milone sortior	<u>Chrysippo acutior</u>
Lynceo perspicacior	<u>Thracalo uocalior</u>
Demosithene facundior	Curione obliuiosior
Hannibale uasrior	<u>Heraclito obscurior</u>
Aristarcho doctior	

Huc pertinet & illa quæ sumuntur à gentibus.

Pœno perfidior	Scyta asperior
<u>Scythotauris inhospitalior</u>	<u>Cretensi mendacior</u>
<u>Parthis fugacior</u>	<u>Græco uanior seu leuior</u>
Thracibus bibacior	Thessalo perfidior
Care uilior	Leontinis luxuriosior
Sybarita fastosior	<u>Milesijs effœminacior</u>
<u>Arabis ditior</u>	Pygmaeo breuior
<u>Arcade stolidior</u>	Cretensi uanior

Afoto

Asoto luxuriosior.

Addantur his quæ sumuntur ab animantibus.

Muliere loquacior	Passere salacior
Hirco libidinosior	Ceruo uiuacior
Coruo uiuacior	Cornice uiuacior
Graculo loquacior	Lascinia uocalior
Dipsade nocentior	Vulpe fraudulentior
Echino asperior	Anguilla lubricus magis
Lepore timidior	Pisce sanior
Delphino lasciuior	Phœnice rarior
Scrophæ fœcundior alba	Nigro cygno rarior
Albo coruo rarior	Vulture edacior
Scorpio improbior	
Iaculis inexpectatior aut pestilentior	
Testudine tardior	Coclea contractior
Glire somniculosior	Sue indoctior
Asello tardior	Hydra immitior
Dama timidior	Hirundine bibacior
Cane rixosior	Tauro robustior
Equo idomito ferocior	Vrso hispidior
Tipula lenior	Simia lasciuior
Cane adulantior	Fele rapacior
Ceruis demissis auribus surdior	
Laro stultior	Coccyce importunior
Scarabeo improbior.	

Idem possent quæ sumuntur ab officijs, ut

Carnifice immanior Lenone perituros magis.

DE COPIA VERB.

Cinædo effœminacior. Milite gloriosior.
 Athleta robustior. Rege magnificentior
 Arcopagita tristior. Monacho imperitior
 Hæredipetis adulantior. Tyranno uiolentior.
 Fossore durior.

EAndē uim obtinēt uoces denominatiuæ ab his de-
 formata. Vt melluū, p uehemēter iucūdo. Niuei
 mores, pro uehemēter puris. Aurcū seculū, p magno-
 pere felici, laudatoq; Plumbeū, saxeum, pro duro. Bli-
 teū. Betaceū, p fatuo. Ficulnū, pro molli. Adamātinū,
 pro duro, ac laborū egregie tolerāti. Vitreū, pro fragi-
 li. Vultureus uēter, Vulpinū ingenū. Leonina feroci-
 tas. Thrasonica iactantia. Demeana asperitas. Stento-
 rea uox. Ciceroniana facundia. Cuius generis plura
 sunt, q̄ ut numerū eorū persequi laboremus. Illa porro
 lōgius quidē petita uidentur: sed tamē hūc ad locū per-
 tinent. Quā curat numerū lupus, aut torrentia flumi-
 naripas. Non pluris illius cōiuitia facio, q̄ culicem ela-
 phantus Indicus. Pili non facio. Nauci non facio. Flo-
 ci non facio. Sed hæc alio loco.

Cōmunis omnīū graduū uariatio. Ca. XLVII.

OMnes gradus circuitione uariamus, Vir magno
 pere doctus. Vir magna doctrina præditus. Ma-
 gis doctus. Maiore doctrina præditus. Doctissimus, ma-
 xima doctrina præditus. Et res cū magna, cū maiore,
 cū sūma turpitudine cōiuncta est. Aequipollētia quæ
 uocantur ἰσοδυναμία signorū. i. æquipollentie non
 medio=

mediocriter ad orationis copiā faciūt. Quare primū uocum ipsarum inter se discrimina paucis ostēdemus. Totus ad partes refertur magis, quā ad formas. Si mors totū hominē absumeret, merito tātopere formi daretur. Totum hunc mēse, totā hanc noctem sine fruge transēgi. Cunctus ad singula, quæ ratio nominis complectitur, generatim refertur. Cūctos Romanos. Cūctos mortales. Vniuersi, omnes simul collectos significat. Aut nullam aut uniuersam pecuniam uult, id est omnē simul. Teren. Id illa nunc abripiet uniuersum. Singuli huic diuersā habet rationem. Nā omnes quidem ita significat, ut unusquisq; singulatim per se intelligatur. In singulas naues singuli milites accersebātur. Omnis, quasi generale est ad oīa. Siquidē omne corpus pro toto dicimus. Et omnem populū pro toto populo. Et omnem diem pro singulo die. Horatius. Omnem crede diē tibi diluxisse supremū. Omnes pro Cūctos, & omne pro uniuersū. Teren. At ut omne reddat, Tametsi hic pro toto positum uideri possit. Quisq; addit rei cuiuspiam in singulas partes distributionem. Vt sua cuiq; sētentia. Natura animātium sua cuiq; dedit arma. Suas cuiq; dotes largitus est deus. Unusquisq; nihil à quisq; differre uidetur, nisi qd' & pro singulo ponitur. Vnūquēq; sua cupiditas ducit. Nunc unumquodq; crimen cuiusmodi sit excutiamus. Nihil autē prohibet & singuli per distributionē huiusmodi accipi. Singulis nauibus singulos duces præfecit.

Quis

DE COPIA VERB.

Quisquis non absoluit orationē. Quicumq; modo perficit, modo nō perficit. Quisquis grauabitur sementem facere, is nō metet. Quicumq; recusabit laborem, nō seret fructū. Aliquoties absoluit propemodū, cum significat ignorātiā. Vt quisquis fuit ille deorū. Quisquis es armatus, qui nostra ad limina tēdis. In obliquis nonnunquā unico uerbo cōtentū est utrūq;. Rem facias quocunq; modo. Hominē quoquo modo absoluas, pro quouis modo. Quilibet & quiuīs citrā discriminē unūquodlibet significāt. Hora. Qualibet in quemuis obprobria dicere seuus. Resoluuntur aut per coniunctionē, uel, cum omnis & reliqua sermē per copulatiuam exponantur. Quēuis arbitrū cedo .i. uel hunc, uel illū mea nihil refert. Qualibet hirsutas fronde tegente comas. qđ Græci dicūt τυχόν, quasi nō delectum, sed sortitū, et casu oblatū. Vnusquilibet cōsimilem obtinet rationē. Significat enim unum aliquem ē multis, quicumq; sit ille. Deligas tibi authorē unūquemlibet. Et unusquiuīs ab hoc nihil differt. Hæc aut, quilibet, quiuīs, unusquilibet, unusquiuīs, nō nisi unicum uerbū admittūt. Sēper enim absolutā reddunt orationem. Quātuscunq;, qualiscūq;, quātusquantus, qualisqualis, eandē obtinent rationē cum quicūq; & quisquis. Aduerbia item utut, utcunq;, ubiubi, ubicunq;, quoquo, quocūq;. Breuiter cōposita sēper sequūtur naturam particule appositæ. Vndeuis, undelibet, undecūq;. Quorū duo prima absoluūt orationē, postremū cōmune

cōmune est. Quocūq; quoquo cōmunia sunt. Quolibet & quouis nō sunt. Quoquouerſum & quaquaerſum cōmunia sunt. Vbiuis & ubilibet, abſoluūt orationem. Vbicūq; cōmune eſt. Vbiubi nō eſt, uti nec utut, nō enim abſoluūt conſtructionem. Vter quod ad duo pertinet, cū iſſdem compoſitū, idem accipit diſcrimē. Vtercūq; anceps eſt. uteruiſ abſoluūt, uterlibet itidem, utrocunq; anceps, utrouiſ, utrolibet abſoluūt. Vterq; copulatiue ſignificat, ut & illa. Viroq; utrīq; utroq; uerſum. Aliquis infinite ſignificat unūquempiā. Quid ſi hoc aliquiſ uoluit deus? Quis idem pollet, ſed hiſ fermē diſtionib; præcedētib; Si, Ne, Nū, Ec, ubi, Si quid extiterit noui. Ne quid temere ſaxis. Num quē tuorū offēdi? Ec quid tui tetigi? Ecquam habes uxore? Vbi quiſ te læſerit. Vbi pro alicubi, Vnde pro alicunde. dūtaxat in cōpoſitiōe, ut Sicubi, necubi, nūcubi, ſecūde, necunde. Quidā deſinite accipiunt. Quendā uolo uiſere. Niſi cū habet aut contemptū, aut translationem. Vt Iſidorū quendā mihi citabat. Perinde quaſi dicas, Iſidorū neſcio quē. Lachrymas emiſit quendam animi ſanguinē id eſt ueluti ſanguinem. Seditio morbus eſt quidā ciuitatiſ. Quiſpiam anceps eſt ad uſum quidā, & item ad uſum aliquid. tamēſi refragatur Valla. Sed complurium authoritas Vallę reſclamat. mittito ad me tuorū quēpiam. Eſt domi tuę quiſpiam, cum quo iure debeam expoſtulare. Quiſquam & Vllus inter ſe conueniunt. Siquidem præter quā quod

DE COPIA VERB.

quod habent plusculū uehemētie, q̄ superiora. Illud quoq; peculiare obtinent, quod gaudēt uel negatione, uel signo. Si, uel ne prohibētis, uel interrogatione, ut Haud ullus mortaliū ista possit prestare. Haud possit mortaliū quisq; nā ista prestare. Si quisquā est q̄ sapiētiā cū eloquētia cōiunxit, certe Tullius est. Vide ne quisq; hīc affugiat. Caue ne quoquā oculos tuos à meis dimoueas. An est quisquā qui suā amicā se presente? Num quisq; est mortaliū tā patiēs? Similis est ratio ad uerbiorū, Vsq; et Vspiam, quantū ad signa pertinet.

De Propositione generali. Ca. XLVIII.

His iactis, ceu fundamētis, ad equipollētias progrediamur. Propositionē generalē, uel uti uocant uniuersalem, uarijs modis efficimus. Primū proprijs ac peculiaribus signis. Omnes amicos alienauit. Deinde per negationē. Neminē nō alienauit. Deinde per interrogationē. Quē nō amicū alienauit? Vergi. Quas gentes Italū, aut quas nō oraueris urbes? Nulli nō maledicis. Duplex generale signū nō licet eodem modo uertere. Cicero. Cum omnibus omnia minabatur. Omnibus omnia inuidet. Neq; enim recte, nihil non inuidet alicui. Oībus maledicis. Quis est cui non maledicas? Omnia dixit. Quid nō dixit? Vt aut interrogatio addita negatione generaliter affirmat, ita citra negationē generaliter remouet. Quid possit dici stultius? Id est nihil dici possit stultius. Deinde p̄signa infinita. Haud pepercit cuiquā. Nō est ullū ueritus. Haud ullam

ullū ueritus. Haud ullū est facinus reliquum, quod nō
peregerit. Nō excepit aliquē. neminē excepit. idem
 efficitur per quantū & quicquid, & si qd' aliud. Quā
 tum est hominum uenustiorum .i. omnes uenustiores.
 Quicquid erat copiarū eō traduxit .i. oēs copias. Et
 si quid erat copiarum amisit .i. omnes copias. Si quid
 aliās sibi bonæ famæ cōpararat, id nūc perdidit. Red-
 ditor generalitas ceu puerbiali figura, ut cū dicimus
 Miscebis sacra pphanis .i. omnia. Item, Iuuenesq; se-
 nesq; .i. oēs. Neq; magnum neq; parū .i. nihil. Est
 & infinita propositio. Per fas nefasq; .i. quocunq;
 modo, quo iure, qua ue iniuria.

De propositione nō generali. Cap. XLIX.

Propositionē non generalē efferimus ad hūc mo-
 dū. Nōnihil est uel aspicere .i. aliquid est. Nōnūl-
 li pluris faciunt pecuniā quā fidem. Inest et insan-
tibus nōnihil ingenij. Nō omnē pecuniā absumpsit .i.
 est quā nō absūpserit. Qui legat argentū factū, non
 omne legat argētum. Omittitur interdū signū, manen-
 te sētentia. Sunt qui pecuniam anteponanť famæ idest
 sunt aliqui. Est ubi peccet .i. alicubi peccat. Est qui
 plures agros occupet .i. aliquis. Vbi nō nunquā subau-
 ditur quiddā. Est in quo mihi possis magnopere grati-
 ficari .i. quiddā. Negatio iterata nōnunquā necessita-
tem significat, non affirmationē simplicē. Vt nō possū
non ridere. Nō possum nō mirari. Non potest nō uolui
cœlū. Nō potest non stare terra. Nō potest non uerū
dicere ueritas. Id accidit dūtaxat in hoc uerbo possū.

Elegan-

DE COPIA VERB.

Elegantia signorum.

Ca. L.

Tllud igitur obseruandū, ne signorum differentias in-
uariandis propositionibus confundamus: id quod se-
rè faciunt hi, qui uulgo dialecticam profitentur. Non
erit tibi res cū quoquam. i. cū nemine tibi res erit. Nō
erit tibi res cū quolibet homine. i. erit cū homine sin-
gulari ac prestanti. Altera est negatiua, altera affirma-
 tiua, & longe diuersam habent uim. Non cuius homi-
 ni contingit adire Corinthum, id est non contingit ni-
 si precipuis. Non contingit ulli. Vides quāto aliud pol-
 let. Nō amat quempiā ē ministris. Non amat aliquem,
 id est, neminem. Nō satis amat quendā, unum significat
 quem oderit. Nō satis tibi fauet quidam. Nō tibi fauet
 quisquam. Tota ratioe dissident. Nō recuso quenq̃ re-
 ctè dicitur. Nō recuso quēlibet, perperā, nisi in diuer-
 sa sentētia. Nō exclusit oēs. i. quosdam nō exclusit. Nō
 exclusit quoslibet, significat delectu quodā alios exclu-
 sos fuisse, alios admissos. Omnia folia huic arbori deci-
 dent, uere dicitur. Vniuersa decident, falso. Singulos sa-
 lutauit. Nō salutauit quēlibet. Lupae unūquēlibet admit-
 tunt. i. citrà delectū quoscūq; Vide ne cui dicas. i. ne-
 mini dixeris. Vide ne dicas cuiq̃. Vide ne cuipiā dixe-
 ris. Vide ne dixeris alicui. Vide ne mortaliū ulli dixe-
 ris. Haftenus idē pollēt. Vide ne cuius, aut ne cuilibet
 dixeris. i. uide cui dicas, & uide ne temere apud homi-
 nem quēcunq; effutias. Omnes sibi malunt esse rectē, q̃
 alijs. Sibi quisq; uult esse rectē potius, quā alijs. Idem
 pollent

pollent. Nemo non malit sibi rectè esse q̃ alijs. Singuli sibi malint esse bene quàm alijs. Haftenus idè pollent. Vniuersi sibi malint esse rectè, quàm alijs inepte diceretur: propterea qd' uniuersa peculiarem uim habeat. Toti respondet aliquantū, quod aliquā partem significat. Semper respōdet aliquādiu, idest aliquāto tēpore. Vt superius admonuimus, omnis reddi per quātū: itidē totus redditur per quantū, quàm lōgus. Homo quātus erat, humi prostratus est. i. totus. Nunc hyemē inter se luxu quām longa fouere, id est totam hyemem.

Vterq̃.

Neuter.

Vterq̃ utriq̃; est cordi, mutua est affirmatio. Vterq̃; alteri est odio: mutua item. i. mutuo sese amant, mutuo sese oderunt. Neuter alteri fidit, mutuā diffidentia significat. Neuter neutri nō perinde diceretur. Id genus orationē tot sermē modis uariamus. Vterq̃; alterum odit. Vterq̃; utrūq̃; odit. Alter alterū odit. Oderūt alter alterū. Mutuū oderunt. Oderunt se mutuo. Oderūt inuicem. Oderūt inter sese. Mutuum inter ipsos est odiū. Neuter alterū amat. Alter alterū uicissim odit.

Semper.

Semper generalitatem habet temporis. Cui contrarium Nunquam. Huic subiectum est Aliquādo. Semper litigas. Nunquam nō litigas. Quando nō litigas? Num quando non litigas? An est quando non litigas.

Sæpe.

Sæpe respōdet, aliquoties infinitum. Multis aliquot,

F Magnō

DE COPIA VERB.

Magno aliquātus. Sæpe opponitur raro. Neq; raro ad
monui. i. admonui frequēter. Haud sæpe me uisit. Ple-
rumq; sermē, serē nonnunq; & ipsa generalitatis quid-
dam obtinent. Ita sermē ingeniū est hominū. Eo inge-
nio pleriq; sumus. Ferē fit ut diuites habeātur in pre-
tio, id est ferē fit apud omnes. Temere in oratiōe ne-
gatiua similē uim habet. Haud temere peruenit ad fru-
gem. i. serē nunquam, aut uix unquam.

De uarietate negationis.

Ca. LI.

Interdū unica negatio idē efficit qd' due. Neminem
audit, ne parentē quidē audit. Nō audit uel parentē
Nemo parem referre gratiam parenti potest, ne malo
quidē. Nec malo parenti quisq; parem referre gratiam
potest. Non potest par gratia rependi patri, uel malo.
Nō reliquit ille nec ruinā. Ne ruinā quidē reliquit.

De tribus.

Tribus interdū negationibus nihilo plus efficitur, q̄
una aut duabus. Nō ueretur neq; deos neq; homines.
Neq; deos neq; homines ueretur. Nō ueretur aut deos
aut homines. Nō metuit hominesūe, deosūe, in carmi-
ne. Cōduplicare negationem asseuerādi gratia, latinis
etiāreceptū est, si modo non iteretur sola. Nō faciam,
non faciā inquam. Græci solā iterāt: Interdū etiā citrā
asseuerationem. Demosthenes quatuor unius loco po-
suit, οὐδέποτε οὐδέμ' οὐ μὴ γενήσεται τῶν δέοντων.
Manētibz iisdē signis, tamē interdū uariatur proposi-
tio, et mutatis manet eadē, mutato uerbo: ut oēs admit-

tit

tit. Omnes reijcit. Neminē nō reijcit. Neminē admit-
tit. Omnibus displicet. Nemini place t. Nulli non displicet. Nulli placet. Hic animaduertendū quæ uerba cum quibus pugnent. Synonyma negandi.

His sermē uocibus remouemus. Non, haud, nec, neq;, haudquaquam, neutiquā, minime, minus, parum, absit: Dij, phibeāt. bona uerba, quiduis potius, omnia citius & similia. Inter quæ haud & haud quaquā plusculum habēt uehementiæ, q̄ non. Neutiquā asseuerationē habet peculiarē. Minime plus quiddā significat quā negationem. Homo minime malus. i. quiduis potius q̄ malus. Parū, modestius remouet. Parū eruditus. Ne parū multa scire. i. ne pauca, siue nō satis multa. Minus, diuersam habet naturā. Interdū cōparat dūtaxat. Vtrūq; diligit, samā & pecuniā, sed illā minus q̄ hanc. Interdū negat dūtaxat. Homo minus mihi notus. i. parū notus. Nā cū ea uoce minus cōuenit. i. nō cōuenit. Interdum pariter utrūq; facit, Quintilianus capite de Narratione. Cum interim, quod tanq̄ facile cōtemnunt, ne scias, præstare uelint minus, an possint. Terentius in Ecyra: Non tibi illud factum minus placet quā mihi Laches. Neq; hic placet pro displicet positū, ut exponunt Grāmatici. Quis enim sanus id faciat? Sed minus perinde ualet ac si dicas. Non amat me Dionysius & minus te, id est me magis odit quā te. Subaudiendum est enim factum utriq; non placere. Atq; ita minus simul negat & comparat.

DE COPIA VERB.

Conneſtendi formulæ.

Ca. LII.

Verū de his accuratius diſquirere, magis ad didac-
 leſticos pertinere uidetur. Ceterū ad huius ope-
 riſ rationem ſatis arbitramur utcuq; paucis attigiſ-
 ſe. Nunc ad reliquas formulas aliquot accingamur, ac
 primū cōneſtendi. Videmus enim in mediocriter etiā
 eruditis eam uirtutē deſiderari, ut apte cōcinneq; ora-
 tionis membra, atq; articulos, ceu neruis quibuſdam
 cōmittant. Sed quibus anſulis, minutiores oratiōis par-
 ticulæ ſint comittendæ, id propè fuerit infinitū expli-
 care. Maiores his fermè modis cōneſtuntur. Præterea
 Deinde, quod ſæpius apud M. Tullū reperitur. Præci-
 puum eſt ſtercus columbarum, proximum caprarum,
 ab hoc ouium: deinde boum. In noſtro orbe proxime
 laudatur Syriacū, mox gallicū. Mox, uſurpat Plinius
 aliquot locis, pro deinde. Item in quo principatum te-
 nuit Bœotia, deinde Sicilia: mox Africa. Primo loco,
 ſecundo, aut tertio loco. Porro, porro autem. Quod
 nouo iam quaſiq; maioris ſermonis initio cōuenit, an-
 notatore Donato. Ceterum, quo licebit uti, quoties ad
 diuerſa digreditur oratio. Tū pro præterea. Ad hoc.
 ad hæc, qd' apud Græcos πρὸς τούτοις. Super hæc,
 pro eo qd' eſt, præter hæc, locis aliquot uſurpauit Suea-
 tonius. Super ingenuorū pædagogia, & ſuper inname-
 ram turbam. Adde his, Accedit his, Accedit ad hæc.
 Huc accedit. Huc pertinet. Eodē pertinet. Huic cōfi-
 ne eſt illud. His finitum eſt. Ad hanc formā pertinet.

Ad hunc

Ad hūc ordinē referendū est. Huic proximū est. Illud
haud quaquāmp̄ter eundū silētiū. Sed operē precū
est illud audire. Iam aliquoties eādē uim habet, uox
Quintiliano prācipue familiaris. Deinde cum progres-
 su incandescit oratio. Iam uero. Age uero. Quid quod,
 & cōsimilia. Iam uero qđ reserā? Age uero ad bellū in
 Africa gestū ueniamus. Quid quod suos etiā inceſsit.
 Quin, quinetiā, insuper: ad hoc pertinent genus. Inte-
 rim & per occupationē cōnectimus, ut ne dicā inte-
 rim, ut omittam, domesticas huius sordes. Nā illud quid
 attinet cōmemorare? Nā hęc aliās. Sed illud suo loco
 dicitur. Interim per dubitationē, ut illud: Eloquentiā
ſileam. Nunc idem ualeat. Nunc ad id quod secūdo lo-
 co dicturos nos sumus polliciti.

Transitionū uariæ formulæ. Ca. LIII

TRansitionibus uarie cōnectitur oratio. Siquidem
 aliquando sumuntur ab æquali. At erant hęc iu-
 cundissimi, neq; minus uoluptatis attulerūt illa. Inter-
 dum ab inæquali. Sed hęc utcūq; ignoscenda, illud
quis serat: audistis grauiſſima, sed audietis grauiora.
 Simili, ut hęc perfidia designauit: cuius generis sunt et
 illa quæ nuper Romæ patraſſe dicitur. A' cōtrario. Ut
sed hęc priuatim, nūc quæ publice. Haſtenus quæ do-
 mi geſſit, nūc quæ sub ſignis. Sed hęc iuuenis peccauit
nūc ſenis uirtutes audietis. A' diuerſo. De moribus ha-
 bes, nūc de doctrina reliquū est ut dicamus. Quasi per
 occupationē. Iam ad reliqua properabimus, ſi prius il-
 lud uirū

DE COPIA VERB.

lud unū adiecerimus. Per reprehensionē. Verū de his plus satis. Quorsum nos transuersos abripiat dolor? Ad rē redeamus. Quid his immoror? Ad id qd est huius causse caput, festinet oratio. A' cōsequentibus. Sue relatiuis. Habes qd in illū cōtulerim beneficiorū, nunc quam gratiam mihi retulerit audi, Quid pollicitus sit expositū est, nunc quid ille prastiterit paucis accipite.

A re & persona.

Ca. LIII.

Generalis uariādi formula est à re & à persona. Ut nihil opus meis monitis. Nihil opus me monitore. Te suasore, tuo suasu. Te ipulsore, tuo ipulsu. Te instigāte, tuo instinctu. Te hortatore, tuo hortatu. Te auspice, tuis auspicijs. Te duce, tuo ductu. Te cōsule, in tuo cōsulatu. Te doctore pseci, tua doctrina pseci. Patrem cōsulem nō desinit iactare. Patris cōsulatū sine fine iactat. Gloriat̃ur formosa uxore, de uxoris forma gloriat̃ur. De te incolumi superis habeo gratiam. De tua incolumitate grator superis. Discruciat animum uxor impudica. Discrutiat animū uxoris impudicitia.

Ex more.

Cap. LV.

EX more, Tranquillus dixit. De more, Maro. pro more. Patrio more., citrà præpositionem, More hominum facit. Non insolens istud facis, pro uetere consuetudine. Solens meo more fecero.

Subornandi.

Ca. LVI.

Subornauit accusatorem. Submisit cōsularibus uiris, qui regio genere ortam peterarent. Supponi puerum.

puerum. Subdere oua in nidum alienum. Submissiuij. Suppositiuij partus. Subditiuij partus. Ne pater hūc à me allegatum putet.

Renouandi Cap. LVII.

Vetus Atheniensium exemplū renouemus. Pristinum morē reuocemus. gratias egit, quod pristinum morē retulisset. Redeamus ad intermissa studia. Studium intermissū repetamus. Bellū redintegrarūt. Diuū īstauramus honores. Libertatē amissā restituit. Odiū uetus eo dictorio recrudit. Recāduit ira. Cras īgēs iterabimus æquor. Iterāti noxā nō est ignoscēdū.

Finales formulæ. Cap. LVIII.

Tu uigilas uti ditescas. Ego laboro quo doctus euadam. Obiurgo te quo reddam meliorem. Ut melior euadas, ob id obiurgo te. In hoc reperta musica ut animos delectet. Ad id adhibendæ literæ, ut nos reddāt melius moratos. Cui rei paras opes? Quo mihi diuitias? Quorsum opus est nummis? Huc pertinent orationes illæ omnes quas de supino priore posuimus. Spectatum ueniunt &c.

Caussales formulæ. Ca. LIX.

Non dico quo quemquā habēā chariorē. Non dico qđ parū tua mihi placeāt. Ob id te sēpius reprehēdo, qđ impēsus amo. Quoniā impēsus te diligo, ob id te sēpius admoneo. Idco nulli places quia tibi nimū places. Quādo tu me negligis, tui quoq; curā abijciā. Age reuocētur copiae, quādoqđ ita tibi uidetur

DE COPIA VERB.

lubeas miserū esse libēter, quatenus id facit. Ad eundē modū locutus est Plinius in episto. Maneat puella post ea q̄ spōso iucūda est. postea q̄ mihi nō credis, alios in consiliū adhibe. Quādo hac te cura remordet. Nemi nē ex animo amat, in caussa est pecuniæ studium

Pertinent et illa ad formulam αὐτιολογικῆς, Amo Socratē utpote uirū integerrimū. Odi Dionysiū quip pe tyrannū. Amplector Petrū, ut optime de me meritū. Demoror te qui fidē habeas Afro. Erras q̄ credas alios tua diligētius curaturos q̄ te ipsum. Stultus es qui id speras. Impudēs qui id postules. Delector Augustino uiro nimirū festiuissimo. Delector Augustino, ut qui uir, sit moribus festiuissimis. Amo Nicolaū tanquā hominē mei amātissimū. Contemne pecuniā, quid enim ad bonā mentē confert? Amandus est tibi Cicero, siquidem rediligat effusissime. Semper in manibus habēdus Tullius, nā hoc uno authore latine discēs. Vnus Cicero uere latinū potest reddere, proinde pueris hic semper in sinu est gestādus. Optimus dicēdi magister Terētius, quare semp est euoluēdus. Quo mihi rectius esse uide tur, & eo magis, & hoc lubentius id negocij suscepimus. Nō habes quāobrem mihi succenseas. Non est cur mihi succenseas Succenset, eaq; gratia nos non uisit. Luget, atq; ob id uocatus ad cēnam excusauit. Postest nonnunquā omitti signum, Parentem amo, parricidam non amo. i. quod parens, hoc nomie amo, quod parricida hac de caussa non amo. Pontifici debeo honorem

norem. Alexandro non debeo.

Quod εἰδὼς acceptum. Cap. LX.

Quod mea nugæ non oīno displicent doctis, gaudeo. Gaudeo meas nugæ non oīno displicere doctis. Quod res tibi feliciter euenit, laetor. Laetor rem feliciter euenisse, Quod uxorem duxeras nondum audieram. Vxorem duxisse te nondum audieram. Quod puellam repudiaris, demiror. Demiror te repudiasse puellam. Quod literas reliqueris, doleo. Doleo te reliquisse literas. In huiusmodi orationibus quod, εἰδὼς accipitur, quod tum apud Græcos est usitatus in ὅτι. Latini magis gaudēt infinitis uerbis, nisi species præmittatur. Vt, quod pater reualuit, gaudeo.

Vt εἰδὼς acceptum. Ca. LXI.

Eodem mō nonnunq̃ accipitur ut. Vt, spero fore ut factio gaudeas. Confido futurū, ut te minime facit poeniteat. Nō cōmittam ut usquam uidear officio meo defuisse. Efficiā ut intelligas mihi quiduis potius quā fidei defuisse. Da operam ut reualescas. Cura ut ualeas. Fac uti nos ames. Fac uti sciam.

Dignus & indignus.

Dignus qui quā diutissime uiuat. Dignus ut quē diutissime uiuat. Lōgissima uita dignus. Dignus quā diutissime uiuere. in carmine. Martialis. Dispercam si tu Pyladi præstare matellā, Dignus es. Meritus est cui laurea imponatur. Promeritus es ut tibi decernatur

F s triumphus

DE COPIA VERB.

triumphus. Indignus tuo amore. Indignus quē ames. Indignus ut abs te diligatur. Indignus abs te amari in Carmine. Horati. Indigni fratrum rumpere sæ-
cus. Idoneus est qui bellū gerat. Idoneus ut bellū ge-
rat. Idoneus bello gerendo. Idoneus bellum gerere. Horat. Fons etiam riuo dare nomen idoneus. Idoneus ad gerendum bellum. Non me dignatur alloquio. Non me dignatur alloqui.

Decet.

Haud decet simiam purpura. Dedecet simiā purpura. Indecora est simiæ purpura. Haud quaquā decora est simiæ purpura. Haud decet imperatorem unā cum amica ire in uia. Haud decet ut te loquente, ego sileam. Quod solus ambulas, id parū te decet.

Necessitatis.

Exorandus est pater. Vigilandum ei qui uelit ditescere. Vigilet oportet qui cupiat ditescere. Vigilare necessū est eū, qui rem cupiat facere, Vigilet necesse est, uel necessū est, qui uelit diues euadere. Qui literas assequi cupiat, uti sudet necessitas est. Nā sic Qui tilianus subinde loquitur. Nō potest nō dolere qui læsus sit. Fieri non potest quin doleat is, cui sit iniuria. Abibis uolens nolens, uel. Velis nolis hinc abibis. Nō mihi possum temperare, quin lachrymem. Nō me contineo quin clamem. Cogor, cōpellor. Huc me adegit inopia. Huc redegit fortuna. Ad hæc traxit necessitas. Inuitus dicam. coactus dicam.

Liber=

Libertatis

Vt cumq; uoles facito. Vt lubet rideto. Quidlibet
et dicas, et facias licebit. Tuo arbitratu facito. Vt
cumq; uisum erit agito. Animo tuo gerito morem.
Obsequere animo tuo. Ex animi tui libidine facito.
Pro animi tui sententia rem tractabis. Vt animo
lubitu erit tuo, ita facies. Vt cumq; feret animus, ita
facito. Liberum est seu uelis à pacto discedere, seu ma-
nere cōsentis. Nunc integrū non est tibi, hac dere qd'
uelis statuere. Mihi ius est creditū abs te reposcere. Ius
tibi facito pro tuo arburio trāsfigendi negotium. Tibi
permitto quomodocunq; uelis uiuere. Age tuo more.
Sine me nunc meo more uiuere. Tibi in manu est, utrū
malis efficere. Penes illū est ius uitæ ac mortis. Summa
rerum penes te est.

Statuendi.

Decretū est. Deliberatū est. Certum est. Stat sententia.
Visum erat. In animo habebam. Erat in animo. Nō est
animus. Nō est sententiæ. Nō est sententiæ. Nō est consi-
lium, siue cōsiliij. Nō erat ratio apud Cice. Placebat,
Placitū est senatui. Decreuit senatus. In eam sententiā
ibāt oēs. Statuerā in animo. Mecum statuerā. Vtrum
utro melius nondū statui. Cōstitui hoc anno nauigare.
Est mihi in animo hoc uere nauigare. Si mihi nō ani-
mo fixū, immotūq; sederet. Mihi nihil aque propositū
in uita q̄ tibi p̄ oīa gratificari. Si ita in animū induxisti
tuum. Destinaram in animo. Hic murus abeneus esto.
 Assen-

DE COPIA VERB.

Assentiendi.

Assētior tibi. Tecū sentio. Cōsentiebant uniuerſi. In tuam sententiā pedibus eo. In eam sententiā reliqui omnes pedibus discedebāt. Accedo tuæ sententiæ. Nō his accedo, qui Pythagoræ sequuntur opinionē. Tuo iudicio subscribo. Sentētiæ tuæ meum addo calculum. Ea sententia plerisq; probabatur. Idem sentio quod tu. Sententiæ tuæ nemo non suffragabitur. Hæc mihi tecū cōueniunt. Hactenus oīa mihi tecū constant. Hæc de re summus inter philosophos cōsensus. ὁμόφωνοι græce, eiusdē sententiæ, eiusdēq; suffragij. ὁμόδοξοι eiusdem opinionis, eiusdem sectæ uocātur. Idem uno omnes ore confirmabant, Omnibus eruditorū calcu-
lis siue punctis, eloquentiæ princeps.

Dissentiendi.

Longe lateq; abest, Dissentio, Ego lōge diuersa sē-
tio. Multo aliter atq; tu sentio. Et sentētiæ refragabū
tur omnes. Isti sententiæ nemo non reclamabit. Mihi
tua sententia neutiquā probatur. Magnopere nostra
cum tua pugnat opinio. Variatū est sententijs. Id unū
nobis est cōtrouersum. Id solum est in controuersia.
Equidē ab opinione tua nimium absū. Multū à tua
mea discrepat sententia. Longe secus atq; tu sentio.
Haud mediocriter à tua, mea dissidet opinio. Nimium
inter tuam atq; meam interest opinionem. Plurimum
à tua mea distat opinio. Mihi secus uidetur. Dijs ali-
ter uisam est. Huic sententiæ milites aduersabantur.
Precandi.

Precandi.

Quod agis bene fortunèi superi. Quod agis bene
uertat. Feliciter cadat qd' instituisi. Dij cœpta secun-
dent. Optime cecidit. Bene uertat reipub. Sit felix,
faustum, bonumq; Reipub. Feliciter cedat nobis om-
nibus. Hanc affinitatē precor ut deus nobis omnibus
letam esse uelit. Feliciter exeat quod cœpisti. Prospe-
re succedat quod agis. Ex animi sētentia procedat qd'
aggressus es. Deum optimū maximumq; precor, ut
istud consilium quā est honestū, tam sit etiam auspica-
tum. Precor ut bonis auibus Italiā adeas, melioribus
redeas. Precor ut hic annus tibi letis auspicijs ineat,
letioribus procedat, letissimis exeat, ac sepius recur-
rat semper auspiciatior feliciorq;. Precor ut hic dies
tibi candidus illuxerit. Incolumē rediū opto liberis tu-
is. Precor ut apud tuos omnia lata reuersus offendas.
Vtinam prospere nauiges, similiq; successu renauiges.
Bonis auspicijs ancoram soluas. Precor ut tuis optatis
omnia respōdeant. Faxint superi ut alba tibi cōtingāt
oīa. Velī ut ex uoto res oīs succedat. O si res hæc ita
ut uolumus nobis eueniat. Precor ut tibi secūda occur-
rant oīa. Precor ut dijs secūdis fauētibusq; negotium
hoc cōficias. Quæso ut hanc rē stultissime cœptā supe-
ri uobis bene uertāt. Nihil mali quā ut his pulcherri-
mis cœptis, dextra aspirent numina. Quæso ut quæd in-
stituisi, superis bene fortunantibus absoluas, Precor
ut hic contractus cōmodo sit utrisq;. Precor ut hoc ma-
 trimo=

DE COPIA VERB.

trimonium uoluptati sit omnibus nobis.

Primū supini uariatio.

Venit repetitū depositum. Venit ad repetendū depositum. Venit ad repetendā pecuniā. Venit repetendi depositi causa. Venit ut depositū repetat. Venit repetiturus depositū. Venit repetere depositū. Græcanicū hoc postremū. Tametsi poëta latini ab hac loquendi forma nō abstinēt, præsertim Horatius.

Diuidendi formæ. Cap. LXII.

OMnis eloquētia rebus constat et uerbis. Rerū uniuersitas decem generibus cōtinetur. Officiū oratoris in quinque partes distribuitur. Oratio sex partibus cōplectitur. Oratio sex partibus absoluitur. Primū genus sex cōtinet species. Quidā in septē species secāt: Reip. tres sunt formæ. Respublica in tres diuiditur formas. Enthymema non simpliciter accipitur. Syllogismus trifariam diuiditur. Omnis argumentatio in formas octo diducitur. Id genus in partibus septem diriuatur. Huic generi species subiectæ sunt decem. Summa diuisione in duo genera diuiditur, quorum, utrunq; in species complures distrahitur. Præiudiciorum uis oīs tribus in generibus uersatur.

Distribuendi. Cap. LXIII.

Bis me tuæ delectarunt literæ, partim quod essent mirum in modum elegātes, partim quod eximiam quandā in me beneuolētiā præ se ferrent. Pars ingenii, alij corpus exercebāt, duriuscule dixit Salustius.

Vtrunq;

Vtrūq; fratrē alienauit à seſe, unum morum aſperita
te, alterū ſordibus. Corpore atq; animo cōſtat homo,
alterum cū pecudibus habet cōmune, alterū cū Dīs.
Neminem non laceſſit. hunc ſcriptis, illum conuitijs,
altum minis. Hunc negligit, hūc odit. Verum id magis
 in carmine quadrauerit. Geminatio uerborum interdū
habet uim, lepōrē aliās. Cice. Alios aſſētatione deli
nit. alios muneribus corrūpit, alios promiſſis illeſtat.
 Modo ait, modo negat. Interim obiturgat, interim in=
 epte blanditur. Quod quidē Fabianum eſt. Nūc ne
minem admittit, nunc omnibus occurrit.

Prohibendi aut impediendi ſigna.

Caput

LXIII.

Nemo prohibet ire quenquā publica uia. Tu me
 prohibes, ne publica ingrediar uia. Quo minus
aſſecutus ſis, fortuna in culpa ſuit, nō ego. Impedimē
 to ſuit quo ſecius lex ferretur. Ego id agā qui ne de=
 tur, apud Terētium legimns. Metuo ut ſerre poſſis .i.
 ne non poſſis. Etiā ſi hic ut, pro quo modo poſitū uide
 ri poſſit. Id utile, ut ne quid nimis. Vti ne, ut ne pro ne,
 quemadmodum apud Græcos *ἵνα μή*. Nō ueto quin
que uelis facias. Suetonius in Tyberio Interceſſit,
quo minus in acta ſua iuraretur .i. obſtitit, inhibuit, im
pedimento ſuit. Per me non ſletit, quo minus uiceris.

Dubitandi.

Nō dubito quin cupias redire. Nō dubito te cupe
 re reditū. Res in ambiguo eſt, Nondum ſatis conſtitui.

Adhuc

*In diſtinctione uerborum, uocali
 in ſyllabis ſubſequenti.*

DE COPIA VERB.

*in dubio esse, in dubio
versari. dubium incipere
tum accipit tem esse
fluctuare, facillate huc illuc, sicut illuc
Sine, & Citra.*

Citra præceptoris operam doctus euasit. Sine præceptore doctus euasit. Nullo præceptore doctus euasit. Absq; pecunijs nihil efficias.

Ostentandi.

Ostentat ingenium. Iactitat natales suos. Iactat se de natalium splendore. sibi uendicat eloquentiam.

Corrigendi sanandiq;. Huic incōmodo paulo mederi possis. Huic malo illud erit remedio. Quod iactu cecidit, arte corrigas. Mendum litura tollitur.

Animi morbos sanat philosophia. Corporis uitia ingenij dotibus pensantur. Febre leuatus est. Malis omnibus mors semel liberat. Oculorū uitia ruta emendat. Orationis uitia grāmatica castigat. Philosophia morbos animi pellit, medicaturq;. Dentium cruciatum uinum lenit. Vteri tormina leuat malua. Capitis dolores mitigat somnus. Sedat tormina. Fugat pruritus. Sopit dolorem. Leuat dolorem. Vxor̃is uitium aut mutandum est, aut ferendū. Morbis omnibus arte succurritur. Soli senectuti subueniri non potest. Aduersus podagram efficax est apium. Contra carcinomata ualet mel. Obsistit ebrietati Cicuta.

Blandiendi siue hortandi.

Dic age. Dic sodes. Dic obsecro. Dic quæso te. Dic amābo. Fac uirum te præbeas. Quid habes quod ad hæc

hec respōdeas? cedo. Agedū. Eia. age. Vide sis. Qui uno tu uerbo rem expedis. Tua caussa.

Nolim id esse uerum, uel tua caussa. Tibi metuo. Mihi gaudeo. Om̄iū nomine doleo. Tua gratia munus hoc suscepi. Vicem tuam doleo. Cōmoda illi respēctū mei. Qui loquendi forma usus est Quintilianus. Inuenitur & contemplatione tui. Tua caussa. In tuam gratiam hæc feci.

Vtrum nec ne.

Vise utrum redierit an non. Vise num redierit, an non. Vise redierit ne domum. Vise an redierit, an nō. Vise redierit ne domū nec ne. Vise redierit, an nō. Cogita utrum fame malis consulere, an pecuniæ. Cogita fame ne malis consulere an pecuniæ. Cogita fame malis cōsulere an pecuniæ. Cogita an fame malis cōsulere an pecuniæ. Cogita nū fame malis consulere quā pecuniæ. Vide si potes esse possessor. Cicero in oratore suo lib. ij. si p an dixit, imitatus græcos apud quos ei bisariam significat.

Concedendi.

Finge hominē uiuere, Fac ita esse. Vt donemus ita esse. Vt hoc interim tibi cōcedamus. Vt hoc interim tibi largiar. Pone sic esse in tabulis. Esto sanē. Sit ita sanē. Vt maxime iusserim, nō erat tuū id facere. Etiā si quid asperius dixisset, tuū erit obtemperare. Sed imaginare me donasse, nō potes tibi rē uindicare. Et si maxime donassem, nō tibi ius est rei uindicadæ. Donari

G sanē

DE COPIA VERB.

sanè nō statim tibi ius est iniiciendi manū. Parū abesse.
Penè scopū attigeras. Propè scopum attigeras. Prope
modū attigeras scopū. Parū aberas à scopo. Parū ab-
fuit ut scopū attigeris. Parū abest quin scopū attigeris.
Res parū aberat à pugna. Parum aberat quin pugna-
rent. Parum aberat ut homini manus iniiceret. Vix ho-
minem cohibui, quominus manū iniiceret. Tantū non
cōserebant manus. Tantū nō adorabāt, qd' Græcis est
familiarius, κοινον οὐχί. Suetonius de Tyberio Cæsa-
 re. Ciuilem admodū inter initia, ac paulominus qui pri-
 uatū egit: Paulominus dixit, pro propemodū. Ac paulo
 post. Quod paulo minus utrumq; euenit. i. parū ab-
 fuit quin utrumq; eueniret. Idem de eodē. Sed tan-
tū nō statī à funere, ad negociorū cōsuetudinē rediit.
 id est propemodū statim à funere. Pro tantū nō Terē-
 tius dixit modo nō: Is senē pellexit per epistolā: modo
 nō mōtes auri pollicens. Incertitudinis.

Annos natus est fermè uiginti. Annos natus circiter
 octoginta. Ad dies uiginti. Hora quasi decima. apud
 Suetoniū. Annos habet, haud scio an duo de uiginti.
 Puerum annos natum fortasse decem.

Correcliōis et occupatiōis formulæ. Ca. LXV.

IN pietate præcipua felicitatis pars, uel tota potius
felicitas hominis sita est. Doctrina nihil ad uirtutem
cōducit. Imò nonnihil officit. Tibi præcipue, atq; adeo
tibi uni calamitatē hāc acceptā ferre possumus. Tuū
opus uidi magis q̄ legi. Græcas literas degustauit uerius
 quam

us q̄ didicit. Bonas literas sedulitate sua deprauauit: uel
 (ut uerius dicā) euerit. Bonas literas nō dicā depraua
 uit, sed funditus euerit. Suos oēs laesit, quid dixi laesit:
 imō subuertit. Quē historicū citius dixeris q̄ poētā.
Lucanū relegi nō tam poētā, q̄ historicū. Nisi pater
 esses dicerem te desipere. Homo, penē dixeram impo
 stor. Respondebo nō orationi tuæ, sed conuitio.

Autores citandi formulæ.

Ca. LXVI.

VT Ciceroni placet, autore Platone, teste Varro =
 ne. Si Terētio credimus. Vti refertur apud Plī =
 nium. Vt ait Protagoras Platonius. Vt apud Xeno =
 phontē Simonides dixit, Epicuro teste, felicitas in uolu
 pte sita est. Arist. bonorū tres ordines fecit. Non spi
 rare animal, cui nō sit sanguis calidus, autor est Theo =
 phrastus. Apud Pliniū scriptū est, Elephātos decimo
 demū anno parere. Pyrrho negat quicq̄ sciri posse. Id
 uerū esse testis est Liuius. Extat in annalibus. Veterū
 literis proditū est. Eius sententiæ complures citat auto
 res. Ad eam sententiā q̄ plurimos allegat testes. Eam
 sententiā multorū autoritate tuetur. Haic opinioni Plī
 nius aslipulatur. Huic sententiæ suffragatur Plato. Idē
 sentit Pythagoras. Aristoteli animal est etiā sponsia,
 Plinio sentiunt & arbores.

V Variatio imperatiui modi. Ca. LXVII.

Ale, ualeas, fac ualeas, ualeto, ualebis. Idē pollēt
 & in quibusdā futurū subiūctiui. Memineris p memē
 to. Oderis pro odio habeto. In ceteris utē si addideris,
 G 2 prohi-

DE COPIA VERB.

prohibendi signum. ne dixeris, ne dicas. ne dic.

Variatio futuri

Ca. LXVIII.

Poenitebit olim te. Futurū est ut olim te poeniteat.
Spero te gauisurū factō. Breui opinor tædebit te
huius uitæ. opinor fore ut breuite huius tædeat uitæ.
Spero futurum ut factō gaudeas. Dixeris egregie. Al-
ligaris filiū. Abibit hinc propediem. Abiturus est hinc
propediem. In ea uero periphrasi, futurū est, ut repe-
tat creditum, Latini uidentur reddere græcā figuram.
μέλλει λέγειν .i. dicturus est. Est aut familiaris Cice-
roni. Necessaria quoq; quoties in uerbū inciderimus,
quod futuro careat. Ut spero fore, ut artem breui per-
discas. Nam perdisciturū nō poteras dicere. Est futu-
rum quoddā quasi mixtum cū significatione præteriti.
Ut priusquā tu domū redeas, ego epistolā p̄scripsero.
Antequā in portū peruenies, nauis soluerit. Si tales
aīos in pugna præstabis, uicerimus siue uicimus, id
qd' finitimū esse uidetur τὸ μέτ' ὀλίγου μέλλοντι
Quāquā id alioqui latini circūloquuntur per iam, iā
iam et mox. Iā aderit. Similis iam iam morituro. Mox
audies. Sūt in quibus necessitate abutimur futuro sub-
iunctiui, ut me minero. odero. nouero. Ad futuri signi-
ficationē pertinet et illa. Cōfido cōmentariū hoc studi-
osis probatum iri, Et perspicio te perditū ire filium.

De periphrasi generali uerborū. Ca. LXIX.

Comune ferē est modis omnibus, ut per fio uer-
bum aut similia circūloquamur. Ita charus eris
 omnibus

omnibus. Ita fiet ut charus sis omnibus, Hoc modo es-
sugit inuidiā. Hoc modo factū est ut effugerit inuidiā.
Vtinam ex æquo me amares. Vtinā fieret ut ex æquo
me amares. In uxorem pessimam incidi. Mihi usu ue-
nit, ut in pessimam inciderim uxorem.

De modo potentiali. Ca. LXX.

AD modū potentialem serē pertinet, quæ per po-
test, aut debet, aut simile uerbū exponi possunt.
Quid agas cū eo, qui nihil intelligit? Est quod rideas:
Nō est qd' inuideas. Videas & flumina sicca. Cerneres
alios trepidare, alios circūspectare fugā. Vidisses o-
mnes obmutescere. Equidē istud non affirmarim. Di-
xerit hic aliquis, Maturius uenisses, Et apud Terentiū.
Prædiceres pro prædicere debuisses.

Æstimandi uerba. Ca. LXXI.

PLurimi me facit. Parui habet, pro nihilo ducit. Ni-
hili pendit, pro minimo ducit. Ne huius quidem facio
δακτιλῶν, ossēso pilo aut flocco. Maximo in precio
est apud oēs. Plurimi fit apud omnes. Magni habetur
apud suos. Pili non facio. Nauci non facio. flocci non
facio. Vnius æstimemus assis. Cossa nuce nō emam.

Emendi formulæ, & similia. Ca. LXXII.

Nimio emisti, nō reuendes tātidem. Nimio liceris.
Minoris addicturus erat. Quanticunq; indica-
ris, tāti mercabor. Vide ut quā maximo æstimes. Nō
refert quanti res ipsa sit, sed quantopere tibi sit opus
ea. Tu tuum agrum pluris conducis, quā ego meū
emerim.

DE COPIA VERB.

emerim. Paulo locas aedes tuas. Cupiam maximo, si
quædam. Emere quàm potes minimo. Reuende quàm po-
tes maximo. Asse nō emerim totam Ciceronis famam.
Labore Dii bona sua uendūt, uili uendunt minoris nō
possunt. Non emit, qui nihilo emit. Care emit, qui ro-
gat. Quanti cœnastis? Per care. Magno hic uiuitur.
Amatur uilissime. Bassus carius cacat q̄ bibit. Magna
mercede canit, Maxima tacuit Demosthenes. Quāto
metiris precio? Quanti stipulatus es? Thais decem mil-
libus drachmarum noctem uenditabat. Nimio cōstat
elegātia. Suetonius. Quorum uni mellita quadragies
sestertium consliterunt.

Discriminis formulæ.

Ca. LXXIII.

Nihil interest, facias an dicas. Nihil refert per te
facias, an per alium. Parui mea refert quid no-
lis aut uelis. At mea plurimum refert. Quid inter-
est utrum facias? an instiges? Plurimum interest, ma-
xime refert quo tempore uirum adeas. Equidem haud
magno in discrimine pono, apud Ti. Li. & apud Val.
Maximū, respondit se uita malle excedere, quàm metu
uiolentæ mortis, amicos, inimicosq; iuxta ponere.
Quædam perquam tenui limite diuiduntur apud Fa-
bium. Vera ne sint hæc an ficta, nihil laboro. Virū scri-
pseris an dixeris, seceris nec ne, manum nō uerterim.
Susq; deq; fero, Susq; deq; habeo. Instigasti, perinde
est ac si seceris. Ex aquo in noxia est. Tantundem pec-
casti. Citrà discrimen amat, ac laudat omnes. Citrà
delectum

delectū omnes in familiaritatē recepat. Omnes pro-
miscue mordet. Passim hæc prædicat. Apud quoslibet
hæc dicit. Amussis alba in albo lapide.

Affirmandi. Ca. LXXIII.

Promisit sese uenturum: promisit. Maxime Etiam
 pro quo Græci *uoi*. Scilicet. Admodum. Quam
 libentissime. Benigne. Sic habet. Sic erit. Ita est. Fa-
 ctum est planè. Mirum ni. Haud dubie. Dubio procul.
 Liquet, Constat. Confessum est. In confesso est. Extra
 controuersiam est. Certum est, Pro certo. Comper-
 tum. Liquido. Liquet. Indubie. Indubitato.

Accusandi formulæ. Ca. LXXV.

Accusatus est sacrilegij. Hic se furti alligat. Po-
 stulatus est repetundarum. Delatus proditiōis.
 Reum egit peculatus. In ius uoca. Lege agito. In ius
ambula. In ius duxit hominem. In ius trahis. Litem in-
tendit. Dicam scripsit. Filius cum patre litem agitat.
Cum opulentissimo uiro illi lis est. Cum Mida iudicio
decertat. Accersitus est capitis. Diem illi dixit. Eum
talionis agentem. Agit cū eo male tractationis. Dam-
natus est repetundarū, uel de repetūdis. Absolutus in-
iuriarū. An quisquis gratiam cum possit, non refert, in-
grati teneatur. An teneatur Reipub. la se, qui quod si-
bi licuit fecit, lege religionis sit actio.

Formule utilitatis. Caput

LXXVI.

Nihil æque conducit ad beate uiuendum. nihil

G 4 ad paran

DE COPIA VERB.

ad parandas opes conducibilis. Nihil ad eā rem con-
 fert. Plurimū adferet adiumento. Vtilis ad parādos ami-
 cos assentatio. Plus adfert uoluptatis q̄ utilitatis. Pluri-
 mas ad res hic libellus usui futurus est. Ad id patruus in
 primis adiutare poterit. Quid faciūt ad uirtutem num-
 mi? Libet quidem, uerum nō expedit. Vtinā hāc res tā
frugifera tibi sit, quā futura est honesta. Vtinam tan-
tūdem frugis adferat, quantū adferet gloriæ. Ad id so-
 la doctrina fuerit adiumento. Ad hoc pecunia magno
 adminiculo futura est. Ad id haud mediocriter admini-
 culantur uires corporis. In id quoq; prodest ornatus.
 Fabianum. Non parum ad id efficiendū momenti ha-
 bet fama integra. Neq; uero illud mediocriter profue-
 rit. Adiuuat hoc quoq;. Hac ratiōe nihil profecimus, re-
liquū est, ut diuersam ingrediamur uia. Nihil plus ex-
 plicet, ac si insanire paret. i. nihilo plus proficiet. Eru-
 ditio ad pietatē plus adfert dispēdij quā cōpendij: et
 nō tam promouet q̄ moratur. Calida sunt amica stoma-
cho. Dulcia conducunt hepati. Quod stomacho cōfert
 idem prodest cerebro. Quod ad stomachū facit, idē
 capiti salutare est. Quod stomacho bonū est, idem ce-
 rebro cōmodum est. Lactucæ aluo deijciendæ efficaces
et ad somnū cōculiandū idoneæ. Ad ciendos menses
 ualeat malua. Aluo sistendæ sunt utiles sabæ assæ. Stoma-
 chum acuiūt, excitant, irritant appetentiā edendi. Hac
 in re solus hic tibi poterit cōmodare. Plurimū commo-
 ditatis adferet pecunia studioso. Vtinā tam tibi commo-
 do sit

do sit, q̄ mihi fuit graue. Magno meo malo tētaui. Fe-
cisti tuo cōmodo, nostro incōmodo. Si iudicabis in rē
tuā esse. Si putabis ex usu tuo fore. Si putabis ē re tua
fore. Pro te facit qd' dico. Ad philosophiā dialectica
uiam aperit. Viam sternit. Viam præsruit. Ad eā rem
iam iacta sunt fundamenta. Partus adiuuat. Inflationē
stomachi discutit. Pectoris dolores leuat. Bilem extra
hit. Pituitam detrahit. Mensum abundantiae auxilian
tur. Aduersus serpentes in uino datur. Deploratis, au-
xilio est Chironia. Morbis omnibus medicatur Pana-
ce. Elleboro phibyrasis emendatur. Datur ad serpen
tum ictus Chelidonia. Rhododaphnes folia homini
præsidio sunt aduersus serpentes. Auiditatem cibi sa-
cit acetū, ualet ad ciborū appetentiā irritandam.

Præsagij formulæ.

Ca. LXXVII.

Sol purus oriens neq; seruens serenū diē runciat.
Concauus oriens pluuias prædicat. Si circā occidē
tem rubescunt nubes, serenitatē futura diei spondent.
Si spargētur pluuiā uētosq; significabunt. Cū orien-
te radij nō illustres eminebunt, pluuiam portendēt. Si
in exortu rubescunt nubes, maxima ostendetur tempe
stas. Si oriens cingetur orbe, ex qua parte is se ope-
rit, expectetur uētus. Si totus defluxerit, serenitatē da
bit. Luna cornu septētrionale acuminatū, inde prasa
git uentū. Si quartā orbis rutilus cinget, uētos & hym
bres pramonebit. Nascens obatro cornu, pluuias de-
crefcens dabit. Rubicundū uēti ptinus sequuntur. At-

G 5

tumni

DE COPIA VERB.

tumni serenitas uentosam hyemem facit. Volitantes
stellæ uentos nūciant. Eadē in plures disiectæ partes,
incōstantes uentos effundēt. Cum ab Aquilone nocte
serena fulgurauerit, uentū & hymbrem demonstrabit.
Nubes uehemētius atræ ab oriente, in noctem aquam
mutantur. Nube grauida candicante, grando immine-
bit. Nebule cœlo cadentes, serenitatē promittūt. Palli
di ignes tempestatū nunciij sunt. Mare in trāquillo por-
tu intrā se murmurās, uentum prædicat. Camporū fra-
gor & cœli murmur, nō dubiam habet tempestatis si-
gnificationem. Echini affigentes sese, tempestatis si-
gna sunt. His modis locutus est Plinius.

Officiendi formulæ, & itiuādi. Ca. LXXXVIII

Pirorum esus stomacho grauis. Dulcia stomachū
ledunt. Acida concoctioni officiunt. Salsa noxia
sunt hepati. Lac uirilem stomachum offendit. Adustra
inimica biliosis. Non obsistam Non suero impedi-
mento. Non obturbabo. Non reluctabor. Non obstrepam
tuis conatibus. Non renitar. Non reclamo. Non remo-
rabor institutum tuum. Fabius. Aures minus feriunt,
pro offendunt dixit.

Functionis formulæ. Ca. LXXIX.

CEsit consulatum, ubi tum proconsulem agebat.
Prætoris officio sungebatur. Dictator erat. Bel-
lum administrabat. Siciliam obtinebat. Prouinciæ præ-
sidebat. Annonæ præfectus erat. Regia negocia petu-
rabat. Munia tribunicia obibat. Censui præerat. Hoc
negocij

negotij tibi mandamus. Tibi prouinciā hanc delegamus. Durā suscepisti prouinciam. Duram sustines prouinciam. Fac ut imperatorē te prabeas. Vide ut praeses amicū. Scurræ, non amici functus es officio. Ego te absēte iuis fungar uicibus. Tuas agā partes. Defunctus consulatu. Defunctus uita. Defunctus malo. Defuncti periculis. Vergi. Defedere uicem. Hora. Defendente uicē modo rhetoris atq; poëtæ. Pōtificis personam gerit. Tractare Rempub. Gubernare Rempub. Ducere bellū. Gerere. exercere bellum. Nauare operam, Satagit rerū suarum. Ductare exercitū. Patrare bellum. Quæ duo uerba Fabius notat à Salustio nouata. Omnes in officio sunt. Non deero officio meo. Nusquam cessabo in officio meo.

Quibus modis tribuimus aliquid. Ca. LXXX.

Summo ingenio puer. Sūmū ingenij puer. Summus ingenio puer. Summus ingenū, poëticum est. Vir admiranda sapientia. Vir admirāde sapientiæ. Vir admirādus sapiētia. Vir admirādus sapiētiam. In carmine. Vir incredibili præditus sapientia. Vir omniū iugis corporis atq; animi dotibus exornatus. Vir omnibus instructus dolis. Vir exmeris mēdacij cōsensus atque cōpositus. Id omnibus natura insitū est. Id natura nobis indidit. Ita natura cōparatū. Id cūctis attribuit natura. Multa uitia nobis recepta cōsuetudo cōciliat, nonnulla natura ingenerat. Omnibus innatum est, ut uitam suam incolumem esse uelint. Id uitij non tibi adiunctum

DE COPIA VERB.

adiunctum est, sed accerditum ac receptum praua consuetudine. Inest in homine incredibilis quedam astutia. Inest homini.

Titulorum. Ca. LXXXI.

Eius rei meminit Plato in dialogo, qui inscribitur συμπόσιον. Testis Cicero in eo libro quem inscripsit Oratorem perfectum. Plinius in opere, cui titulus Historia mundi. Varro in Satyra, cui titulum fecit, nescis quid serus uesper uehat. Verg. in Alexide. Terentius in Adelphis, Hesiodus in opere, cui titulum nuncupauit Opera & dies. In libello cui titulum indidit, de uerborum copia. In commentarijs quibus titulum prætulit, de nugis aulicorum. In Odarum libro, quem Syluas nuncupauit. In Phormione Terentiana.

Gratulandi. Ca. LXXXII.

GAudeo te nobis optantibus incolumem esse redditum. Gratulamur tibi uictoriā. Gratulamur de uictoria. Gratulor uicisse te. Quod uictor redieris, uehemēter gaudeo. Te noua prole auctum esse gaudeo. Saluū te aduenire uolupte est. Lator tuo nomine, quod uxor feliciter peperit. Quod gener tibi tā opere probatur, magnopere tua causa gaudeo. Voluptati mihi est, quod tibi res ex sententia cesserit. Tua gratia gaudeo, quod res præter spem bene uerterit. Tuam uicem letor, qui prospere pugnaris.

Gratias agendi. Caput

LXXXIII.

Quod

Quod tā officioſe me cōmendaris principi tuo gratiā & habeo, & habiturus ſum immortalē. Quod tāta fide mea negocia procures, Pares gratias agere uix poſſū, reſerre nequaquā. Quod me paſſim amātiſſime prædicas, uideo quātū debeam tuo in me ſtudio. Quod meis cōmodis tātopere ſtudes, & habetur à me gratia, & ſemper habebitur. Quod argentū ad diē promiſſum reddidiſti, amo te, & habeo gratiā. Ecquid nos amat de uirgine? Factū bene quod epistolā obſignatā remiſeris. Quod nos pro tua uirili tueris, gratū eſt. Grates perſoluerè dignas, nō opis eſt noſtræ. Fateor me tibi magnopere deuinctū eſſe. Hoc nomine plus tibi debeo, q̄ ut unquam ſoluendo eſſe poſſim. Hoc officio arctius me tibi aſtrinxiſti. Obligatoriē tibi ſeciſti. Deuinctiorem reddidiſti. Magis obnoxiiū effeciſti, quā ut uel uerbis agere gratias poſſim. Maior eſt noſtra neceſſitudo, quā ut uel tu mihi, uel ego tibi, pro ullo officio debeā, gratias agere. Maius eſt hoc beneficium, quā ut orationem poſtulet.

Referendi beneficiū. Ca. LXXXIII.

Cratiam reſerre. Reponere merita. Rependere officia. Penſare beneficiū. Renumerare beneficium. Remetiri beneficiū. Perſoluerè beneficiū. Reſpondere meritis. Par eſſe beneficijs acceptis. Efficiā ut tuū in me officiū ad te nō ſine ſcœnore redeat. Fœneratum hoc beneficiū tibi pulchre dices. Diſpeream, niſi beneficium iſtud tibi conduplicauerit. Retaliare iniuriam

DE COPIA VERB.

iniuriam. in malā partē. Respondere male factis, Reponere iniuriā. Pēsare. Remetiri. Referre, ac sermē omnia & in malam partē possunt accipi. Inuenitur et Retaliare apud Gellium, in bonam partē, neq; natura uocis refragatur. Id tamen est inusitatus.

Originis uerba.

Ca.

LXXXV.

HAud dubito quin hæc ab amore quodā in me singulari proficiſcātur. Vniuerſū hoc malorū agmen ē bello nobis natū est. Hinc omnis illa simultas inter eos orta est. Tu malorū omniū author. Cupiditas pecunie, uitiorum omniū parens. Inuidia totius huius odij seminarium fuit. Natura nobis paruulos igniculos dedit. Hinc omnis illa turba uenit. Hinc fluxit. Hinc manat omne quo beati reddimur. Græco fonte cadūt. Hinc scatet omnis illa uitiorū colluies. His fontibus totus ille tumultus rerum extitit. Hinc surgunt odia. Hinc lites proueniūt, Hinc ueniunt iurgia. Ab his exordijs Romana nobilitas ducitur. Regibus ortus, Roma oriūduſ Atauis ædite regibus. Maximis prognatus ducibus. Sate sanguine diuū. Ex his pullulant odia. Gliscūt inuidie. Subnaſcitur simultas. Illa ē philosophorū sōtib; haurienda. Reliqua ē poëtis petenda.

Pensandi.

Ca.

LXXXVI.

QUod corporis uiribus deest, id ingenij dolis exequar. Quod corporis formæ detractū est, id ænimi dotibus natura pēsauit. Tu opulētiſor, nos eruditiores, atq; ita tecū paria fecimus. Absētiam

tiam nostrā crebris literis sartiamus. Quod hactenus
cessatū est, id oportet diligētia recuperare. Quod illius
stultitia peccatū est, id tua sapientia restituas oportet.
Quod illius inscitia admissū, id oportet ut tua prudētia
redimas. Supplendū diligētia qd' ingenio deest. Quod
corpori detractū, id ingenij dotibus accessit. Studio
reponendū, quod negligētia præteritū est. Quod ad-
emptū est fortune, id ingenij dotibus additū est. Quā-
tum corporis uiribus deest, tātum animi uirtutibus su-
per est. Natura qd' alibi detrahit, alibi reddit. Quod
suis eripit, hoc hospitibus accumulāt. Ingenio formæ
dāna repēdo meæ. Famæ dispēdium, pecuniæ cōpen-
dio refarcit. Famæ iacturā pecuniario lucro solatur.

Aptitudinis formulæ.

Caput.

LXXXVII.

QVere ixorē aptam tuis moribus, aptā ad tuos
mores. Amicum delige tuis moribus appositū,
accommodatū. Vel ad tuos mores. Ami-
cū delige, qui tuis moribus, uel ad tuos mores cōueni-
at. Nō est natura cōpositus ad artē poëtica, Osiētati-
oni cōpositū, dixit Fabius, pro eo quod est ad osiētati-
onem paratū. Idē. Iuri magis an æquo sit adpositus. i.
propensior ad ius, an ad æquitatē. Rursus idem. Con-
statq; rebus ad faciendā fidē appositis. Ad Mathema-
tica uidetur esse propensior. Vir maximis rebus, uel
ad maximas res natus. Vir factus ad huius nequitiam.
Ad huius mores factus, fictus, sculptus esse uidetur.

Adco

DE COPIA VERB.

Adeo ad huius mores quadrat. Oratio non est naturæ
cōsentanea. Facta nō resſōdent orationi. Hæc nō cō-
petunt in senē. Hæc nō cōpetunt uiro graui. Nō hæret
in Catonem huiuscemodi crimen. Nō cōsentiūt tui mo-
res cū huius moribus. Nō cōcinnunt tua atq; huius stu-
dia. Non concordat huius institutum cum tuo. Concinnus
transitus. Concinna digressio. Ista nō coherent, nō
consistunt. Non cadit in sapientē animi perturbatio.
Nō recipit tua simplicitas adulationis suspitionē. Nō
congruunt literæ cum studio pecuniæ.

Ablegandi uerba.

Ca. LXXXVIII.

Hic mihi est ablegandus aliquò. Puerū hūc prius
amanda quopiam. Hunc argum aliquò si potes,
amolire. Non possum hunc amouere quopiā. Ego hūc
neq; uti amittam à me: neq; ut retineam scio. Non pos-
sum memet ex hoc grege nebulonū excutere. Hic ut-
cunq; est extrudendus aliquò.

Proficiscendi.

Ca. LXXXIX.

Rus hinc abeo. Rus hinc cōcedo. Discedo, abſce-
do, decedo: Galliā repeto, inde Britaniā aditu-
rus. In Italiā iter instituit. Ingressus est uiam. Quò pa-
ras proficisci? Quo paras profectionē? Quo tendis?
Quò te Meripedes? Quò tenetis iter? Quonam iter
est? Rus me cōſero. Domū me recipio, domū reuertor
Certū est in patriā reuolare. Certū est ueteres ami-
cos reuiſere. Redde te patriæ. Fac recurras in patriā.
Restitue te tuis. Fac te q̄ primum reducem uideamus.

Conatus

DA operam ut conualescas. Cura uti reualescas.
Enitere ut cum parentibus in gratiā redeas. Ad
nitere totis neruis, ut in uirum tuo genere dignū eua-
das. Illud totis uiribus agito, ut parētum expectationi
facias satis. Pro uirili conatus sum. Pro meo uiri-
li, pro uiribus. Hoc unum stude, ut te in regis beneuo-
lentiam insinues. Literis incumbas. In hęc studia incū-
bite. Ad id eluctare. Ad hoc inuigila. Efficies. si modo
euigilaris. Vigilandū est, qui sua negocia uelit tēpori
cōficere, manibus pedibusq; cōnitere. Id unum elabo-
rat. Eō uelis, equisq; cōtendit. Huc uelis, remisq; fesi-
nat. Hoc studium parui properemus et ampli. In care
uehementer est sudatum. In id plurimū laboris exhau-
stum. exantlatum. Rem perdifficilem conamur. Rem
ardua molumur, Summo nixu, Summa ope, Sūma ui.
Quoad potes adlabora.

Explicandi & implicandi. Ca. XCI.

VBi his malis emerfero. Vbi his turbis memet ex-
tricauero. Vbi ex his negocijs me expediuerō.
Cū ex his negociorū exiero labyrinthis. Simul atq; his
me tumultibus exoluero. Vbi his è nugis memet excu-
sfero. Si quādo licebit memet ex his negociorū flucti-
bus emoliri. Si licebit ab his curis discedere. Si cōtin-
get liberari, leuari. Si quando ab ijs negocijs me ipsum
uindicaro, asseruero, absoluerō. Vbi ex his malis elu-
ctatus fuero. Vbi ex his calamitatibus enataro. Impli-

H citus

DE COPIA VERB.

cilis malis. Inuolutus negocijs. Disstrictus curis, Oculus
patius negocijs. Distentus, distendi. Distineri negocijs.
Distorqueri curis. Immersus, obrutus, opertus negocijs.
Intricatus. Impeditus. Illigatus. Obuinctus. Dissectus.
obseptus. Oneratus negocijs, oppressus, oppletus. Tot
me res circūuallāt. Tot me pericula circūstant, circū-
sistant, obsepūnt, cingunt, obsident, premūt, urgent.

Verba finis seu proposui. Ca. XCII.

SToici in una uirtute summū bonū cōstituunt, Epia-
scurus felicitatē uoluptate metitur. Peripatetici usu
uirtutis beatitudinē definiunt. Herillus in sciētia sum-
um bonū collocat. Quidā in indolentia boni finem
posuerunt. Est qui in pecunia felicitatē sitam esse existi-
mēt. Maxima pars hominum spectat utilitatem. Pauci
sibi proponūt honestum. Huc omnes conatus tui spe-
ctant, ut dītescas: Huc respicis, huc tendis. Omnes spes
meas in te uno fixi. Quidā fame seruiunt. Alij lucrira-
tionem habent. Hic uoluptatē ubiq; sequitur. Ille ca-
plat gloriā, Hic ad priuatā utilitatē omnia refert. Huc
reliqua omnia sunt conferenda. Huc omnia illa perti-
nent, spectant. Quorū hęc tam putida tendunt: In
hoc etiam popularem laudem petit. Admiratiōē Ari-
stoteles maxime petendam putat. Illud genus ostenta-
tioni compositum, solum petit audientium uoluptatē.
Negotiatorum unicus scopus est pecunia.

SQua est impudentia. Ca. XCIII.
Si crimen illi pa'am obijcias, sat scio qua est impu-
dentia.

dentia. Vel cuius est impudētia. Vel, ea est hominis im-
pudentia, inficias ibit. Vel sic. Sat scio, ut est impudens,
inficias ibit. Vel sic. Sat scio, pro solita sua impuden-
tia inficiabitur. Quāquam hoc postremum minus ha-
bere uehementiæ uidetur. Adeo est impudens, ut mox
sit inficiāturus. Vt nūc sunt mores, id est pro huius se-
culi moribus. Vt est barbarorum ingenium, id est pro
conditione barbarici ingenij.

Quā ut, Quā qui. Ca. XCIII.

Vir melior est, q̄ qui uelit mētiri. Simplicior q̄ qui
possit. Superbior est, q̄ ut uelit docere. Stupidi-
or, quā ut possit discere. adeo pauper est, ut nec obu-
lum habeat. adeo ignauus, ut malit inedia perire, q̄ ar-
tem discere. Sic de me meritus es, ut tibi succensere nō
debeam. Sic mihi charus, ut irasci ne si uelim quidem
possim. Melius de me meritus es, quā ut tibi possim
succensere. Bene est. Ca. XCV.

Bene res habet. Bene se res habet. Bene habet. Be-
ne est. Optime est. Bene tibi habent principia.
Optimo in loco res est. Peiore in loco res esse non po-
test. Quo nam in statures sunt tuæ?

Mea sententia. Ca. XCVI.

Mea quidem sententia. Pro mea quidē sententia.
Vt ego quidem sentio. Vt mea fert opinio. Meo
quidem animo. Plautinum. Meo iudicio. Vt mihi qui-
dem uidetur. Ni fallor. Si quid iudico.

Plus, & Plusquam.

DE COPIA VERB.

Audiui plus millies. Audiui plus quàm millies. Caleſces plus ſatis, plus quàm ſatis. Huiusmodi orationes omnes biſariam proferuntur in aduerbijs, in uerbis nõ itidẽ. Sapit plus quàm expedit. Mulier plus quàm de-
cet crudita. Plus quàm neceſſe eſt ſacunda. Rurſum ui-
xit annos plures quàm decem, uel plures decem. Plus
quingentos colaphos infregit mihi. Plus quàm quingẽ-
tos, Plureis quingẽtis. Hoc igitur orationis genus qua-
drifariam eſſertur.

Ad ſummum.

Vt minimum.

Semel hominem ſalutaui, aut ad ſummũ bis. Vt mul-
tum. Vt plurimum. non minus. Saltem. Vt minimũ.
Vt minimum dicam.

Morem gerendi.

Ca. XCVII.

Mos gerendus eſt patri. Morigerandum eſt pa-
tri. Obſequendum eſt patri. Patri obſecundan-
dum. Patri concedendum. Inſeruiendum. Obſeruien-
dum paternis moribus. Accommoda te paternis mori-
bus. Præbe te illis ad tempus.

Rogandi.

Ca.

XCVIII.

Maiorem immodum te rogo. Etiam atque etiam
oro. Obſecro te atque obteſtor. Illud unum abs
te magnopere peto, contendoq;. Illud à me uehement-
ter contendeſſet. Efflagitaſſi quotidianis contuitijs.
Implorauit opes hominis. Eblanditus eſt ſauorem.
Extorſit potius quàm exorauit. At iſtud poſcere eſt nõ
rogare. Flagitabant uerius quàm orabant.

Ignofcendi.

Ignoscendi. Ca. XCIX.

REmisere multam. Hanc unam ignosce culpam.
 Cōdonamus admissum. Da ueniam iuuenilibus
 erratis. Iurisiurandi gratiā facere pupillus nō potest.
 Est in Pandectis. Item apud Salustium. Ad quedam
 uitia conuenit conuiuere.

Abrogandi. Caput. C.

Rescindere conuenta. Abrogare legem. Abdica
 re legē. Antiquare, abolere legē. Abolere
 neutrum. Sustollere legē. Irritare pacta. In integrū re
 stituere. Mutare pacta. Obliterare legē. Exolescere
 metū dominorū. dixit Plin. in epistolis p. extigui atq;
 intercidere. Nusquam tui beneficij memoria apud me
 intermoricitur. Ornandi. Ca. CI.

Comere, expolire, perpolire, exornare, uenusta
 re, picturare, honestare, Pigmēta, flosculi, lecy
 thi. Veneres, uenustas, lepos, nitor, gratia, decus.
 Lenocinia, emplemata, compositio, colores, myro
 thetia, fuci, phaleræ, dignitas, cultus, politics.

Inter cœnam. Ca. CII.

Inter cœnam. Inter cœnādum. Super cœnam. Cœ
 nantibus nobis. In cœna idem efficiunt. Inter iocū.
 Suetonius. Inter iocandum. Per iocum. Inter po
 cula. Inter potandum.

Post cœnam. Ca. CIII.

Post cœnam. A cœna. sub cœnam. Nā sub signi
 ficat & paulo ante, uel protinus post. Sub hæc

H 3 lecte

DE COPIA VERB.

lectæ sunt tuæ literæ, id est post hæc. A' tuo reditu.
Post tuum reditum.

Similitudinis. Ca. CIII.

Est & diuersarū rerū quædā inter se similitudo, æ-
finitas, cognatio, uicinia. His finitima sūt illa. His
cōfinia sunt illa, Simile figura multū ad hominis formā
accedit. Puro tamen fonti quā flumini propior. Nō
multū à tuis moribus hæc abludit imago. Huc alludit il-
la Terentiana sententia. Vergilianā dictionem æmula-
tur, exprimit, refert. Haud multū abest, dissidet, discre-
pat à tuis moribus. Ab hac ratione nō multū abhorret
Fabius. Eiusdē generis est & illud. Eiusdē farine pro-
uerbialiter. Eiusdem notæ. Eiusdem classis. Mei loci,
atq; ordinis hominē. Sub hac facie latet adulatio. Ple-
rumq; uilia uirtutis personā induunt, ac uirtutis simila
chrū representant. Sub uirtutis specie, uirtutis titulo,
uirtutis prætextu. Sub imagine pietatis. Sub umbra pi-
etatis. Patrē ore refert. Parentē moribus exprimit. pa-
truū nomine reddit. auum uoce representat. Patronū
imitatur oculis. Amitā nullare prorsus exhibet. Alter
Cicero, Alter Hercules. Faciem mentita Lyciscæ.

Mutui. Cap. CV.

Mutuum dare. Mutuo dare. Mutuare. Cōmoda-
to dare. Commodare. Utendū dare. Utendum
accipere. Accepit usurariam. Plautus.

Fallendi. Ca. CVI.

Imposuius Reipub. Fefellit nos. Decepit circū-
uenit

uenit adulescentem. Circūscripsit, circūduxit apud lu-
reconsultos. Verba dare mihi difficile est. Si senseris
eos sūcum uelle facere. Imposurā fecit, et passus est.
Delusit. Elusit. Frustratus est nos sperato lucro. Non te
fraudabo debita gloria. Technæ, doli, fuci, præstigiæ,
uasfricies, uersutia, astus, astutia, fraus. Os mihi sublitū
est. In fraudē illexit, pellexit. Arte me tractauit. Do-
lo mecum egit.

V Est amicus. Ca. CVII.

Tor patre familiariter. Est mihi cū illo arctissi-
ma necessitudo. Sum illi summa familiaritate cōiunctus
Sum illi amicus. Sūma mihi cū illo familiaritas interce-
dit. Multus mihi cum homine quondā usus fuit. Mutua
quedam bencuolentia iam pridem inter nos est.

Sperandi. Ca. CVIII.

S Pero fore. Nonnulla spes est fore. Venio in spem.
Vocor in spem. Erectus in spem. Concipio spem
de te optimam. Nonnulla me spes habet. Maxima te-
neor spe. Magna me spes tenet. Adducor in spem. Nō-
nulla me spes cepit. Spei nōnihil affulsit, aridet, blan-
ditur. Omnia summa mihi de te pmitto. Is est de quo
tibi possis omnia polliceri boni uiri officia. Nihil me-
diocre de te tui ciues expectant, iniicere spem. Solici-
tare spe. Ostendere spem. Ostendit futurum.

Ad uerbum. Ca. CIX.

A D uerbū edidicit. quem locū ad literā subieci
Fabius. Eius uerba subieci pro quo uulgo dicūt,
H 4 in for

DE COPIA VERB.

in forma, Ipsa hominis uerba tibi reddam.

Ἐγὼ ὑμῶν

Cap. CX.

HEus bone uir. Scilicet his superis labor est. Is nunc, si dijs placet. nos docebit, qui nihil unquā didicit ipse. O' mirū amicū. Mira uero militi quæ placeant. Sanè uero, quasi uero

Extrahere diem

Ca. CXI.

Sic ille dies extractus est. Hoc agebant ut dies eximeretur. Ducere tempus. Terere tempus. Ducere bellū. Iam dies excefferat.

Paratum ac facile.

Ca. CXII.

Paratū, Promptū, In promptu, In Procinctu. Procliue. In proclui. Obuiū. expositū, expromptū, In numerato habere. In statione. Ad manū. Ex tempore. Extemporariū. Extemporaneum.

Depellendi.

Ca. CXIII.

Deprecari inuidiam. Deprecari culpam. Depellere crimen. Auersari, abominari, reijcere, reuellere, negare, inficiari, inficias ire, propulsare, profligare, amoliri.

Agnosendi.

Cap. CXIII.

Agnouit hereditatē. Agnoscit crimē. Accipio cōditionem. Admitto testamentū. Adijt testamentū. Vi admirationem etiam plausu cōfiteretur. Amorē re testatus est. Odium & uultu prae se fert. Morbum in cessu uultuq; satetur.

Ab Adulescentia. Vñ kindt sei

Cap. CXV.

aus, von Jüngheit auf.

Iam

I Am inde à puero, Ab adulescentia, A teneris ungui ^{à iuuentute},
 culis, A rudibus annis, A prima pueritia. Ab ipso ^{à teneris annis}
 uitæ exordio. Ab ipso uitæ limine. Ab incunabulis. ^{à primo tempore}
 Cum ipso nutricis lacte sugimus errorem. Ab ipsis ^{etatis: à parvis}
 crepundijs.

Aduerbijs: qualis, pater, mater, soror, frater, filius.

Accurate

Ca. CXVI.

A Ccurate, exacte, elaborate, ad unguē, adamus=
 sim, ^{placitū mit pignus facit} examusim, amussatim, examussatim, ad per
 pendiculum, summa cura. ^{ad pignus facit, mit pignus facit, amussatim} Exquisite, ^{o dar sendull.} conquisite.

Perficiendi.

Ca. CXVII.

A bsoluit, perfecit. Exegi monumentū. Finem im
 posuit. Finem dicendi faciam. Finijt. Summam
 manum imposuit. Ad umbilicum duxit. Fastigium impo
 nere. Colophonem addere. Supremam addidit manū.
 Extremum actum addere. Fabulam uitæ peregit. Ex
 acta etate. Ad metam usq; perduxit.

Finuit animam. et est totū.

Committendi.

Ca. CXVIII.

L Eges inter se colliduntur euentu. Vt non compo=
siti melius cum Bytho Bacchius. Quis te cum
 isto commisit homine? Concertasti cum hero. Con=
 ferre pedem. Conserere manum. Congredi cum uiro.
Confligere, Colluctari, Conflitari.

Amandi.

Ca. CXIX.

V Nice te diligit. Amat effusissime. Charissimū ha
 bet. Admirāda quadam charitate prosequitur.
Fama nihil habet antiquius. Non amat modo, uerum
etiam obseruat. Singulari beneuolentia prosequitur.

H 5

Animo

DE COPIA VERB.

Animo toto te cōplectitur. Oculis atq; anio fert homi-
nē. Coridon ardebat Alexim. Deperibat uirginē, De-
peribat in uirginē. Flagrat amore tui, Amātissimus est
tui. Tui tuorūq; est obseruātissimus. Studiofissimus est
tui. Tui cupiētissimus. Ex anio tibi bene uult, Bene cu-
pit tibi. Nō perinde illi affectus erat, dixit Suetonius p
eo qd̄ est, nō perinde diligebat. Sic omnia tua exoscu-
latur, idest sic amat. Cupiendi. Ca. CXX.

Laudis auarus. Auens gloria. Cupi-
ens famæ. Tui sitiētissimus, Famelicus gloria. Si-
tit famam, Sitit aurū. Esurientissimus laudis. Mira glo-
riæ fames habet hominem. Ambit honores. Nullius rei
quām laudis ambitiosior. Priuati commodi studiosus.
Alicui appetens, Appetens laudis, Eloquentiæ cādida-
tus. Inhiat lucris, Imminet exitio uir cōiugis, illa mari-
ti. Gessio uidere hominem. Prurit illi tergum.

Male precandi uerba. Ca. CXXI.

Quoties caput tuū diris deuouit. Execratus est tū
se se, tum suos omnis. Vt te Dij perdant, Abi in
malā rem, In maximū malū, In crucē. Dij
te eradicent, Dij tibi sceleris dignū tuis suppliciū dent.
Dij mentē tibi dent tuam, Βάλλ' ἐς κόρακας, Græ-
cis est usitatissimū. Quæres illi uertat male.

Pollicendi. Ca. CXXII.

Nescio quid magni promittūt sydera. Magnifice
pollicentur amantes, Promissis dūctat hominē,
Pollicitis diues, quilibet esse potest. Cave fidas huius-
modi

modi pollicitationibus. Spondeo futurum. Despōdeo.
 Sponde, noxa adest. Ego tibi huius nomine fideiubeo.
 Recipio tibi facturum me. Recipio ad me. Hoc tibi
 meo periculo pmitto. Ita mihi stipulāti pactus est. Lit-
 toribus nostris ancora pacta tua est. Do fidem futurū.
 Confirmo futurū. Fidem suam interposuit. Clodio Ty-
 berius ea lege cœnam condixit, id est promisit se uen-
 turum ad cœnam, apud Suetonium.

Principatus. Cap. CXXIII.

Est copiosum dicendi genus, in quo Cicero princi-
 patum obtinet. Breue in quo Salustius regnat.
 Subtile, in quo dominatur Hortensius. Floridū, in quo
 primas tenet Plinius. Variū, in quo præcipuus est Hie-
 ronymus. Graue, in quo princeps est Seneca. Festiuū,
 in quo singularis est Martialis. Simplex, in quo primus
 est Terentius. Acutum, in quo præcellit Quintilianus.
 Suaue, in quo uicit Statius. Antiquū, in quo nulli secun-
 dus est Cato. Inaffectatum, in quo nulli cedit, nullo in-
 ferior est, nemini posterior est Cæsar. Huius negotij
 ueluti antesignanus, dux, uexillifer, signifer extitisti.
 νογυφῶν, Græci. Homerus omnes procul à se re-
 liquit. Omnes à tergo reliquit. Longo interuallo præ-
 cellit, præcedit, præcurrit, præit, antecit, antecellit. In li-
 teris Græcanicis palmam tenet. Eloquentiæ. M. Tullius
 arcem tenet, Primam laudem obtinet, Primum locum
 obtinet. Præmia prima feret.

Ludorum. Caput CXXIII.

Munera

DE COPIA VERB.

MVnera gladiatoria populo exhibuit. Edidit Circenses. Fecit ludos scenicos, apud Suetoniū in Calligula. Commisit & subitos apud eundem. Edidit populo centum gladiatorum paria. Centum camelos produxit.

Agere delectum. Ca. CXXV.

HAbuit delectum, agere delectū. Delectibus indignis; acerbissime actis. Cogere exercitum. Contrahere copias. Conscribere exercitum. Parare manuum. Comparare uim militum. Collectis copijs.

Adimendi honorem. Ca. CXXVI.

DEposuit dictaturam. Amotus est consulatu. Abdignatus est illi imperiū, Ademptū imperiū. Reddignatus est in ordinē. Multos coegit in ordinē, hoc est priuatos reddidit. Missionē petijt. Rude donatus est. Dimisit cum ignominia. Exauctorauit totam legionem.

Persuadendi. Cap. CXXVII.

FEcit mihi lachrymis poenitētię fidem. Lachrymis mihi persuasit sese facti poenitere. Lachrymę mihi persuaserunt illum poenitere facti. Lachrymis effecit, ut crediderim illum poenitere. Adduxit me in suam sententiam.

Inferendi seu ratiotinandi.

Caput CXXVIII.

Quod animal est, idē corpus sit necesse est. Quod autem corpus est, nō statim & animal. Is pariter est, qui plurimum capit. Porro quo quisq;

quisq; magis abūdat opibus, hoc est opum appetētor.
 Igitur ditissimus quisq; pauperrimus sit necesse est. Si
deus est animus, animi puritate, nō uiclimis corporeis
eū cōuenit colere. Cū animus sit corpore prastātor,
 uirtutes aut animi sint possessiones, pecuniā corpo=
 ris, cōsentaneū est uirtutes pecunijs antepōndas esse.
 In quem cadit misereri, in eundē cadit inuidere. Nō
 cadit aut inuidere in sapientē. Ergo nē misereri qui=
 dem. Ipse sibi utilis esse nequit, et uobis erit usui? Felix
nō est, cui multa desūt. Atqui diuitibus desūt plurima.
Qui possunt igitur diuites esse felices? Solū bonū uir=
tus, nā id demū bonum est, quo nemo male potest uti.
Virtute nemo male uti potest. Bonum est ergo uirtus.
 Bonū est uirtus, ut qua nemo male uti potest. An bo=
 nū pecunia, qua quisq; potest male uti? I nunc, inferē
 di uim habet. sed uelut cū exprobratiōe. I nunc, argē
 tum, marmor uetus &c, Quæ cū ita sint quis audeat
inficias ire? Hoc cū sic habeat, an nō dedisti damnū?
Vtrū damnū dedisti, an non. & dubitamus adhuc?
 Nil nisi. Ca. CXXIX.

Nil nisi poēta es. Nil aliud es nisi poēta. Nil aliud
 quā poēta es. Tantū poēta es. Poēta es, Præ=
 terea nihil. Nihil es præter quā poēta. Nisi poēta es
ses, nihil esses. Nihil aliud quā flebat. Tantū flebat.

Landandi ac uituperādi. Ca. CXXX.

Non omnes probabūt consiliū tuū, culpabūt plu=
 rimi. animū in simulabūt nōnulli. Nemo mihi uē
 tio uera

DE COPIA VERB.

tio uerterit. Istud uituperio dabunt omnes. Tu tibi laudiducis, glorie tibi tribuis, honori putas fore. At omnes dedecori dabūt, probro dabunt, criminabūt, damnabunt, reprehendent, improbabunt, sugillabūt, taxabunt, notabūt. Atro calculo notabunt. Albū ad-dere calculum. Subscribere sententiæ. Suffragari, re-fragari. Laudibus ferre. Laudibus uexit apud Pliniū. in epistolis. Scis uitio nigrum præfigere Thita.

Summæ.

Cap.

CXXXI.

AD summam. In summa. Vt summam dicā. De niq; demum, postremo. Breuiter, ut semel dicam, Vt semel finiam. Dicam in genere. Rem omnē uerbo complectar. Quid quæris? pro deniq;. Ciceronianum est. Quid multa? quid multis moror.

Perdendæ operæ

Cap.

CXXXII.

LVsit operā. Luditur opera. Opera et impēsape-riit. frustra ego hanc operam sumo. Nihil agis. Latere lauas. Actum ago. Actam rem agis. In syluā fers ligna. Reliquaq; prouerbia, quibus inanis opera significatur. Fructus. Ca. CXXXIII.

MAgnum ex ea re fructū retulit. Cepit emolumē-tum. Lucrū reportauit. Sensit cōmodū. Cōmo-ditatem demessuit. Collegit utilitatem. Frugē accepit. Lucrū fecit. Cōpendium parauit. Eares illi frugife-ra fuit, fuit emolumento, fuit commodo, fuit usui.

Impudentiæ

Ca.

CXXXIII.

Nihil pudet, Depuduit, Depudiū est. Dedicic pudorē

pudorē. Oblitus est pudoris. Dediticit pudescere. Nescit pudescere, Exuit pudorē. Perfricuit faciē. Perfricuit frōtem. Affectādi. Ca. CXXXV.

Affectata uerba, Affectatus ornatus. Ascitus oratus. Ascititius decor. Fabius et gratiā rei nī mia cooptatione consumpsimus. Cooptationem pro affectatione dixit. Captat laudem. Venatur gloriam. Aūcupatur samam. Accersit sibi malum.

Ignorandi aut contrā. Ca. CXXXVI.

Scio. Non ignoro, Non me fugit, Non me latet, Non me praterit. Non sum nescius, Nō me clām est. Quis nescit? Nemini dubium. Intelligo, uideo, sentio, Compertū habeo, Exploratum habeo, Perspectum habeo, Cognitum habeo. Non est obscurum mihi. Non me fallit. Haud me falsum habuit. Indotus disci. Rudis horum malorum. Imperitus fallendi, Ignarus loci, Salustianum.

Turpe est, et similia Ca. CXXXVII.

Turpe est, Cū turpitudine coniunctum est. Laudabile est. Cum laude cōiunctum est. Cum uitio coniunctum est, Vitio cōsine est. Non uacat uitio. Non caret uitio. Non abest à uitio. Periculosum, cū periculo coniunctum.

Quin et, ut non. Ca. CXXXVIII.

R Vere illa non possunt, ut hæc non eodem labefacta motu cōcidant. Cicero pro Pompeio. Quin hæc eodem labefacta motu cōcidant. Nō potes studere opibus

DE COPIA VERB.

opibus, ut animi tranquillitatem non perdas. Non potes, quin perdas. Non potes, nisi perdas.

Id quod, quod. Ita ut, ut. Ca. CXXXIX.

ID quod, pro quod: & ita ut, pro ut: frequens est apud
Ciceronem. Ita ut facis. Id quod facis. Quod quis
dem facis.

Amplificandi. Ca. CXL.

CEdendū erat hospiti, præsertim seni, maxime se-
ni, pulsauit hospitē, eumq; senem, idq; senē, atq;
hunc senem, atq; adeo senem.

Reciproca constructio quorundam.

Caput CXLI.

ERit humanitatis uestræ magnū ciuiū numerū cala-
mitate phibere. Cicero. Prohibe infandos à na-
uibus ignes. Verg. Descendit capellas ab æstu. Descendit
æstum capellis. Spargere humū solijs. Spargere folia
humi. Sternere pallio lectum. Insternere lecto palliū.

Non contentus. Ca. CXLII.

NON contentus uictoria. Non contentus uicisse.
Non sat habebat uicisse. Non sat erat uicisse.
Parum erat uicisse, ni in uictos etiam seuiret. Nō suffi-
ciebat uicisse. Poenitebat rapinæ, nisi parentem quo-
q; spoliasset.

Satisfaciendi. Ca. CXLIII.

Interdum non satisfacit Ciceroni Demosthenes. Nō
implet atres Ciceronis Demosthenes. Non respon-
det optatis meis. Non facit satis hominum de se expe-
ctationi

stationi. Tullius in Demosthene, nonnunq̃ desiderat
aliquid. Non ises quem expectaram. Nō talis est qua-
lem uellem. Nonnihil in te requiro adhuc. Non facit
adhuc cupiditatem.

Impunitatis, aut contrā. Ca. CXLIIII.

Omnes plura habere cupimus, & tamē id nobis
 impune est. Haud impune seres. Haud impune
feceris. Nō fuit illi fraudi magistratū phibuisse ui. Si-
 ne fraude esto. Non sic auferes. Mirabar hoc si sic ab-
 iret. Militē impunitate donauit. Nullū facinus impuni
tū esse oportet. Nullas pœnas dedit eius facti. Pœnas
pendit. Tū pēdere pœnas Cecropide iussi. Per soluit,
exoluit, luit dependit. Nullū de eo sumptū supplicii.
 Ei facto nulla irrogata pœna. De tanto flagitio nō est
 animaduersum, in omnes grauiter animaduersum, Ex
 acta pœna.

Suadendi aut cōsulendi

Caput CXLV.

IDne estis autores mihi? Te autore suscepi negociū.
Tuo impulsu feci. Te impulsore feci. Tuo suasu.
Tuo inductu. Cicero. Te suasore. Te consultore. Tuo
cōsilio. Abs te persuasus id feci. Tuo instinctu, amorē
in cōsiliū adhibuisse uideris. Tuo persuasu. Cicero.

Prudens. Ca. CXLVI.

PRudens fecit. Sciens fecit. De industria fecit. Stu-
diose fecit. Data opera. Dedita opera fecit. Stu-
dio fecit. Consulto fecit. Consilio fecit. Contrā. Impru-
dens, nesciens fecit, per errorem. Errore factū est. Per
 I impru-

DE COPIA VERB.

imprudenciam. Peccauit inconsulte. Ex industria, pro de industria aliquoties dixit Quintili. Composito factum. Ex composito. Ex destinato, pro consulto: apud Suetonium est in Caligula.

Causse. Cap. CXLVII.

Plurimis de causis mihi tue literæ iucundæ fuerunt. Duas ob res hominem odi. Multis modis tua mihi iucunda fuit epistola. Duobus nominibus es mihi charissimus. Duplici nomine, duplici de causa tuis scriptis delector. Bis mihi iucunda fuit epistola tua. Multisariam me tue literæ delectarunt.

Dierum notatio. Ca. CXLVIII.

Calendis Ianuarijs. Ad calendas Ianuarij. Calendarū die. Nonis Ianuarij. Ad nonas. Die nonarū. Idibus Maijs. Ad idus Maij. Iduum Nouēbrū die. Pridie calendas, aut calendarū. Pridie nonas maias. Pridie nonarū. Pridie Idus. Pridie Iduum Nouembrium. Postridie calendas Ianuarias. nel, Quarto nonas Ianuarias. Postridie nonas Ianuarij. uel, Octauo idus Ianuarij. Postridie idus Ianuarij. uel, Decimonono calendas Februarij. Præterea decimo calendas februarias. uel, ad decimum calendas februarij. Ad eundem modum de reliquis mensibus ac diebus dicendum.

De Numeralibus. Ca. CXLIX.

In numeris illa uarietas est generalis, de addita, aut omiſſa cōiunctione. Annos natus quatuor et uiginti. Annos natus uiginti quatuor. Annos natus centum et uiginti.

LIBER PRIMVS. 66

uiginti, centū uiginti. uiginti supra centū. Deinde qd' duos numeros principali proximos, uel cōposite, uel incōposite efferre licet. Duodenaiginti pro octodecim. Vnde uiginti pro nouēdecim. Duodetriginta, undetriginta. ac deinceps cōsimiliter usq; ad centū. Suprà centū cōposite per adiectiuū. aut incōposite per aduerbiū efferimus. Ducentos, bis centū. Trecentos, tercētum: atq; eodē modo usq; ad mille. Mille multiplicamus uel substantiue, uel adiectiue cū aduerbio. Mille nūmūm. Mille nūmos. Bis mille nūmos. Duo millia nūmorum. Pergendūq; cōsimili ratione ad mille millia, aut millies mille. Nonnunq; eādē sententiā efferimus & per cardinalia, quæ uocantur, & per ordinis numeralia. Annos natus uiginti. Annū egressus uigesimū. Annū excessit uigesimū. Annū agit primū & uigesimū. Biennū est quod patriā nō reuiserim. Tertius hic annus agitur quod patriā nō reuisi. Dic quotus esse uelis, id est quot conuiuas uelis. Hic non ordo, sed simpliciter numerus significatur. Distributiuis pro simplicibus in carmine licet uti. Vbi uero apponitur quippiam, quod distributionem explicet, liberū est uti uel distributivis, uel cardinalibus. Quotannis duo talenta capit. Vel, Quotannis bina talēta capit. In singula capita mille nummūm distribuit, uel millenos nummos.

Aduerbia temporis.

Ca. CL.

TEmpus uix dum præteritum, per Modo aduerbium significamus. Paulo longius, per Dudum,

I 2

ac iam

DE COPIA VERB.

ac iamdudum. Hoc etiā lōgius, per Nuper & Pridem.
Longissimū, per olim & quondam. F ruri tēporis hi
sunt ordinēs. Mox aderit. Iam ueniet. Protinus, conti-
nno, ilico, extemplo, cūestigio, tēpus significāt: et hęc
cōtinentur insequens, sed ferē respōdent ad prāteritū. Vt literis tuis lectis extemplo domū me cōtuli. Ac-
cepto hoc nūcio cūestigio me domum conieci. Olim
respondet ad utrumq; tempus, prāteritū, & futurum.
Olim floruerunt Græci. Forsan & hęc olim meminisse
iuuabit. Proximus item ad utrumq; tēpus refertur.
Proximo anno strenue se gessit. In proximum annum
summas copias parat. Proximis his diebus. Froximo
mense. Proximo partu. Proximo bello. Novissimus p
eo quod est nuperrimus, prāteritū duntaxat respicit.
Superiore anno. Superiore mense. Superiore bello.
Superioribus diebus, dicimus de re nuper, aut proxi-
me acta. Item paucis his diebus, & ante pauculos dies
Paucis ante diebus. Paucis post diebus. Post pauculos
dies. Aliquāto ante, aliquanto post. Paulo, multo. ante
& post. Dein, deinde, deinceps, exinde. Sub hęc utri-
usque temporis rationem obtinet, idest paulo ante aut
paulo post. Certi temporis significatiōē hęc habent.
Hodie, heri, nudiustertius, nudiussquartus. Quinto, se=
xto, septimo, octauo ab hinc die. Hodie, cras, perhen=
die, perhendino die. Quarto ab hinc die, quinto, sexto
&c. Porro uerbū additū, tēporis discrimen facit. Se=
ptimo ab hinc die mecū cōnabat. Septimo ab hinc die
istie

istuc me uidebis. Hæc & aliter efferimus. Septimus hic dies est, quod mecū cœnauit. Annus est, quod nullas à te literas accepi. Multū temporis est, quod nos nō uis, Diu est quod nos non uisis. Seculum exisse mihi uidetur, ex quo nullas abs te literas accipio.

Annumerandi. Ca. CLI.

IN Deos relatus. In numerū Deorum relatus est. Horat. Inter quos referendus erit. Ascribe me in numerum tuorū. Adscribe me tuis amicis. Adscribito me inter amicos tuos. Veteribus annumerandus. Inter summos annumerāndus. Inter primos recensendus. ponendus, collocandus. Recipe me in tuum gregem. Multos obscuros legit in senatum, Cur hunc hominem ascui- sis in uestrum contubernium? Cooptatus in collegiū augurū. Ascitus, Additus ordini senatorio, Accersitus seu ascitus in militum numerum. Suetonius, Vt ciuitate donatum, in Decurias adlegeret.

Initij ac finis. Ca. CLII.

IN ipsis uitæ primordijs. In ipsis uitæ rudimentis. In primis literarū elementis. In capite tuarū literarū. In prima statim fronte. In ipso uitæ limine. In ipso quasi uestibulo uitæ. In exortu. In exordio uitæ. In principio. In initio operis. In calce tuarum literarum. In extremis tuis literis. In postrema parte tuarum literarū. Nunc ad metam festinat oratio. In exitum o uitæ actum. In portu impingere. In porta cæterio. Ne in apij quidē. In ipso operis ingressu. In ipsis uitæ foribus. Vitæ

DE COPIA VERB.

Ianua. Fauces inferorum.

Maiores opinione.

Ca. CLIII.

Maiora fide. Maiora quam ut uera credi queant. Minore opinione doctrina. Minor doctrina, quam pro hominum opinione. Citius spe aderat. Celerius expectatione redibat. Citius ac sperabatur. Ante expectatum redibat. Par sama doctrina. Non minor doctrina, quam sama celebretur. Super a fidem omnia, id est maiora fide. Maiora ueris renunciabant. Minora. Inferiora ueris predicabant. Infra uerum erant que nuntiabat. Minor consulari dignitate cognitio. Minus est, quam ut a consule cognoscatur. Maior consulis dignitas, quam ut hanc causam cognoscat. Tua uirtus maior est omni preconio. Vincit omnem laudem tua uirtus.

Contingendi.

Ca. CLIII.

Hoccine tantum malum mihi de repente obiectum esse. Ingens obuicit hereditas. Obigit uxor qualem uolebam. Non cuius homini contingit adire Corinthum. Natus es uxorem te dignam. Felicissimum ingenium sortitus es. Similes habent labra lacus. Habet quod amet. Is nunc reperit. Merito nobis accidit, ut mali uideamur, dum nimium studemus uideri bonos. Non omnibus datum, ut impune que libeat dicant. Non quibuslibet licet que libeat facere. Mihi usu uenit, siue usus uenit, ut cum intractabili nostro consulerer.

FINIS.

DE RERVM

Copia Cōmentarius Secundus. Et mox de
prima locupletandiratione.

Osteaquam de uerborū Copia,
quæ ueniebant in mentē qua po-
tuimus, breuitate diximus: reli-
quum est, ut simili cōpendio de
Rerū copia perstringamus. At-
q; ut hāc operis partē exordia-
mur ab his, quæ supiori generi
sunt q̄ maxime finitima: Prima locupletādæ sentētiæ ra-
tio uidetur. Si qd̄ sūmatim ac generatim dici poterat,
id latius explicetur, atq; in partes diducatur. Quod
quidē perinde est, ac si quis primū mercedem per trāsēn-
nam ostendat: deinde eādem euoluat, aperiatq; ac to-
tam oculis exponat. Huius rationis id erit exemplū.

R E M uniuersam luxu perdidit. Eam senten-
tiam in summa cōprehensam. quasiq; cōuolutā hūc ad
modū licebit euoluere. Si plurimas possessionum for-
mas enumeremus, sicq; uarias perdendæ rei uias ex-
plicauerimus. Quicquid uel matris uel patris nomine
hereditate, Quicquid aliorū affiniū morte obuenerat
Quicquid ex uxoris dote, quæ quidē neutiq; erat uul-
garis, accesserat. Quicqd ex legatis accreuerat (ac-
creuerat autē permultū) Quicquid ex principis acce-
perat liberalitate. Quicquid peculij castrensis constā-

DE COPIA RERVM.

terat. pecuniam omnē, uasa, uestes, fundos, agros, unā
cū ipsis et uillis & pecoribus. Breuiter rem omnē seu
mobile, seu soli. Deniq; familiā etiam ipsam, in sexdissi-
mus scortorū amoribus, quotidianis cōmessationibus,
sumptuosis obsonationibus, nocturnis perpotatiōibus
popinis, cupedijs, unguentis, alea, lusibus, paucis die-
bus ita absumpsit, abliguriuit, absorbuit, ut ne teritiū
quidem sibi reliquū fecerit. Hic duo illa uerba. Rē uni-
uersam, & luxu p̄didit, suis partibus explicātur.

Adiiciemus & alterū. Cyclopædiā absoluit.

In genere dictū est. Id ita poteris explicare. Si singu-
las disciplinas, omnē doctrinā s̄ eciē singulatim recē-
seas. Nullū omnino doctrinæ genus est, in quo nō sit ex-
quisitè uersatus. Nulla disciplina, quā ille nō ad unguē
perdidicerit. Et ita perdidicerit, ut in una qualibet so-
la laborasse uideatur. Adeo mire poëtarū omniū oēs
fabulas tenet. Adeo Rhetorum flosculis abūdat. Adeo
grammaticorū laboriosos canones excussit. Dialecti-
corum argutias callet. Physices arcana peruestigauit
Vltra mūdane sapiētiae ardua superauit. Theologo-
rum abdita penetrauit. Mathematicas apodixes perce-
ptas habet. Sic astrorū motus, sic numerorū proporti-
ones, sic terrarū dimensiones, urbū, montiū, fluminū,
fontiū, situs, nomina, interualla. Sic uocum concentus,
atque discrimina. Adeo quicquid est historiarum tum
ueterum, tum recentium meminit. Quicquid bonorum
authorū, quicquid uel antiquitatis, uel nouitatis id omne te-
 net.

net. Adde his parē græcanicæ ac latinæ literaturæ lin-
guarū; peritiā. Deniq; quicquid unq̄ eruditioris ab egre-
gijs authoribꝝ reptum ac traditū fuit, id uniuersū unus
hic absolute percepit, cognitūq; habet, ac meminit.

Item. Omnibus naturæ fortunæq; donibus prædi-
tus, Hoc si cui libeat explicare, cōmemorabit singula
corporis cōmoda. Deinde singulas ingenij atq; animi
dotes. Postremo genus, opes, patriā, successus, & quic-
quid à fortuna solet obuenire. Rursum Hippias omni-
scius. Hoc si quis uelit dilatare, referat licet oīa illa
quæ in eius uiri descriptione recenset Apuleius in flo-
ridis, non sine uaria uerborum copia.

Extat huius uōis exēplū aptissimū apud Lucianū
in Harmonide. Etenim cū potuisset summam dicere,
τὴν αὐλητικὴν ὅλην ἐκμεμάθηκα maluit explicatis
partibus copiam ostendere ad hunc modum.

Ἐδιδάξω με ἥδη ἀρμόσσοις τὴν αὐλὴν ἐς τὸ ἀκρι-
βῆς, Ἐμπνῆμι ἐς τὴν γλωσσίδα λεπτὸν τι καὶ ἔμ-
μελές. καὶ ὑπερόλλω τὸς δακτύλους ἑναφῶς
ὑπὸ πυκνῇ τῇ ἄρσει καὶ δέσφῃ, καὶ βαίνειν ἐν ῥυθμῷ καὶ
σύμφωνά εἶναι τὰ μέλη πρὸς ὄρχηστρον. Ἐφθί-
μονίας ἐκάσκη διαφυλάττειν δ' ἴδιον, τὸ φρυγίε δ'
ἐν δεοῖς, φθιλλοδίε δ' ἐκ ακχικόν. πῆς δαξίε δ' σιμ-
νόν, πῆς ἰωνικῆς δ' ἐλαφροῖς. ταῦτα μοι οὐρ πάν-
τα ἐκμεμάθηκα πρὶν αὖθις.

DE COPIA RERVM

In his nō ab re crediderim illud admonere simul & in initio proponi summā rerū, & eādem alia sermonis specie repeti, & ita redeundū ad genus, quasi singulis enumerādis iam sis defatigatus, etiā si nihil erit prae-
riū. Præterea cauendū, ne partiū ordinem cōfundamus, tamultuaria uerborū cōgerie, sursum ac deorsum miscētes omnia, ne molestā uocū turbā, nulla cōditam gratia cōglomeremus: sed uel ordine scito, uel apta distributione, uel elegāti descriptione, legētis aut audientis tediū excludamus. Ad hāc formā pertinet & illud, quoties totū qd' nō formis, sed partibus constat, in eas diducitur. Ut totus monstrū est, hoc pacto dilatabitur. Si prius hominē in corpus atq; animū partiāris: deīde singulas corporis partes, singulas item animi partes attingas. Et animo & corpore monstrū est. Quacūq; uel animi uel corporis parte cōtempleris, monstrū re-
peries. Oculos, os, uultū, totā deniq; corporis figuram inspice, quid aliud quā m monstrū prae se ferunt: linguā & uocē illā beluinā obserua portentū dices. Ingeniū excute, prodigiū inuenies. Mores expende, uitā scrutare: omnia monstrosa comperies. Et ne singula perse-
quar, quātus quātus est, nihil nisi monstrū est. Hic si qs uelut in singulis, ueluti depingendis immorari, satis apparet, quantū ubertatis sit accessurū orationi.

Item aliud.

Totus cōmaduit.

A' summo capillo ad imum usq; calcaneū pluuia commaduit Caput, humeri, pectus, uenter, tibia totum
deniq;

deniq; corpus pluuia distillabat. Minutius quidē illud. haud tamē indignū quod admoneatur, ad hanc formā referri posse, quoties de specie loquētes, genus adiūgi mus, id qd' serē fit amplificandi gratia. Cū omnis eru ditio plurimum adfert & ornamenti & adiūmēti mor talibus, tū prācipue philosophia. Itē omni quidē ata= tis cōda est libido, uerū senectuti multo scēdissima. Itē cum omnibus in rebus plurimum habet momenti pru dentia, tum prācipue in bellis. Simplex enim erat, pru dentiā in bellis plurimū habere momenti. Huius gene ris est illud Ciceronis in oratione pro domo sua, apud pontifices, cū multa diuinitus pontifices à maioribus nostris inuenta, atq; instituta sunt, tū nihil prāclarius, quā qd' uos eosdē et religionibus deorū immortalū & summæ Reipub. prāesse uoluerunt. Quanquam quid attinebat unum hoc referre, cum huius formæ ex empla nusquam non sint obuia.

Secunda uariandi ratio.

Huic admodum affinis est secunda uariandi ratio. Quoties non cōtenti semel exitum rei proponere, ex quo reliqua quæ prācesserunt, per se queant intelligi, singulatim ea quoq; commemoramus, per quæ ad eū exitum peruētum est. Huius prāceptiōis hoc crit exē= plum. Cicero Catilinæ conatus oppressit. Id ita locu= pletabis. Catilinæ nefarios conatus. M. Tullius Cice. cōsul, sua sagacitate statim odoratus est, singulari uigilātia pue fugauit, sūma prudētia deprehēdit, miro in Rēp. studio

DE COPIA RERV. M.

studio prodidit, incredibili eloquentia cōiicit. grauissima auctoritate repressit, armis extinxit, magna felicitate sustulit.

Item aliud. ex ea uirgine filium sustulit. Hac ratioe dilates licebit. Eam uirginem, quod esset singulari forma, misere deperibat. Deinde amoris impatiēs, simplicē puellæ animū promissis sollicitauit, muneribus corrupit, blāditijs delinijt, officijs in mutuū amorē pellexit, improbitate uicit, deniq; cōsuetudinē cū ea habuit, ac deuirginauit. Aliquāto post tēpore uterus uirginis cœpit tumescere, foetu uidelicet cōcepto. Demū exactis nouē mensibus, parturiijt, ac puerum peperit.

Item aliud exemplū. Urbē cepit, ita poterit ampliari. Principio feciales rem repetitum missi, qui pacis etiā cōditiōnes offerret. Quas cū oppidani nō acciperent, copias undiq; cōparat, machinarū maximā uim cōportat, admouet exercitum unā cū machinis ad urbis mœnia. Illi contrā è muris acriter hostem repellūt. Tandem hic superior in congressu, cōscensis mœnibus, urbem inuadit, ac rerum potitur.

Tertia ratio.

Ab hac rursum non ita uehementer abhorret tertia locupletandi sermonis ratio, quoties rē nō nudā exponimus, sed alijs etiā causis repetimus, à quibus iniitijs sit profecta. Veluti si cui non satis sit dixisse, bellū intercessisse, Gallis cum Neapolitanis, uerum etiā addat quæ fuerint simultatis causæ, quis instigator, quæ suscipiendi

suscipiendi belli occasio, quæ uincendi spes, quæ utrisque
fiducia. Hoc præceptum ut est dilucidius, quam ut egeat
præceptione, ita difficile sit exemplum nisi plurimis uer-
bis proponere. Quare supersedebimus.

Quarta ratio.

Nec admodum discrepat ab his quarta locupletandi
ratio, quoties non simpliciter proponimus negotium,
sed enumeramus etiam illa quæ negotium comitantur
uel consequuntur. Quod genus sit. Bellum tibi acceptum
feremus. Hoc pacto poteris ditare rem. Exhaustum in
barbaros milites ærarium, fractam laboribus inuictum
proculcatas segetes, abacta pecora, incensos passim
uicos, ac uillas. Desertos agros, euersa moenia, com-
pilatas domos, direpta phana, tot orbos senes. tot or-
phanos liberos, tot uiduas matronas, tot uirgines in-
digne costupratas, tot adulescentium licentia deprauatos
mores, tantum funerum, tantum luctus, tantum lachryma-
rum. Præterea extinctas artes oppressas leges, oblite-
ratam religionem, confusa diuina humanaque omnia,
corruptam ciuitatis disciplinam. Vniuersum inquam hoc
malorum agmen, quod ex bello nascitur, tibi uni fe-
remus acceptum, siquidem belli fueris author.

Quinta ratio.

Quinta locupletandi ratio uidetur potissimum ad
ἐνὸς πρᾶτος, quam euidentiam uertit, pertinere. Ea utemur
quoties uel amplificandi, uel ornandi, uel delectandi gra-
tiarum non simpliciter exponemus, sed ceu coloribus ex-
pressam

DE COPIA RERVM.

pressā in tabula spectandā proponemus. Vt nos depin-
xisse, non narrasse, lector spectasse, nō legisse uidea-
tur. Id ita prestare poterimus, si prius ipsi totā rei na-
turam, omnesq; circumstātiās, ac ueluti faciem ani-
mo lustremus. Deinde ita uerbis ac figuris idoneis ef-
fingamus, ut quā maxime fiat euident perspicuāq; le-
ctori. Hac uirtute præcellūt cū omnes poëtæ, tū præ-
cipue Homerus quē admodum suis indicabimus locis.
 Constat autem præcipue descriptione rerum, tempo-
 rum, locorum, personarum.

Descriptione rei.

Rei descriptione locupletabimus orationē, cū id
 quod fit aut factum est non sūmatim, aut tenuiter ex-
 ponemus. sed omnibus fucatū coloribus ob oculos po-
nemus, ut auditorem siue lectōrē iam extrā se positū,
uelut in theatrum, auocet, quam ab effingenda rerū
imagine. Græci uocant Hypotyposin. Etiā si uocabu-
 lum hoc cōmune est, quoties aliquid oculis subijcitur.
 Veluti si quis expugnatā ciuitatē dicat, cuncta nimirū
 in sūma complectitur, quæcunq; talis fortuna recipit.
 Vtar enim Quintiliani uerbis. At si aperies hæc quæ
 uerbo uno inclusa erāt, apparebūt effuse per domos ac
 tēpla flāmae, et ruentium tēclorū fragor, et ex diuersis
 clamoribus unus quidā sonus. aliorū fuga incerta, alij
 in extremo cōplexu suorum cohærentes, et infantū, for-
 minarumq; ploratus, male usq; in illū diem, seruati sa-
 to senes. Tum illa prophānorum sacrorūq; direptio,
 effrentium

efferentium prædas, repetentiumq; discursus, & ante
 suū quisq; prædonē catenati, & conata retinere in=
 fantem suum mater. Et sicubi maius lucrū est, pugna
 inter uictores. Licet enim hæc oīa complectatur euer=
 sio, minus est tamē totū dicere, quā omnia. Hæc=
 nus Fabius, Idem huius euidētiæ citat exemplū hoc ex
 Cælio in Antonium. Nanq; ipsum offendūt temulēto
 sopore profligatū, totis præcordijs stertētem fructuo=
 sos spiritus geminare, præclarasq; contubernales ab
 omnibus spondis trāsuerfas incubare, & reliquas cir=
 cumiacere passim, quæ tamen exanimatæ terrore, ho=
 stium aduentu percepto, excitare Antoniū conaban=
 tur, Nomē inclamabāt, frustra ceruicibus tollebant,
 blādus alia ad aurē inuocabat. uehemētius etiā nōnul=
 la seriebat. Quarū cū omnium uocem tacitūq; nosci=
 taret, proxime cuiusq; collum amplexu petebat, nec
 dormire excitatus, nec uigilare ebrius poterat, sed se=
 mi somno sopore inter manus Cæturionū, cōcubinarū
 q; iactabatur. Nihil inquit Fabius, his nec credibilius
 fingi, nec uehemētius exprobrari, nec manifestius ostē=
 di potest. Refert idem descriptionē cōuiuij luxuriosi.
 Videbar inquit uidere alios intrātes, alios uero exeun=
 tes, quosdā ex uino uacillātes, quosdam hesternā pota=
 tione oscitātes. Humus erat immūda. Lutulēta uino,
 coronis languidulis, & spinis cooperta piscium. Sed
 huiusmodi exemplorum nusquam non magna copia.
 præsertim apud poētas, ut dictū est. et apud historicos
 poētis

DE COPIA RERVM.

Paëtis proximo: Præcipue uero narratiões nunciorū
in Tragœdijs, quoniā uice ſpectaculi ſubiſciuntur, hæc
uirtute abūdāt. M. quoq; Tullius mirus eſt in hoc gene
re. Verū illud arbitror admonendū, hoc genus deſcri
ptiōes præcipue quidē cōſtare circūſtantiarū explica
tiōe, earū præcipue quæ rem oculis maxime ſubiſciūt
ac moratā reddūt narrationē. Nō mediocriter tamen
adiuari collationibus, ſimilibus, diſſimilibus, imagi
nibus, metaphoriſ, allegorijs: & ſi quæ præterea ſunt
figuræ, quæ rem illuſtrāt. Quin epitheta quoq; in hūc
uſum plurimū ualent, Veluti cū dicimus aërios ſcopu
los, turrigeras urbes, cæruleū aut uitreū mare, curuū
aratoreſ, ſupercilioſum philoſophum, patulas ſagos,
atram ſpecū. Et apud Homerū *δυσχηρὸς πόλεμ.*
Neq; ſolū in deſcriptione cōplectimur quæ præceſſe
rint, quæ adiuncta rei fuerint, quæ cōſecuta: uerū etiā
ea quæ facta non ſint, uel fieri potuiſſe, ſi hoc aut illud
eueniſſet, uel fieri poſſe demonſtramus. Veluti ſi quis
dicat, Vide in qd' diſcrimē adduxiſti Remp. qui temere
cōgreſſus ſis cū hoſte. Etenim ſi ſorte fortuna ſuperas
ſent hoſtes, hæc atq; hæc erāt euentura. Aut ſi quis mo
narchiam diſſuadeat, deſcriptiōe ob oculos ponat om
niem tyrānidis Tragœdiā, iamq; auditores admone
at, ut putent ſeſe hæc omnia uidere, quæ mox paſſuri
ſint, ſi Democratiā mutarint in regnū: Porro ſi res agi
tur ſeria, tū eatenus adhibēde ſunt *ὑποτυπώσεις*, qua
tenus ad cauſſam cōducūt. Verū cum tota res ad uolu
ptatē

piam spectat, quæadmodû in poëmatis sermone fit, ἡ ἀποδείξις, quæ exercendi, ostentandiue ingenij causa
 facta tractatur, licebit effusionibus huiusmodi liberius la-
 sciire. Ad hanc formam pertinet descriptiões Homericae,
 quoties armat deos suos, aut heroas, quoties conuiuium,
 quoties praelium, quoties sagam, quoties conciliium describit.
 Quid enim iste non exponit oculis, tum aptis circumstantiis.
 Quæ tametsi nonnunquam minutæ uidentur, tamen nescio
 quo pacto mirum in modum rem oculis subiiciunt, tum epis-
 thetis, tum adhibitis similibus. Præterea descriptiones
 turbinum, tempestatum, ac naufragiorum. Quales sunt apud
Homerum locis compluribus, apud Vergilium lib. Aenei,
 primo. apud Ouidium Metamorph. xi. Item pestilentia,
 qualis est apud Maronem Georg. lib. iij. apud Nasone.
 7. apud Senecam in Oedipo. Præterea famis cuiusmodi
 est insignis in quadam Quintiliani declamatione. Item pro-
 digiorum, Solis eclipsium, niuis, imbrium, fulminum, tonitruum,
 terræ quassationum, incendiorum, inundationum. Quod ge-
 nus apud Ouidium diluuii Deucalionis descriptio. Item
 seditionum, exercituum, praeliorum, stragis, excidij, direptio-
 num, monomachiae, pugnae navalis. Quæ ilis est apud
Lucanum lib. iij. Epuli, conuiuiorum, nuptiarum, funerum, tri-
 umphorum, ludorum, pomparum. Cuius generis est apud
Plutarchum in uita. M. Antonij, Cleopatrae nauis. Sa-
 crorum, ceremoniarum, incantationum ac maleficiorum.
 Quæ ilis est apud Lucanum in Sexto. Item apud Horatium
 in satyris, sub persona Priapi narrantis quæ uiderit,

DE COPIA RERVM.

Venationum. Eiusmodi extat Adriani Cardinalis. Item animantiū, quod genus est torpedinis, & Histricis descriptio, apud Claudianū, Apud eūdem: & item apud Lactantiū Phœnicis. Psitaci apud Ouidium in amoribus: & apud Statium. Serpentium apud Lucanum in nono. Multorū piscium apud Oppianū, apud Pliniū, cū innumerabiliū animantiū formæ, naturæ, mores, pugne, cōcordiæ: Tum præcipue culicis descriptio apud Maronem. Equi ac bouis expressio, apud mira repræsentatio. Statuarum item, qualis est in epistolis Plinianis, signi senilis, Tabularum & imaginum. Qualis est apud Lucianū, Hercules Gallicus. Apud Philostratum: Varia picturarū argumenta, cuiusmodi sunt & argumenta textorum & sculpturarū, aut similiū operum, quorū apud Poëtas et historicos exempla sunt innumera. Qualis est clypeus Achillis ab Homero expressus. Aeneæ à Marone. Ad hæc nauis, uestis πανοπλία, machinæ, currus, Colossi, Pyramidis, aut siqd est aliud rerum consimiliū, quarū descriptio delectet. Equidem ad hoc genus referendū arbitror, quoties forma gentis, uitæq; ritus explicantur. Veluti si quis Schytarum, Antropophagorū, Indorū, Troglodytarū, aut similiū gentiū, imaginem oculis exponat. Aut si uitæ militaris, philosophicæ, aulicæ, rusticæ, priuatae, regie simulæ chrum quoddam effingas. Verum ut ista probe exprimas, nō modo cōfert ars & ingeniū, uerum etiā oculis spectasse, quæ uelis effingere, plurimum refert. Sunt et
sa bulosæ

fabulose rerum descriptiones, quæ tamen ad ueras al-
ludunt. Volut ætatis aureæ, argenteæ, ferreæ. Qualis
est & apud Cebetem humanæ uitæ pictura. apud Lu-
cianum Aulæ, calumniæ, eruditiois, aliæq; complures.
Apud Homerum Offiæ, Ates, & Litarum. Apud Oni-
dium famis, liuoris. Apud eundem & item apud Maro-
nem famæ. Quod si quis malit hæc ad personæ descri-
ptionem pertinere, de qua mox dicam, equidem non
magno pere repugno.

Personæ descriptio.

His igitur est proxima personarū descriptio: quā
πρὸς ὧ ποιοῖται appellant, tam & si nonnihil
 ab hac disidet, πρὸς ὧ ποιεῖται, uel hoc nomine qd'
 latius patet. Nam famis quoq; inuidiæ, somni, de quib'
 modo diximus, πρὸς ὧ ποιεῖται nō absurde di-
 xeris. Proponitur enim ceu persona quædā. Cuiusmo-
 di sunt & ille, uirtutis ac uoluptatis, quas Prodicus so-
 phista apud Herculem inter sese decertantes facit, ut
 autor est Xenophon. Item mortis ac uitæ, quas Enni-
 us in Satyra cōtendentes inducit, teste Fabio. Item Ca-
 lumniæ apud Lucianū. Occasionis apud Ausoniū. For-
 tunæ apud Horatiū in Odis, & Q. Curtium. Cupidi-
 nis apud Moschum. Penas & Pluti apud Aristopha-
 nem. Iustitiæ apud Chrysippū, referente Gellio. Philo-
 sophiæ apud Boetium Seuerinum. Lamæ apud Poli-
 tianum. Item Musarum, Gratiarū, Furiarum, Bellonæ,
 Sphingis, Scyllæ, Charybdis, ac similium apud Poetas

DE COPIA RERV M.

Sunt propiores uero sed tamē ad ostentationē accōmodatiores. Cuiusmodi est Hippie descriptio apud Lucianū: & eiusdē apud Apuleiū in floridis. sed oratorum magis cōueniūt illæ notatiōes. Sic enim appellāt quoties amātis, luxuriosi, auari, uoracis, temulenti, somnuculosi, garruli, gloriosi, ostentatoris, inuidi, sycophantæ, parasiti, lenonisue personā depingimus. Huius generis extat exemplū in quarto rhetorices ad Herennū. Ceterū ē comœdijs quantū libet exēplorū sumere licebit. Nil enim aliud agit comœdia. Depingitur autem ab omnibus circūstantijs, præcipue uero ab his. A' natione seu patria. si Pœni, Græci, Galli, Scythæ, Hyberni, Hispani, Scoti, Britāni. formā, cultū, uocē, linguā, gestū. incessum, ritus, ingeniū, ac mores expresse-ris. Fingendus autē Pœnus scedisragus, uaser, insolens, cultu ambitiosiore, atq; item de cæteris. Sunt & singularum ciuitatū peculiare notæ. Vt mollis Atheniensis & ad dicendū quā facientū instructior, Seueri Romani. Parci Florentini. A' sexu. Depingitur uir seuerior, mulier loquacior, incōstantior, superstitiosior.

Ab etate tales effingimus, quales Horatius ostēdit in arte poëtica.

A' fortuna. Fastuosior inducitur diues. Hamilior ac timidior pauper.

A' studijs fit gloriosus, & facinorū suorū immodicus iactator miles, periurus leno, tristior rusticus, adulantior aulicus, mutior urbanus. medicus ad quæstū pensior.

pēsior. Poëta nominis audior, sōtibz, nemoribus, ac
 secessibus gaudēs, opum et bonorū ciuiliū cōtemptor.
 Sophista loquacior, q̄ sapientior. Neq; negligēdi com-
 munes affectus, quo sit anō pater in liberos, maritus
 in uxore, ciuis in patriā, principes in plebē, plebes in
 patricios, ceteriq; quos diligentissime tradidit in rhe-
 toricis suis Aristoteles. Sunt autē peculiare etia in sin-
 gulis horū differentia. Neq; enim satis est tenere qd
 seni, quid iuueni, quid seruo, quid, patrifamiliās, quid
 lenoni conueniat. Alioqui singuli horū semp sui similes
 inducerentur. At comici praeipue uarietate in eiusdē
 quoq; generis personis affectasse uidentur. Quid enī
 dissimilius q̄ Demea ac Mitio apud Terentiū? Quorū
 hic (cum etiā filium grauissime obiurgat) blandus est:
 ille cum maxime blanditur, amarulētus. Et tamē uer-
 q; senex, atq; adeo fratres. Quid diuersius q̄ Chremes
 semp placidus ac ciuilis. & Simo uehemens ac suspi-
 ciosus? Item quā Fāphilus cordatus, & Carinus in-
 ops animi cōsiliijq;. Quid tam dissimile, q̄ Phædria cū
 morbo pugnās, & Cherea nihil habēs pensi? Multum
 item interest inter Dauum pertinacissimū sperandi au-
 torem, & Byrriam nihil praefer desperationem adse-
 rentem. Plurimū inter parasitū Gnatonem, & Phor-
 mionē, & ab utroq; lōge dissident parasiti Plautini.
 Quemadmodū & huius meretrices à Terētiānis plu-
 rimū discrepant. Terentius meretrices propemodum
 bonas fingit, ueluti Philotim & Bacchidem in Ecyra

DE COPIA RERV.

Plautus senes amantes ac festiuos, et uxoribus uetera-
torie imponentes: quanquam aliàs Euclyonem prodi-
giose tenacem ac suspitosum facit.

Quod si personam tractamus ab alio occupatam
ab ijs qui priores finxerint aut descripserint, decorũ
petendum est. Veluti si tractes Achillem acrem, inex-
orabilem, simplicem, insensum regibus, insensum men-
dacibus, pedibus uelocem inducas oportet. Nam hu-
iusmodi primus finxit Homerus. Rursum Vlyssẽ ua-
frum, mendacem, dissimulantem, omnia tolerantem.
Agamemnonem animo mitiore, sed imperij cupidum
timentem populum, uoluptatis auidiorem quàm belli.
Hectorem animo sublimi, mortis et auguriorũ negli-
gentem patriæ omnia post habentẽ. Atacem factis ma-
gis quàm oratione strenuum, contumeliæ ac repulsæ impa-
tientem. In summa, ut cuiusquẽ personam finxit Home-
rus: ita Tragici poetæ inducã oportet. Item si quis Lu-
lium Cæsarem, Fabiũ aut Camillũ, aut Timonem, So-
cratem, Platonẽ, Epicurũ cupiat effingere, ex historijs
decorum petendũ est. Quod exercitationis genus pla-
cuisse uidetur ijs, qui Menelai, Phœnicis, Achillis, Pha-
laridis, Bruti, Senecæ, ac Pauli epistolæ et orationes
finxerunt. Idem spectandũ erit scribenti dialogos, qui-
bus personis quem tribuat sermonem. Ceterum deco-
rum, quod est in fidelis personis. Veluti si philosophiã
pudeas uultu cõstanti et autoritatis pleno, Musas sim-
plices ac blandiores. Gratias iunctas ac zonis solutis.
Iustitiam

Iustitiā rectis atq; immotis luminibus, cæteraq; huius generis. Id à rerū natura, ad quas alluditur, oportebit sumere. Est quoq; decorū in Apologis, qd' nemo recte tuebitur, nisi naturas animātiū cognitas atq; animaduersas habeat. Vt sciat docile ac religiosum elephantū. Delphinū Crocodilo inimicū, homines amantem. Aquilā in sublimi nidū ponere, Scarabeū stercora ex more protrudere. Nec uideri tēporibus qbus incubāt Aquilæ. Cassitā in segetibus oua ponere. Atq; hæc quidem hisq; recōditiora facile petūtur ex Aristotele, Plinio, Aeliano. Tractatur & hoc genus etiā ab oratoribus. Porro duriores sunt apologi, qrebus inanimis, ut arboribus aut saxis sermonē attribuit: Sed oratorum magis pecciliares sūt illæ προσηγορίαι, quoties suis ceu coloribus certa hoīs psona depingitur: idq; cætenus, quatenus ad rē propositā attinet. Quēadmodū apud Salustiū Catilina, apud Liviū Annibal, apud Plinū Traianus. Rarius enī incidūt illæ formarū effictiones. Quod genus sit. Si q's mulierē formosam omnibus sermē numeris exprimat, aut cōtrā de formem animum. Quēadmodū Thersiten effinxit Homerus, & Græcorū multos proceres è mœnibus Helena Priamo scisci tanti indicat: et hūc imitatus Maro in sexto cōplureis Romanos describit. Ad hāc formā præcipue pertinet schema διαλογισμός. i. sermocinatio, quoties unicuiq; sermonē accommodamus, ætati, generi, patriæ, uitæ

DE COPIA RERV. 11

instituto. animo, moribusq; cōgruentē. Nam huiusmo-
di sermones in historia licet effingere. Vnde tot Thucy-
didis, Salustij, Liniij, orationes effinguntur & epistolæ
& apophthegmata. Demum & cogitatiōes, uelut ho-
minis secum loquentis, quanquā hoc pōētis familiari-
tis. illæ proprie *πρὸς ὁμιλίαν* nomen merētur, quo-
ties personā hominis procul absentis, aut iam olim de-
functi, loquentem facimus, seruato decoro. Quod ge-
nus sit. Quid si nunc reuiuiscant prisce illi huius urbis
optimates, uiderentq; temporum horum mores, nōne
in has uoces erumperent? Deinde subiiciēda oratio.
Quid si nunc adesset proauus ille tuus, nōne merito
his te uerbis obiurgaret? Quid si redeat in hanc lucē
Camillus, nōne iure his uerbis nobiscū agat? Et iā mi-
hi uideor audire illum mecum loquentē. Et fingite Plato-
nem ipsum ad hunc modū uobiscū exposulantē, Vere-
cundiores sunt huiusmodi prosopopœiæ, cum ea loquē-
tes fingimus, quæ uerisimile sit eos esse dicturos, si ad-
essent. Duriores autem, sed tamen etiam in serijs ora-
tionibus, nedum in exercitationibus, adhibendæ, si quā-
do rerū grauitas postulabit, quoties naturā, aut temp-
us, aut prouinciā, aut patriā loquentē facimus. Ut in Ca-
tilinam fecit Cicero. Quæ tecum Catilina & quodā-
modo tacita loquitur. Rursum. Etenim si patria quæ mi-
hi uita multo est charior, si cuncta Italia, si omnis Res
publica sic loquatur. M. Tulli quid agis? Et Socrates
apud Platonem in Critone leges secum disputātes in-
ducit

ducit. Huius generis est, quoties Dijs ipsis, aut locis, aut alijs mutis rebus orationem accommodamus. At eæ quæ proprie περὶ ὧν τοῦ γὰρ οἰοῦ uocantur, metaphoris, similibus, & collationibus fiunt illustiores. Cuius generis apud poëtas magna uis est.

Loci descriptio.

Locupletatur oratio locorū quoq; descriptiōibus, Quas græci τοπογραφία appellant. Ab his frequenter narrationū sumitur exordium. nō à poëtis modo, uerum etiam ab historicis, & apud oratores nonnunq; incidunt. Huius generis est quoties tota loci facies, ueluti spectanda depingitur. Vt urbis, montis, regionis, fluminis, portus, uillæ, hortorū, amphitheatri, fontis, specus, templi, luci. Quæ si ueræ sint, τοῦ γὰρ οἰοῦ appellari uolunt. Sin fictæ, τοποθεσία. Prioris formæ sunt, Carthaginis & portus apud Maronē descriptio, apud Plin. in episto. Laurentis uillæ. apud Statium Surrentinū Pollij. & Tiburtinū Manlij. Posterioris, sedes somni apud Ouidiū, Domus famæ et regia Solis, apud eundem. inferorum & Caci domus, apud Vergilium. Tenari apud Statium. Domus apud Lucianū. Regia Psyche apud Apuleium. Ad prius genus referendum arbitror, Vesuij montis incendiū, à Plinio minore descriptum. Aetnæ ardentis, apud Claudianum. Tum si quis Nilum, aut antrū Sibyllæ, arcus atq; id genus alia descripserit. Quæ quo sunt magis noua, hoc plus adserunt uoluptatis, & diutius licebit immorari, modo

DE COPIA RERVM

non omnino sint aliena.

Temporis descriptio.

Porró tēporis descriptionem Χρονολογία ἀπε-
pellant. Vnde non raro narrationis sumitur initium:
Nonnunquam delectandi duntaxat gratia adhibetur.
Veluti quoties Poëtæ diem, noctem, aurorā, aut crepu-
sculum exprimunt. Quamquam ne hæc quidem omni-
no ociose debent adhiberi. Quod genus est illa Vergi-
liana: Nox erat & placidum carpebant fessa soporem.
Corpora, per terras sylvasq; , & sæua quierāt Aequo
ra, cum medio uoluuntur sydera lapsu. Cum tacet om-
nis ager, pecudes, pictæq; uolucres. Quæq; lacus la-
te liquidos, quæq; aspera dumis Rura tenent, somno
positæ sub nocte silenti. Lenibant curas, & corda ob-
lita laborum. Pertinet enim hæc descriptio nocturnæ
quietis, ad amplificandum Didonis dolorem, qui ne tū
quidem conquiescebat, cū omnia cætera quietem age-
rent. Nam mox sequitur. At non infelix animum Phœ-
nissa nec unquam soluitur in somnos. Veris, hyemis, au-
tumni, æstatis, uindemiæ, iusticij, saturnaliū descripti-
ones, ad hoc genus pertinent, quæ sæpenumero ualent
& ad probationem: Mixtæ sunt illæ, quoties tempo-
rum qualitatem exponimus: puta pacis, belli, seditio-
num, factionum, monarchiæ, democratiæ. Simul cum
ostendimus, quæ uirtutes, aut quæ uitia tum maxime ua-
luerint. Hæc quidem singillatim tractare cōueniet nō-
nunquam exercendi ingenij gratia. Verum absoluta
descri-

descriptio ex his omnibus constat. Nam Horatius in ea quam modo citauit satyra, primum locum exquiliarum describit, deinde tempus: praterca Priapi ac maleficarum personas. postremo et sacrificium, & sugam teritarum mire exprimit.

Egressio, Sexta locupletandi ratio.

Superioribus affinis sexta locupletandi ratio, quam Græci ἀγένησις, latini partim egressionem, alij digressionem, nonnulli excursum appellant. Ea est, deficiente Quintiliano, alicuius rei, sed ad utilitatē causse pertinentis, extra ordinem excurrere tractatio. Adhibetur autem uel laudandi gratia. Qualis est apud M. Tullium pro L. Cornelio, popularis illa uirtutum Cn. Pompei commemoratio, in quam ille diuinus orator (nam Fabij uerbis utar) ueluti nomine ipso ducis, cunctis dicendi teneretur, abrupto quem inchoauerat sermone, diuertit. Aut uitæ perandi, aut ornandi, aut delectandi, aut præparandi. Sumuntur autem ex iisdem sermone locis, quos modo retulimus. Ab expositione rerum gestarum. A descriptione locorum, apologorum. Praterca à locis communibus, quoties amplificandæ rei gratia, in gloriam, in luxuriam, libidinē, auaritiā, turpē amorem, tyrannidem, iram, ac reliqua uitia dicimus. Atque his, causa uelut aliquantisper omissa, diutius immoramur. Aut cōtra, quoties frugalitatem, liberalitatē, continentiam, studia literarū, pietatem, taciturnitatem, laudibus efferimus. Hi tantū momenti habent ad copiose dicendum,

DE COPIA RERVM.

dicendū ut clari aliquot authores eos ex professo tra-
ctauerint. Sunt & illi loci cōmunes his non dissimiles,
quoties libertatis commoda ponimus ante oculos, con-
trā seruitutis incommoda. Mutabilitatē fortune, mor-
tis, æquam omnibus necessitatem, quantū ualeat pecu-
nia in rebus mortalium, uitæ humanæ breuitatē, atq;
id genus innumera describimus.

Porro lōgius immorari licebit excursibus, uel in
initio dictionis. Qualis illa Hercules Gallici, & Lam-
arū descriptio. Vel in fine, quo iā fessus recreetur au-
ditor. Quēadmodum in Georg. ferē facit Vergi. In
medio, si quādo digredi licebit, celerius cōredeundū,
unde digressus sis. nisi pars causæ iā absoluta digres-
sionis ansam præbebit. Veluti post narratā causam,
quo ad secuturam argumētationem auditor reddatur
alacrior. Aut post probationem, siue omnino post lo-
cos inamœniore, quo tædium subtilitatis discutiatur.
Aut nisi res ipsa locos huiusmodi suapte spōte offerat,
qui inuitent ad diutius immorandum.

Septima ratio.

Septima locupletandi ratio sumitur. ab Epithetis. Dio-
medes Epitheton, facit speciem Antonomasiæ, finitq;
hūc in modū. Epitheton est præposita distinctio pprio
nomini aut ornandi, aut destruēdi, aut indicādi causā.
Ornādi, ut diua Camilla. Destruēdi, ut scelerumq; in-
uentor Vlysses. Indicandi, ut Larissæus Achilles. Su-
muntur epitheta ab animo, ut Plato Philosophorem
sapient=

sapientissimus. A corpore. Thersytes Græcorū omnium
deformissimus. A bonis externis, neq; id simpliciter,
numirū ab omnibus partibus bonorū, quæ proficiunt
tur à fortuna. A genere, ut Mæcenat generosissimus.
Ab opibus. Cræsus regū opulētissimus A forma. Nire
us formosissimus. A uiribus. Milo athleta fortissimus.
A patria. Vlysses Ithacēsis. Ab actu. Mōstrorum do
mitor Hercules. Ab euentu. Bis capti Phryges. In sū-
ma; ab omnibus fortunæ commodis, aut incommodis.
Neq; refert an hæc epitheta sint adiectiua nomina nec
ne, modo quocūq; pacto pprietas quædā attribuitur,
non personis, tantū, uerumetiā rebus. Ut præceps iu
uenta, præceps et amēs consultor amor, esca malorū
uoluptas, morosa ac difficilis senectū. uitiorū expultrix
philosophia, humanæ uitæ speculū cōmœdia, uitæ ma
gistra historia. In poëmatibus licebit naturalibus epi the
tis uti, ut Cādida nix, liquidi sōtes, frigida nox, uolu
bilis amnis, aureus Sol. In oratione prosa non oportet
adhiberi, nisi emphasim quandā habeāt, et ad rē
propositā pertineāt. Ut nō impetrabis causā tam ini-
quā ab Aristide iustissimo. Et corā Catone seuerissi-
mo morum cēsore audes agere storalia? Id potissimū
fiet in citationibus exemplorū, aut sententiarum. Ari
starchus crudelitissimus, & idem diligentissimus.

Octaua ratio.

Octaua dilatādi ratio sumitur à circūstantijs, quas
 græci περίστωες uocāt. Eæ partim sūt rerū, ut causa,
 locus,

DE COPIA RERVM.

locus, occasio, instrumentū, tēpus, modus atq; id gē-
nus aliæ. Partim psonarū, ut natio, patria, sexus, atas,
educatio, & disciplina, habitus corporis, fortuna, cō-
ditio, animi natura, studiū, anteacla, cōmotio, cōsiliū,
nomen. Cōducit aut ad multa circūstantiarū aptus ac
tēpestiuus usus. Primū ad amplificandū atq; extenuā-
dum, de quo mox paucis dicturi sumus. Deinde ad cui-
dentiā, de qua paulo ante diximus. Præterea ad cōfir-
mationē et probabilitatē. Facit enim ut tota oratio dē-
sis ac crebris argumētis undiq; differta sit et cōmuni-
ta, Quæ tametsi nō explices, quasiq; in aciē ducas. ta-
men pugnāt per sese causāq; nō mediocriter adiuuāt.
Vt quemadmodū, licet aliud agentē, tamen, agnosce-
re liceat, palesticæ aut musicæ peritum, Ita ubius ex
huiusmodi circūstātijs cōmode suo loco admixtis, rhe-
torem intelligere possis. Quod quoniam per omnem
orationē susum est, exemplo breui ostendi nō potest.

Nona dilatandi ratio.

* Nona dilatandi ratio cōstat amplificatione. Eius
cōplures formæ referūtur à Fabio, Nos eas breuiter
attingemus, quæ ad præsens pertineāt institutū. Prima
amplificādi ratio cōstat incremēto. Quoties gradibus
aliquod puenitur, nō modo ad summū, sed interī quodā
modo suprā summū. Huius exemplū est apud M. Tul-
liū in quinta in Verrē actiōe. Facinus est uincire ciuē
Romanū, scelus uerberare, parricidiū necare. Quid
dicā in crucē tollere; Verbo satis digno tā nefaria res
appel-

appellari nullo modo potest. Ad hoc genus pertinet et illud, cum cōgestis ordine quodā circūstātijs in cōtextu, et cursu semp aliquid priore maius insequitur. Huius exemplū est in secūda Cicerōis Philippica de uomitu Antonij. O rem nō uisu modo scēdā, sed etiā auditu. Si inater cōnā in tuis immanibus illis poculis, hoc tibi accidisset, quis nō turpe duceret? In cōctu uero populi Romani negociū publicū gerens. Magister equitū, cui rutare turpe esset, is frustis, esculentis, uinū redolētibus, gremiū suū et totū tribunal impleuit. Hic singulae uoces incrementū habēt. Etenim per se deforme fuerat, uel nō in cōctu uomere: in cōctu etiā nō populi, etiam non Romani. uel si nullū negociū gereret, uel si non publicū, uel si nō magister equitū. Hec si quis diuidat, ac circa singulos gradus immoretur, augebit quidē orationis copiā, tamē minus efficaciter amplificabit. Huic cōtraria est cōparatio. Nā ut incrementō ad supiora tenditur: ita cōparatio à minoribus incrementū petit. Fit aut cōparatiōe uel fictiōe, uel exēpli collatiōe. Fictiōe quā ὁμοειπ uocāt, ut i prima parte exēpli, quod modo retulimus ex Cicerone. Eiusdē est illud in Catilinā. Serui me hercle mei, si me isto pacto metuerēt, ut te metuūt oēs tui, domū meā relinquendā putarē. Collatiōe exempli, quoties pposito uelut simili exēplo effcimus, ut id quod exaggeramus, aut proximū illi, aut par, aut maius etiā uideatur. Velut Cicero pro Cluentio cum exposuisset Milestia quandā à secundis heredibus pro abortu pecu

DE COPIA RERVM.

tu pecuniā accepisse. Quanto est inquit, Opianicus in eadē iniuria, maiore supplicio dignus. Siquidē illa cū suo corpori uim attulisset, seipsam cruciauit. Hic autē idē illud effecit per alieni corporis cruciatū. In hoc genere nō solū tota totis, sed etiā partes partibus comparantur, sicut hoc loco. An uero uir amplissimus Scipio Tyberiū Gracchū mediocriter labefactantē Rempu. priuatus interfecit. Catilinā orbē terræ cedere atq; incendio uastare cupientē, nos cōsules perferemus? Hic & Catilina Graccho, & status Reip. orbi terrarū, & mediocris labefactatio cedi & incēdijs et uastationi, & priuatus cōsulibus cōparatur. Quæ si quis dilatare uelit, plenos per singula locos habeat. Amplificamus et ratiocinatiōe, cū aliud crescit, et aliud augetur, hoc modo. Tu istis faucibus, istis lateribus, ista gladiatoria totius corporis firmitate tantū uini in Hippia nuptijs exhauseras, ut tibi necesse esset in populi Romani cōspectu uomere postridie. Colligitur enim quantū uini biberit Antonius, qd' illa totius corporis gladiatoria firmitas nō quiuerit ferre & cōcoquere. Ad hāc formā referendū est quoties res atrocissimas, quasq; in summa ipsi extulimus inuidiā, eleuamus cōsulto, quo grauiora uideātur, quæ secuturā sūt. Quod genus est illud Cicerōis. Leuia sūt hæc in hoc reo. Metū uirgarū Na uarchus nobilissime ciuitatis pretio redemit, Humanū est. Atrocissimū quiddā expectetur necesse est, cui hæc quæ sunt atrocia comparata, humana, atq; usitata uideantur.

deatur. Amplificamus & cōgerie uerborū, ac sentētia
rū idē significantiū: quæ ratio finitima est figuræ
αὐτολογίᾳ, de qua prius dictū est. Vitur hac M. Tul
 lius in actione pro Ligario. Quid enim tuus ille Tube
 ro districtus in acie Pharsalica gladius agebat? Cuius
 latus ille mucro petebat, qui sensus erat armorū tuo=
 rū? quæ tua mens? oculi, manus, ardor animi? Quid cu
 piebas? quid optabas? Hic uelut aceruo creuit oratio.
 Idem fit interim omnibus altius atq; altius insurgēti=
 bus. Vt in hoc exēplo. Aderat ianitor carceris, carni=
 sex prætoris, mors terrorq; sociorū, & ciuiū Roma=
 norū licitor Sextius. Amplificamus etiā quasi correctio
ne quadā, ut Cicero in Verrem. Nō enim furem, sed ra
 ptorē. nō adulterū, sed expugnatore pudicitie. non sa
 crilegū, sed hostem sacrorū, religionumq; non sicariū,
 sed crudeliſsimū carnificem ciuium sociorumq; in ue=
 strum iudiciū adduximus. Totidem autē sunt minuendi
 modi, quot sunt amplificādi. Pertinent ad orationis co
 piam, & illi uulgares amplificādi modi: cū uel aduer
 bijs, uel nominibus uel alijs partibus appositis amplifi
 camus, uel in laudē, uel in uituperiū. Maiorem in mo
 dū me Cicero delectat. Dici nō potest quā tibi saue
 at socer. Verbis cōsequi nequeam q̄ me delectet Cice
 ro. Verū de his augendi rationibus superius diximus.

Notus & usitatus est & ille modus amplificādi, cum
 speciem augemus generi collatā. Vt cum oēs discipli
 næ liberales plurimū homini cōciliant uel ornamenti,

L uel

DE COPIA RERVM.

uel commodi: tum in primis eloquentia. Quanq̃ hanc quoq; rationem superius attigimus.

Decima dilatandi ratio.

Decima dilatandi ratio inde sumitur, ut q̃ maximū propositionū numerū reperiāmus. Est autē propositior rhetorica, cui probāda adhibentur argumēta. Porro quemadmodū inuenienda sit propositio, Fabius negat arte cōprehendi posse: ceterū ingenio atq; usu cōstat ea facultas. Atq; inde fit, ut cū plures eadem didicerint, generibus argumentorū similibus utātur: alius tamen alio plura qbus utatur inueniat. Sumūtur aū propositiones partim ex his quæ sunt uulgaria, partim ex his quæ sunt propria causse. Exemplū sit hoc, qd' placuit Quintiliano. cū Thebas euertisset Alexāder, inuenit tabulas, qbus centū talenta mutuo Thessalis dedisset Thebanos cōtinebatur. Eas tabulas, quod esset usus cōmilitio Thessalorū, donauit his ultrò. Postea restituti à Cassandro reposcūt Thebani Thessalos. Res apud Amphictyonas agitur. Centū talenta & credidisse eos cōstat, & nō recepisse. Lis omnis ex eo, qd' eas Alexāder Thessalis donasse dicitur, pendet. Cōstat & illud nō esse ijs ab Alexādō datam pecuniā Thebanorū. In hoc igitur argumēto huiusmodi propositiones ac partes, cū colūne reperiendæ sunt. Prima pars erit, Alexandrum nihil egisse donādo. Secūda, nō potuisse donare. Tertia, nō donasse. Ac primæ quidem partis, prima erit ppositio pro Thebanis, iure repeti licere qd' ui sit

ui sit ablatū. Pro Theſſalis hæc erit, tabulas nō ſimpli-
citer ui qualibet, ſed bello ſublatas eſſe. Ius autē belli
plurimū ualere in rebus humanis. Hoc regna, hoc po-
pulos, hoc fines gētiū atq; urbiū cōtineri. Huic rursū
aliā ppoſitionē opponūt Thebani. Nō oīa in uictoris
potēſtatē uenire iure belli, ſed in his quæ in iudiciū de-
duci poſſūt, nihil ualere ius belli, nec armis crepta: niſi
armis poſſe retineri. Itaq; ubi illa ualeāt, nō eſſe iudicē
Vbi index ſit, nihil illa ualere. Atq; ea qdem ē cauſſæ
circūſtātijs ſumitur, qbus oſtēdi pōt qd hæc cauſſa di-
ſtet à cæteris. Ad huius autē cōfirmationē ſumitur à lo-
cis exēplū ſimile: Ideo captiuos ſi in patriā ſuā redie-
rint, liberos eſſe: qā bello parta, nō niſi eadē ui poſſide-
antur. Tertia pro Thebanis ppoſitio, ducetur ex
ipſa ex cauſſæ pprijs. In eo iudicio potiſſimū eſſe ſpe-
ctandā æquitatē, in quo Amphictyones iudicēt. Aliam
enī apud centūuiros, aliā apud iudicē priuatū, in eiſdē
quæſtiōibus eſſe rationē. Atq; hæc quoq; cō ualent, ut
appareat hāc cauſſam diſtare à cæteris, in quibus ius
belli ualere debeat. Porro ſecundæ partis p Thebanis
ppoſitio fuerit. Non potuit donari à uictore ius: pro-
pterea qd id demū uictoris ſit quod teneat: ius cū ſit
incorporale, apprehēdi manu nō poſſe. Rurſum ad hu-
ius probationē adhibetur argumentū à diſſimili. Aliā
eſſe cōditionē hæredis, aliā uictoris. Ad illum ius, ad
hūc rem tranſire. Iam ex cauſſæ proprijs altera ſume-
tur ppoſitio, ſuperiori ueluti ſubſeruiens. Nempe

DE COPIA RERV M.

hæc, ut donemus ius aliàs ad uictorẽ trāsire: certe ius
publici crediti, ad uictorem trāsire nullo modo potuit.
 Propterea si quid populus credidit, id omnibus debeat
 tur. Et quādiu unus supersuerit, is sit totius summæ cre
 ditor. At Thebanos nō oēs in Alexandri manu fuisse:
 Atq; hæc quidem nō eget probatiōibus. Tertiæ partis
 uulgaris propositio erit huiusmodi. Non donauit Ale
 xander cum tabulas donaret. neq; enim in tabulis esse
 ius. Eaq; propositio multis argumentis defendi potest.
 A' simili: Neq; enim quisquis hæreditatis habet tabu
 las, idem hæreditatis habet ius. Et si sorte creditor ta
 bulas amiserit, nō cōtinuo liberatur debitor. Altera p
 positio cōiecturalis est. Alexandrũ non hoc animo do
 nasse Theſſalis tabulas, ut honoraret, sed ut deciperet.
 Eaq; uarijs cōiecturis erit probāda. Tertia iā nō pro
 prie ad hũc gradũ attinet, sed est ueluti nouæ cōtrouer
 siæ initium. Sumitur autē ē proprijs materiæ: Estq; hu
 iusmodi. Vt omnia donemus Theſſalis. ius belli ualere
 in iudicijs. & apud hos iudices, & in publico credito
 atq; item de cæteris: Tamen si quid amiserit Thebani
 ab Alexādro uicti, id à Cassandro restituti receperint
 oportet: maxime cū id uelit Cassander. Itē si q̄s suade
 at. M. Tullio, ne cōditionē ab Antonio oblatā accipiat
Nēpe ut uiuat exuſtis Philippicis, his sermē propositi
onibus poterit uti. Nō esse cuiquam egregio uiro tanti
 emendam uitā ut immortalem samā amittat. Huic ge
 nerali subseruiet particularis, ē circumstantijs sumpta
 præser

præfert im Ciceroni, qui tot laboribus clarissimū, semperq; uicturū nomē, sibi pepererit, ac mortē esse cōtēnendā tot præclaris uoluminibus editis facūdissime demōstrarit. maxime cū iam seni nō multū cui superesse uideatur. Rursum altera sumetur à circūstantijs. Nihil infelicius esse q̄ debere uitā Antonio. Tertia cōiecturalis erit, Callide hoc agere Antonium, ut exustis prius Philippicis in qbus intelligat & suā infamiā sempiternā, & Ciceronis immortalem gloriā esse sitam. Deinde crepta uita quoq; totū extinguat Ciceronem. Item si cui matrimoniū dissuadeas, his licebit uti. Prima fuerit, si pietatē spectes, matrimoniū est impedimētū properatibus ad Christū. Secūda, si uitæ iucunditatem, innumeras curas secū adducit, & felix coniugiū. Atq; hic protinus aperit se latissimus cāpus de comparratione cōmodorū cælibatus & incōmodorū matrimoniij. Tertia si libertatē, quam multi & uitæ anteponunt, hanc in primis admittit cōiugij uinculū. Deinde ad particulares uenies: quæ possunt esse innumerabiles. ut nō hæc ducenda est, nō hoc tempore. Aut tibi nō est ducenda uxor, pauperi, seni, studioso, uale tudinario. Crescit autem numerus propositionū etiā hoc pacto, quoties à fictione incipimus. Quemadmodū pro Milone Cicero. Fingite à Milone per insidias occisum Clodiū: tamē qui ciuem tā pestilentē pro salute Reip. periculo capitis sui suslulerit ē medio: summis etiā honoribus dignus uideatur. Deinde ad seriam accedit, sed

DE COPIA RERV. M.

nō occidit, Crescit item quoties preparādi caussa di-
 riorem aliquā propositionē extrā rem positā prēmīt-
 timus, quo mollior uideatur ea, quam conamur euin-
 cere. Veluti si q̄s in cōsultatione persuadere cupiens:
 ne Romanus pōtifex Venetos bello adoriatur. iuxta
 puerbiū, quo dicitur. Iniquū esse petendū, ut equū fe-
 ras, sic rem prius labefaciet. Sūt autores nequaq̄ con-
 temnendi, qui putent imperiū, ac prophānā ditionem
 nequaq̄ cōuenire: neq; dignitati summi pōtificis, neq;
 tranquillitati ecclesie, neq; Christiane pietati: cui uni-
 rebus omnibus neglectis, ille debet cōsultare. Atq; hæc
 propositio, ueluti obiter ex abundanti plurimus argu-
 menti probari poterit. Deinde ad alterā descendet ad
 hunc modū. Hæc q̄dem atq; huiusmodi multa, alius for-
 tasse diceret, uerū donemus cōuenire: tamē lōge ali-
 enum est à clementia Christi uicem gerentis, q̄ dixit:
 Discite à me, q̄a mitis sum & humilis corde: huiusmo-
 di principatū armis, tumultu, cæde, sanguine repetere.
 Post ad tertiā ueniet, cū maxime fas sit: tamē parū est
 tutū, propterea qd' anceps euentus belli. Vnde pericu-
 lū sit, ne dū tēporarijs ac fluxis rebus ecclesie statum
 restituere conatur, penitus subuertat: atq; id quoq; cō-
 pluribus exēplis, ac similibus cōfirmari potest. Deinde
 digredietur ad tertiā hoc pacto ut deceat, ut liceat, ut
 uincas: tamen tanta malorum colluies etiam bellum
 iustissimū consequitur, ut non tanti uel prophano prin-
 cipi, modo Christiano, debeat esse terras aut urbes ali-
 quot

quot ferro repetere: nedū ei qui sanctissimū titulū prae se fert. Posset adijci & hāc propositio ē circūstātijs personae. Vt aliū pōtificem deceat: Iulū tamē non decet. Si is sit Iulius, cuius mīte ingeniū, & singularis uitae sanctimonia, à bello uideatur abhorreere. Quae posteaquam argumentis probarit, tum ad id, de quo proprie consultatur, descendet hac ratione: ut nihil horū nos deterreat, quae cōmemorauimus: tamē in praesentia bellū cum Venetis suscipere parū esse cōsultum uideatur. Et hāc à circūstātijs sumitur. Atq; hanc propositionem rursum diuidit. Primum, quod sine summo rei Christianae discrimine bellum id moueri non possit. Deinde quod sedes Romana, apud quā pie factis, semper summa fuerunt praenla, parū meminisse uidebitur officiorū, quae saepenumero ea gens summo cum uitae discrimine in Christianā cōtulerit religionem. Postremo, quod ne caussa quidem idonea est, cur etiā aduersus nihil promeritos, arma mouere oporteat. Nisi quod has non propositiones, sed rationes esse malit. Item si quis persuadere studeat regi cuiuspiam, ne bellum suscipiat cū Christianissimo Gallorum rege, huiusmodi propositionibus munire uiam ad caussam poterit. Primum bello cōflictari, nō esse hominis ad beneuolentiā nati: sed brutorū animantiū, quibus natura arma quaedā addidisse uidetur. Huic subseruiet altera propositio. Imò nec omnīū animantiū, sed ferarum duntaxat. Rursum huic tertia subseruiet. Atq; adeo ne ferae quidē hoc pa-

DE COPIA RERVM.

Et inter se dimicāt, quo mortales. Neq; n. tigridi cum
tigride bellū est, neq; leoni cū leone. At homo nō in ali
ud animal aequē sēuit atq; in hominē. Tum seræ nō cer
 tant nisi aut tuēdi foetus caussa, aut famæ in rabie actæ
Hominem inanis ambitio, ac tituli, nescio qui, leues et
 affecti, ad tā sanguinolēta bella cōcitant. Huic iam suc
 cedit tertia, quasi nouus gradus. Vt hominū sit bellare
 certe barbarorū. ac feris nō admodū dissimiliū, nō eo
 rum qui legibus uiuunt. Adde quartā. Vt horum etiam
 sit, haud quaquā tamen Christianorū. Quandoquidem
Christiana religio, nihil aliud est quā pax. Licebit ad
 iicere quintā. Vt deceat, nō expedire tamē bellū susci
 pere. quod omnibus pensatis, multo plus malorū est,
quæ belli caussa suscipiūtur, quā bonorū quæ uictor
etiam consequatur. Id iam cōtentione erit explicandū
 Sexta quoq; reperietur. Vt expediat, nō tamen esse iu
 tū, & ancipitē esse belli exitū. Neq; enim semper uin
 cere, quorū melior est caussa, aut qui superāt appara
 tu, ipsas etiā copias in suū ducem nonnunquam arma
 uertere. Atq; hæc quidē propositiōes generales sūt. Tū
 ad particulares uenire licebit, quæ sumētur à circum
 stantijs. Vt omnia mita mus, tibi nō est belligerandum
 Atq; hæc in multas diuidi potest. Vel quia puer es, &
 belli imperitus, uel quia nouus rex. Atq; itē de cæteris
 Nam exēplar rationū duntaxat ostendo. Rursum, non
 cum hoc rege bellandū, tam potente, tam de patre tuo
 benemerito, tot uinculis tibi adstricto, tam in teipsum
 etiam

etiam officioso. Aut nō hoc titulo, nō hoc tpe, non his
 præsidijs. Ad eundē modū. Si quis suasurus alicubi,
 ne literis græcis det operā, primū hāc tentabit pposi-
 tionem. Aut nō magnopere ad Christianā felicitatē ul-
 las literas ptinere, aut etiā officere eas. ubi probabilē
 effecerit argumentis. Tum ad rem ueniet hoc pacto.
 Vi demus esse causam, cur literis cæteris operam de-
 mus, certe à Græcis abstinendū, uel quod tantū habe-
 ant negocij, ut his perdiscēdis uita mortaliū alioqui su-
 gax ac breuis, & imbecilla nō sufficiat, Vel si ætas ma-
 xime sufficiat, nō tantū adferunt fructus, ut opere pre-
 cium sit eas etiam mediocribus laboribus parare. Po-
 stremo Græciæ subuersæ & oppressæ fortunā comita-
 ri sato quodam eos quoq; qui literis hmōi sese dedide-
 rint. Aut si alijs discēda sunt, illi certe non esse discen-
 das. Quæ iam ē circūstantijs sumitur cuiusmodi plu-
 res sumi possunt. In hmōi propositionibus, illud obser-
 uandū arbutor, ut quoad fieri potest, ita disponatur ut
 à priore ad proximā quanq; quasi gradibus cōmode
 liceat descendere. Quæ quidē in re mirus est Lucia-
 nus, ut in Tyrānicida, quē nos latinū fecimus. Si tantū
 conatus esse in facinus tā egregium, cū tanto capitis di-
 scrimine, iam præmio dignus eram. Deinde hinc di-
 gressus. Atqui nō tentauī solū, uerū filiū repulsis custo-
 dijs occidi, num præmiū serā? Hinc rursus discedens
 At patrē quoq; sustuli, data mortis occasiōe. Itē in Ab-
 dicato, quē ipsū quoq; latinū fecimus. Non licet abdi-

DE COPIA RERVM

care: quē semel abdicatū, denuo in familiā receperis. Tū si maxime liceat, ob istā tamē causam nō licet. Postremo si causa maxime sit idonea: tamē ea est magnitudo superioris beneficij: ut eius respectu negligenda sint delicta patri. Quod si turba propositionū nos offendet, tribus aut quatuor uniuersam causam cōplectemur: ac deinde in tractādo unāquanq; si uidebitur, in alias propositiones digeremus. Sūmas illas nōnunq; in diuisione proponimus, nonnunq; in ipsa tractatione, ab alia ad aliā, ueluti gradibus quibusdā descēdimus. Aut si natura parū inter se cohārebūt ipsi commodis trāsitionibus in hoc repertis apte cōnectemus. Nā affectanti copiā, in primis illud erit spectandū, ut eas reperiatur propositiones, quæ quicqd ad causam pertineat absolute cōplectātur. Deinde ut rectē diuidātur. Postremo, ut ordine q̄ maxime ad causam idoneo disponantur. Siq̄ de eo pacto fiet, ut neq; copiarerū cōfusa sit oratio, dū semper habet auditor certū aliqd, & in qd tendat animū, & quod meminisse possit, & qd expectet. Tū is qui dicit, nusquā hāreat, dū in promptu est quo sese recipiat in uiam. Sed propositionū inuentio nē negat, ut dixi, Fabius arte tradi posse: cū ea tamē tū prior sit, tum difficilior. Verum adiuuabit principio, quod ubiq; ualeat plurimū, natura & ingenū. Deinde iuris prudentia: presertim in genere iudiciali. Philosophie moralis, historia, & plurimorū autorum cognitio, in genere suasorio ac de mōstratiuo. Postremo re-

rum

rum plurimarū usus, exercitatio & imitatio. Nā ex similibus facile similia aut etiam diuersa colliguntur.

Quaquam ex ipsa rei natura uulgares propositiōes reperiri poterunt proprie ex circūstantijs rei diligenter expensis. Porro genus suāfortū proprios habet laeos, unde propositiones petere liceat, Rectum, laudabile, utile, tutum, facile, necessariū, iucundum. Demonstratiuum item suos habet: nempe bonorū ordines, & quæ his comprehenduntur.

Vndecima ratio.

Vndecima locupletandi ratio sumitur ex accumulatione copiosa probationū & argumentorū, quas Græci πίσις appellāt. Nam ad eiusdem propositionis cōfirmationem uariæ rationes adhibentur, & rationes alijs argumentis confirmanur. Probationes aut partim sunt ἐν τεχνῶι, idest artificiales. Partim ἄ τεχνῶι, idest ab arte semoti. Posterioris generis argumenta, ducuntur potissimum à præiudicijs, à rumoribus, à tormentis, à tabulis, à iurciurando, à testibus. Prioris generis sumuntur primum ab his signis quæ finitima sunt ἄ τεχνῶις, Horum alia sunt necessaria, quæ τεχνικά uocantur. Alia non necessaria, quæ ὀπρῆα dicuntur. Deinde ab argumentis, nam hæc à signis distinguit Fabius. Quorum aliud est credibile, aliud ueluti propensius, aliud non repugnans. Ea plerumq; ducuntur à circūstantijs, quæ quidem duplices sunt. Personæ ac rei. Personæ sermē sunt huiusmodi. Genus, natio,

DE COPIA RERVM.

nus, natio, patria, sexus, ætas, educatio, habitus corporis, fortuna, cōditio, animi natura, studia, affectatio, antefacta, antedicta, cōmotio, cōsilium, nomē. Reī sūt hæc caus̃sa, locus tēpus, occasio, antecedētia rem, ad iuncta, cōsequentia, facultas, instrumentū, modus.

Loci communes.

Sūt itē loci generibus caus̃sarū omnibus cōmunes. Nam superiores etiā si tractantur & alibi, tamen ad iudiciales cōtrouersias, & in his quidē, cōiecturales, sunt accōmodatiores. Ducūtur autē generaliter argumenta. A' finitione, seu sine, Etymologia, quæ finitionis, seu species quædā est, Ab his quæ ad naturā definitionis, pertinet, Genere, specie, pprio, differētibus, partitiōe, diuisiōe. Cuius uariæ sūt formæ. Ab exordio, Sūma, et incremēto. Ab inductiōe similiū, dissimiliū. A' contrarijs, repugnantibus, cōsequētibz. A' Relatiuis. A' caus̃sis. Ab euētis, A' cōparatiōe, quæ trifariā sumitur. A' maiore. A' minore. A' pari. A' iugatis. Et ab eo quæ rursum pluribus locis est cōmunis, fictiōe. A' caus̃sæ pprijs. Plurimū autē ualet ad probationē, atq; adeo ad copiā, exemplorū uis, quæ Græci πρᾶξις uocāt. et adhibētur aut ut similia, aut dissimilia; aut cōtraria. Rursum aut ut maiora, aut ut minora, aut ut paria. Dissimilitudo et inæqualitas cōstat genere, modo, tempore, loco ceterisq; sermē circūstantijs, quas suprā recēsuimus. Hoc autē genus cōplectitur & fabulā, et apologū, prouerbiū, iudicia, parabolā, seu collatio-

collationē, imaginē & analogiā: Præterea si qua sunt similia. Atq; horū quidē pleraq; solent adhiberi nō solum ad fidē faciendā, uerumetiā ad ornandā rem, ad illustrandā, ad augendā, ad locupletandā. Ergo si quis ex locis dictis magnā uim supellectilis colligere uolet, quantūlibet copiosam orationē poterit efficere. Neq; tamē erit inanis uerborū cōgeries, & uarietas excludet satietatem. Sed quēadmodū sint, uel inuenienda, uel adhibenda: id non est huius instituti persequi. Verū si quis desiderabit, ex Aristotele, Hermogene, Quintiliano petat licebit. Qui diligentissime hisce de rebus conscripsere. Nos ea quæ pertinent ad copiam persequemur, sed paucis. ne librū, non cōmentariū scribere uideamur. Ergo ad parandam copiam, exempla primas tenent, siue deliberes, siue exhorteris, siue consoles, siue laudes, siue uituperes. Et ut summatim dicā, siue fidem facere studeas, siue mouere, siue delectare. Horū igitur ut uim quāmaximā, maximeq; uariam cōparare, & in prōptu habere cōueniet: ita uarie tractare oportebit. Varietas exemplorum ab ipso genere nonnunquam perpenditur. Sunt enim & antefacta & ante dicta. Et publicæ gentium cōsuetudines in exemplis sumuntur, & à discriminibus autorum, puta ab historicis, à Poëtis. Et ex his, à Comicis, Tragicis, Epigrammaticis, Heroicis, Bucolicis. A diuersitate nationum. Quod genus sunt. Alia Romanorū, alia Græcorum. & inter Græcos, alia Lacedæmoniorū, alia Cretensium.

DE COPIA RERVM.

tenſum. alia Athenienſiũ. Item alia Afrorũ, Hebræorũ, Hiſpanorũ, Gallorũ, Anglorũ, Germanorũ: Ruſſũ à tẽporis uarietate. Nã alia ſunt priſca, alia medie antiquitatis, alia recentia, nonnulla etiã domeſtica. Præterea à qualitate rerũ. Nã quædã ſunt militaria, quædã ciuilia: Et quædã clementer facta, quædã fortiter, quædã ſapienter. Atq; item de cæteris, nam id quidẽ eſt inſitũ. Poſtremo e cõditione perſonarũ: Alia ſunt principum, iudicum, parentum, ſeruorum, pauperũ, diuitũ, mulierũ, uirginũ, puerorũ. Hæc igitur ad unumquemq; locum plurima, uariaq; ſunt adhibenda, nõ ſolũ ex omni Græcorũ ac Latinorũ ſcriptorũ genere collecta, uerumetiam ex barbaris annalibus, Demum e uulgi rumoribus. Mouent autem potiſſimum animos antiqua, illuſtria, nõſtratia, domeſtica: ideſt ſuã quæq; gentem, ſuum quæq; genus. Aut longe minora, ut mulieris, pueri, ſerui, barbari.

Quomodo tractanda ſint exempla.

Porro nõ uariantur modo, uerũetiam augentur & creſcũt tractatiõẽ. Cuius ratioẽs aliquot indicabimus. Primũ augentur cõmendatiõẽ. Ea plerumq; ſumitur uel à rei, uel ab autoris laude, uel gentis, unde ducitur exẽplum. Veluti ſi quis Lacedæmonicũ factum aut diſtam adhibeat, præſari poterit. Eam gentẽ ſapientia, & rei militaris ac ciuilis diſciplina cæteris longe antecelluiſſe, & exemplis pulcherrimis ſemp abundaſſe. Si quis e Plutarcho citabit exẽplum, præſetur licebit

cum

eū autorem unum omniū esse grauiſimū. Quippe qui ſummā philoſophiæ ſcientiā, cū hiſtoricorū eloquētia cōiunxerit: ut in eo nō ſolū hiſtoriæ fidem, uerū etiā auctoritatem et iudiciū ſanctiſſimi, doctiſſimiq; philoſophi ſpectare oporteat. Item ſi quis M. Attilij Reguli ad hoſtē redeuntis exēplum uelit adducere, poterit ad hunc proloqui modū. Inter tā multa Romanæ uirtutis inſignia decora, nullū unquā facinus pulchrius exitit, aut etiā laudatius q̃. M. Attilij. Huiuſmodi cōmendatiunculas licebit effingere, uel longiores, uel breuioreſ, ut cunq; locus poſtulat. Affingendæ ſunt autē quæ maxime ſint ad id qd̃ agitur adpoſitæ. Veluti ſi in exemplo deſiderabitur fides, autor à grauitate, fideq; cōmendetur. Si pium uideri uoles, quod ad ſers ſumatur à pietate commendatio. Atque item de cæteris.

Secundus modus locupletandi exempla.

Locupletatur item exēpla, ſi ſuſius aut latius explicantur, cū exaggeratiōibus atq; amplificationibus. Nā q̃ breuitati ſtudebit, huic ſatis erit exemplū, ceu notum, uerbo ſignificaffe. Id qd̃ facit M. Tullius pro Milone. Neque enim poſſit ille Hala Seruilius, aut P. Naſica, aut L. Opimius, aut me cōſule ſenatus nō nefarius haberi, ſi ſceleratos interficere nefas eſſet. At qui copiā adfectabit, is id qd̃ geſtū ſit, locupletius narrabit. Ita ut ſecit in eadē oratiōe Cicero. Pudicitia cū eriperet militi tribunus militaris in exercitu C. Marij p̃pinquus cuius Impatoris ab eo interſectus eſt, cui uim aſſerebat

Et addit

DE COPIA RERVM.

Et addidit epiphonema: facere enī probus adulescēs
periculose q̄ turpiter perpeti maluit. Atq; hūc ille sum-
mus uir scelere solutum periculo liberauit. Quāq̄ in
his que ad ostentationē parata sunt, licebit diutius ex
emplis locupletandis immorari: præcipue si res sit hu-
iusmodi, ut aliqua uoluptatis illecebra retineat audi-
torem. Quod genus fuerit, si quis persuadere studeat
ad prudentiā cōparandā multū cōducere peregrina-
tiones, multarū rerū inspectionē, in Solonis laude ali-
quandiu cōmoratus, & quam ciuitatē reliquerit, &
quam ob causam, & que maria transmiserit, & quas
barbaras natiōes, quo capitis periculo adierit, et qui-
bus cum sit cōgressus, & quid mirandū cōspexerit, &
quantū tēporis absuerit, & quāto illustrior simul ac sa-
pientior in patriā redierit, fusius poterit enarrare. Cu-
 iusmodi fermē sunt exēpla de Pythagoræ atq; Apolo-
 nij peregrinatiōe, apud diuum Hieronymū in præfati-
 one, quā uniuersæ scripturæ diuinæ præponūt. Sed hu-
 iusmodi rationis cōmodissimū exemplū est apud M.
 Tullū statim in principio secūdi, de inuentione libri,
 de Zeuzide, qui Helenā picturus, uirgines aliquot exi-
 mie formæ poposcit, ut ex singulis quod esset optimū
elicens, absolutū formæ simulachrū ederet.

De exemplo fabuloso.

Atq; eadem dilatādi cōtrahendiq; ratio locū habet
 in fabulosis quoq; exēplis. Nā & fusius & cōtractius
 exponi poterunt, si res ac decor patietur. Verū in his
 que

quæ omnino fide carēt nisi iocabimur: præfari cōue-
 niet à uiris priscis ac sapientissimis: ista nō sine causâ
 fuisse cōficta: neq; temere tot iā seculis magno morta-
 liū consensu fuisse celebrata. deinde qd sibi uoluerint,
 interpretabimur. Veluti si quis psuadere uelit, non esse
 sectādū id, à quo natura quis abhorreat, dicet, hoc ue-
 teres illos, ac sapientes scriptores, & perspexisse pru-
 dēter, & aptissimo figmēto significasse, prodita gigan-
 tū fabula, quorū temerarij conatus infelicitèr cesserint
 Aut si qs proponat hominē auarū, tā nō habere qd ha-
 bet, q̄ id qd nō habet, præfatus adhibebit Tantalī fa-
 bulā. Si pponas uiri sapiētis esse munus, ut animi mo-
 tus ratiōe iudicioq; coerceat, allegabit, qd est apud
 Homerū primo lib. Iliad. de Achille, iā manū admouen-
 te capulo, & Pallade à tergo reuocāte. Itē si quis pro-
 ponat, uerā uirtutis laudē nō parari, nisi qui sit multis
 iactatus casibus, uarijsq; exercitus periculis, cū huius-
 modi quā diximus præfatiōe, Vlyssē adducet Home-
 ricū. Quāq; aut nō ubiq; perinde obuia est allegoriæ
 ratio: tamē illud extrā cōtrouersiā, apud antiq̄tatis pe-
 ritos, in omnibus ueterū poëtarū figmētis subesse alle-
 goriā, uel historicā, uel theologicā, uel physicā, uel mo-
 ralem. Nonnunq; unū atq; alterū allegoriæ genus per-
 mixtū. In quibusdā haud magni negocij est allegoriæ
 sensum deprehēdere. Quis enim non intelligit: nā de
 his quæ ad mores attinēt, magis libet exēpla ponere:
 Icari in mare delapsi figmentū admonere, ne qs altius

DE COPIA RERVM.

offeratur, q̄ pro sorte sua: Sic nimirū fabula Phaëton
 tis monet: ne quis munus administrandū suscipiat ma-
 ius quā pro uiribus. Sic Salmoneus in tartara datus
 praeceptis, docet nō esse emulandū qd' longe suprà for-
 tunam nostrā habeatur. Sic Marsyas excoriatus docet
 nō esse certādum cū potentioribus. Quid autē aliud si
 bi uult Danaēs auro deceptae fabula: nisi quod & Flac-
 cus interpretatur, nihil tā esse munitū qd' nō expugne-
 tur pecunia. Nihil tā incorruptū, qd' nō muneribus ui-
 tietur. Quid Herculis labores, nisi sudoribus ac iuuan-
 dis alijs, samā immortalē parari? Quid Mide uotum,
 nisi auaros & insatiabiles suis ipsorū opibus praefoca-
 ri. Quid iudiciū, nisi dotibus ingenij, cum pecuniae stu-
 dio nequaquā cōuenire? Quid Bacchus à fulmine cōfla-
 grās, in Nympharū aquas iniectus: nisi uini ardorē, so-
 brio elemēto reslinguendū esse? Quod græco etiā epi-
 grāmate testatū est. Quid innuit Circes fabula, uenefi-
 cijs homines uertentis in feras: nisi eos qui nequaquā ra-
 tiōe ducūtur, id qd' hominis est propriū: sed totos sese
 dediderūt turpibus affectibus, iam praeter hominis uo-
 cabulū, nihil hominis habere, sed ad pecudū degene-
 rasse naturā, puta libidine in uersos, somnolentia igna-
 uiaq; in sues, ferocitate in leones: atq; itē de cōsimili-
 bus. Quid Vlisses, q̄ solus poculo epoto, uirgaq; mōstri-
 fica percussus, nō est mutatus, nisi firmū illū & cōstantē
 sapiētis habitū, qui nec frāgi terroribus, nec ullis affe-
 ctū ille etiamētis ab honesto potest abāuci? Quid Lo-
 ihus

LIBER SECVNDVS. 90

thus semel gustata, iam nō sinens abire socios, nisi dul-
 ce blādumq; turpiū uoluptatū uenenū: à quo nō admo-
 dū difficile sit abstinere. Relinquere, postea q̄ gustaris,
 difficillimum? Quid syrenum cantus, nisi assentatio-
 nē: ut rem omnium blandissimam, ita & pestilentissi-
 mam? Quid Scylla & Charybdis angustio inter sese
 discrimine distantes, nisi uirtutis uiam angustam esse.
 Hinc atq; hinc finiuimis instantibus uitijis, puta inter lu-
 xum & sordes frugalitatē. Inter quæ sic est moderan-
 da uitæ ratio: ut quoniā mediū in omnibus exacte te-
 nere difficillimū est, cō potius uergas, ubi minus sit pe-
 riculi. Quemadmodū fecit Vlysses. Quid molyradice
 nigra, sed flore lacteo herba, mortalibus inuentu diffi-
 cillima, nisi sapientiā, ad quā primus aditus arduus est,
 ac sudoris plenus, fructus suauissimi? Quid item ramus
 ille aureus apud Maronem, nisi sapientiam in abdito
 sepositam, paucisq; deprehensam? Sed ne longiores
 simus, huius generis interpretationū quātumlibet uim
 suppedabit Eustathius enarrator Homeri. Nos quo-
 q; quondam adulescentes hisce de rebus nonnihil atti-
 gimus in libris quos inscripsimus ἀντιβασιλικός.
 Porro in hoc genere molliora sunt ea quæ à Poëtis in
 hoc ipsum ficta constat. Velut quæ ad imitationem hu-
 mane uitæ Dijs affingunt. Quod genus, cū Martem à
 Vulcano uinculis irretitum facit Homerus. Cum Iuppi-
 ter ἀγκυλομήτις emissio somnio, spem iniecit capien-
 de Troiæ, cum longe aliud ageret. Nam hæc regū ars

DE COPIA RERVM.

est quosdā rumores data opera in uulgus spargere: cū
 multo aliud apud se destinarent. Atq; his etiā molliora
 quæ sic à Poëtis celebrata sunt: ut ad historiā, nō ad sa-
 bulas possint referri. Qualis est Orestes parricida,
 cunq; hoc Pyladis amicitia. Sūt enim qui rem gestam
 affirmant. Qualis Alcestis mariti mortē sua redimens.
 Cuius etiā meminit Vale. Maximus. Itē Codri ac Moe-
 neci mors. Qu. Curtij, Deciorūq; factis annumerat-
 tur. Et inter amicorū paria Theseus & Pirithous, Ca-
 stor & Pollux referūtur. Qualis item Arion à Delphi
 no reuectus in patriā. Nā diuus Augustinus historiā au-
 tumat. Certe apud Vergiliū, ac præcipue Lucanū: non
 dubiū quin pleraq; ad historiā pertineāt. Quanq; &
 Herodoti pleraq; fide carent. Et Xenophon Cyropæ-
 diam magis ad exemplū instituendæ uitæ, quàm ad fi-
 dem historiæ scripsit. Quæ si pro ueris accipiantur, fi-
 de ualent. Sin pro fictis, cū sint à sapientissimis ac pro-
 batissimis autoribus prodita, hoc ipso ualent, quod ab
 ijs cōficta sint, quorū autoritas præcepti uigorem ob-
 tinet. Cōtr à, sunt apud Poëtis exēpla certæ atq; histo-
 ricæ fidei, de Scipione, de Annibale, de Augusto, de Pō-
 peio, de Iulio. Sunt rursus alia, quæ nullus inficias eat
 esse cōficta. Sed quoniā cōstat in hūc ipsum usum esse
 cōficta, & à magnis cōficta autoribus: nimirū exēpli
 pōdus habent. Quo de genere sunt, Inuidia dea, fama
 Ate, Litæ: de quibus suprā mentio facta est. Præterea
 personæque in Dramaticis, aut mixtis poëmatibus indu-
 cuntur.

cuntur. Præsertim comœdijs cū quibus Dialogi multū habent affinitatis. Etenim si quis suadeat cauendū esse parētibus: ne si quid peccent, testibus liberis peccent: nōne exēpli uim habebit Clitipho in sene seipsum ex= cruciante, loquēs ad hūc modū. Perij is mihi ubi adbi= bit plus paulo, sua quæ narrat facinora: Nūc ait peri= culū ex alijs facito, tibi qd' ex usu fiet, astutus. Næ ille laud scit quā nunc surdo narret fabulā. Aut si quis suadeat iuxta sapiētis respōsum, equalē esse ducendā uxorē: alioqui nō uxorē duci, sed herā. Si pauper diuitem adiūxeris: nōne exēpli instar habebit Chremes in Phormione Nausistratā perinde ut dominā timēs? Itē si quis suadeat neq; firmā satis: neq; tutā pauperi cum opulētis esse amicitia. Nōne pro exēplo ualebit Eu= clio in Aulularia Plautina, loquens ad hūc modū. Pau= per Megadori diuitis deprecās affinitatem. Venit hoc mihi in mētē &c. nā locus notissimus est. Rursum ubi differas improbe facere parētes, qui seuiūt in liberos delinquētes: cū ipsi senes peccēt grauius, Nōne rectē citabitur modo dicta Nausistrata, loquens hoc pacto. Adeo indignū tibi uidetur, filius homo adulescēs si ha= bet unam amicam. Tu uxores duas? Nihil pudet. Quo ore illū obiurgabis. Respōde mihi. Sed nā ego iēptus unum aut alterū exemplū profero. cū tota comœdia nihil aliud sit, quā humanæ uitæ simulachrū. Poterā item ē Tragœdijs, eclogis, dialogis similes formas p= ferre. Sed in cōmentario abūde satis arbitror utā in=

DE COPIA RERVM.

geniosis indicasse. Equidē aſſimo exempla nō ſolū de
his quæ diximus, uerū etiam à mutis animantibus: atq;
etiā inaninus rectē ſumi. Quāq̃ uidentur ad ὁμοίωσις
oip magis pertinere. ueluti ſi quis propoſita, deſcri-
ptaq; formicarū industria, ad rē labore parandā ad-
hortetur. Aut ſi q̃s expoſita apū politia, hoīes ad legū
ac diſciplinæ ciuilis obſeruatiōē extimulet. Aut ſi q̃s
detestetur ingratitudinē, adducto exēplo leonis, cuius
ex Appione meminit Gellius, & Draconis, qui nutri-
tū à latronibus obſeſſum eripuit, autore Plinio. Aut ſi
reprehendēs hominē ab amicitia alienū, q̃ nec amet ul-
lum, nec à quoquā ametur, Delphini p̃ſeras exēplū, pu-
erū adamātis, aut Aquilæ uirginis amore ſagrātis, aut
Magnetis ferrū ad ſe trahētis. Sed hiſce de rebus plu-
ra fortassis, ubi de parabola diſputabimus. Nūc ad in-
ſtitutū. Tertius modus locupletādi exempla.

Dilatātur exēpla utriusq; generis, hoc eſt tā fabulo-
ſa, q̃ hiſtorica, præter tam dictos modos etiam parabola:
quæ eādē ὁμοίωσις oip uocāt. Cicero collationē uer-
tit. Tū cōparatione, ſiue contentione. Parabola eſt, cū
accōmoda ſimilitudo, qd' adductum eſt exemplū oſten-
dit aut ſimile eſſe, aut diſſimile, aut cōtrariū. Simile, ut
nō aliter q̃ Camillus Rem Romanam à Gallis oppreſ-
ſam, & in extremā perniciem adductā, ſua uirtute de-
pulſis barbaris reſtituit. Ita Laurētius Latinas literas,
inſcitia ſerē barbarorū deprauatas, obrutas, extinctas
in priſtinū nitore uelut ab inferis reuocauit. Diſſimile

Vi non

Vt nō par gratia debetur Laurentio & Camillo, pro-
 pterea qd' hic pietate adductus, capitis sui periculo pa-
 triam à barbaris liberauit. Ille famæ cupiditate cōmo-
 tus: uel potius q̄ plurimos taxādi libidine, linguā latinā
 nō oppressam restituit, sed ad certas quasi leges rede-
 git, quæ feliciter ex eloquentiū autorū lectiōe disceba-
 tur. Itē Brutus occidit liberos, pditionē molietes, Man-
 lius uirtutem filij morte multauit. Cōtrariū. Marcellus
 ornamēta Syracusanis hostibus restituit, Verres eadē
 socijs abstulit: Pugnāt enim restituere, cū auferēdo, ho-
 sles cū socijs. Et apud Vergiliū. At non ille satū quo te
 mentiris Achilles, Talis in hoste fuit. Porro cōparatio
 demōstrat id qd' adductū sit, aut par esse aut minus aut
 maius. Minus, ut si propter matrimonia uiolata, urbes
 euersæ sunt, quid fieri adultero par est? Itē maiores no-
 stri sæpe mercatoribus ac nauicatoribus iniuriosus
 tractatis bella gesserūt, uos tot ciuiū Romanorū milli-
 bus uno nuncio, atq; uno tēpore necatis: quo tandem
 animo esse debetis? Legati qd' erant appellati super-
 bius, Corinthiū patres uestri totius Græciæ lumen ex-
 tinctū esse uoluerunt, uos cū regē tulū esse patiemini,
 qui legatū populi Romani cōsulare, uinculis ac uer-
 beribus, atq; omni supplicio excruciatū necauit Par.
 ut apud eundem Ciceronē. Etenim mihi ipsi accidit ut
 cū duobus patricijs. altero improbiſſimo, altero mode-
 stiſſimo atq; optimo uirō peierē. Supraui tamē dignita-
 te Catilinā, gratia, Galbā. Maius, ut p Milone. Negāt
 M 4 intueri

DE COPIA RERVM.

intueri lucē esse fas ei, qui à se hominē occisum esse sciteatur. In qua urbe tandē hoc homines stultissimi disputāt. Nēpe ea, quæ primū iudiciū uidit de capite M. Horatij fortissimi uiri, qui nōdū libera ciuitate, tamē populi Ro. comitijs liberatus est, cū sua manu sororē interfectā esse sateretur. Ergo in eo quod proprie uocatur exemplū (est autē rei gestæ, aut pinde ut gestæ, utilis ad persuadendū cōmemoratio) aut breuissime significatur. Quod genus est illud diui Hieronymi. Memēto Daretis & Entelli. Aut latius p collationē accommodatur per simile, dissimile, cōtrariū, par, maius & minus. Atq; ea collatio sumitur ab omnibus rerum ac personarū circūstātijs, Adiunatur autē & oratiōis artificio cū uerbis ac figuris ad id accommodis, alia cōsulto eleuātur, alia attollūtur. Porro qui copiosissime uolet exemplū tractare, is singulas similitudinis aut dissimilitudinis partes explicabit: atq; inter sese cōparabit. Quē admodū facit M. Tullius in exēplo, quod superius retulimus, de legato occiso. Subijcit enim partiū collationē: illi libertatē ciuiū Romanorū inminutā nō tulerūt uos uitā ereptā negligetis illius legationis uerbo uiolatum, illi persecuti sunt, uos legatū omni supplicio interfectum relinquetis. Videte. ne ut illis pulcherrimū fuit, tantā uobis imperij gloriā relinquere, sic uobis turpissimū sit, id quod accepistis, tueri & conseruare non posse. Quod tamē quātūlibet copiose licebit facere, si quis plures circūstantias inter se cōponat. Veluti si

quis

quis hortetur aliquē, ut filij mortē moderate seruat. & gentiliū exēplis mulierē aliquā obijciat, quæ pluriū liberorū mortē sortiter tulerit. Post enarratā rem ita cōparabit. Quod mulier imbecilla potuit, tu uir barbarus nō seres? illa cū natura uicit & affectū matris, tu ab altero superaberis? Illa cōpluriū liberorū iacturam aīo infractō ptulit, tu unū extinctū incōsolabiliter defles? Adde qd' illius filij simul oēs naufragio perierūt, morte uidelicet ingloria, tuus in bello sortiter pugnas occubuit. Illa nō habebat cui filios honeste imputaret, tu filiū impēdisti patriæ. Illi uere totiūq; perierunt, tuus īmortali gloria semp uiēturus est. illa naturæ gratias agebat, qd' aliquādo tot liberorū mater fuisset, tu tantū meministi te optimū pdidisse filiū. Illa non hēbat sarciedæ orbitatis spem, qppe maior q̄ ut uterū iā ferre posset, tibi & uxor secūda, & ætas etiā dū integra ualensq;. Ergo qd' barbara muliercula prastitit, tu uir romanus nō prastabis? Qd' cōtēnere potuit literarū imperita, hoc te tot prædiū literis, tantiū philosophiæ p̄fessorem frangit? Deniq; quā animi fortitudinē prastitit pagana, hanc homo christianus nō exhibebit. Illa credēs post rogū nihil supeisse, tamē luctū īdecorū exstimauit. tu doctus eos de mū uere uiuere, qui cū laude exceſſerint ex hac uita, sine fine clamas tibi periisse filium. Et qd' illa æquo aīo reddidit naturæ, tu deo repenti non reddis? Illa sortiter paruit necessitati, tu deo repugnas? Ex hac forma satis opinor apparet, qbus

DE COPIA RERVM

modis oporteat exempla cōferre: quanquam in ueris
cauſſis, quoniā maior est circūſtantiarū copia, facilius
est inuenire uarias cōtentiones. Illud obiter admonēdū
in huiusmodi cōtentionibus ſententias, & epiphone=
mata nō inconcinne poſſe admisceri. Velut in hoc eo=
dem exēplo, poſt primā collationē. Quod mulier im=
becilla potuit, tu uir barbatus nō poteris: Subijci pote=
rant ſententiæ. Natura diſcreuit ſexum, tu nō diſcernis
animū. A muliere nemo fortitudinis laudem expectat
Vir, niſi forti ſit animo, nec uiri nomine cenſetur. Vir
utrumq; ſignificat, & ſexum robuſtiorē, & animū in=
fraclū. Turpiter barbā geſtat, qui pectoris robore ſu=
peratur à ſœmina. Item poſt illam contentionem. Illa
non habebat, cui filium imputaret honeſte, tu filiū im=
pendiſti patriæ. Poterāt affingi ſententiæ ſerme huius=
modi. Magnū doloris ſolacium eſt, habere cui honeſte
poſſis imputare fortunam. Vt nulli iuſtius, ita nec glo=
rioſius impenditur filius, quā patriæ. Rurſum poſt il=
lā. Illi uere toti q; perierant, tuus immortalī gloria ſem=
per uiſurus eſt, adiſci poterāt huiusmodi. Longe feli=
cius honeſta fama, quā hoc cōmuni ſpiritu uiuitur.
Corporis uita & calamitoſa eſt, & omnino: ut nihil
accidat breuis: deniq; cū pecudibus cōmunis. Illa clarā
ſempiternāq; homines in diuorū cōſortium referens.
Ad eūdem modū ſingulis collationū partibus ſentētiæ
ſubijci poterāt. Sed hæc obiter indicaffe ſat fuit. Nā
de ſententijs ſuo loco dicemus.

De Para=

De Parabola

Iam uero si quis parabolā ab exemplo separet, ut exemplū sit certæ rei gestæ. Parabola, similitudo sumpta ab his quæ sunt, aut quæ natura, casūue rebus adiuncta sunt, ut Atilius ad hostes reuersus, exemplū sit seruandæ religionis ac fidei, At naui pro uētorum ratione uelū tollens aut cōtrahens, in hoc aut illud latus transferens, parabola sit, quæ doceat sapientē tēpori cedere oportere, ac rebus præsentibus sese accommodare. Tamen eadem dilatandæ parabolæ ratio, quā in exemplo demonstrauimus. Nā aliquādo uerbo notatur. Vt nō intelligis tibi uertēda uela. Aut desine lauare laterem. Vt iā uel allegoria sit, uel metaphora. Aliquādo latius explicatur, & apertius accommodatur. Quod facit Cicero pro Murena. Quod si ē portu soluētibz, qui iam in portum ex alto inuehūtur, prædicere summo studio solent tempestatum rationem, et prædonum & locorū, quod natura fert, ut his saucamus, qui eadem pericula, quibus nos persunēti sumus, ingrediātur. Quo me tandē anio esse oportet, propē iam ex magna iactatiōe terrā uidentē, in hūc, cui uideo maximas tēpestates esse subeūdas. Rursū in eadē oratiōe, ut aiūt in græcis artificibus eos aulædos esse, q̄ ciuithæædi fieri nō potuerit. Sic nōnullos uidemus, q̄ oratores eua dere nō potuerūt, eos ad iuris studiū deuenire. Superiorem Ciceronis parabolā sic imitatus diuus Hieronymus in epist. quadā ad Holiodorū. Et ego nō itegris ratē uel

DE COPIA RERVM.

te uel mercibus, nec quasi ignarus fluctuū, & indoctus
 nauta pramoneo, sed quasi nuper naufragio eiectus
 in litus timida nauigaturis uoce denuncio. In illo aestu
 charybdis luxuria, salutem uorat. Ibi ore uirgineo ad
 pudicitiae perpetranda naufragia Scyllaeū remidēs libi-
 do blāditur. Hic barbarū littus. Hic diabolus pyrata
 cū socijs portat uicula capiēdis. Nolite credere, nolite
 esse securi, Licet in modū stagni fusū aquor arrideat,
 licet uix sūma iacētis clemēti spiritu terga crispentur.
 Magnos hic cāpus montes habet. Intus est periculū,
 intus est hostis. Expedite rudētes. uela suspēdite. Crux
 antēnae figatur in frōtibus. Trāquillitas illa tēpestas est.
 Hic si qs sigula pericula, quae à uitijs aut impbis, aut ali
 unde bonis moribus imminēt, uelit cōferre cū sigulis,
 quae nautis uitae discrimē adducere solēt. Deīde per cō
 parationē, maius aut minus, itē dissimile aut cōtrarium
 ostēdere. Postremo sententijs & epiphonematis, ut in
 ciderit exornare, nimirū latissime dilatabit orationē.
 Velut in hoc exēplo. Vt quo preciosior est res, hoc &
 diligētius solet asseruari, & impēdi circūspectius. Ita
 tēporis, quo nihil est preciosius, sūma habēda est ratio,
 ne quid effluat sine fructu. Etenim si curatores dari
 solent his, qui gemmas & aurum temere profundunt.
 Quae tādem erit insania, tēpus pulcherrimū immortā-
 lis dei manus aut ocio aut inhonestis studijs turpiter cō
 sumere? Quid enī perdis, cū tempus perdis? nisi uitā?
 At uita quid esse potest charius? Et cū una gēmula pe-
 riji, iactu=

riji iacturā uocas. Cū totus perijt dies, hoc est bona uitae portio, iacturā nō uocas? Præsertim cū illa perdita aliūde possint recuperari, tēporis irreparabilis sit iactura. Præterea illa cū tibi pereunt, alijs plerūq; lucro sunt. At tēporis dispēdiū in nullius trāsit cōpēdiū. Nullū est dānum, ex quo nō aliqs emolumentū aliqd' sentiat, præter dānum tēporis. Adde his, qd' illarū opum iactura sæpe salati fuit. Nā diuitiæ plerūq; uitiorū materiā ministrāt, ita ut præstet temere p̄suisse, quā attēte adseruasse. Quāto cuiusq; rei usus honestior, tanto turpior profusio. At nihil pulchrius, nihil præclarius, quā bonas horas bene collocare: illa ut quāmaxime serues, sæpenumero tamē uel casus eripit. uel homo tollit ut iactura te calamitosum dūtaxat, nō etiam turpem reddat. At temporis amissio: quomā nō nisi nostro uitio cōtingit, nō miseros solū, uerum & infames reddit. Pessimū infamiæ genus quoties culpa in nullū cōferri potest, quā in eum qui patitur malū. Illis fundos aut ædes mercari poteras, bonā mentē nō poteras. Hoc præter alia animi ornamenta, parare poteras immortalitatē. Nulla est tam breuis uitæ portio, in qua nō magnus aliquis ad felicitatem gradus fieri poterat. Postremo de illis male insumptis, patri fortassis rationē redditurus eras, de horis male transactis, Deo. Sed satis est indicasse, in quantā amplitudinē dilatari possit collatio, si quis ad eum modum singulas circumstantias uelit componere atq; ornare. De dissimilitudinem est.

DE COPIA RERVM.

dem est tractandi ratio: cuius hoc sit exemplū. Neque enī ut nauis uiliior noua, q̄ uetus: sic & amicitia. Nec ut laudāda, quæ pecuniā pluribus largitur: ita & quæ formā. Neq; enim ut in cursu melior est, qui lāpadem accipit, q̄ is qui tradit. Ita in bello melior est Impator, qui exercitum accipit, q̄ qui tradit. Porro quemadmodum ab omni genere rerum collationes duci possint, superiore commentario demonstratum est.

De Imagine.

Εἰκόπ, quā Latini uocāt imaginē, collationi uidetur affinis. Tam & si magis ad euidentiā, aut grauitatē aut iucūditatē oratiōis facit, q̄ ad probationē. Ceterum quanq̄ exemplorū & similū usus ad eadē ista cōfert: tamē ad faciendā fidem nō uulgariter adiuuāt: præsertim cū per inductionē, quam Græci uocant ἐπαγωγὴν adhibentur. Quo in genere plurimus est Socrates Platonius. Exemplū per inductionē adhibebitur hoc modo. Dic mihi quē tādē fructum attulit Demostheni insignis eloquentia. Nempe præter alia incōmoda, infelicissimū & miserandū exitium. Quid autē præmij Tyberijs Gracchis attulit? Nimirū cēdē & miseram, nec satis honestā. Quid porro illi tā opere laudato Antonio? Certe & hic latronū sicis crudelissime cōfossus est. Age Ciceroni eloquentiæ parenti, quam mercedem attulit? Nonne mortem & acerbā & miserandā? Inane & tot uigilijs ad summā eloquentiæ laudem enitere, quæ præstantissimis quibusq; uiris semp exitio

exitio fuit. Simile adhibetur per inductionē hoc modo.
De nauigādo num melius disputabit nauita, q̄ medicus
An nō medicus rectius de medendi ratione differet, q̄
pictor? Num pictor de colorū & umbrarū, ac linearū
ratione melius dicet, q̄ sutor? Num auriga de ratione
moderādi currū melius, q̄ nauta? Ea si plurima conse-
rantur, faciunt ut omnino probabile uideatur, unum-
quemq; melius de eare dicturū esse quā melius norit.
Dēinde ad rem accōmodatur similitudo. At qd orator
qui de omni re proficitur se optime dicturū? Notū est
exemplū de Aspasia, ex Aeschine.

De contentione demonstratiua.

Est & generalis quēdā cōtentio: præsertim in gene-
 re demonstratiuo, quoties laudādi, uituperādiue gratia
 personā cū persona cōserimus. Veluti si quis Iuliū pō-
 tificē Romanū laudaturus, eū cū C. Iulio Cæsare cōpo-
 nat: atq; illius benefacta cū huius cōparet. Aut cōtrā
 uituperaturus malefacta cū malefactis cōserat. Item si
 quis Maximilianū laudaturus, eū cōponat cū M. Anto-
 nio Impatore. Est & rerum cōparatio. qd' genus est si
 quis historiā laudās, eius utilitates cōparet cū eorū be-
 nefactis, qui re bellica Remp. auxerūt. Aut poëticam
 laudare cupiēs, huius cōmoda cū philosophiæ cōmo-
 dis cōmittat atq; expēdat. Est & unius ad multa cōpa-
 ratio. Vt si quis historie laudes exaggerare cupiens,
 eā cū laudatissimis quibusq; disciplinis cōparet. Atq;
 in his duplex est ratio. Aut enim a'terius partis bona
 elcuas,

DE COPIA RERVM.

eleuas, alterius amplificas. Aut alterius partis sic exaggeras laudes: ut præferas tamen qđ laudandū suscep-
ris. In uituperādo attollis uitia: sed sic ut scelestiorem
tamen ostendas quem insectaris. Dē Iuditijs.

Ad exēplorū genus referūtur & iudicia, quæ græci
ῥήσας appellāt. Eæ sunt sententiæ scriptorū illustri-
um, gentiū, uirorū sapientū, aut clarorū ciuiū. Ex anti-
quis ac celebratis Poëtis magna uis iudiciorū colligi-
tur. Itē ex historiographis, ex philosophis, ex arcanis
litteris. Nam his rursum eadem uarietas, quæ in exēplis
ostensa est. Sūt & apud Græcos, qui in his undecunq;
colligendis laborarūt: quorū de numero Stobæus. Idē
ualēt sapientū apothegmata: Cuiusmodi sunt illa ce-
lebriū uirorū dicta, & quæ referūtur à Plutarcho. Et
hoc uariū genus est. Etenim si spectemus rem, sunt mi-
litaria, sunt philosophica. Si personas, sunt Regū, sunt
sapientū, sunt populariū. Si qualitātē, sunt grauius di-
cta, sunt facete dicta, sunt acute dicta. Huc pertinent
& puerbia, uel ab autoribus sumpta, uel uulgo iacta-
ta. Nā publica gentiū instituta nō uideo qđ ab exēplis
differant. Certe oracula & respoſa numinum, iudicijs
subijciuntur: Veluti si Socratem probes sapientem, qđ
ita Apollinis oraculo sit iudicatum.

De Sententijs.

Est sententiarū genus, nō illud quidem petitū ab au-
toribus, sed à nobis ad præsentis rei cōmoditatē con-
fictū. Eas licebit omnibus orationis partibus admisce-
re. Atq;

re. Atq; adeo unus locus cōplures sepe numero senten-
 tias parit. Incidūt enim & in narrādo & in mouendis
 affectibus, nō solū in pbatōnibus, quin etiā sepe nume-
 ro trāsitiones per sentētias fiunt. Quae si in loco adhi-
 beantur, haud mediocrem orationi copiā adiungent.
 Neq; id sine grauitate aut gratia: Sunt autē sentētiarū
uariae formae. Siquidē aliae sunt καὶ δοῦλakai, ut inuiden-
 tia ipsa suū suppliciū est. Aliae nō placēt, nisi ad rē re-
 late. Vt nihil tam populare q̄ bonitas est, Alia quae ad
 personā referātur: Vt princeps qui uult oīa scire, ne-
 cesse habet multa cognoscere. Rursū alia simplex. Vt
 oīa uincit amor. Alia rationē habet subiectā aut admi-
 xta: ut in omni certamine, qui opulētior est, etiā si ac-
 cipit iniuriā: tamē q̄ plus potest, facere uidetur. Quae
 dā duplices sunt ex partibus cōtrarijs: nulla tamē addi-
 ta ratione: Vt Obsequiū amicos, ueritas odium parit.
 quaedā ex diuersis. Mors misera nō est, aditus ad mortē
 miser est. Huic generi si ad utrāq; partē ratio subijcia-
 tur, quadripartita fuerit sentētia, ad hunc modū. Qui
 adulescētū peccatis ignosci oportere putāt, falluntur.
 haec prima sentētiae pars: Ei subnectitur ratio, ppter ea
 qd̄ etas est impedimento bonis studijs. Deinde tertia
 pars erit. At hi sapiēter cogitāt, q̄ adulescētes maxime
 caflagāt. Et rursū additur ratio. ut qbus uirtutibus oēm
 uitā tueri possint, eas in etate maturima uelint cōpa-
 rare. Id exēplū etiā si est i Rhetorica ad Herenniiū scri-
 pta: tamē mihi sanē non admodū arridet. At nō est ar-

DE COPIA RERVM.

adū aliud huiusmodi fingere. Iuuentutē decet industria
Adiicitur ratio. Nā turpe sit eas dotes, quas naturā ad
bonas artes cōparādas illis annis attribuit, in ocio, sō
disq; uoluptatibus cōsumere. At senectutē opulētia de
cet. Huic quoq; subijcitur ratio: ut etas naturæ præsta
dijs destitutior, exterarū rerū adminiculis utcūq; sulcia
tur. Itē aliud. Senectus inops, calamitosa, idōcta, turpis
Nā & miserū tū egere, cū ibecillitas naturæ pecuniæ
subsidia præcipue requirit. Et turpe, tū res optimas ne
scire: cum nec discere decorū est, et docere pulcherri
mū. Rursū est sentētia recta. Vt tā deest auaro qd' ha
bet, q' qd' nō habet. Est figurata. Vt seruare potui, per
dere an possim rogas? Est cōmunis rerū. Vt nocere fa
cile est, pdesse difficilior. Est ad psonas accōmodata:
ut iā minus appareat sentētia, ut est illud M. Cicerōis.
Nihil habet Cæsar, nec fortuna tua maius, q' ut possis:
nec natura melius, q' ut uelis seruare. Est illud etiā taci
tū, & quasi dissimulatū sentētiae genus. Et cæco carpi
tur igni. Explicuit enī Ouid. Tectus magis aestuat ignis
Item in narrādo. Pars maior uicit meliorē. Explicabis
si dixeris Ferē fit, ut pars maior uincat meliorē. Iam
aliud sentētiae genus, quod ὁμιλογίαι græci, Fabius
adclamationē appellat. Ea est rei narrate uel probatæ
summa adclamatio. Narratæ. Vt apud Vergiliū. Tātæ
molis erat Romanā condere gentē. Probatæ apud M.
Tullium p ligario. Quorū igitur impunitas Cæsar tue
clementiæ laus est, eorū te ipsorū ad crudelitātē acuet
oratio?

oratio? Neq; tamē quoduis epiphonema cōtinuo sentētia est, etiā si plerūq; est, uerū quicqd in clausula argute additū ferit aurem, *ἔστι φωνήμα* dici potest. Quod genus propriū est epigrāmatis. Vnde apud Martialē sepenumero carmen epiphonemate clauditur. Vtitur & Val. Maximus frequenter hoc genere. Item Seneca suas epistolas ferē claudit epiphonemate. Neq; defuerunt quibus epiphonematū usus adeo impense placuit, ut omni loco, omni sensui clausulā adclamatoriā subiiciendam existimarint. Sed ut sententiarū omniū, ita & adclamationū debet esse modus. Vt ibi demum adhibeas, ubi locus postulat, aut certe patitur. Est Noēma sententiæ genus quod nō dicitur, sed intelligitur. Quod genus est illud dictū in quēdam agentē cū sorore talionis, quod sibi dormienti pollicē reciderat: cum illa fratrem sepius à ludo gladiatorio redemisset. Eras dignus ut haberes integrā manū. Nam intelligitur, ut rursum in ludo pugnāres. Sūt noua sententiarū genera, ex inopinato, & ex alio relatis, & ex alio translatis, ex geminatione, ex cōtrarijs. Quorū exempla si quis desideret, ex Quintiliano petet licebit.

De Expolitione.

Cū hoc sententiarū genere, qd' superius ostendimus, ex quatuor cōstare partibus, cognitionē habere uideatur. Expolitio. Sic enim uocāt, quoties eodem in loco diutius cōmoramur, et eādē sententiā alijs atq; alijs modis uariamus, simul & locupletamus. Cōmutatio

DE COPIA RERVM.

ne uerborū, cū eadē res alijs atq; alijs uerbis, alijsq; figuris sepius effertur. Cōmutatiōe pronunciationis cū alio atq; alio uultu, gestu, uoce. Cōmutatiōe tractationis: cū qd' iam sub psona nostra diximus, idē aliū, sed paulo aliter dicentē facimus. Vel cū quod sedatius est disputatū, id acrius atq; inflāmatius efferimus. Verum copiosissima expolitio septē cōstat partibus: Propositione, ratione, duplici sententia: cui ratio item duplex subijci potest, cōtrario, simili, exemplo, cōclusionē. Exemplū erit huiusmodi. Sapiēs nullū pro Repu. uitabit periculū. Ideo qd' sepe fit, cū pro Repu. perire noluerit, necessario cū Repu. pereat. Et quoniā sunt omnia cōmoda à patria accepta, nullū incōmodū pro patria graue putādū est. Hęc est prima pars qua tota res simpliciter exposita est, & rationibus cōfirmata: cui subditur duplex sentētia, aucta totidē, aut pluribus rationibus. Ergo qui sugiunt id periculū qd' pro Repu. subeundū est, stulte faciūt. Hęc est sentētia, cui subnectitur ratio. Nā neq; effugere id possunt, & ingrati in ciuitatē reperiūtur. Deinde additur alia sentētię pars. At qui patrię pericula suo periculo propellūt, hi sapientes putādi sunt. Mox adiiciūtur ratiōes. Cū & cum quē debēt honorē Reip. reddūt et p multis perire malunt, q̄ cum multis. Iā adiūgitur cōtrariū. Etenim uehementer est iniquū. uita à natura accepta per patriā, cū seruaueris, naturę cū cogat reddere. patrię cū roget, nō dare. Et cū possis cū summa uirtute & honore pro patria

patria interire. malle per dedecus & ignauitā uiuere.
pro amicis & parentibus ac ceteris necessarijs adire
periculū cū uelis, pro Rep. in qua & hoc & illud san-
ctissimū patriæ nomē cōtinetur, nolle in discrimen ue-
nire. Deinde adhibetur simile. Itaq; uti cōtemnendus,
 qui nauigādo nauim, quā se mauult incolumē. Ita ui-
 tuperādus q in Reipu. discrimine, suæ saluti plus q cō-
 muni consulit. Naue fracta, multi incolumes fuerunt.
Ex naufragio patriæ, Saluus nemo potest enatare: Sub
 hæc exēplum annectitur. Quod mihi uidetur, Decius
intellexisse: qui se deuouisse dicitur, & pro legionibus
se in hostes immisisse medios, unde uitā amisit, nō per-
didit. Re enim uilissīma, maximā redemit. Vitā dedit,
 accepit patriam. Amisit animā, potitus est gloria: quæ
 cū summa laude p̄dita uetustate, quotidie magis enite-
 scit. Demū apponitur cōclusio, tanq̄ apologus. Quod
si pro Repu. debere accedere ad periculū, & ratione
demōstratū est, & exēplo cōprobatū: hi sapiētes sunt
existimādi, qui nullū pro salute patriæ periculū uitāt.
Ergo cōueniet huiusmodi thematis exerceri pueros,
qui ad copiā parandā instituūtur. Quāq̄ ne hoc qui-
dem exēplum ex Herēniana rhetorica mihi magnope-
re probatur: nisi qd' utcunq; rationē indicat. Potest au-
tem copiosius etiam tractari, si plures sentētias & ra-
tiones. Si similia, si exempla plura congeras.

De Apologis.

Ad fabulorum gentis proxime accedunt Apologi,

N 3 nisi

DE COPIA RERVM.

nisi quod & delectant uehemētius, & efficacius psua-
dent. Delectāt, quia morū saceta quadā imitatiōe faci-
unt fidem, quia uerū ueluti ponūt ante oculos. Capiū-
tur his præcipue rustici & imperiti. Et si quis alius est
qui mores aurei seculi sapit. Celebrātur Apologi ma-
xime Aesopi nomine, q̄ unus ē sapientū numero ob hoc
ipsum ē habitus. Etiā si Quintilianus ab Hesiodo scri-
ptas fuisse, certe maioris cuiuspiā igenij opus, existit.
Quo minus mirandū, si Menenius Agrippa plebē ro-
manā à periculosissima seditiōe reuocauit, cōfictō i id
apologo de corporis humani mēbris aduersus uentrē
conspirantibus, ut refert T. Liuius. Et Themistocles
Atheniēsis sibus persuasit, ne nouarent magistratus, fabu-
la de uulpe muscis obsita. Quin liberum est cuiq; pro-
re cōfingere genus huiusmodi. Verū ut apte cōfingas,
cū igenio ualeas oportet, tū animantiū naturas (sunt
autē infinite uarietatis) penitus animaduersas habeas
necesse est. Porro quod ad usum attinet, significantur
uerbo, quemadmodū exempla maxime si notus sit apo-
logus. Veluti si dicas: Si tua scripta lacerant ac da-
mnāt iperiti, noli laborare, certe doctissimo cuiq; ma-
xime probātur. Quid. n. mirū, si gemmam aspernatur
gallus Aesopicus? Aut si quis dicat. Nullus hostis quan-
tūlibet ipotens humilisq; negligēdus, aut cōtemnēdus
est. Posteaquā nec Scarabeū impune cōtempnit Aquila
Aesopica. aut hoc pacto. Tuus ipsius benefactis nitere
nō maiorum splēdore. Ne tibi usu ueniat, quod Aeso-
pi cor=

pi corniculæ. Dilatatur aut præfatiõe cõmendationis.
Cõmendamus tũ authorẽ ipsum, tũ Apologorũ genus.
Ita ut fecit Aul. Gel. in explicãda Cæsitiæ fabula. Aesop
us ille è Phrygia fabulator. & cætera. Nam locus in
promptu est. Deinde si describendis animantiũ aut re
rum formis ac naturis, quas inducis, lōgius imorabis.
Quandoquidẽ hoc iã ipsum & cũ uoluptate accipi-
tur, & ad eruditionẽ liberalẽ ptinet. Veluti si scaræ
bei formã, deinde quẽadmodũ è stercorebus nascatur,
& quo pacto posterioribus pedibus erectis stercore
protrudat, atq; id genus alia describas.

Ad eundẽ modũ. Aquilã regnũ in auiũ genus obti-
 nere. Armigerã esse Iouis, nõ offendi fulmie. Nõ cõni-
uere ad ardētissimos Solis radios. Perniciõsimo uola-
tu ultra nubes ferri. Deniq; quæcũq; uel ad Scarabeo
rũ humilitatẽ exaggerandã, uel aquilæ generositatem
attollendã ptineant. Qd' quidẽ argumentũ nos plusum
tractauimus in puerbijs. Atq; hac in re nõ prætermi-
tendũ si qd animãti cuipiã fabulis poëtarũ est attribu
tũ. Quod genus è Lycaone natos lupos, ex adulescẽte
perdicẽ, Cygnum Apollini sacrũ esse, & sub fatalem
horam suauißime canere. Coruum eiusdem fuisse nun
cium, & ob cessationem ex albo nigrum factũ. Aut si
quid prodiũ est historijs insigniter ab his factũ. Velu
ti de Aquila, quæ uirginem adamauit, apud Plinium de
Bucephalo Alexandri Magni equo. Atq; itẽ de cæte-
ris. Nã rationẽ duntaxat ostendimus. Deinde cũ ad i-

DE COPIA RERVVM.

psum apologū erit uentū, susius ac latius narrare licebit. Id fiet cūr à tādīū, si saceta quadā imitatiōe, qd' est in hominū uita, ad fabulæ mores accōmodabimus.

Præterea si ad eandē rationē sermones, sentētias, diatag; affingemus. Exēplū aptissimū est apud Horatiū in saty. Rusticus urbanū murē mus, paup̄ fertur Accēpisse cauo, ueterē uetus hospes amicū, Asper & attentus quæsit ut tamē arctū. Solueret hospitij animū. Quid multa? & cetera. Nā in promptu locus est. Est itē exēplū dilatati Apologi apud Apuleiū de coruo et uulpe. Rursum apud A. Gelliū de Cassita auicula, Cæterū quod ἐπιμῦθιον uocāt. i. apologi iūterpretationē, nō admodū refert initio ponas an in fine. Quāq; & hinc incipe licebit, & in hanc desinere, modo sermōis accedat uarietas.

De Somnijs.

Affinguntur à nōnullis somnia quoq; quæ fortassis adhibēda nō sunt, nisi in oslētatiōe. Quod genus Lucianisomniū. Aut quoties ea pro ueris uisis, hortādi de terrēdi ue gratia narramus. huiusmodi uidetur illud diui Hieronymi, de sese flagris cæso, quod Ciceronianus esset. Et nos itē pueri in hoc genere lusimus.

De fictis narrationibus.

Iam fictæ narratiōes rerū gestarū, si persuadēdi gratia pro ueris adhibeantur, quāmaxime fieri potest, ad ueri similitudinē cōponātur oportet. Sunt autē ex arte rhetorica notæ partes quibus probabilitas cōstat. Cuiusmodi est fabula de Memmio apud Ciceronē, & fortasse

fortasse de Vulteo apud Horatiū. Genus hoc uideo
 nōnullis nimiū placuisse, q̄ uulgi credulitate freti, stul-
 tissima quēdā miraculorū ostēta p̄ certissimis inuexe-
 runt Christianorū literis. Porro q̄ risus caussa fingun-
 tur, quo lōgius absunt à uero, hoc magis demulcēt ani-
 mos, mō ne sint anicularū similia deliramētis, et eru-
 ditis allusiōibus, doctas etiā aures capere possit. Quo
 de genere sunt Luciani ueræ narrationes, & ad huius
 exēplū effectus asinus Apuleij. Præterea Icaromenip-
 pus, & reliqua Luciani pleraq;. Itē argumēta sermē
 oīa ueteris comœdia, q̄ nō imagine ueri, sed allusioni-
 bus & allegorijs delectant. Nā illud fictiōis genus, qd'
 ad simulachrū rerū adumbratur haud dubiū est, quin
 ad parabolā ptineat. Exemplū huius est apud Platōnē
 de specu, in quo uincti quidā, umbris p̄inde ut ipsis de-
 lectantur.

De Allegorijs Theologicis.

At quoties ad pietatē adhortamur, aut dehortamur,
 plurimū adumētī cōserūt exēpla ueteris ac noui Te-
 stamētī. i. Euangeliorum. Quæ p̄ allegoriā uarie tra-
 ctantur, & eadē modo ad mores hoīm, modo ad cor-
 pus ecclesiæ Christo capiti connexū & coherēs, mō
 ad coelestē illā cōmunionem, rursum ad prisca nascentis
 fidei tēpora, & ad hæc nostra possunt accōmodari
 Sed hisce de rebus copiosius & exactius differemus
 in libello, quem institumus de Theologicis allegorijs.
 Atq; hæc sermē oīa ad exemplorum genus referuntur.
 In quibus sumus paulo diutius immorati, quod ex hoc

DE COPIA RERVM

potissimum mundo, copiae supellex depromatur. Sed
prius q̄ ab his digrediamur, uisum est etiā nōnulla pau-
cis admonere. Ratio colligendi exempla.

Iamprimū, quēadmodū unum quodlibet horū uarie
possit accōmodari per Similitudinē, per cōtrariū. per
cōparationē. per hyperbolen, per epitheton, per ima-
ginē, per metaphorā, per allegoriā, superiori cōmen-
tario demonstratū est. Nūc qua ratione fieri possit, ut
amplissimā horū uim in prōptu, ac uelut in numerato
possimus habere, indicabimus. Cōsiliū quidē nō perin-
de magnificū, ut frugiferum, quod utinā iuuenes olim
ipsi fuissemus secuti (nā tum quoq; ueniebat in mentē)
uideo quantū momēti literulis nostris fuerit accessurū.
Attamē cādidi est ingenij. nō inuidere bonæ spei iuue-
nibus: qd' tibi uel negarit fortuna, uel non pararit dili-
gentia. Ergo qui destinauit per omne genus autorū le-
ctiōne grassari (nā id omnino semel in uita faciendū ei q̄
uelit inter eruditos haberi) prius sibi q̄ plurimos para-
bit locos. Eos sumet partim a generibus, ac partibus
uitiorū uirtutūq;. Partim ab his quæ sunt in rebus mor-
taliū præcipua: quæq; frequētissime solēt in suadendo
incidere. Ea q; cōueniet iuxta rationē affinitatis et pu-
gnatiæ digerere. Nā & quæ inter se cognata sūt, ultrō
admonēt quid cōsequatur. Et cōtrariorū eadē est me-
moriam. puta sit exēpli causa, primus locus pietas et im-
pietas. Huic subiiciētur species iter se cognatæ. Prima
est pietas in deū. Secūda in patriā. Tertia in parētes,
aut in

aut i liberos, aut etiā in eos quos oportet parētū loco colere. Veluti praeceptores, & quorū beneficio seruari sumus. Iam his cognata est supstitutio adiiciēda igitur. Atq; hic aperit sese cāpus latissimus de p̄digiosis deorū cultibus, ac uarijs diuersarū gentiū ceremonijs. Sit proximus si uidetur, titulus fides. Hanc in species seces licebit. De fide in amicos, de fide seruorū in dominos, de fide in hostes, totidē q; de perfidia. Itē sit titulus Beneficētia. Huic cū suas species subieceris, restat gratitudo nō illa quidē huic subiecta, neq; rursum cōtraria sed adherēs, e q; ea ueluti cōsequēs. Sed uirtutū ac uitiorū ordinē sibi quisq; suo fingat arbitrio, aut ē Cicerone, seu Val. Maximo, aut ex Aristotele, aut ex diuo Thoma petat. Deniq; si malit, elementorū ordinē sequatur. Neq; enim id magni refert. Quāq; nolim illū omnes huius generis particulas tam minui cōcisas, in ordines referre: uerū eas dūtaxat, quae uideātur frequēter in dicēdo usu uenire. Id autē uel ex locis causarū licebit cognoscere: nēpe demonstratorijs, suasorijs et iudicialibus. Quod genus sermē sūt tituli apd' Val. Max. & nōnulli apd' Pliniū. Ceterū quae extrā uitiorū ac uirtutū genera sumūtur, partim pertinet ad exēpla, partim ad locos cōmunes. Prioris generis sermē sunt huiusmodi. Insignis longaeuitas, uiuida senectus, senilis iuuenta, insignis felicitas, insignis memoria, subita rerū cōmutatio, subita mors, mors spōtanea, mors prodigiosa, partus prodigiosus, insignis eloquentia, insignis opulentia.

DE COPIA RERVM.

opulētia. Ex humili genere clari, uasfricies ingenij, in
 signe corporis robur, insignis forma, egregiū ingeniū
 in deformi corpore, Atq; id genus innumera alia. Quo
 rū singulis oportebit subijcere, quæ cū his pugnāt, quæ
 q; cū his habēt affinitatē, ut insigni eloquētiæ opponi
 tur insignis infātia. Finitima sūt uocalitas, felicitas in
 gesticulādo histrionica, et si quæ sūt huiusmodi. Poste
 rioris aut generis sunt istiusmodi, Plurimū interest q=
bus studijs puer assuescas. Magni refert, qbus cū uiuas
 Suū cuiq; pulchrū. Facilis offensa, recōciliatio diffici
 lis. Tutissimū est nulli credere. Ama tanq̃ osurus. odc=

ris tanq̃ amaturus. Bis dat q cito dat. Fortunā sui cuiq;
 mores parāt. Et lentæ regū iræ. Et periculosa princi=
 pū amicitia. Et dulce inexpertis bellū. Et infida socie=
 tas regni. Et optimū senectæ uaticū eruditio. Sed qd
 ego hæc recēscere pgo, cū sint sexcēta millia. Ergo ex
 his ea sunt deligēda, quæ uidebūtur ad dicēdū maxime
 cōmoda. Ad hūc gregē pertinet et illa cōparatiua. Cœ
 libatus ne felicior, an cōiugiū? Vita priuata, an secus?
 Potior monarchia, an Democratia? Vita studiosorū,
 an idiotarū? Tū aut ex supioribus, si qua sunt quæ uir=
 tuti aut uitio uidebūtur esse cōfinia, ea licebit suo titu
 lo subijcere. Ut illa. Bis dat qui cito dat. Et nihil cari=
 us cōsistat, q qd' precibus emittit. Et beneficiū dādo ac=
 cepit, qui digno dedit. Et nihil tā perit, q qd' consertur
 in ingratū. Et beneficij gratiam perdidit, quisquis ex=
 probrauit. Hæc atq; huiusmodi ad liberalitatis titu=
 lum re=

lū referri possunt. Verū ne indigesta rerū turba pari-
 at cōfusionē, profuerit titulos q̄ latius patēt, in aliquot
 secare partes. Liberalitatis titulū, ut exempli causa lo-
 quamur, ita licebit partiri. Si subieceris, Beneficiū
 prompte citoq; datū. Beneficiū aptū, beneficiū digno
 aut indigno collatū. Beneficiū exprobratū, Beneficiū
 mutū. Et si qua iudicabūtur magis idonea. Nā nos in
 dicādi gratia dūtaxat hæc ponimus. Ergo postea q̄ tibi
 titulos cōpararis, quot erunt satis, eosq; in ordinē quē
 uoles digesseris, Deinde singulis suas partes subieceris
 Rursum partibus addideris locos cōmunes, siue sentē-
 tias: Iam quicquid usquam obuiū erit, in ullis auctoribus:
præcipue si sit insignius, mox suo loco annotabis, siue
erit fabula, siue apologus, siue exēplum, siue casus no-
uus, siue sentētia, siue lepide aut altoqui mire dictū, si-
ue metaphora, aut parabola. Atq; ad eū modū pariter
 fiet, ut & alius insideāt animo quæ legeris & assue-
 scas uti lectionis opibus. Sunt enim qui plurima tene-
 ant, uelut in mūdo reposita, cum in dicēdo scribēdoq;
mire sint inopes ac nudi. Postremo utcunq; postulat
 occasio, ad manū erit dicēdi supellex, certis ueluti ni-
 dis constitutis, unde quæ uoles petas. Porro nulla disci-
 plina tā semota est à rhetorica, unde non facias locos
 tuos locupletiores. Nā à mathematicis, quæ remotissi-
 me uidentur, sumuntur similitudines. Quādoquidē cū
 sphaera undiq; sui simili: cumq; tetragono quocunq; ca-
 dat pariter quatuor angulis nixo, cōfertur sapiēs suis
 opibus,

DE COPIA RERV M.

opibus felix, nec aliunde pendens. Et quaecunq; incidet
rit fortunæ procella, sua uirtute firmus & immobilis:
Vt ne dicā interim quod Theologi myſteriorū enarra-
tionē frequenter à mathematicis petunt, propter ar-
canā quandā rerū, ac numerorū analogiā. Nā à Phy-
ſicis non ſolum parabola, uerumetiā exempla quædā
petuntur. Parabola fuerit, ſi dicas. Quemadmodum
fulmen ſummos montes frequētiffime ſerit: Ita ſumma
potestas, grauiffimis caſibus eſt obnoxia. Item quem-
admodū fulmen æs liquefacit, intacta cæra: Ita princi-
pum animus in rebelles & obſiſtentes ſatire debet, in
ceteros uti clementia. Exemplo fuerint Elephanti pu-
dore in abdito coeūtes, ſi quis etiam in cōiugatis mo-
deſtiam, ac uoluptatis diſſimulationē deſideret. Et Del-
phini ſœtus adultos diutius comitātes, nec ſinētes par-
uulos ſuos ingredi, niſi grandior aliquis ceu pædago-
gus adſit, & cuſtos. Si quis admoneat quanta cura ſer-
uari atq; inſtitui debeat à parentibus prima illa & lu-
brica puerorū ætas. Itaq; ſtudioſus ille uelut apicula di-
ligens: per omnes autorū hortos uolitabit, ſoſculis o-
mnibus adſultabit, undiq; ſucci nonnihil colligens, qd'
in ſuū deſerat alucriū: Et quoniā tanta eſt in his rerū
ſœcūditas, ut omnia decerpi non poſſint, certe præci-
pua deliget, & ad operis ſui ſtructurā accommodabit
Sūt aut̃ quæ eadē nō ſolū ad diuerſos, uerū ad cōtrari-
os uſus quadrare poſſint, eoq; diuerſis adnotāda locis.
Quod genus, ſi de inſanabili cupiditate hominis auari
agas

agas rectè accōmodabis Charybdis fabulā. Rursum, si
 de inexplēbili uētris ingluuie, aut libidine mulieris in-
 exhausta: nimirū cōueniet eadē. Itē apologus Aesopi
 de hirco ac uulpe simul in puteū descēdētibus, quadra-
 bit uel in prospicientiā, qua fit, ut nō aggrediare nego-
 ciū, nisi prius apud te perpēderis, qua ratiōe queas ex-
 plicare. Vel in fictū amicorū genus, qui cū uideantur
 amici cōmodis cōsulere: maxime tamē agūt suū nego-
 ciū. Præterea ex morte Socratis nō solū ducitur exē-
 plū, mortē nō esse formidolosam uiro bono, cū ille tā
 alacri uultu cicutā biberit, uerū etiā uirtutē inuidie ob-
 noxiam, neq; satis tutā esse in turba malorū. Rursum
 inutile, uel potius pñciosum esse philosophiæ studiū,
 nisi te ad mores cōmunes deflexeris. Iāq; hoc ipsum sa-
 ctū trahi pōt & ī laudē Socratis, & in uituperiū. Lau-
 dādus enī qui nulla sua culpa, sed sola inuidia dānatus
 tā fortiter mortē neglexit. Vituperandus, q inuitili phi-
 losophiæ studio, neglectuq; morū cōmunū amicis acer-
 bissimū luctū, uxori liberisq; calamitatē, sibi exitiū cō-
 ciliarit, cum alij soleant utiles esse patriæ, suis præsi-
 dio simul & ornamento. Eoq; uerē sapientis esse, reli-
 ctis aliquādo tetricis illis sapientiæ decretis, uulgi stu-
 dijs & opinionibus accōmodare sese, temporiq; qd
 aiunt, seruire. Iam si partes exempli circūspicias, quot
 locos licebit elicere? Accusatus per inuidiā ab Anyto
 & Melyto perditissimis ciuibus. Locus est. Veritas
 odiū parit. Item alter. Insignis uirtus cōciliat inuidiā.

Rursum

DE COPIA RERVM.

Rursum alius. Apud iudices plerūq; plus ualet nobilita
tis ratio q̄ respectus honesti. Rursum alius. Nihil impu
dentius opulentia, si cū improbis moribus copuletur.
Quid enim absurdius q̄ omni facinore dedecorosos,
Socratem in ius uocare? Rursum alius locus. Nō quid
libet cuius decorū est. Eoq; Socrates non abiicit sese
ad iudiciū pedes: neq; enim cōueniebat: ut qui per oēm
uitā docuerit mortē nō esse formidandā, nisi turpis es-
set, eū nunc ueluti ob mortis metū, abiecte supplicem
esse. Quæ eadem caussa cōmouit: ut neq; iudiciū decli-
naret: neq; in media caussa exiliū eligeret: neq; postre-
mo cū liceret, ē carcere uellet effugere: ne ipse à seipso
discrepare uideretur. Atq; hæc quidē una pars est. De
inde cū moriturus tā ociose, tāq; placide disputat: cū
nō alio uultu cicutā bibit, q̄ quo uinum solet: cū mox
emorturus iocatur in Critonē: admonēs ut gallū p-
soluat Aesculapio. Locus est. Mortē etiā optabilē esse
ijs, qui sibi uitæ integre actæ cōscij sunt. Rursum alter
 locus. Cuiusmodi fuerit hominis uita, id in morte potis-
simū apparere. Rursum, Cōstantis suiq; perpetuo simi-
lis exēplū est. Etenim cuiusmodi fuerat in omni uita
 Socratis uultus oratioq; talis erat & morturo. Tertia
 pars est: Dū in carcere agit Socrates interim nusquā
Alcibiades, nusquā Agathon, nusquā Phædrus: sed Cri-
to, Phædon, Simias: atq; hic locus est, in piculis demū
apparere, q̄ sint uere amici. Nā uulgares illi sibi tū cō-
 sulūt, cū in officijs cōmunibus adsunt. Quarta pars est:

Cum

Cū amicis de animæ immortalitate multa disputat, uxorem ac liberos cū pauca mādasset, dimittit. Locus est. Philosophū leuiter tangi oportere uulgaribus affectibus, id quod mire cōgruit cū doctrina Christi. Quinta pars est. Statim à morte Socratis, uersus est in accusatores populi furor. Socrati desiderato aurea posita statua. Locus erit, Vulgus temere odisse et amare. Rursum alius: Virtutē præsenti odimus, sublatā ex oculis querimus inuidi. Rursum alius: Fucatā gloriā unā cum uita perire, uirtutis splendore à morte maxime clarescere. Hinc arbitror liquere in quot usus idē exēplum possit accommodari: Similiter & in parabola fiet uelut in nauigatione, quot similia duci poterūt: Vt optimū gubernatorem tēpestas: ita optimū Impatorem aduersæ res declarāt. Itē ut nemo clauū cōmittit amicissimo, sed nauigādi peritissimo: Ita nemo Reip. gubernacula dabit ei cui studeat maxime: sed quem maxime iudicari idoneū, Rursum. Quēadmodū uētis nimīū secūdis nauis uela cōtrahūt. Cū parū prosperi, tū latius pādūt sinus. Ita cū res uehemēter succedūt, tēperandus est animus ne insole scat. Cōtrā, cū inimica est fortuna, tū fortitudine ac spe secuturæ felicitatis, dilatādus ac fulciēdus, Itē quoties rectū cursum per tēpestatē tenere nō licet, tum obliquis flexibus eò nihilo secius, quo puenire uelimus, cōtendere oportebit. Itē quoties artem uincit tēpestatis impotētia, tū ancorā iaciūt nautæ, uelis collectis. Ita uesaniēti multitudini nonnunq̃ cedendū est.

DE COPIA RERV M.

dōnec oratiōe tractabilis esse incipiat. Item quēadmo
dū nauta nō semp eodē modo tenet uelū, uerū nūc tol
lit in altū, nūc cōtrahit: nunc in hoc latus, nunc in illud
trāffert: ut cūq; uētor ūratio postulat. Ita sapiēs nō in
omni loco, omniq; tēpore & negotio, simili uitæ te
nore debet uti: sed uultū, orationē, mores, præsētibz
rebus accōmodare. Itē, sicut in magnis tēpestatibz pe
ritissimī nautæ, uel ab imperito nonnunq̃ admoneri se
se patiūtur, qđ alijs alia soleāt in his casibz in mētem
uenire. Ita bonus rex in magnis Reip. periculis, nulli
us consiliū audire grauabitur. Item ut minimo peri
culo nauigatur eo gubernatore, qui maximis sit iacta
tus periculis. Ita tutissimus est ciuitatis status, eo prin
cipe, q̃ grauissimis casibz sit exercitatus. Itē ut qui cla
uum regit, non satis arbitratur se suo sungi officio, nisi
circūactis oculis, qđ cuiq; faciendū sit, admonuerit. Ita
principē nō agit, nisi qui magistratū etiā inferiorum
officia moderatur ac præsstat. Itē quēadmodū insaniat
nauta, si propter odium aliquorū, quos naui uehit, na
uim perire sinat: qua perditā nec ipse possit esse inco
lumis: Ita sanæ mentis non sit, qui ob factiones, patriæ
incolumitatē non tueatur. Quæ nisi sit incolumis, nec
ipse incolumis esse possit. Itē, ut nō nisi sēuissimis tem
pestatibz sacrā ancorā nautæ iacere solēt: Ita non est
nisi in grauissimis periculis ac rebus propē desperatis
ad extrema remedia ueniendū. Sed nā ego ineptus, q̃
ista persequar, cū iam uideas aliquot similitudinū mil
lia hinc

lia hinc sumi posse. Nonnunq̃ eadē quoq; collationis pars ad diuersa trahitur. Quod genus sit, si Lunę crebras mutationes, uel ad fortune uices accōmodes, uel ad humane uitę instabilitatē, uel ad stultorū incōstantiā. Quin eadē quoq; sententia uarios in usus deflectitur. Vt faciūsus comes in uia pro uehiculo est. Iucundior est uita, si non solus agas, sed cū lepidis ac festiuis amicis cōsuetudinē habeas. Rursum: Semp bonus aliquis liber circūferendus: cuius lectione tediū discutias. Itē, Si te letus animus comutetur, & bene sibi cōsciū, nulla pars uitę sentiet tedium. hic optimus est uitę comes si leta narret. Sin turpiū factorū memoriā tibi refricet, tedio enecat. Eadē est puerbiorū & apothegmatū ratio, quorū usum ostendimus in principio Collectaneorū puerbialiū. Prōinde quędā erunt eadē diuersis adscribenda locis, aut annotāda certe. nā sat erit aliquando tribus significasse uerbis, adscriptis autorū locis, unde peti possūt: præsertim si paucis exponi nō queant. Sed iam quo res exēplo magis fiat perspicua sit titulus incōstantia, aut morū inæqualitas. Experiamurq; quot res ad hunc cōferri possint. Primū ē Poëtarū fabulis petam Mercuriū uarias formas sumere solitum, ut est uaser Deus. nunc apud superos, nūc apud inferos, nunc apud mortales agentem, uarijs etiā fungentem officijs. Nunc Ganymedis agentē parteis, nūc nuncia perferentem, nunc animas deducentē ad Chærontē, nūc negociatoribus ac patronis operā dātē, nūc

DE COPIA RERV. M.

ciithara utentē, nūc uirga, galero etiā bicolorē: postre-
mo uarijs gaudentē cognominibus. Ea sunt apud Ari-
stophanē in Pluto: Dicitur enim $\epsilon\rho\phi\alpha\iota$ Θ , $\epsilon\mu\pi\omega\sigma$
 $\lambda\alpha\iota$ Θ , $\delta\acute{o}\lambda\iota\omicron\varsigma$, $\eta\gamma\epsilon\mu\acute{o}\nu\iota$ Θ , $\epsilon\nu\alpha\gamma\acute{o}\nu\iota$ Θ , apud
Homerū, & apud Hesiodū $\delta\iota\acute{o}\kappa\tau\omicron\varsigma$ Θ $\acute{\alpha}\rho\gamma\alpha\phi\acute{o}\nu$
 $\tau\eta\varsigma$. Dicitur & Cyllenius, & $\epsilon\gamma\iota\omicron\upsilon\nu\iota\omicron\varsigma$. Petā, Vera-
tunnū deū, cui inde etiā nomē qđ subide uertat formā,
Petā Proteū, oīa uertēiē sese ī miracula rerū, Petā Em-
pusā ex Aristophanis ranis. id est demonis genus, idē
tidem alia atq; alia specie sese offerētis: Itē Morpheā,
quoscūq; uelit uultus induere solitū: Itē Circen uenesti-
cijis ac magica uirga hoīes ī uarias ferarū formas uer-
tentē. Nā improbi secū nō cōstāt, sed diuersis agitātur
affectibus. Petā $\kappa\alpha\iota\epsilon\acute{o}\rho$, uolubilē Deū, nunq̃ sui similē,
& huic similē, si uidebitur Rhamnusiā, Petā Iouē, nūc
Aquilā, nunc Cygnū, nunc taurū, nūc aureū imbrem sa-
ctū. Præterea Chimērā capite leonis, uētre uirgineo,
cauda draconis. Ac uariū illud portentū, qđ fingit Ho-
ratius in ipsa statim frōte artis poëticae. Adducā & Ia-
nū bifrontē, & triformē Geryonē, et Bacchū: cui poē-
ta tribuūt $\epsilon\upsilon\kappa\lambda\epsilon\iota\alpha\varsigma$, hoc est morū lenitatē ac facilita-
tem, ac talē in Ranis fingit Aristophanes: Et si quā sūt
alia apđ illos, quæ pdigiose uarietatis imaginē habēt:
Adducam & Vlyssē, quālibet pro tēpore personā ge-
rentē. Vnde & $\pi\omicron\lambda\upsilon\chi\omicron\pi\omicron\varsigma$ statim in operis initio uo-
cat Homerus: deinde à Phisicis petā Lunæ similitudi-
nem: nunq̃ eodē uultu nobis redeuntis, nūc semiplenæ,
nunc

nunc plenæ, nunc emorientis, nunc renascentis, nunc
 pallentis, nunc rubētis, nunc albicātis, nunc anteceden-
 tis Solē: nunc à tergo sequentis. Petā similitudinē cœli
 uerni aut autumnalis, nūc nubili, nunc sereni, nūc tran-
 quilli, nunc uentis cōmoti. Petā collationē maris assidue
 uicibus æsuarijs decurrentis: præcipue Exripi mi-
 ra celeritate septies die ac nocte reciprocantis. Addā
 Polypū, cuius mutabilitas etiā prouerbio locum fecit.
 Addā chamaleontem colorem subinde mutantē. Item
 Pātherem ac Pardū uersicoloribus maculis uariegatū
 aut si qđ est aliud animal huiusmodi. Adiūgam pueri-
 tiæ in horas mutatū ingenū. Adjiciā mulieris peculi-
 arem inconstantiā: uulgus leui momēto mobile. Præ-
 terea argēti uiui miram mobilitatē. Arūdinem ad o-
 mnem auram facile mobilē. Foliorū arētium, plumæ
 ramentēq; leuitatem. Cere flexibilem, ac mollem na-
 turā. Somniorū incōstantiā, rotæ uolubilitatem. Addu-
 cam laminam, quæ summis turriū, ac templorū fasti-
 gijs solet imponi, quo uentū circūactu suo indicet. Ad-
 ducā bilibrem, facili momento huc atq; illuc uergentē
 Adducā opus uermiculatū, uersicoloribus tessellis, mi-
 ram uarietatem ostentās. Quedā etiā ingenio fingun-
 tur. Veluti si quis cōparet incōstantis hominis animū,
 nunc hoc nunc illud cogitātis, speculorotundo in foro
 frequentissimo suspensio. quod huc & illuc discursan-
 te turba, figuris innumeris uarietur: Aut uitro, quod
 quēcunq; colorem subieceris, eū imitari uidetur. Aut

DE COPIA RERVM.

pensili chalybi, qd' hinc atq; hinc admotis magnetibus,
 quorū alter alliciat ad sese, alter depellat, leui momen-
 to nūc huc nunc illuc rapiatur. nec unquā cōquiescat.
 Aut spherā in plano uolubilē. Iā ex hystorijs mutuo su-
 mam, Græcorū genuinā leuitatē, quā describit Iuena-
 lis. Lubricā Allobrogū fidē. Pœnos simili morū incon-
 stantia. Scythas indies mutatis pascuis, nullā certā in-
 colentes sedē, Virgā Moysi subinde in aliā atq; aliam
 uersam speciem. Aristippū quāuis agentē personā, ut
 quem omnis (ut inquit Flaccus) decuit color, nunc Cy-
 nico utentem pallio, nunc regia purpura. Item ἡμι-
 λευκορ illū, de quo meminit Lucianus. Catilinā uario
 ingenio, ex Salustio. Hānibalem ex T. Linio. Ex Val.
 Max. qbus alius fuit uitæ tenor in adulescentia, atque
 in senectute. Rursū extertia Horatij satyra Tigellii
 Nil æquale homini fuit illi, sæpe uelut qui Circebat su-
 giens hostē, persæpe uelut q Iunonis sacra ferret &c.
 E' comædijs exemplū sumetur muliebris incōstantiæ.
 Sostрата in adelphis. An mi homo sanus ne es? an hoc
 proferendum tibi uidetur esse iustiam? Ac paulo post.
 Ah minime gentiū nō faciam, proferā, Amantiū incon-
 stantiā, exprimet Phædria, è rure repente rediēs. Pue-
 rulem incōstantiam Antipho ex Phormione. Sed hoc
 persequi perlongū est. E' tragædijs mutuabor Phœ-
 dramuariatis secū sententijs, nunc uolentē, nūc nolen-
 tem. Medcā item ante filiorū cadem, diuersis agitatā
 effectibus. Ab Ouidio Biblidem, Narcissum, à Marone
 Didonem,

Didonem, iā Aenea parāte discessum. Atq; hoc genus innumerabiles psonas passim exhibent Poeta. ex apolo-
 logis allegabo rusticum illum, qui, Satyro admirante,
codem ex ore modo calidum, modo frigidum efflabat.
 Et si qui sunt alij. Nam in praesentia rationem duntaxat
 ostendimus. E' prouerbijs mutuabor. τὸ πᾶν ἀγαθὸν
 ἀπ' ἀρετῆς. Item ἀνέμους παιδίοις. Et ἑυμεταβολώ-
 τες τοῦ ποδοῦ. Et ὑδροῦ ποικιλότες. Et
 λιθυκόρδεσιν. Aliaq; cōsimilia. Nā ipsi in Prouer-
 bijs locos adiunximus unde ista peti possint. Et saxum
 quod subinde uoluitur, non obducitur musco. Et arbor
 quae subinde transplantatur, nō grandescit. Rursum ex
 Apophthegmatis addam illud dictum in Ciceronē, Dua-
bus sedere sellis. Et in eundem à Salustio scriptū. Ali-
 ud stans, aliud sedens loquitur. Ex Homero ἀλλοτρεῶς
 ἄλλοις: Sic enim uocat Martem incertarū partium,
 quiq; nunc cū his sentit, nūc cū illis. Ex Ouidio, ni fal-
 lor. Et tantū cōstans in leuitate sua: Ex Horatio, Leni-
 or cortice. Et, Mutat quadrata rotundis. Et Romae Ty-
 bur amo uētosus Tybure Romā. Ex Plauto. Tipula le-
 uior. E' Terētij Phormione. Volo nolo. nolo uolo. qđ
 dictū est, nō dictū est &c. Ex Euripide, πλάγια ὡς
 φρονεῖς, τὰ μὲν, τὰ δὲ πάλαι, τὰ δ' αὐτίκα.
 Iam apparet opinor, quanta huius quoq; generis su-
 pellex ex tot scriptoribus colligi possit. Eadem est
 sententiarum ratio, quas non tantum ab autori-
 bus sumere: uerumetiam pro re nouas parere licet.

DE COPIA RERVM.

Quibus omnibus si totidē opponas cōtraria: deinde
subiunxeris utrinq; finitima: nimirū q̄ immensus ora-
tiōis penus futurus sit uides. At cū tā uariius sit usus, id
qd' diligētius ostēdemus in opere de ratiōe cōscriben-
darū epistolarū, nihil erit quod nō aliquo pacto possis
ad locupletandā orationē accōmodare. Quādoquidē
cōtraria quoq; adhibētur uel per ironiā, uel per dissi-
mile, uel per cōparationē. Per ironiā: ut si qs hominē
nunq; sui similē Socratē appellet, q̄ in omni uita sem-
per eodē usus est uultu. Per dissimile. ut si dicas. C. Iu-
liū Casarē nullus unquā facti pœnituit. hic nihil unquā
decreuit, qd' non mox resciderit. Per cōparationē si di-
cas. quā Cato ille, quē Cicero præfactū uocat à sen-
tentia nō potuit abduci, tā hic nō potest in eadē retine-
ri sententia. Porro finitima quæ sunt, facili deflexu, ad
uicina trahuntur. Quod genus Persianū illud. Tecū ha-
bita. Nā & si proprie quadrat in eū qui maiora moli-
tur, q̄ pro sorte sua: tamē quia nō esse sua sorte cōten-
tū, cū incōstantia cognationē habet, huc torqueri po-
terit: præsertim cū Seneca scribat. Frimū argumētum
cōpositæ mentis existimo posse cōsistere, & secū mo-
rari. Quin eadē simul & in laudem torqueri possunt.
Vt si omnīū horarū hominē, uersatiliq; ac dextro inge-
nio laudes, ex inconstantia penario sumes Polypū, ad
speciem subiecti soli mutātem colorē. Sumes Euripū,
ac negabis mare hoc esse tā uersatile, q̄ huius sit inge-
niū. Sumes flammā stare nesciā. Sumes cœlū subinde
alia

alia facie. Sumes arundinem utcunq; flauerint auræ,
flectentem sese. Dices sapientis esse pre nata, pro tem
pore, pro loco mutare sententiā, ac uitæ rationē. Stu-
pida saxa, ac brutā tellurem unam nō moueri. Ceterū
ex animātibus ut quodq; præstātissimū est, ita maxime
mobile esse. In uniuersa natura, quo quicquam precla-
rius est, hoc à quiete lōgius abesse. Infima est quæ non
mouetur terra. At mobilis aqua, mobilior aër, ignis
hoc quoq; mobilior, cœlum q̄ maxime mobile. Prōin-
de mentē hominis, aurā atq; ignem ab antiquis uoca-
ri. Cōtrā stultos, tardos, stupidos, lapides, plumbum. In
quas res maxime cadit cōstantiæ uocabulū. Per huius-
modi locos pleraq; ē cōstantiæ supellectile ad uitupe-
randū traxeris, & ex incōstantiæ ad laudē detorseris.
Verū de his, ut modo dictū est, aliās tempestiuus. Nūc
reliquas dilatandi sermonis rationes persequamur.

De partiū rhetoricarū multiplicatione.

Crescet oratio numero partiū orationis. Vt enim qui
breuissimus esse studet, quā potest paucissimis utitur
partibus. Ita qui dilatari cupiet, etiā legitimis illis et
arte præscriptis partibus aliqd accessionis curabit ad-
iungere. Nā cū in summa tria sint oratoris officia, do-
cere, delectare, flectere. Cui placet breuitas, is uno cō-
tentus tātū docebit. Cui copia, simul omnibus utetur:
idq; in omnibus orationis partibus non solum in per-
oratione aut exordio. Rursum qui studet breuitati, po-
terit narratiōe, aut hac quoq; prætermissa, si caussa ra-

DE COPIA RERVM

tio patietur, esse cōtentus sola p̄batione. Atq; hæc etiā
ut omitti tota nō potest: ita potest coarctari cohiberi=
q̄; Cōtr à qui copiā affectabit, nō modo sex illis utetur:
Exordio, narratiōe, diuisione, cōfirmatiōe, cōsutatiōe,
ne, peroratiōe. Sed & suo loco latius explicabit exor
diorū locos: & in tota oratiōe, quoties caussa præbe=
bit opportunitatē exordiola quadā admiscebit, qbus
fauorem, attentionē, docilitatē retineat atq; renouet:
aut tediū discutiat, aut quæ dicturus sit præmolliat. In
cidūt aut̄ huiusmodi persæpe. Docilitatē potissimū re=
nouamus cōmodis trāsitiōibus, quarū formulas aliquot
supiore cōmentario proposuimus. Quod genus suc=
rit. Audistis largitione, corruptela, sanguine, stupro ac
fecdisimis artibus paratū honorē. Nūc ostendā illud
qd' turpiter est adeptus, turpius administrasse. Attentio
renouatur hisce fermē modis. Magna sunt hæc, sed le=
uia præ his quæ nunc dicturus sum. Et nūc ad ipsum rei
caput accedo. Prōinde quæso ut hæc animis q̄ maxime
attentis audiatis. Et, Sed his lōgius fortasse sum in mo=
ratus, cætera paucis ac dilucide expediā. Si mihi, sicut
ante hæc fecistis, aures atq; animos præbere uelitis.
Et latius paulo repetam: sed ita uerba sum facturus, ut
neq; sine fructu, neq; sine uoluptate sitis audituri. Atq;
id genus alijs modis (nā bis mille p̄ rei natura fingi pos=
sunt) Tediū discutitur aut excluditur hoc modo. Rogo
diligēter auscultetis. Prima fortasse frōte minutū uide=
tur quod tracto: uerū si paulisper attēdetis, intelligetis
nimirum

nimirū sub hac specie maxima Reip. pericula occulta
 ri. Et quæso patiamini me paulisper. mox aperiā quor
 sum hæc spectet, & nūc rē ante hac inauditā audietis
 Et rē accipietis omnium maxime ridiculā. Porro fauor
 ijsdem ratioibus renouatur, quibus paratur. Insuper & ar
 gumentamur aliquoties in exordio. Si quid erit amolien
 dū, quod alioqui sit offuturū reliqua differēti. Verū id nō
 nisi cōsilio ex rei circūstantiis sumpto. Narratio præ
terquam quod aliquādo susius explicatur, et omnibus ar
gumētis atque affectibus expletur, etiā crescit *ἐπιδιδύμει*
σθαι, Ea est, ut ostendit Fabius, repetita narratio, quo
 ties res paucis, ac simpliciter exposita, denique susius et
 ornatius eadē enarratur. Id quod fit uel inuidiæ, uel mise
 ratiois causa. Præterea crescit ut egressione subiecta
 quod ita demū mittit Fabius, si excursus ille sic adhæ
 reat, ut sit quasi narrationis finis. Veluti si atrox fuerit
 circū finē narratio, prosequamur eā ueluti spiritu pro
 tinus erūpente, indignatiōe. Atque id quidē in causis se
 rijs ac periculosiss. Caterū in re ad ostentationē para
 ta nihil uetat: quo minus exposita re, in locum aliquē
 quā maxime plausibilem & amœnum expatieris.
 Quo simul et narrationis tadium abstergas, & uolu
 ptate sermonis ad futurā probationē reddes alacrio
 res. Hi loci cuiusmodi sint, superius est demonstratū
Propositio dilatabitur primum, si pro simplici, dupli
ci, aut multiplici utemur: etiam si una sit satis, propte
rea quod alios alia mouent. Ut si fecisset, pramio ma
gis quā

DE COPIA RERV.

gis, q̄ supplicio dignus erat. Aut res hæc nec est honesta, nec expedit, nec sine summo periculo fieri potest. Quod si maxime sit honesta, maxime expediat, maxime sit tuta. tamē fieri nō pōt, ut cōsequamur. Deinde, si nō nudam omnino, sed argumentis obiter interiectis et affectibus accēsam p̄feremus. Qualis est illa Ciceronis pro Milone. Hæc sicut exposui, ita gesta sunt indices, Insidiator superatus, ui uicta uis, uel potius oppressa uirtute audacia est. Deinde miscet affectus. Nihil dico qd Respu. cōsecuta sit. Nihil quid uos, nihil quid oēs boni: nihil sanē id profit Miloni, q̄ hoc fato natus est: ut ne se quidē seruare potuerit, quin unā Remp. uosq̄ seruaret. Deinde argumēta cōgerit. Si id iure nō posset, nihil habeo qd defendā. Sin hoc et ratio doctis, et necessitas barbaris, et mos gentibus, seris natura ipsa præscripsit, ut oēm semp uim, quacumq; ope possint, à corpore, à capite, de uita sua propulsarēt. Nō potestis hoc facinus improbū iudicare, qn simul indicetis omnibus q̄ in latrones inciderint: aut illorū telis, aut uestris sentētis esse pereundū. Mox redit ad affectus. Quod si ita putas, et certē optabilius Miloni fuit iugulū dare Pub. Clodio non semel ab illo, neq; tū primū petitū, q̄ iugulari à uobis: q̄ se illi iugulādū nō tradidisset. Atq; item in sequentibus cōtrouersiā cōstituēs: nā locus est notus: repetit summā argumentorū, qbus usus fuerat ī exordio. Id tamen si magis licuit Ciceroni, propterea qd in exordio quæstiōes aliquot tractauerat: tamē idē

et alibi

et alibi cōtinget uerbis cōmode interiectis. Maxime in
enumeratiōe aut expositiōe. quæ est altera diuisionis
pars, de qua suprà nōnihil attigimus, cū de ppositiōni
bus ageremus. Quod genus fuerit, si dissuasurus Cice
roni ne uitā ab Antonio accipiat, exustis Philippicis,
sic pponas. Primū illud uide mi Cicero, num te dignū
sit, ut imortalē ingenij tui samā, tot paratā sudoribus:
quāq; tuos oēs illustrasti, ob tātulū æui, qd' tā grādi lon
gū supeſse nō pōt, exusto pulcherrimo omniū monumē
to repēte aboleas. Deinde num sorti uiro, qui semp o=
mnia posthabuerit libertati, ferendū sit, ut uitā rerum
omniū optimā, et in qua sunt oīa, debeat ei portento,
cui quouis etiā nomīne obnoxius esse nemo liber uelit
Postremo uideat, ne parū prudētis sit in re tāta, fidē ha
bere hosti perfidissimo, qui nec amicis unquā fidē ser=
uarit. Neque perspicere, qd' uel cæco appareat, nihil
aliud agere uersutissimū carnificē Antoniū, nisi ut to
tum extinguat Ciceronē. Nā simpliciter proponi pote
rat hoc modo. Primū nō est tātī uita. Deinde miserum
debere uitā inimico. Postremo decipere cupit Antoni=
us nō seruare. Quod si qua ppositio durior uidebitur,
eā oportebit, uelut exordiolo præmollire: Vt si propo=
sueris laudare Platonis dogma de uxoribus cōmuni=
bus, ut hoc exēpli causſa sumatur, dices nō te sugere, te
rem omniū sententia absurdissimā polliceri. Verū il=
lud orabis, ut tātisper iudiciū suū differāt, donec argu=
mentorū summā audierint, nihil diffidere te, quin pe
nitens

DE COPIA RERVM.

nitus exposita re sint in diuersam sententiā pedibus ite-
ri. Tantū illud cogitent, hoc quicquid est, nō esse teme-
re dictū à tāto philosopho, quiq; ceteris in rebus ob
excellētiā ingenij, diuini cognomē promeruerit. Ve-
rū qd' in formis hominū, idem in rerū iudicio usu ueni-
re. Quas dā si procul et oscitāter aspicias, nihil uenusti-
us, fūco uidelicet oculis imponente. Sin propius ac fixi-
us cōtempleris, iam qd' paulo ante mire blādiebatur
oculis, maiore in modū incipit displicere. Silenis, nisi ex-
plices. quid magis ridiculū? Sin explices, qd' augusti-
us? Adeo ueritas latet in abdito, nec oportet in dijudi-
cādis rebus populū authorē seq, cui sēper pessima pro
optimis probari cōsueuerint. Ergo seposita, paulisper
recepta illa & animis penitus infixā opiniōe, rem ip-
sā iudicio perpendāt, nec prius in hāc aut hāc partē
flectāt animū, quā totū argumentorū orbē accepe-
rūt. Quedā enī fore, quæ per se stulta uideri possint, Ve-
rū si quis inter se cōiuncta perceperit, is demum ueri
cōcētum, & harmoniā sensurus est. Huiusmodi præ-
satiuncula pro causse natura cōmode adscīta, nōnunq̃
expedit auditoris animū, ad secuturā argumentationē
præparare. Iā uero probatiōes, præter eas locupletan-
diratiōes, quas supius ostendimus, crescūt labefactiōe,
seu preparatione et adscueratiōe. Labefactamus autē
seu præparamus duobus modis. Propositiōibus. Nunc
aut uoco ppositiōes nō quæ sūmā causse cōplectātur
sed ueluti singulariū partiū collectiōes seu cōclusiōes,
quas ora=

quas oratoribus mos est initio argumentationū ppo-
 nere, & easdē in fine uehemētius p affectus aut p epi-
 logū repetere. De hoc genere dictū est superioribus titu-
 lis. Præterea cū ita pponimus, ut ipsa oratiōis figura fi-
 dē abrogemus, aut cōciliemus. Cuiusmodi est illud Ci-
 ceronis p Milone. Sed anteq̃ ad cāratiōē ueniā, q̃ est
 ppria nostræ quæstionis, uidētur ea esse refutāda, q̃ in
 senatu sæpe ab inimicis & improbis iactata sunt, & in
 cōcione etiā paulo ante ab accusatorib⁹. Cū inimicos
 & improbos noiāt, iam hoc ipso nō parū fidei abroga-
 uit aduersariorū ppositioni. Deinde ppositionē ipsā
 pironiā eleuat. Negant intueri lucē fas ei, qui à se ho-
 minē occisum fateatur. Nā atrocitas illa uerborū. Ne-
 gant intueri lucē fas, pro eo quod erat puniendus est,
 cum irrisione pronuncianda est. Adiunguntur hmōi
 præparationes singulis etiam collectionū partibus.
 Quandoquidem eodem in loco Tullius exēplis refuta-
 turus, quod erat propositū, ita præparauit. In qua tan-
 dem urbe homines stultissimi hoc disputāt. Deinde ad-
 iungit exempla. M. Horatij, cum sororem occidisset,
 absoluti. His non absimiles sunt asseuerationes, quæ
 cum argumenta non sunt, tamen sæpenumero pon-
 dus habent argumenti, si probationibus admiscean-
 tur. Ut quis tam cæcus qui hoc non uideat? Quis tam
 impudēs, ut neget? Et illud: Stultius est quā ut refelli
 debeat: Quis enī non intelligit? & cætera. Et perfri-
 ca faciem, & aude negare. Hæc cum ita sint, quæ tan-
 dem im-

DE COPIA RERVM.

dem impudētia est &c. Locupletātur et singule colle-
ctiōes epilogis particularibus, quæ summā rationū pau-
cis cōprehensam, auditori denuo sub oculos reuocant,
ut maiore cū fide cōclusio succedat. quā qdem ī re fre-
quēs est. M. Tullius: propterea qd' latius explicet argu-
mentationis aciem. Huius generis exēplū erit illud ex
oratiōe pro Pōpeio. Quare uidete, num dubitandū uo-
bis sit omni studio ad id bellū incūbere, in quo gloria
nominis uestri, salus sociorū, uectigalia maxima, fortū-
næ plurimorū ciuiū, cū Repu. defendūtur. Deniq; cre-
scūt & excursionibus per amplificationē, ut singulis
probatōibus suos affectus adiiciamus, ad qd' proprie
destinata est cōclusio. Quā si copiosam esse uolumus,
geminā efficiemus, ut simul & per epilogū præcipua
argumenta recenseātur, & affectuū omne genus per
oēs locos tractetur. Eos ex Aristotele et Quintiliano
petere licebit. Quin et Poēta in hoc genere miri sunt:
inter affectus aut ponēda delectatio: quanq̃ hæc nō in
peroratiōe tantū, uerū in tota oratiōe, cū res seret, de-
bet admisceri. Porro quid cuiq; iucundū sit Aristoteles
in affectuū locis diligēter prosequitur, & de facecijs.
M. Tullius, Quintilianus de risu scripsere, traditis io-
candi rationibus. Sunt item & figure, quæ ad oratiōis
iucunditatē pertinent: quas nō magni negocij est ex ar-
tis præceptis petere, & à nobis nisi multis uerbis re-
ferri nō poterāt. Delectāt & allusiones, sed agnoscen-
tem duntaxat, Itaq; in loco sunt adhibendæ.

Epilogus.

Epilogus.

Ergo cui placebit Laconica illa breuiloquētia pri-
mum atticorum exemplo præfationibus & affectibus
abstineat. Rem simpliciter ac summam exponat. Ar-
gumentis non omnibus utatur, sed præcipuis dūtaxat:
eāq; nō explicatim, sed cōsertim adhibeat, ut in singu-
lis propè uerbis sit argumētatio, si quis explicare ue-
lit, si docuisse cōtentus, ab amplificatiōibus, ab assue-
ratiōibus, à similibus, exēplis, sententijs, epiphonema-
tis, fabulis, apologis, allusionibus, facetijs tēperet. Nisi
quid horū ita erit necessariū, ut citrà flagitiū omitti nō
queat. Item ab omnibus figuris, quæ uel amplā, uel illu-
strem, uel acrem, uel ornatā, uel iucūdā reddūt ora-
tionē, abstineat. Rem eandem ne alijs atq; alijs formis
tractet, & ita singula uerbis significātib; explicet, ut
multo plus intelligatur q̄ audiat, & aliud ex alio col-
ligi possit. Contrā qui copiam sequitur, singula dilatare
studebit his fermè quas dixi rationibus.

Quid utrobq; uitandum.

At caueat uterq; ne, quod serè fit, affectatione in fi-
nissima uitia delabatur. Breuitatis amator uideat ne tan-
tū hoc agat, ut pauca dicat, sed ut optima quā potest
paucissimis. Et cui placet Homericū illud πᾶν εἰς μέν
eidē placeat, & hoc qd' protinus sequitur, ἅλλ' ἄμα
λὰ λυγέως, Et cui probatur οὐ πολὺ μῦθος, nō præ-
termittat, et hoc qd' statim subiicitur, οὐδ' ἀφ' αἵματος
πῆχε. Nā nihil æque cōuenit breuiloquentiæ, quā uer-

DE COPIA RERVM.

borū pprietas & elegātia. Cui si accesserit simplici-
 tas, facile uitabitur obscuritas, uitiū, qd' plerūq; breui-
 tatis studiū comitari cōsueuit. At hic rursum uidendum
 ne frigescat oratio, dum nullis affectibus inflāmatur.
 Proinde res ita ponetur ante oculos, ut p se nonnullos
 aculeos tacite infigat animis. Tum oīa Attico lepōre cō-
 dienda erunt. Illud in primis cauendū, ne breuitatis stu-
 dio necessaria dictu pratermittamus. Cōtrā qui copiā
 petet, delectū itē adhibeat oportet, et uerborū, & re-
 rū & figurarū. Nec rationes sint sutiles, exēpla parū
 idonea, sentētiæ frigide, excursus aequo lōgiore, parū
 q; tēpestui, ne schemata durius affectata. Quapropter
 ordinis ac dispositiōis, summā oportet habere ratio-
 nē, ne rerū idigesta turba, totus sermo perturbatus sit et
 cōfusaneus. Et ubiq; tēdiū uarietate, iucūditate risuq;
 leuādū. Varietas potissimū petitur à figuris, et ab eis-
 dē iucūditas. Risus ab his præceptis quæ tradidit Cice-
 ro. Sūt autē & peculiares partiū uarietates nō negligē-
 dæ. Proinde expediet plurimas exordiorū formulas in
 prōptu habere. Sūt & narratiōis cōplures modi, sunt
 argumētationū diuersæ formæ: neq; simplex affectuū
 natura, sed hæc à rhetorū præceptis petātur, oportet.
 Admonendū hoc quoq; ne quouis in loco parē copiā
 affectemus. Sunt enim quædā sterilia. Verū relictis his
 quæ naturā copiā nō admittūt, partes maxime sœcun-
 das ac tractabiles deligamus. Nisi sorte periclitādi aut
 ostentādi ingenij causa, libeat aliquādo ex musca, qd'
 aiunt,

aiunt, Elephātū facere. Quemadmodū Fauorinus sc=
brim, Syneſius caluitiū, nos Stultitiā Encomio, & anco
rā Aldinā laudauimus in puerbijs. Sed in exercēdo de=
tur uenia, si luxuriet aduleſcēs. Caterū ubi nō luditur,
ſed res ſeria cū piculo agitur, ibi rhetor nō ſtultus adhi=
bito cōſilio, copie modū ex utilitate cauſſe metietur.

DESIDARIO ERASMO RO=
terodamo, Iacobus Vuimphelingius Seletſtadi=
nus, nomine Sodalitatis literariæ Argētinen. S.

Iamento nōnunq̃ ineptiori, maticæ & ſarcinæ im=
ponūtur: ſic & mihi ueterano, minusq̃ idoneo, So=
dalitas literaria apd' Argētoracū id oneris ipſoſuit, ut
te omniū noīe ſaluū iubeā, tibi bene eſſe exoptem, tu=
as literas quæ ſtatus tui certiores nos efficiant, ad nos
ppediem mitēdas expoſtulē. Credimus te quoq̃ à Ba=
ſilienſi gymnaſio humaniter exceptū: atq̃ perbenigne
ſoueri inter doctos doctiſſimū. Præcipue uero in con=
uiſtu philoſophico, nihil tibi qd' iucūditatem præſtare
poſſit Beatū Rhenanū, qui te alioq̃ colit, amat, obſer=
uat, ſperamus negaturū. Commēdat ſeſe tibi uniuerſa
noſtra ſodalitas literaria Sebaſtianus Brātus, Iacobus
Sturmus, Thomas Rappius, Thomas Aucuparius, Mat=
thias Schurerius, Ioānes Rudalſingius, Stephanus Tie=
lerus, Ioannes Guida, Petrus Heldūgus, Hieronymus
Gebuilerus, Ioannes Ruſerus, Otomarus, & cæteri,
quorū noīa me fugiūt, & ego in primis. Vale. Ex Argē=
toraco, prima Septēbris. Anno M. D. XIII.

DESIDERIVS ERASMVVS ROTERO
damus, Iacobo VVimphelingo, Germanus Germano,
Theologus Theologo, Literarum scientissimus,
Literarum sitientissimus S. D.

Quid ais mi VVimphelingi? Ita ne tu uocas istud,
bouei clitellas, qd' tibi potissimū ad nos scribēdi
datū est negociū? At mihi planē uidetur
illud, qd' græci dicūt *ἄγομαι ὁ μὲν οἱ. τὸν ἱππον εἰς
πρὸς ἱππ.* Nā cuius humeris aptius ista sedisset sarcina:
aut cui rectius hoc muneris delegare poterat Argēti-
nēsis illa sodalitas (sic enī tu uocas) nō literatissima mo-
do, sed et humanissima, quā Vvimphelingo cū bonarū
literarū apd' suos facile principi, tum oīs humanitatis
antisliti? Neq; uero cōmissurus erā, ut uos anteuertere
tis officio literarū, ni labor hic recognoscēdi, locuple-
tādīq; meas Annotatiōes, quas in nouū scripsimus Te-
stamentū: ita totū me sibi affixū, ac ueluti pistrino alli-
gatū haberet, ut uix etiā capiendi cibi suppetat ociū.
Nō enim usq; adeo stupidus est Erasmus, ut tā inauditā
in se benignitatē, nō itelligat: Neq; tā obliuiosus, ut nō
meminerit: neq; tā inciuilis, ut dissimulet: neq; tā ingra-
tus, ut nō p uirili conetur respōdere. Nā quoties mihi
uenit i mentē tā celebris eruditissimorū hoīm coetus, q̄
obuijs ut aiūt, ulnis me nouū hospitē exceperit, q̄ singu-
lari cōsuetudinis iucūditate sessū refecerit, quāta beni-
gnitate fouerit, quāto studio germanū suū cōplexus sit:
quāto cādore, quāq; amice suspexerit etiā, hūc homin-
tionem

tionē lōge positiū infrā mediocritatē, qbus ornarit: im-
mo penē onerarit officijs, quā hospitaliter dimiserit,
q̄ officiose pduxerit, partū apd' me pudore quodā sus-
fūdor: quippe mihi cōscijs, q̄ istis tā magnificis officijs
nō respōdeat nostra tenuitas, & curta, quē admodū ait
Persius, domi supellex. Partī Germaniæ nostræ gratu-
lor, quæ tā multos tā eximios gignat, et alat uiros nō so-
lū omni doctrinæ genere præcellētes, uerū etiā pari mo-
rū integritate pariq; modestia præditos. Quin et ipse
mihi (cur enī nō effundā in sinū tuū affectus meos) nō
nihil placeo, blādiorq; qd' uiris lōge pbatissimis uide-
ar, nō ausim dicere, pbatus, sed certē nō improbatus
fuisse. Neq; enī usq; adco pfricui frontē, ut istas laudes
quas mihi uos tribuitis, agnoskā. Et tamen nō nihil sa-
ueo meis laudibus, quas ego certe sic interpretor, ut
existimem in hoc tributas, quo uel adhortaremini ces-
santē, uel animū adderetis parū forti, uel amicū nudū
lū uestris opibus ornaretis ac locupletaretis, quasi nō
pecuniā modo, uerū etiā gloriā oporteat inter amicos
esse cōmunē: Nā nec errare iudicio possunt tā eruditi:
nec derident tā amici, nec adulantur tā integri, nec si-
mulāt Germani. Dicerē amore lapsos, nisi hic ipse ue-
ster in nos amor ē iudicio natus esset. Neq; enim ob id
me talē iudicastis, quod immodice amaretis, sed ob id
cœpistis amare, quod talē iudicaueritis. Atq; utinā ali-
quam & iudicij uestri portionē mihi possim adserere.
nullā profecto gloriā malim quā talīū uirorū calcu-

lis approbati. Verū hoc magis debeo pro uestris latti-
dibus. quo minus promereor. Siquidē meritā laudē ali-
quoties & inimicus tribuit inimico. Eius nomine debe-
mus maxime qđ gratuito donatū sit. Sed ut finia, siue
residi calcar addere uoluistis, debeo p studio, siue puti-
dulū erigere, debeo p officio. Siue nudā corniculā ue-
stris plumis exornare, debeo p benignitate, siue facit
amor qđā in nos propēsior, ut talis uidear, qualē prae-
dicatis magis debeo pro tā singulari beneuolētia. Siue
est in me nōnihil eorū quae tribuitis, debeo pro tā can-
dido suffragio. Iam uero non me fugit, & illud uobis
deberi, qđ ornatisissimus Argētīnēsis Reip. uterq; prae-
fectus magistratus, qui me praesentē tā admirāda com-
plectebatur humanitate, tā nō uulgari psequeretur ho-
nore, nūc absentē, & tā procul absentē, salutatiōis offi-
cio psequitur. Negas futurū, ut unquam illis ueniā in
obliuionē: Imō ipse nunq; desinā istos uere proceres et
meminisse, & dictis pariter ac scriptis pro uirili cele-
brare, qbus emoriar, si quid unquam uel expertus sim
humanius uel uiderim omni uirtutū genere cumulatius
Crede mihi VVimphelinge nullo sermone consequi
queam nedū epistola, quantā omnino persenserim uo-
luptatē: quāq; incundū mihi fuerit spectaculū, antiquae
cuiuspiā, ac philosophicae ciuitatis uidere simulachrū,
tot egregios optimates, uel ipsa, qđ aiunt, frōte, totoq;
corporis habitu, singularē prudentiā, summā integri-
tatē, ac planē maiestātē quandā prae se ferētes, sed mi-
ra con-

ra cōditā modestia. Felicē se fore putat apud Homerū
Agamēnon, si sibi decē cōtingāt Nestorī similes. O' sa-
pius felicē Augustissimū MAXIMILIANVM, cui tot
sunt in una Repub. Nestores, uel potius Scipiones &
Catones, aut si qd his quoq; uel sapiētius, uel incorru-
ptius. Si quādo grauitatē hominū cōtemplabar, pror-
sus ueteres illos Ariopagitas mihi uidere uidebar. Si mo-
rum integritatē multos Aristides uidere me putabā: Si
mores placidos ac sedatos, meros Fabios imaginabar.
Rursus ubi uictus & cultus sobriā mūdiciem, & mun-
dā frugalitatē perpendebā, Priscorū Lacedæmoniēsū
imago quādā obuersabatur animo. Demū quoties in-
spicerem, ut mira quādā tēperatura factū esset, ut uicis-
sim et seueritatē cōdiret morū comitas, et comitatē or-
naret grauitas. illa quādā laudatissima Massiliensium
Respu. sese nobis representabat, quæ miris modis Ro-
manā disciplinā, cū græcorū urbanitate copulasse le-
gitur, prorsusq; his fuisse institutis, ut ab una uirtutum
omniū ciuiliū exēpla oīa peti possent. Licuit apd' nos
in una ciuitate, cunctarū laudatarū dotes conspicerē.
Romanorū disciplinā. Atheniēsū sapientiā. Lacedæ-
moniorū cōtinentiā. Maiorē in modū me delectabat
mirificus ille rerum cōcentus ex diuersissimis ueluti so-
nis in summā modulatus cōcordiā. Videbam tot senes
absq; tristitia, tot imaginibus illustres absque fastu, tot
potentes, absq; supercilio. tot plebeios clarissimorū he-
roum ornatos uirtutibus tālū hoīm numerū sine ulla

turba. Deniq; uidebā Monarchiā absq; tyrānide. Aristocratiā sine factiōibus. Democratiā sine tumultu, opes absq; luxu, felicitatē absq; procacitate. Quid hac harmonia cogitari pōt felicius? Utinā in hmoi Remp. diuine Plato tibi cōtigisset incidere. Hic nimirū, hic licuisset illā tuā ciuitatē uere felicē instituere. Diuus Hieronymus in epistola sacūdissima, pariter & eruditissima, quā ad Gerūtiā scripsit de Monogamia inelyta ciuitatis istius facit mētionē, ut intelligas & olim fuisse nobilē, eamq; tū à Barbaris euersam deplorat. Quid si nūc eandē conspiceret? Vnā tribus irriguā fluuijs, sic munitā, sic & opibus florētē & ciuibus. Sup oīa talibus ornatā institutis, à talibus gubernatā pceribus: An nō illi nomē cōmutaret, proq; Argētorato, Auratā appellaret? Adde his, qd' diuina iam pace fruitur immunis ab expilationibus, immunis ab isanissimis bellorū tumultibus, qbus iam annis aliquot mūdus serē miscetur uersus. Fruitur clemētissimo p̄cipe MAXIMILIANO, cuius potētia nō aliter sentit, nisi cū illius benignitate sapiētiaq; iuuatur. Atq; hēc de mū uere magno imperatore digna laus. Vt. n. mūdus hic dei potētiam nō alijs modis expitur, q̄ illius ī se beneficētia, ita pulcherri mū ē imperiū, quod ciuiū libertatē tuctur, nō opprimū quod opes suorum auget, nō exterminat, quod omnia reddit florētiora. Huiusmodi est summi numinis imperiū in mundū. Hmōi animi ī corpus, ut ubiq; prosit, laudet nusquā. Verū hisce de rebus dabitur alibi locus

cus copiosus, & exactius differendi. Iā dudū finē exi-
git epistola, & interpellāt intermissi labores. Proinde
fac ut egregijs istis, & optime de me meritis primati-
bus. Nominatim autē clarissimo uiro Henrico Ingoldo
Argētīnēsis Reip. præsecto maiori, reliquisq; pccra-
bus optime de me meritis, uicissim meo noīe salutē a-
nuncies, & si qd erit qd' meo studio, meis literis, mei
industria præsari possit, id totum istis audacter ex me
pollicearis. Ad hęc magnopere rogo, ut elegātissimi
istā sodalitātē, hoc est Musarū & Gratiarū oīm colle-
giū diligētissime meis resalutes uerbis, noīatim incōpa-
rabile illū iuuenē Iacobū Sturmīū, q maiorū imagine
morū illustrat integritate, iuuentutē ornat senili mori
grauitate, doctrinā haud quāquulgarē incredibili mo-
destia mirē cōdecorat. Deinde Thomā Rappū, ipsis
oculis, ipso uultu, suauitatē & candorē ingenij præs-
ferentē. Thomā uē Aucuparium, quē ego sanē uel ob
hoc laurea dignū existimo, qd' ab omni fastu lōge sit
alienissimus cui morbo serē genus hęc hoīum uidemus
obnoxīū. Hunc cū plurimi faciā, tanē quo parcius lau-
dem, ipse sūt in caussa, q me suocarmine laudarit, nō
dicā quā uere, sed prorsus amātissime. Ne quis illud
in nos iaciat. Mutuū muli scabum. Ad hęc Matthiam
Schureriū uirū cū alijs multis noībus egregie charum
mihi, tū hoc etiā chariorē qd' hunc quoq; fertilis illa
tot cruditorū hoīm, tot feliciū ingeniorum adidit Se-
lestadium, cui & beatum Rhenanum, & Ioannē Sa-

pidū debeo, et ipsum deniq; VVimphelingiū. Matthiā
igitur nisi uehemēter amem, merito dicar ferrum, &
adamantē gestare in pectore, adeo me prior & offi-
cijs suis & beneficijs ad amicitia prouocauit: neq; cō-
mittā, ut anio certe studioq; superatus uidear, etiā si il-
le priores occupauit. Adsequar aliquādo & officijs si
modo nō desint animo uires. Ad hęc salutabis accura-
tissime Hieronymū Gebuilerū, unū omniū quos adhuc
uiderim, humanissimū, qui me suis laudibus, doctissimis
quidē illis, sed planē, ut Germanus germane dicā, ua-
nissimis, ad cōlū usq; uexit: & sic oratiōis suę pręsti-
gijs mihi imposuit, ut prorsus ipse mihi uiderer aliqd
esse, uixq; post biduū ad me redierim quis essem agno-
scens. Pręterea Rudalphiū planē μωσμήτωρ
non arie solū, sed & moribus, hoc est festiuissimū &
compositissimū qui me unā cū Hieronymo ad proxi-
mum diuersoriū est profectus. Neq; pręteribis Otō-
marū, hominē utrā ostentationē, ut mihi uidetur, eru-
ditū, qui nos suis toties uocem mutātibus cānis, ut uel
Lusciniā uincerem, adeo delectauit, ut diuina quadam
uoluptate rapti uideremur. Eadē opera salutabis opti-
mę spei iuuenē Ioannem Ruseriū, nostri ut uisus est
studiosissimū. Item elegātissimos iuuenes Stephanum
Tielerū, Ioannē Guidam, Petrū Heldungum: & ut fi-
niam, ceteros omnes, quorū & si nomina me fugiunt,
tamē memoria pręcordijs intus penitissima inscul-
pta est, ac semp erit. Nā Sebastianū Brant, ut eximū,
extrā

extrā omnem & ordinem & aleam pono. Quem ego
uirū mi VVimphelinge, tanti facio, sic amo, sic suspi-
cio, sic ueneror, ut magna quadā felicitatis pars acces-
sisse mihi uideatur, qd̄ illū corā intueri, corā alloqui, et
amplecti cōtigerit. Iam quod scire cupis quomodo reli-
quū iter successerit, paucis accipe. Ad oppidū Seles-
diense tuā patriam feliciter perueni. Ibi cōtinuo pri-
mores Reip. haud scio cuius indicio de meo aduētū fa-
cti certiores, per publicū nūciū treis exquisitissimi ui-
ni misere cātaros, xenij noīe. sed eos cātaros, ut uel de-
cem tricongijs satus esse possint. Inuitarūt ad prādū in
diē posterū, uerū excusauī, properans ad hoc negotiū
in quo nūc sum. Ioānes Sapidus, tuus in literis alūnus,
qui te moribus quoq; mire refert, quiq; te nō secus ac
patrē & amat & suspicit, Basileā usq; nos est prose-
cutus. Illic admonuerā hominē, ne me proderet, dele-
ctari me paucis amiculis, sed exquisitis ac delectis. Pri-
mum itaq; nō aderant alij, quā hī quos maxime uole-
bam Beatus Rhenanus, cuius ego prudēti modestia, et
acerrimo in literis iudicio uehementer delector: nec
est quicq; huius quotidiana cōsuetudine mihi iucūdius.
Itē Gerardus Lislrius medicæ rei, non uulgariter peri-
tus, ad hāc latinæ, græcæ, & hebraicæ literaturæ pul-
chre gnarus: Deniq; iuuenis ad me amandū natus. Ad
hāc Bruno Amorbacchius singulari doctrina trilin-
guis & hic. Ioāni Frobenio reddidi literas ab Erasmo
missas, addens esse mihi cū eo familiaritatē arctissimā.

Ab eodē

Ab eodē de adendis illius lucubratiōibus negocij sum-
mā mihi cōmissam, ut quicquid egissem, id perinde ut
ab Erasmo gestūratum fore. Deniq; me illi adeo simi-
lem, ut qui me uideret, Erasmi uideret. Is postea risit
intellecta fraude. Socer Frobenij resolutis oībus, quæ
debebantur in diuersorio, nos unā cum equis ac sarcini-
nis, in suas aedes traduxit. post biduū huius Academiæ
doctores per Theologicæ professionis Decanū, & al-
terū quendam in posterum diem nos ad cœnam uoca-
uit. aderāt omnes omnium facultatū, ut uocāt, doctores. Aderat et Ludouicus Berus, aut si latine mauis Vr-
sus, huius Academiæ rector apud Parisios Theologicā
lauream affecutus, uir etate quidem uirens adhuc, sed
ea doctrina, ea uita castimonia, ea deniq; prudentia, ut
existimem eum nō uulgare decus suæ Germaniæ adpo-
siturū. Est enim Basiliensis, quam urbem, & aliās non
incelebrē, doctissimus ille Guilelmus Copus, alter no-
stri temporis Hippocrates, sic & moribus & literis
illustrarit, ut nulli nobilissimarū cedere debeat. Erant
me quotidianis officijs oneraturi, ni iā accinctus ad la-
borē institutū, rogassem uti me mihi relinquerēt. Cōta-
lit huc sese nostri uisendi caussa, Ioannes Gallinarius,
uir uaria doctrina præditus, ad hæc moribus doctrina
dignis. Est hic quoq; Poëta laureatus Glareanus, mire
candidus ac selsius, & optimæ spei iuuenis. Ab Vdal-
rico Sasio, qui Friburgi magna cum laude leges cæsa-
reas proficetur, unas atque alteras accepi literas, ex
quibus

quibus mihi perspicere uideor, hominem non tantum
eruditum & eloquentem, uerum etiā raro quodam in-
genij candore, ac singulari præditum prudentia. Au-
dio passim apud Germanos esse uiros elegāter crudi-
tos, quo mihi magis arridet, & adlubescit mihi mea
Germania, quam piget ac pudet tam sero cognitam
fuisse. Prōinde facile possum adduci, ut hic hyemem
usq; ad Idus Martias: Deinde cōsecris quæ uolo in Ita-
lia negocijs, ad Idus Maias uos reuisam: Atq; id faciā
lubentius, si uelut de eodem, quod aiunt, oleo, eademq;
opera, uniuerſas lucubrationes meas hybernis his men-
sibus liceat emittere. Adagiorū opus iam excudi cœ-
ptum est. Superest nouum Testamentū à me sum,
& è regione græcum, unā cum nostris in illud annota-
mentis. Tum epistolæ diui Hieronymi à nobis recogni-
tæ, & à suppositicijs ac notis repurgatæ, necnon &
scholijs nostris illustratæ. Præterea Senecæ oratoris o-
mnia scripta nō sine maximis sudoribus à nobis ema-
culata. Fortassis & scholiorū nonnihil adiiciemus, si
dabitur ocium. Sunt et alia minutula, de quibus minus
soliciti sumus, quæ si suscipiet hic chalcographus, abde-
mus nos testudinum ritu, non ad somnum, sed ut toti
uersemur in hoc negotio. Ex Italia reduces, uti spero,
dies aliquot salutandis, & cognoscendis Germaniæ
proceribus sumemus. Nam hos uere proceres existi-
mo, nō qui funes aureos collo circumserunt, quiq; pa-
rietes & uestibula pictis maiorū imaginibus ornant,
sed qui

sed qui ueris ac suis bonis, hoc est, eruditione, moribus
eloquentia patriam suam, ac suos non solum illustrant,
sed etiam adiuvant. Episcopo Basiliensi nondum tuas
reddidi literas, in quibus facile cōiicio, nihil aliud esse
quàm amica quædā de Erasmo mendacia: uide quàm
sim ambitiosus. At primum non aderat in hac urbe,
Nunc occasionem omnem sugio, quæ me à libris auo=
cet. At non tu gratulaberis Erasmo tuo, qui propitia
Iunone, & Ilithia, feliciter enixus est? Audis fecundi-
tatem meam, qui sæpius pariam, quàm ipsi cuniculi.
Quoq; magis gratuleris, edidi fœtum saxeum, nec si-
ne laboriosissimis nixibus. Ita mihi semper faueat Lu=
cina mi VVimphelinge: Ludis, inquires, in re tam mise-
ra? Qui minus quàm Socrates, qui iocans bibit cieui-
tam, iocans mortuus est. Absolutissimū uirum D. IO=
ANNEM REVCHLINVM, tot literis, tot linguis præ=
ditum, ut plura corda quàm Ennius habere uideatur,
unicum, mea sententia, totius Germaniæ decus, lumen
& ornamentū, tam procul hinc abesse doleo, ut ægre
literis etiam colloqui liceat. Sapidum cum uiderem à
nobis uix auelli posse, Tetraſticho sum consolatus, &
quo pignus esset charius amanti, uel deamanti, ac de=
pereunti magis, meis digitis scripsi, id ad te mitto. Mit=
to & hoc quod ex itinere scripseram ad incompara=
bilem uirum Sebastianum Brant. Nam in eo uoculas
aliquot mutauī. Adieci quod ad Aucuparium non scri=
pseram, sed effutieram. Porro tempus, & res aliquan=
do supā

do suppedabit occasionem idoneam testificandi ani-
mum meum erga procures urbis Argentinensis. Sa-
luta uenerabilem dominum Priorem Ioannitam, ami-
cum tuum. Bene uale, frater honorande, et amice in-
comparabilis. Basileæ, undecimo Calendas Octobris.

M. D. XIIII.

ARGENTORATI excudebat Ioan-
nes Knoblouchius M. D. XXIIII
Mense Februario.

in spectibus occurrentibus in istis
tunc mentis processibus
ita ut veritatem hominum
cum tunc bene nunciat bonum
comparabile. Ubi, unde, ubi, ubi.

M. D. XLIII

ARGENTORATI EXAMINATOR

veritatem nunciat M. D. XLIII

M. D. XLIII